UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 05 06 05 006 3

LIBRARY
APR 15 1981
UNIVERSITY OF TORONTO

3333/

pt 1 of vol 1.

8F/21

Dürer

JN
9711
H38
v.1
pt.1

مجله هیئتندن تنظیم اولنان مضبطه‌نك صورتیدر :

معلوم عالئ وکالت پناهیلری بیورلدیغی اوزره علم فقهك امور دنیایه تعلق ایدن جهتی مناکحات ومعاملات وعقوبات قسملرینه منقسم اولدیغی کبی ملل متمدنه‌نك قوانین اساسیه‌سی دخی بواوچ قسمه تقسیم ومعاملات قسمی قانون مدنی دیو توسیم اولنور ؛ فقط بو عصرلرده معاملات تجاریه پك زیاده توسع ایلمش اولدیغندن پولیچه وافلاس کبی پك چوق خصوصلرده قانون اصلیدن استثنا اولنمش و بو مسائل استثنائیه‌یی حاوی بشقه‌جه برده تجارت قانونامه‌سی تنظیم قلنمشدرکه خصوصات تجاریه‌ده معمول‌به اولوب جهات سائره‌ده ینه قانون مدنی‌یه مراجعت قلنور . مثلا: برمحکمهٔ تجارتده تجارت قانونی حکمنجه رؤیت اولنان بردعوانك رهن، کفالت ووکالت کبی بعض خصوصات متفرعه‌سنده قانون اصلی‌یه مراجعت اولنه‌یور . جرائمدن نشأت ایدن حقوق عادیه دعوالرنده دخی بو منوال اوزره معامله ایدیلیور. قانون مدنی‌یه مقابل دولتعلیه‌ده قدیماً وحادثاً پك چوق قوانین ونظامات یاپلمشدر . اگرچه بونلر کافهٔ معاملاتك فصل و تسویه‌سنه کافی دکل ایسه‌ده علم فقهك معاملات قسمی بو خصوصده اولان احتیاجاته کافی و وافیدر . دعاوینك شرع وقانونه حواله‌سنجه بعض مشکلات کورلمکده ایسه‌ده تمییز حقوق مجلسلری حکامك تحت ریاستلرنده بولنه‌رق امور شرعیه‌یی شرعاً رؤیت ایتدکلری کبی مجالس تمییزده نظاماً رؤیت اولنان ماده‌لر دخی آنلرك معرفتیله فصل وبومثللو مشکللر حل اولنمقده‌در. شوقدرکه قوانین ونظامات ملکیه‌نك اصل ومرجعی علم فقه اوله‌رق نظاماً رؤیت اولنان موادك دخی نیجه خصوصات متفرعه‌سی مسائل فقهیه‌یه تطبیق ایله فصل وحسم اولنه‌کلوب مجالس تمییز اعضاسی ایسه مسائل فقهیه‌یه مطلع اولمدقلرندن کویا حاکم افندیلر قوانین و نظامات موضوعه‌نك

خارجنده اوله‌رق مرافعاتی ایستدکلری قالبه دوكه‌یورلر نظریله باقوب بر طاقم سوء ظنلره ذهاب ایله كفتكویه باعث اوله‌یورلر .

دولت علیه‌نك تجارت محكمه‌لرنده دخی تجارت قانونامهٔ همایونی دستورالعمل اولوب دعوانك تجارته تعلق ایتمیان خصوصات متفرعه‌سنده عظیم مشكلات چكلمكده‌در. شویله‌كه اوروپا قانونلرینه مراجعت اولنسه چونكه بونلر باارادهٔ سنیه موضوع قوانین اولدیغندن محاكم دولتعلیه‌ده مدار حكم اوله‌ماز. شرعه حواله اولندقده دخی محاكم شرعیه اومثللو خصوصات متفرعه‌ده مرافعه‌یی اساسندن طوتمغه مجبور اولور؛ حالبوكه ایكی محكمه‌نك اصول محاكمه‌سی اساسا مختلف اولدیغندن بالطبع ایشده چتاللق پیدا اولدیغی جهتله بو مثللو خصوصاتده محاكم تجارتدن محاكم شرعیه‌یه مراجعت ایدیله‌میور . محاكم تجارت اعضاسی كتب فقهیه‌یه مراجعت ایتسون دیلورسه بودخی قابل دكلدر؛ زیرا فن فقهه انتساب خصوصنده آنلر دخی مجالس تمیز اعضاسیله هم حالدر .

علم فقه ایسه بر بحر بی پایان اولوب بوندن درر مسائل لازمه‌یی استنباط ایله حل مسئله ایده‌بیلمك خیلیدن خیلی مهارت و ملكه‌یه موقوفدر. علی الخصوص مذهب حنفی اوزره طبقات متفاوته‌ده پك چوق مجتهدلر كلوب اختلافات كثیره وقوعبولمش وفقه حنفی، فقه شافعی كبی تنقیح ایدیله‌میوب پك متشعب ومتشتت اولمشدر. ایشته بونجه اقوال متخالفه ایچنده قول صحیحی تمیز ایله حوادثك آكا تطبیقنده عظیم عسرت واردر. قالدیكه تبدل اعصار ایله عرف وعادته مبتنی اولان مسائل فقهیه دخی تبدل ایدر؛ مثلا: قدمای فقها عندنده اشترا اولنه‌جق خانه‌نك براوطه‌سنی كورمك كافیدر. متأخرین عندنده هر اوطه‌سنی كورمك لازمدر . بو ایسه عن دلیل بر اختلاف اولمیوب بلكه انشاآت حقنده عرف وعادتك اختلافندن نشأت ایتمشدركه مقدما خانه‌لرك هراوطه‌سی برطرز اوزره یاپیله كلدیكندن بر اوطه‌سنی كورمك سائرینی كورمكدن مغنی ایمش ؛ مؤخرا خانه‌لرك اوطه‌لری مختلف یاپلق عادت اولدیغندن هر اوطه‌سنی كورمك لازم كلمشدر. حقیقت حالده لازم اولان كیفیت ایسه

مقصد شرایه کوره بر علم کافی حاصل ایتمکدن عبارت اولمسیله اصل قاعدهٔ شرعیه تغیر ایتمیوب فقط بونك حوادثه امر تطبیقی تبدل احوال زمان ایله تبدل ایدیور. بومثللو اختلاف زمانی ایله اختلاف برهانی بیننی فرق وتمیز ایتمك دخی خیلی دقته محتاجدر. مسائل فقهیه‌یی احاطه ایله غورینه اطلاع ایسه پك کوچدر وبر آرالق مسائل فقه حنفی‌یی جمع و احاطه ایتمك اوزره عصرك فقها وفضلاسی جمع ایدیله‌رك تاتار خانیه وفتاوای جهانکیریه کبی کتابلر تألیفنه همت اولنمش ایسه‌ده ینه بالجمله فروع فقهیه واختلافات مذهبیه عصر واحاطه ایدیله‌مامشدر.

فی الواقع کتب فتاوی حوادثك قواعد فقهیه‌یه تطبیقنه دائر ویرلمش اولان فتوالری حاوی مؤلفات دیمك اولوب حالبوکه بونجه عصرلردنبرو سادات حنفیه طرفندن ویرلمش فتاوانك جمع واحاطه‌سی نقدر دشوار اولدیغی محتاج بیان دکلدر. بناءً علیه (ابن نجیم) برطاقم قواعد و مسائل کلیه‌یی جمع ایدرك بونلرك تحتنده فروع فقهی علی وجه الاحاطه درج ایلمك یولنده برکوزل چغر آچمش ایسه‌ده آندن صکره‌کی عصرلرك عالم وفقیه یتشدرمك یولنده اولکی سماحتی کوریله‌مدیکندن آنك اثرینه اقتفا ایله آچمش اولدیغی چغری شاهراه ایده‌بیله‌جك ذاتلر ظهوریله بو یولده بذل جهد ایلمرینه مساعد اولامشدر. شمدی ایسه هرطرفده علوم شرعیه‌ده مهارتلو ذواته ندرت کلدیکندن محاکم نظامیه‌ده لدی الایجاب کتب فقهیه‌یه مراجعتله حل شبهه ایده‌بیله‌جك اعضا بولندرمق شویله طورسون ممالك محروسه‌ده کافی بوقدر محاکم شرعیه‌یه کافی قضات بولمق مشکل اولمشدر.

بناءً علی ذلك اختلافاتدن عاری و یالکز اقوال مختاره‌یی حاوی اولمق اوزره معاملات فقهیه دائر سهل المأخذ بر کتاب یاپلسه هرکس قولایلقله مطالعه ایدرك معاملاتنی آکا تطبیق وبویله مضبوط برکتاب اولدیغی حالده نائب افندیلره عظیم فائده‌سی اوله‌جغی کبی مجالس نظامیه اعضاسیله امر اداره‌ده بولنان مأمورین دخی بالمطالعه مسائل شرعیه انتساب ایله لدی الایجاب ایشلرینی وسعلری مرتبه شرع شریفه توفیق

ایدرلر و هم محاكم شرعیه‌ده معتبر و مرعی و همده مجالس نظامیه‌ده حقوق دعوالری ایچون قانون وضعندن مستغنی اولور مطالعه‌سنه مبنی اویله برائر جلیلك وجوده كلمسی خیلی وقتدنبرو آرزواولنور برکیفیت اولوب حتی بونك ایچون مجلس تنظیمات دائره‌سنده بر جمعیت علمیه تشکیل ایدلمش وخیلیجه مسائل یازلمش ایکن حیز فعله کله‌میوب بودخی (الامور مرهونة باوقاتها) حکمنجه تأسیسی اهم اولان برچوق مواد خیریه کبی مغبوط اعصار اولان عصر محاسن حصر همایونه قالمشدر.

موفقیت جلیلهٔ حضرت پادشاهی ثمرهٔ فیض بهره‌سی اوله‌رق مشاهدهٔ اعین افتخار اولان بونجه آثار حسنه صره‌سنده بودخی حصوله کلمك اوزره علم فقهدن عصرك احتیاجاتنه کوره روزمره ظهوره کلان معاملاتك تطبیقنه کافی اوله‌بیله‌جك اویله بر اثر خیرك وجوده کتورلمسی امر اهمی عاجزلرینه حواله بیورلمش اولدیغندن بر موجب ارادهٔ علیه دیوان احکام عدلیه دائره‌سنده بالاجتماع فقهك معاملات قسمندن کثیرالوقوع و معاملات عصره کوره بدیهی اللزوم اولان مواد حقنده سادات حنفیه‌نك اقوال معتبره‌سی جمع ایدیله‌رك متعدد کتابلره تقسیم و(احکام عدلیه) اسمیله توسیم اولنمق اوزره بر مجله ترتیبنه بالابتدار مقدمه‌سیله کتاب اولی ختام بوله‌رق بر نسخه‌سی ذات حقایق آیات حضرت فتوی‌پناهی‌یه ویرلدیکی کبی علم فقهده مهارت و معلومات کافه‌سی اولان دیکر بعض ذوات فخامه دخی برر نسخه‌سی بالاعطا اولنان اخطارات اوزرینه تعدیلات لازمه اجرا اولندقدن‌صکره تبییض ایله حضور حقایق ظهور وکالت‌پناهیلرینه عرض اولندی. بونك لسان عربی‌یه نقل و ترجمه‌سی دردست اولدیغی کبی دیکر کتابلر دخی جمع وتألیف اولنمق اوزره‌در.

بالمطالعه محاطعلم عالی بیوریلور که مقدمه‌نك ایکنجی مقاله‌سی (ابن نجیم) ایله آنك مسلکنه سالك اولان فقهانك جمع ایلدکلری قواعد فقهیه اولوب حکام شرع بر نقل صریح بولمدقچه یالکز بونلرله حکم ایده‌مز؛ لکن مسائل فقهیه‌نك انضباطنه کلی فائده‌لری اوله‌رق

ارباب مطالعه مسائلی ادله‌سیله ضبط ایتمش اولورلر ومأمورین سائره‌یه
هر خصوصده مرجع اوله‌بیلور وبونلرله بر آدم معاملاتنی مهما امکن
شرعه توفیق وتقریب ایده‌بیلور ، بناءً علیه کتاب یاخود باب عنوانیله
یازلیوب مقدمه‌یه درج اولنمشدر . کتب فقهیه‌ده اکثریا مسائل ایله
مبادی مخلوط اوله‌رق ذکر اولنمش ایسه‌ده بو مجله‌ده هر کتابه متعلق
اولان اصطلاحات اول کتابك مقدمه‌سی اولمق اوزره ذکر اولنه‌رق
مسائل ساذجه ترتیب اوزره یازیلوب، فقط بومسائل اساسیه‌یی ایضاح
ضمننده مثال اوله‌رق کتب فتاوادن بر خیلی مسائل درج و علاوه
اولنمشدر .

فی زماننا جریان ایدن اخذ واعطا اکثریا بعض شرائطه مربوط
اولوب مذهب حنفیده ایسه صلب عقدده درمیان اولنان انواع شرائطك
اکثری بیعی مفسد اولدیغی جهتله کتاب البیوعك اك مهم مبحثی
(بیع بالشرط) فصلی اوله‌رق جمعیت عاجزانه‌مزجه پك چوق بحث
ومناظره‌یی موجب اولدیغندن مباحثات جاریه‌نك خلاصه‌سی بروجه آتی
ایراد اولنمق مناسب کورلمشدر.

(بیع بالشرط) حقنده اکثر مجتهدینك اقوالی یکدیکره مخالفدر.
مذهب مالکیده مدت جزئیه ایچون ومذهب حنبلیده علی الاطلاق بایعك
کندوسی ایچون مبیعده منفعت مخصوصه شرط ایدیله‌بیلور؛ لکن بایعده
بو صلاحیت اولوبده مشتری طرفنده اولماسی رأی و قیاسه مخالف
کورینور. امام اعظم (رحمه الله علیه) حضرتلریله هم عصر اولوبده مؤخرا
اتباعی منقرض اولان مجتهدلردن (ابن ابی لیلی) ایله (ابن شبرمه)
(رحمة الله علیهما) حضرتینی دخی بوخصوصده یکدیکره ضدتام اوله‌رق
برر رأیده بولنمشلردر. شویله‌که : ابن ابی لیلی عندنده علی العموم بیع
وشرط فاسد، وابن شبرمه عندنده علی الاطلاق هم بیع، هم‌ده شرط
جائزدر .

مذهب ابن ابی لیلی: «المسلمون عند شروطهم» حدیث شریفنه
مباین کورینور. ابن شبرمه مذهبی بوحدیث شریفه تمامیله موافق ایسه‌ده

بایع ومشتری اجراسی جائز وقابل اولیان شرطلر درمیان ایده‌بیلوب شرطه رعایت ایسه بقدرالامکان اولمق فقها عندنده مسلماتدن اولمسیله شرطه رعایت مسئله‌سی تخصیص واستثنا قبول ایدر برقاعده‌در. بناء علی ذلك مذهب حنفیده بر طریق متوسط اتخاذ اولنه‌رق بیعك شرائطی (جائز) و (مفسد) و (لغو) دیو اوچ قسمه تقسیم اولنمشدر. شویله که: عقد بیعك مقتضاسندن اولمیوب یاخود مقتضای عقد بیعی تأیید ایتمیوبده احد طرفینه نافع اولان شرط مفسد وآکا معلق اولان بیع فاسد اولور و برطرفه نفعی اولمیان شرطله بیع صحیح وشرط لغودر؛ زیرا بیع وشرادن مقصد تملیك وتملك خصوصی یعنی: بلامانع ومزاحم مشترینك مبیعه وبایعك ثمنه مالك اولمسی کیفیتیدر. حالبوکه بر طرفه نافع اولان شرطك اجراسنی اولطرفه طالب وطرف آخراندن هارب اوله‌رق منازعه‌یه مؤدی اوله‌بیلور. بو صورتده ایسه عقد بیع تمام اولمامش دیمك اولور، فقط عرف و عادت منازعه‌یی قاطع اولدیغندن علی الاطلاق شرط متعارف ایله بیع تجویز اولنمشدر.

معاملات تجاریه بروجه مشروح ذاتاً مستثنا بر حالده اولوب اصنافك اکثریسنده دخی برر معامله متعارفه تقرر ایتدیکنه و عرف طاری دخی معتبر اولدیغنه نظراً فسادی موضوع بحث اوله‌جق یالکز برطاقم متفرق ومتشتت الیش ویرش ایدنلرك خارج از عرف وعادت ایتدکلری شرطلر قالوب بونلرك دخی چندان ذکری وبحث کوتورر یری اولمدیغندن معاملات عصرك تیسیری ایچون مذهب حنفینك خارجنده اوله‌رق ابن‌شبرمه مذهبنك اختیاری مناسب کورلیوب سائر فصللرده اولدیغی کبی باب اولك دردنجی فصلنده دخی مذهب حنفی اوزره بیعی مفسد اولیان شرطلرك بیانیله اکتفا اولنمشدر.

الحاصل بو مجله‌ده مذهب حنفینك خارجنه چیقلمیوب مواد مندرجه‌سنك اکثری الحالةهذه فتواخانه‌ده معتبر ومعمول به اولدیغی جهتله بونلر حقنده بحثه لزوم کورلمز؛ فقط ینه فقهای حنفیه‌دن بعض فحول ائمه‌نك اقوال معتبره‌سی ناسه ارفق ومصلحت عصره اوفق اولمق حسبیله

اختیار اولنمش ایدوکندن بونلرك مأخذ مقبوله واسباب موجبه‌سی بروجه آتی بیان اولنور:

یوز طقسان یدنجی و ایکی یوز بشنجی ماده‌لر موجبنجه معدومك بیعی صحیح دکلدر . حالبوکه کل وانکنار کبی شکوفه ، سبزه ومیوه محصولاتی متلاحق‌الورود اوله‌رق بعض افرادی ظهور ایتمدن دیکر بعض افرادی حصوله کلوب کچر اولدیغی جهتله اکثریا بو مثللولرك ظهور ایتمش وایده‌جك اولان محصولاتی طوپدن اوله‌رق صاتلمق عرف و عادت اولمشدر . بو مثللو محصولاتده موجوده تبعا معدومك دخی برابر اوله‌رق طوپدن صاتلمسنی (امام محمد بن حسن الشیبانی) (رحمه‌الله علیه) حضرتری استحسانا تجویز بیورمش . و (امام فضلی) ، (شمس‌الائمة الحلوانی و (ابو بکر بن فضل) (رحمةالله علیهم) آنك قولیله افتا ایتمش اولدقلرندن و ناسی بو مثللو عرف و عادتلرندن کچورمك قابل اوله‌میوب حالبوکه معاملات ناسی فساده نسبتدن ایسه مهما امکن صحته حمل ایتمك اولی اولدیغندن بومجله‌ده دخی قول محمد بالترجیح ایکی یوز یدنجی ماده آکا موافق اوله‌رق یازلمشدر .

صبره مسئله‌سنده مثلا : کیله‌سی شوقدر غروشه اولمق اوزره بر بیغین بغدای صاتلدقده (امام اعظم) (رحمةالله علیه) حضرتلرینك عندنده یالکز بر کیله‌سی حقنده بیع صحیح اولور . وامامین (رحمةالله علیهما) عندلرنده اول بیغین تماما صاتلمش اوله‌رق قاچ کیله چیقارسه آکا کوره ثمنی ویرلمك لازم کلوب معاملات ناسی تیسیر ایتمك حسبیله صاحب هدایه کبی نیجه فقهادخی بو خصوصده آنلرك قولنی اختیار ایلمش اولدقلرندن ایکی‌یوز یکرمنجی ماده اول منوال اوزره تحریر قلنمشدر .

امام اعظم حضرتلرینك عندنده خیار شرطك مدتی اوچ کوندن زیاده اوله‌میوب امامین عندنده ایسه هرقاچ کون مقاوله اولنورسه جائز اولدیغنه و بو خصوصده دخی آنلرك قولی حال و مصلحته اوفق کورلدیکنه مبنی اختیار اولنه‌رق اوچیوزنجی ماده‌ده مدت مطلق اوله‌رق درج اولنمشدر .

خیار نقدده دخی بو اختلاف جاری اولوب بونده: مدتك اطلاقی خصوصنده (امام محمد) (علیه رحمة الصمد) حضرتلری منفرد ایسه‌ده مصلحت ناسه اوفق اولمق حسبیله آنك قولی اختیار اولنه‌رق اوچیوزاون اوچنجی ماده‌ده دخی فلان وقته‌قدر دیو مدت اطلاقی اوزره براغلمشدر.

امام اعظم حضرتلرینك عندنده استصناعا منعقد اولان بیعدن مستصنع رجوع ایده‌بیلور ایسه‌ده امام ابو یوسف (رحمة الله علیه) حضرتلرینك عندنده مصنوع تعریفه موافق اولدیغی حالده رجوع ایده‌مز. شمدی ایسه عالمده بك چوق کارکاهلر یاپیله‌رق بونجه‌طوپلر، تفنكلر، واپورلر مقاوله و سپارش ایله یاپدیریله‌گلوب استصناع کیفیتی مصالح جسیمهٔ جاریه‌دن اولمسیله مستصنعك عقد استصناعی فسخده مخیر اولمسی نیجه مصالح جسیمه‌یی اخلال ایده‌جکندن واستصناع خصوصی خلاف قیاس اوله‌رق عرف ناسه مبنی استحسانا مشروع اولان سلمه مقیس وعرفه مستند برکیفیت اولدیغندن مصلحت عصره نظراً امام ابویوسف قولنك اختیارنده لزوم گوریله‌رك اوچیوز طقسان ایکنجی ماده آكا موافق اوله‌رق یازلمشدر.

مسائل مجتهد فیهاده امام المسلمین حضرتلری هرقنغی قول ایله عمل اولنمق اوزره امر ایدرسه موجبنجه عمل اولنمق واجب اولدیغندن معروضات مبسوطه نزد حقایق وفد وکالتپناهیلرنده دخی قرین تصویب بیورلدیغی حالده مجلهٔ ملفوفه‌نك بالاسی خط همایون حضرت خلافتپناهی ایله توشیح بیورلمق بابنده .

فی ١٨ ذی الحجه سنه ٢٨٥ وفی ١٠ مارت ٢١٥

مفتش اوقاف همایون	ناظر دیوان احکام عدلیه
سید خلیل	احمد جودت
عن اعضاء دیوان احکام عدلیه	عن اعضاء شورای دولت
سید احمد خلوصی	سیف الدین
عن اعضاء شورای دولت	عن اعضاء دیوان احکام عدلیه
محمد امین	سید احمد حلمی

عن اعضاء جمعیت
ابن عابدین زاده علاء الدین

مدخل

برعلمك تحصيلنى ارزو ايدن طالبك اون شيئ بيلمسى
ايجاب ايدركه بونلر اوطالب ايچون موجب بصيرت يعنى تحصيل
علمده كوز آچيقلغى مستوجب اولور.

برنجيسى اوعلمك اسمى ايكنجيسى تعريفى اوچنجيسى
موضوعى دردنجيسى مأخذى بشنجيسى غايتى التنجيسى واضعى
يدنجيسى مسائلى سكزنجيسى حكمى طقوزنجيسى شرف وفضيلتى
اوننجيسى نسبتيدر .

ايمدى بوعلمك اسمى فقهدر تعريفى دخى مجله‌نك برنجى
ماده‌سنده ذكراولنور. بوحالده بونك تعريف وايضاحى مذكور
ماده‌نك مذاكره‌سى وقتنه تعليق ايده‌لم .

موضوعنه كلنجه موضوع علم ديمك كندوده اعراض ذاتيه‌ـ
سندن بحث اولنان شيئ ديمكدر. وعلم فقهك موضوعى دخى
ثبوتاً يا سلباً عبد مكلفك فعليدر. ايشته بوكا مبنيدركه فقهاء
كتاب النكاح، كتاب البيع وكتاب الهبه ديوعنوان ذكر ايدرلر
نكاح اولسون بيع يا هبه اولسون مكلفك فعلندن عبارتدر .
شوقدر واركه فقها بعضاً افعال مكلفه متعلق شيئ دخى عنوان
بحث قيلارلر كتاب عاريت وكتاب مأذون كبى. حالبوكه فقهك
سالف‌الذكر موضوعنه كوره بونلر كتاب‌الاعاره وكتاب‌الاذن
ديوذكر اولنمليدر درمنتقى بوحالده مكلفك غيرينك فعلى علم

فقهك موضوعندن دكلدر. مكلفك غيريسی صبی ومجنون وبهايم كبيلردر .

دينيلورسه كه صبی ومجنون برينك مالنی اتلاف ايتسه ضامن اولور وبركيمسه حيوانی باشی بوش طريق عامه صاليويرسه ايتديكی ضرری ضامن اولور ديو علم فقهده بحثلر واردر. مادامكه موضوعی فعل مكلفدر علم فقهده بونلردن نصل بحث اولنور. ديرزكه صبی ومجنون وبهائمك اتلاف ايتدكلری شيلرك تضمينيله اولان تكليف آنلره عائد اولميوب بلكه وليلريله صاحبلرينه راجع اولديغندن بو مثللو مسائل فقهيه‌دن بحث دخی افعال مكلفيندن بحث ديمك اولمغله علم فقهه داخل اولمش اولور .

ماخذی دخی كتاب يعنی قرآن وسنت واجماع امت وقياسدر سنت دخی رسول اكرم ونبی محترم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلرينك اقوال وافعال شريفه وتقريرات منيفه‌لريدر.

اصحاب كرام كبی مسائل دينيه‌ده اجماع واتفاقلرينه اعتماد اولنان ذواتك اتحاد واجماعلرينه اجماع امت دينور .

كتاب ، سنت واجماعدن اخذ واستخراج اولنان احكام دينيه‌يه غيری برشيئ قياس ايتمكه قياس فقها دينلور . قياسه برمثال « ولا تقل لهما اف » نظم جليلی ابوينه قارشو اثر ضجرت اظهارندن بزی نهی ايتمكده‌در اشته بو آيت كريمه‌نك نصی ايله حرمت ضجر ثابت اولمشدر .

ابوینی ضرب وشتم ایتمك كبی ایذالردن منع وتحریم اولندیغمز بوكا قیاساً ثابت اولور.

غایتی سعادت دارینه نائل اولمقدر. علم فقهك صاحبی دنیاده عزیز ومحترم ودارعقباده متنعم انواع نعم اولور واضعی، امام اعظم حضرتلریدر .

فقهك مسائلی، موضوعی فعل مكلف ومحمولی احكام خمسهٔ شرعیه‌دن مركب جمله‌لرك بریدر احكام خمسه وجوب ، ندب ، اباحه ، حرمت ، وكراهتدن عبارتدر. اشته فقهك مسائلی شوفعل واجب ، بوفعل حرام ، اوفعل مندوب ، ودیكر فعل مباح، اوبرفعل دخی مكروهدر كبی جمله‌لردر.

فقهك حكمی عباداته دائر اولان احكامی اجمالاً اولسون تعلم وتدرس ایلمك مسلمینه فرض عیندر وبیع وامثالی معاملاته دائر احكامی ممكن مرتبه اوكرنمك فرض كفایه‌در .

فقهك شرف وفضیلتنه كلنجه كلام وتفسیر وحدیث واصول فقهدن ماعدا كافهٔ علومك افضلیدر .

مذهب حنفی یه متعلق احكام دینیه عبد الله بن مسعود حضرتلرینه متصل اولان طریق ایله استنباط اولنمشدر یعنی مذهبمزك امام اعظمی بولنان ابوحنیفه نعمان بن ثابت حماددن وحماد دخی ابراهیم نخعیدن وبوده علقمه‌دن وبوده عبدالله بن مسعوددن وبوده رسول اكرم صلی الله تعالی وسلم حضرتلرندن اخذ ایلمشدر .

القسم الاول. من الجزء الاول

من

درر الحكام شرح مجلة الاحكام

شرح

القواعد الكليه

اثر

خواجه امين افندی زاده

علی حيدر

محكمهٔ تمييز اعضاسندن ومكتب حقوق وملكيهٔ

شاهانه مجله معلمی

اشبو كتاب فتواخانهٔ عاليده متعدد علماء كرام وفقهای فضائل انسام حضراتی طرف عاليلرندن عريض وعميق تدقيق اولنه‌رق قبول وتصديق بيورلدقدنصكره معارف نظارت جليله‌سنك فی ۹ شباط سنه ۳۱۰ تاريخ و ۱۹۰ نمرولی رخصتنامه‌سيله طبع اولنمشدر. و اولجه مكتب حقوق شاهانه طلبه‌سنه تقرير ايدلمشدر. بونك مابعدی دخی دردست تدقيقدر.

طبع ثانی

مؤلفك مهر ذاتيله ممهور اولميان نسخه ساخته ومتجاسری مسؤلدر

استانبول

(آ. آصادوريان) شركت مرتبيه مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ٥٢

١٣١٧

تحدیث نعمت

الحمدلله حمدالمتشرعین والصلوة والسلام علی سیدنا محمد سیدالمرسلین وعلی آله واصحابه اجمعین وبعد معلوم ارباب حقوق اولدیغی اوزره علم جلیل فقه بر بحر بی پایان اولوب بوندن غرر مسائل لازمه‌یی استنباط ایله حل مسئله ایده بیلمك خیلی مهارت وملکه‌یه موقوف وعلی الخصوص مذهب حنفی اوزره تألیف ایدلمش کتب جلیلهٔ فقهیه‌ده اختلافات کثیره محرر بولنمش اولمغله آنلردن اقوال مختاره‌یی خلاصه وتنقیح وذکر ادله ایله ابصاری تنویر ایدرك مجله کبی براثر عالی‌یه شرح یازمق مشکل وتتبعات کثیره‌یه متوقفدر. عبد عاجزی قلت بضاعه ایله برابر علی قدرالاستطاعه صرف مساعی ایدرك امور شرعیه ایله مشغولیت عاجزانه‌م اثناسنده علم فقه مطالعه‌سیله اشتغال ایدلمش وبو وسیله ایله خیلی درر

مسائل انتخاب واختيار ايديله‌رك مجله‌نك مواد مناسبنه شرح و «دررالحكام شرح مجلة الاحكام» اسميله توسيم قلنمشدى بوكره مكتب حقوق شاهانه مجله معلملكنه وقوع مأموريت عاجزانه‌م نعم الوسيله اتخاذ ايله شرح مذكور تنقيح واصلاح وقسماً توسيع وتوضيح وتبيين اولنه‌رق طلبه افنديلره تقرير ايدلمشدر .

نسخهٔ نفيسهٔ شان و شوكت و سرلوحهٔ مجموعهٔ خلافت وسلطنت حامئ دين ودولت ظل ظليل رب عزت شهريار معارفپرور وخليفهٔ مراحم كستر امير كبير مؤمنين امام همام مسلمين خاقان بى مثل و بى مدانى السلطان الغازى عبدالحميد خان ثانى خلدالله ايام دولته امداً مديداً وصير سيفه وسنانه لمعبر الظلم و الطغيان سداً سديداً وجعل اعداد عمره واقباله عن حد العد والاحصاء بعيداً وجميع عمره وايامه عيداً سعيداً افندمز حضرتلرينك مغبوط سوالف اعصار و مجلاى جلائل

آثار اولان عصر معارفحصر همايونلرنده موقع انتشاره قونيلان آثار فيضيه و مؤلفات جديده‌يه بر لاحقهٔ ناچيزانه اولمق اوزره اثر مذكور بوكره يكيدن ترتيب اولندى. جناب حق ذات فرشته صفات همايونلرين دائما توفيقات صمدانيه‌سنه مقرون وعمر وشوكت شاهانه‌لرين روز افزون بيورسون آمين ها انا اشرع فى المقصود متوكلاً على الرب المعبود مريد الاصلاح قاصد الايضاح سائلاعنه الهداية و العنايه ومبتهلاً منه الوقاية فى البداية والنهايه اليه تبت وبه اعتصمت .

بسم الله الرحمن الرحيم

درر الحكام شرح مجلة الاحكام

﴿ مقدمه ﴾

يعنى مجلهٔ احكام عدليه‌نك مقدمه‌سى

[ايكى مقاله‌يى حاويدر] ، كه برنجيسى تعريف فقه وديكرى قواعد كليه اولمق اوزره جمعاً يوز ماده‌دن عبارتدر.

مقدمه : نك ايكى لغت وايكيده اصلاح معناسى واردر . لغت معنالرينك برنجيسى مشهور اولان؛ دال مشدده‌نك كسريله اوله‌رق متعدى بولنان قدم فعل ماضيسندن مأخوذ اولوب متقدمه معناسنه‌در كه اوكه كچورلمش ديمكدر. يقال : «تقدم الرجل اذا كان مقدما.» ايكنجيسى كذلك متعدى بولنان قدم فعل ماضيسندن مأخوذ اولوب اوكه كچوريجى ديمكدر .

بوراده شو ايكى معنانك ايكيسى دخى ملاحظه اولنه‌بيلور.

برنجی معنایه کوره مقدمه اوکه کچیجی دیمکدر که فی الحقیقه بو مواد کتابك اوکنه کچمشدر .

ایکنجی معنایه کوره متقدمه اوکه کچوریجی دیمك اولوب حقیقة بو مقدمه آنده‌کی مسائلی اکلایانی اکلامیان اوزرینه کچورر یعنی تقدیم ایدر رد محتار.

ایمدی مقدمه لفظی فی‌الاصل بروجه بالا صفت ایکن مقدمة‌الجیشه اسم قلندقدنصکره «اول کل شیٔ» معناسنه نقل اولنوب بعده الفاظ مخصوصه‌یه اسم قلنمشدر.

اصطلاحجه مقدمه‌نك معنالرینه کلنجه اصلاحجه مقدمه ایکی ایکی نوعدر. نوع اول: مقدمهٔ علمدر. بوده : «مایتوقف‌علیه صحة‌الشروع» یعنی: «صحت شروعك موقوف‌علیهی اولان‌شیدر» دیو تعریف اولنمشدر.

صحت‌شروع علمی وجه‌مایله تصور وبرفائده‌یی تصدیق‌ایله حاصل اولور «کلیات» علمك حدینی و غایتنی وموضوعی معرفت کبی شیلر دخی مقدمهٔ علمدن معدوددر . نوع ثانی : مقدمهٔ کتابدر . بوده طائفة مخصوصة من کلامه قدمت امام المقصود لارتباطه‌له فیها و انتفاع بها فیه سواء توقف علیها ام لایعنی کتابك کلامندن بر طائفهٔ مخصوصه‌در ، که کتابك آکا ارتباطی ویاکتابده آنکله انتفاع ایچون مقصودك اوکنه کچمشدر،که مقصود کرك آکا موقوف اولسون، وکرك‌اولمسون ازمیری؛ بنابرین مقدمة‌العلم ایله «مقدمة الکتاب» بیننده عموم

وخصوص مطلق اوله‌رق «مقدمة العلم» اخص مطلقدر.

«مقدمه» لفظنك تفصيل و تحقيقى (مطول) ايله حواشيسنده‌در.

مقالهٔ اولى

[علم فقهك تعريف و] اقسام اربعه‌يه [تقسيمى بياننده‌در]

كه يالكز بر ماده‌دن عبارتدر.

علم فقه، تركيب اضافى اولوب بو مقامده علم منطق اصطلاحنده اولديغى كبى يقين وظنه صادق اولان ادراكدن عبارتدر. «رد محتار فى المقدمه» ٤ ماده شرحنه مراجعت اولنه.

ايمدى ادراك اكر نسبت تامهٔ خبريه‌يى اذعان ايسه تصديق دكل ايسه تصور اولور. لكن آتيده ذكر اولنه‌جغى اوزره تصورلر علم فقهدن معدود اولمامغله بو مقامده‌كى علم تصديق معناسنه‌در.

فقه، فانك كسرى وقافك سكونى ايله اولوب لغةً آكلامق معناسنه‌دركه فعل ماضيسى قافك ضميله اولان فقه اولوب فقيه يعنى علم فقهه آشنا اولدى ديمك اولور ردمحتار فى المقدمه.

علم فقه وعلم نحو كبى اسامئ علوم اتخاذ اولنان علم اوچ معنايه كلوركه برنجيسى او علمك مسائلنى ادراك ايكنجيسى نفس مسائل وقواعد و اوچنجيسى مسائل وقواعدك تكررندن

حاصل اولان ملكه معناسنه كلور . مجله‌نك آتى الذكر تعريفى معناى اوله كوره‌در .

تعريف ايكى قسمدر. قسم اول تعريف حقيقيدر. ماهيات حقيقيه‌نك تعريفى كبى. انسانى حيوان ناطق ايله تعريف مثللو، قسم ثانى تعريف اسميدر. ماهيات اعتباريه‌نك تعريفى كبى بوده شو اسم فلان معنايه موضوع اولديغنى بياندن عبارتدر . فقهك آتى البيان تعريفى دخى تعريف اسميدر ردمحتار فى المقدمة .

﴿ ١ ماده ﴾

[علم فقه، مسائل] واحكام [شرعيهٔ عمليه‌يى بيلمكدر]

علم فقه، مرقاتده (العلم بالاحكام الشرعية العلمية من ادلتها التفصيلية) ديو تعريف ايديلوب تعريف مذكور ائمهٔ شافعيه‌نك ايدوكى بيان اولنمشدر مرآت .

. فصول بدايعده دخى (العلم بالاحكام الخمسة من حيث تعلقها بافعال المكلفين لاالعلم بوجوب العمل) ديو تعريف اولنمشدر حموى فى اول الكتاب .

بو تعريفده بيلمكدر يعنى علمدر دينليوركه علمدن مقصد ظن و تقليده عام وشامل اولان تصديق يعنى اعتقاد راجح معناسى اولوب علم بالاحكام ايله تصورات خارج قالدى. لان المقصد بالحكم ههنا النسبة الحكمية سواء كانت بين الاشياء الخمسة وافعال المكلفين او غيرها مرآت.

مسائل، مسئله‌نك واحكام، حكمك جمعيدر.

مسئله، برمطلوبه دينلوركه اثبات ايچون آكا برهان‌ودليل اقامه اولنه وعلمدن غرض اومسئله‌يه معرفتدر تعريفات سيد.

حكم، مكلفك فعلنه تعلق‌ايدن خطاب شارعدر ديو بعضيلر تعريف ايتمشلر ايسه‌ده صدر شريعه‌نك بيانـنـه نظراً خطاب مذكور ايله ثابت اولان شئ يعنى مثلا وجوب و صحت و فساد و كراهت و حرمتدر ديو دخى تعريف قلنمشدركه بو احكام علم فقهك محمولاتى اولور موضوعاتى ايسـه مكلفك فعلـندن عبارتدر. ايمدى مكلف عاقل وبالغ كيمسه اولوب بو صورتده مجنون ايله صبيلر مكلف دكللردر. بنـاءً عليه بونلرك افعـالى علم فقهك موضوعاتى اوله‌ماز.

واقعا بونلرك افعالندن دخى بحث اولنـه‌رق ٩١٦ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره صبى بر مالى اتلاف ايتسه ضامن اولور دينلمش ايسه‌ده ولى ضامن اولور معناسـنه اوله‌رق بو معنايه كوره ينه فعل مكلفدن بحث اولمش اولور.

علم فقهك موضوعى فعل مكلف ومحمولى احكام مذكوره اولمسى بعض مسائلده صراحـةً اولور. بيع مجهول فاسـددر مسئله‌سنده اولديغى كبى وبعض مسائلده صراحةً اولميوب تأويله محتاج اولور. اكثر مسائل فقهيه بو قبيلدندر شرط شـكلنده ايراد اولنان مسائل كبى.

شرعيه، خطاب شارعـه موقوف يعنى خطاب شـارع

اولمسیدی ادراك اولنه‌ماز ایدی دیمکدر . خطاب ، کرك نفس حکم ایله اولسون و کرك نفس حکمك نظیریله اولسونکه او نظیر نفس حکمه مقیس و نفس حکم مقیس علیه اولور . مسائل قیاسیه‌ده اولدیغی کبی رد محتار فی المقدمه. شارع دخی واجب تعالی و تقدس اولوب رسول اکرم قبل‌الهدن تبلیغ احکامه مأمور اولمق اعتباریله آکاده شارع دینیلور.

عملیه، عملك کیفیتنه متعلق دیمکدر .

ادله‌سندن بیلمك دیمك ادله‌سنه باقیله‌رق انك‌ایله احکامك بیلنمسی دیمکدرکه بونکله علم‌الله‌تعالی وعلم‌الرسول وعلم‌جبرائیل علیهما السلام خارج قالدیغی کبی علم مقلد و دیندن اولدیغی ضرورة معلوم اولان شی دخی خارج قالدی . چونکه بونلرك علملری عندالاصولیین فقهدن‌معدود دکلدر مرآت . فالحاصل ان الفقه فی الاصول علم الاحکام من دلائلها کما تقدم فلیس الفقیه الا المجتهد عندهم و اطلاقه علی المقلد الحافظ للمسائل مجاز وهو حقیقة فی عرف الفقهاء بدلیل انصراف الوقف والوصیة للفقهاء الیهم واقله ثلاثة احکام کما فی المنتقی رد محتار فی المقدمه .

اشبو تعریفده مسائل شرعیه دینلمکله عالم حادثدر کبی مسئلهٔ عقلیه و آتش یاقیجیدر کبی مسئلهٔ حسیه وفاعل مرفوعدر کبی مسئلهٔ اصطلاحیه خارج قالدیغی مثللو عملیه دینلمکله دخی واجب‌تعالینك ذاتنه وصفاتنه‌وافعالنه علمنه‌علمکه‌کلام‌وعلم عقائد

وعلم توحيد و صفات دينلور واجماع مجتدر كبى علم اصول فقه مسائلى خارج قالدى ردمحتار فى المقدمه .

بناءً عليه بو تعريف افرادينى جامع واغيارينى مانع اوله رق تام اولدى .

علم فقه. ادلهٔ اربعه دن يعنى كتاب، سنت، اجماع وقياسدن اخذ اولنمشدركه بونلرك تفصيل وايضاح احكامى علم اصول فقه مسائلندندر ردمحتار فى المقدمه .

بيلمليدركه مدار امور دين بش شئ اوزرينه در:

١ ـ اعتقادات ، ٢ ـ اداب ، ٣ ـ عبادات ، ٤ ـ معاملات، ٥ ـ عقوباتدر، ردمحتار فى اول كتاب الطهارة .

اعتقادات ايله آداب مسائل فقهيه دن اولمديغندن بوراده آنلردن بحث ترك ايديله رك دينلمشدركه [مسائل فقهيه] يعنى بالاده كى تعريف ايله معرف اولان مسائل شرعيهٔ عمليه [يا] صوم وصلاة وحج وزكاة كبى [امر آخرته تعلق ايدر] واكا عائد اولور [كه] بومسائل [احكام عباداتدر] بو احكامك بيانى ايچون كتب فقهيه ده كتاب الطهاره، كتاب الصلاة ، كتاب الصوم ، كتاب الحج وكتاب الزكاة كبى عنوانلر وضع و بونلر دخى ابواب وفصوله تقسيم ايدلمشدر.

[وياخود] تأهل ايتمك وياخود نا مشروع بر فعلى ايشليانى تأديب ايلمك وياخود برمالى بيع وايجار ايتمك كبى [امر دنيايه تعلق ايدر] و اكا عائد اولور [كه] بو مسائل اقسام ثلاثه يه

يعنی برنجیسی [مناکحات] وایکنجیسی [معاملات] واوچنجیسی [عقوبات] قسملرینه تقسیم اولنور.

رد محتار کتاب طهارتده مناکحاتی معاملاتده داخل عد ایدرك والمعاملات خمسة المعاوضات المالية والمناكحات والمخاصمات و الامانات و الزكات دیمش اولوب فقط مجله مناکحاتی معاملاته مقابل ذکر ایلمشدر.

مسائل فرعیه‌دن امر دنیایه تعلق ایدن قسمنك سالف الذکر اقسام ثلاثه‌یه انقسامی بروجه آتی تفصیل اولنور.

[شویله‌که جناب حق] تعالی وتقدس حضرتلری عالمی اکمل واتم نظام اوزره خلق و امر معاشی احسن صورتله احکام وتنظیم و[بونظام عالمك وقت‌مقدره] یعنی یوم قیامته [دك بقاسنی اراده ایدوب بو] نظام عالمك بویله بقاسی [ایسه نوع انسانك بقاسنه ونوعك] یعنی‌نوع‌انسانك اکمل واحسن صورتله [بقاسی تناسل و توالد ایچون ذکور و اناثك یکدیکریله [ازدواجنه منوطدر] که ازدواج مذکور حضرت آدم علیه السلامدن الی یومنا هذا مشروع بر امردر. بو قیاسدن ، بو نظام عالمك بویله بقاسی نوع انسانك تناسل و توالد ایچون ازدواجنه منوطدر، نتیجه‌سی چیقار.

مقدمهٔ‌ثانیه‌ده بولنان کبراده اکمل واحسن‌قیدی کتورلدی. زیرا نوع انسانك بقاسی حیوانات سائره کبی بلا ازدواج اجتماعیله دخی ممکن ایسه‌ده بووجهله غیرمشروع اجتماع ضیاع

انساب كبی نیچه مفاسدی مستلزم اولمغله بقاء مذكور وجه‌ا كمل واحسن ایله اوله‌ماز .

بلكه وجه احسن و اكمل ایله بقاسی آنجق ازدواج ایله اوله‌بیلور. فسبحان الله العلیم. زواهر الجواهر .

خلاصهٔ كلام ، مسائل فقهیه درت قسمه منقسمدر كه قسم اول عبادات ، قسم ثانی مناكحات ، قسم ثالث معاملات ، قسم رابع عقوباتدر .

قسم ثانی و ثالث و رابعه اولان احتیاج و بونلرك اسبابی مجله‌ده ایضاح اولنمشدر . زیرا فقرهٔ آنفه ایله فقرهٔ آتیه‌دن قسم ثانی‌یه اولان احتیاج ثابت اولدیغی كبی فقرات آتیه‌دن دخی قسم ثالث و رابعه اولان احتیاج ثابت اولور . نته‌كیم شرحاً دخی بیان اولنور .

[وبرده نوعك] یعنی نوع انسانك [بقاسی اشخاصك عدم تقطاعیله‌در .] زیرا اشخاص انسانك انقطاعیله نوع انسانك دخی نفس الامرده انعدامی لازم كلور .

شو مقدماتدن فقهك مناكحات قسمنك لزومی تحقق ایدر كه قسم مذكورده طلاقه متدائر اولان مسائل دخی داخلدر .

[انسان ایسه اعتدال مزاج حسبیله بقاده غدا] جه [و لباس] جه [ومسكنجه امور صناعیه‌یه محتاج اولور .]

اعتدال ، افتعال وزننده كم و كیفده ایكی حالت بیننده متوسط اولمغله اتصافدر. مثلا برجسمك طول وقصر حالتلری

بيننده و هوانك حرارت و برودت آره‌سنده متوسط اولمقله اتصافی کبی .

مزاج ، کتاب وزننده برشیئه قاتیلوب قارشدیرلمغله باعث ترکیب اولان شیدن عبارت اولوب مزاج البدن ، « ما رکب علیه من الطبایع » یعنی طبایع اربعه‌دن عبارت بولنان صفراء ، سوداء ، بلغم و دمدن بدنك مدار ترکیبی اولان طبیعتدر دیو تعریف ایدلمشدر کلیات .

مثلا انسان غداجه زراعت وحراثت و طباخت ولباسجه نسیج وخیاطت ومسکنجه منازل انشا ایتمك کبی برطاقم صنعتلره محتاجدر . یوخسه غداسز ، لباسسز و مسکنسز یشایه‌میوب آچلقدن و صغوقدن و صیجاقدن تلف اولور .

[بو] امور صناعیه [دخی] شخص واحدك قوتیله حصولی غیر ممکن اولدیغندن نوع انسانك [افرادی بیننده تعاون] و تناصر [و] یکدیکریله [اشتراك حصولنه توقیف ایدر .] زیرا انسانك هیچ برفردی کندوسنه لازم کلن هرشیئی بالذات و منفرداً یاپمغه مقتدر دکلدر . کورلمزمی که بر کیمسه تارلایی نطاس و بغدایی زرع و حصاد وتنظیف ایتمك و اوکوتمك و اتمك یاپمق ایله مشغول اولسه صپان و سائره کبی آلات حراثتی و البسه‌سنی و خانه و مسکننی بالذات یاپمغه مقتدر اولمیه‌جغندن صاتون آلمق واستیجار اتمك کبی احکام مشروع اولمسه بونلری هم جنسندن یالوارمق ایله آلمغه وشاید بونکله

دخی آله‌ماز ایسه نهایة‌الامر هم جنسیله بالمقاتله اخذ ایتمکه مجبور اولور . حالبوکه بونکله بقاء عالم تمام اولماز رد محتار فی اول البیوع .

کذلك تحصیل علم کتابلره و معلملره و بونلره متعلق بر طاقم اشیایه توقف ایدر که بونلرك حصولی ایچون بر طاقم معینلر لازمدر . مثلا: کتاب لازم اولدیغی کبی کتاب ایچون دخی کاغد و کاغد ایچون پموق مقتضی اولمغله برابر بونلرك کتاب شکلنه اقراغنه دکین دها نیجه صنایعه توقف ایدر. نته‌کیم «لولا الو آم لهلك الانام» کلامی بین‌العرب ضرب مثل اولمشدرکه ناسك یکدیکریله انس والفتده و سائر معاملاتده موافقتلری اولمسه مصحتلری مضمحل و کندیلری تلف و پریشان اولورلر دیمکدر .

ایشته شو مقدماتدن فقهك معاملات قسمنك لزومی تحقق ایلدی. معاملاتك سبب مشروعیتی شودرکه بتقدیرالله تعالی مقدور بولنان عالمك الی یوم القیمة بقاسی ناسك یکدیکریله معامله‌ده و محتاج اولدقلری اشیاده تعاطی و مبادله‌ده بولنملرینه توقف ایلمشدرکه بقاء عالم بقاء انسانله و بقاء انسان ازواج ایله اوله‌بیلوب بو ایسه مال ایله حاصل اوله‌جغی مثللو مال دخی معاملات ایله وجود بولور منار. وبین‌العلماء متفق علیهدرکه انواع مرکباتك اعدلی و بحسب المیزاج اعتدال حقیقی‌یه اقربی نوع انسان اولوب بناءعلیه نفس انسانی اشرف و اکملدر. بو

شرافت و كمالك انسانه احسان و تخصيصندن وبشقه مخلوقاتده بولنمسندن طولايي افاضهٔ مبدأده بخل لازم كلمز. زيرا مبدئك افاضه‌سی محل افاضه بولنان قوابلك استعدادينه كوره اولوب انسانك استعدادی ايسه حسب المزاج اشد و اقوا در شرح مواقف [الحاصل انسان] بدوی الطبع اولميوب بلكه [مدنی الطبع اولديغندن] ذوی العقول اولميان [سائر حيوانات كبی منفرداً] يعنی بنی نوعيله اجتماع وتعاونی ويكديكريله مشاركتلری اولمقسزين [يشايه‌ميوب بسط بساط مدنيت ايله يكديكره معاونت و مشاركته محتاجدر.] زيرا طبيعتده موجود بولنان اموردە تصرف اولنمدقجه انسان آندن انتفاع ايده‌ميوب تصرف مذكور ايسه امور صناعيه‌يه توقف ايدر.

مثلا: طبعاً موجود اولان طاش و آغاج و تيمور كبی شيلردن انسانك انتفاع ايده‌بيلمسی بونلرده بر طاقم صنعتلر اجراسنه متوقف واجرای صنعت ايسه تعاون واشتراكه منوط بولنمشدر. حتی بريسی سن غفلتله يديكك بر لقمه يمكده طقوز يوز صانعه محتاجسنكه آنلر مذكور لقمه‌نك اسباب تحصيلنه ساعيدرلر معناسنده اولان «انت فی اكلك علی الغفلة لقمةً تحتاج الی تسعماة صانع يسعون فی تحصيل اسبابها» كلامنی سويلمشدر. واقعا بر لقمه‌نك تحصيلی ايچون طباخ وحصاد و زراع كبی بر طاقم عامل و صانعلرك صنع وعمللری لازمدر.

شو مشاركت ونوع بنی آدمك يكديكرينه اولان احتياجی خصوصی تعيش و افعالمزه و سير سفرمزه نظراً اولدرجه آشكار و بديهيدركه اصلا تعريف وتنبيهه محتاج دكلدر .

فقط تعاون مذكورك حصولی انجق هرشخصك ضميرنده اولان مطالبنی صاحب ورفيقنه خبر ويرمكله حاصل اوله بيلوركه بوكا تكلم واسطه اولوب تكلم ايسه لغاته موقوف اولديغندن لغاتك قدر وقيمتی پك بيوك اولديغی دركار در شرح عنقود الزواهر .

[حالبوكه هرشخص كندويه ملايم] ونفسنك سوكيليسی [اولان شيئی طلب] ايدر [و] كندويه [مزاحم] ونفسنك مغضوب ومنفوری [اولان شيئه غضب ايدر اولديغندن] اشخاص [بينلرنده] لازم الوجود اولان [عدلی ونظامك خللدن محفوظ] ويكديكرلرينه ظلم و تعدی و حركات نابجايه تصدی ايتملرندن ممنوع [قالمسی ايچون كرك] نوع انسانك بقاسنه و اشخاصك عدم انقطاعنه وسيله اولان [ازدواج وكرك ما به التمدن اولان تعاون واشتراك خصوصلرنده بر طاقم قوانين مؤبدهٔ شرعيه يه محتاج اولور كه اولكيسی] يعنی ازدواج خصوصلرندهكی قوانين شرعيه [فقهك مناكحات قسمی و ايكنجيسی] يعنی ما به التمدن اولان تعاون و اشتراك خصوصلرندهكی قوانين شرعيه فقهك [معاملات قسميدر.] مؤبده تأبيدن اسم مفعول اولوب تأبيد دخی تفعيل وزننده باقی و مخلد قلمق معناسنهدر . يقال ابده تأبيدا

اذا خلده يعنى احكام شرعيه نسخ و تبديلدن مصون ومحفوظ اوله‌رق يوم قيامته قدر باقى در .

معـاملات ، مفاعله بابندن اولان معامله‌نك جمعى اولوب اثنين بيننده حاصل اولان شيلره اطلاق اولنور. بيع، اجاره، وعاريت كبى كه بايع ايله مشترى ومؤجر ايله مستأجر و مودع ايله وديع ومعير ايله مستعير بيننده حاصـل اولور شرح اشباه لعبدالغنى .

[وامر تمدبك بومنوال اوزره] ثابت و [پايدار اولمسيچون احكام جزا ترتيبى لازم كلوب بو] احكام جزا [دخى فقهك عقوبات قسميدر.] كه كتب فقهيه‌ده كتاب الحدود وكتاب السرقه و كتاب الجنايات كبى عنوانلر تحتنده بر تفصيل بيان اولنمشدر .

عقوبات ، انواعيله بنى آدمه عائد و راجع اولان مصـالح و منافع ايچـون مشروع قلنمشدركه منافع مذكوره انسـاب و اموال وعقول واعراض كبى شـيلرك صيانتندن عبـارتدر . شويله‌كه نفوس واطرافده قصاص وجودك ، وحدزنا انسابك ، وحـد قذف اعراضـك ، وحـد سرقت اموالك ، وحد شرب عقولك حفظ و وقايه‌سى ايچون مشروع قلنمشدر معين الحكام فى القسم الثالث من الكتاب فى القضايا بالسياسة الشرعية

عقوباتك مشروعيتنه علم فعل ممنـوعى ارتـكابدن منـع ايده‌جكى كبى فعل مذكورى فاعل اولان كيمسه اوزرينـه

عقوباتی اجرا و ایقاع دخی اوفعله معاودتدن زجر و منع ایلر رد محتار فی اول الحدود .

شرعشریفك منع ایتدیکی محرمات ایکی قسمه منقسم اولوب قسم اول ، نفوس انسانیه و شهوات آدمیه آنی یاپمغه سوق ایدر و طبع انسانی آنی یاپمغه مائل اولور . سفاح وشرب خمرکبی ایمدی الله تعالی بونی ایشلمکی ایکی نوع زجر ایله منع بیورمشدرکه نوع اول حد عاجل اولوب بونکله انسان آنی ایشلمکدن حذر ایدر نوع ثانی، وعید آجل اولوب بونکله انسان تقی منزجر اولور. قسم ثانی، نفوس انسانیه آنی یاپمقدن نفرت ایدر. اکل الخبائث والمستقذرات وشرب سموم متلفات کبی . شارع تعالی بوندن زجر ایچون وعید ایله اکتفا بیوروب حد عاجل ایله زجر بیورمامشدر ادب الدین والدنیا فی اول باب ادب الدین .

مقدمات سالفه‌دن فقهك عقوبات قسمنه اولان احتیاج ثابت اولمشدر .

علم جلیل فقهه بحربی پایان اولمغله برابر مذهب حنفی اوزره طبقات متفاوته‌ده «مجتهد فی الشرع، مجتهد فی المذهب، مجتهد فی الفتوی کبی» پك چوق مجتهدلر کلوب اختلافات کثیره وقوع بولمش و کتب فقهیه اختلافات مذکوره ایله مالامال بولنمش اولمغله بوندن مسائل لازمه‌یی استنباطایله حل مسئله ایده‌بیلمك خیلی مهارته موقوف بولندیغی جهتله تسهیلاً

للامر [اشبو] مجله یالکز معاملات قسمنك بیاننه بالتخصیص [معاملات قسمنك کثیرالوقوع] و بین‌الناس استعمالی زیاده [اولان] بعض [مسائلی] اختلافاتدن عاری و اکثریا یالکز اقوال مختاره‌یی شامل اولمق اوزره اختیار و [کتب] فقهیهٔ [معتبره‌دن] اخذ و ترکچه‌یه ترجمه و [جمع ایله کتابلره] یعنی اون التی کتابه [و] بو [کتابلر بابلره و] مذکور [بابلر فصللره تقسیم اولنمق اوزره بومجله‌نك تألیفنه ابتدار اولنمشدر] بویله کتب و ابواب وفصوله تقسیم ایدلمسی ضبطی تسهیل و حفظی تیسیر و قلوبی تنشیط و مطالعلری تفریح کبی مهم فائده‌لر اوزرینه مبنیدر تفسیرالفاتحةلابن الکمال. بالاده ذکر اولندیغی وجهله فقه حنفیده طبقات متفاوته مجتهدلری بیننده اختلافات کثیره وقوعبولمش و پك زیاده وسعت کسب ایلمش اولمغله فقه مذکورده کرچکدن فقیه اولمق سهیل برشی دکلدر. یعنی مسائل فقهیه‌یی احاطه ایله غورینه اطلاع پك کوچکدر. فقه شافعی ایسه پك مختصر اولمغله برابر مسائل فرعیه اولدقجه بر طاقم قواعده ارجاع ایدلمش اولمسی اخذ وحفظی تسهیل ایلمشدر. شو جهتله بر قائل عجبت من حنفی کیف یکون فقیها قبل اربعین سنة وعجبت من شافعی کیف لایکون فقیها قبل اربعین یوما دیمشدر.

تألیف، اشیاء کثیره‌یی اسم‌الواحد اطلاق‌اولنور حیثیتده قلمقدر. کرك بعض اجزاسنك تقدم و تأخریله دیکر بعض

اجراسنه نسبتی بولنسون کرك بولنمسون . شو حالده تألیف ترتیبدن اعمدر حموی فی الخطبة .

مجله ، بر ذاتك تألیف کرده‌سی اولمیوب هیئت علمیه طرفندن ترتیب اولنمشدر. نته‌کیم فتاوی هندیه دنیلمکله معروف بولنان فتاوای عالمکیریه دخی اون ذاتدن مرکب و نظام‌الدین نامنده بر ذاتك ریاستی تحتنده متشکل بر هیئت علمیه جانبندن ترتیب و تألیف قلنمشدر . لسان عربی اوزره تألیف ایدلمش کتابلر ایچنده دکل بویله اون ذاتدن مرکب هیئت ایکی کشینك برلکده کتاب یازدقلری هندیه‌دن بشقه مشهور دکلدر. فی الحقیقه هندیه مسائل فقهیه‌نك جمله اقسامنه دائر مسائل مهمه‌یی حاوی عالی قدر بر کتاب اولوب لکن جمله کتب فقهیه‌ده اولدیغی کبی بوندن دخی اختلافات ائمه مذکور ومکررات موجود بولنمشدر. واقعا اختلافات مذکوره عباده توسعه اولمغله رحمت ایسه‌ده حسن استعمالی ایچون اهل وارباب نادردر .

مسائل مجتهد فیهاده امام‌المسلمین حضرتلری هر قنغی قول ایله عمل اولنمق اوزره امر و اراده بیورر ایسه موجبنجه عمل اولنمق شرعاً واجب اولدیغی جهتله مجله اختلافاتدن تجرید وخط همایون ایله توشیح بیورلمش ایدوکندن کافهٔ محاکمده واجب العمل اولمشدر . مجله‌نك ١٨٠١ ماده‌سنه باق .

اشبو مجله بیع، اجاره ، کفالت ، حواله، رهن، امانات، هبه، غصب واتلاف ، حجر واکراه وشفعه ، شرکت ، وکالت ،

صلح وابرا، اقرار، دعوی، بینات وتحلیف وقضایه دائر بعض مسائل مهمه‌یی حاوی اولوب جمعاً ١٨٥١ ماده‌یی شاملدر .

کرچه مجله‌ده مذکور اولان مسائل صریحه علم جلیل فقهه احتیاجدن وارسته قیلماز ایسه‌ده کثیرالوقوع اولان مسائلك مهملری مجله‌ده مذکور بولنمغله فقهه انتساب ایچون خیلی مداری بولندیغی کبی مسائلك بیانی صره‌سنده یعنی عبارات آره‌سنده بولنان قیود واشاراتنه دقت واعتنا اولنور ایسه معلومات کلیه‌یی بخش ایلر .

مجله‌ده «مقدمه» عنوانلرینه تقسیم ایدلمش مواد ، دخی کورلدیکنه نظراً بونده «وکتابلر مقدمه وبابلره :» دینلمك لازم کلور ایسه‌ده مقدمه‌لرده مسطور اولان مواد مقصود بالذات اولمدیغندن افراد بالذکره شایان کورلمامشدر .

کتاب ، جنس منزلنده اولدیغی کبی باب دخی نوع وفصلده صنف مثابه‌سنده اوله‌رق معقولی محسوسه تشبیه قلنمشدرکه کتاب اوطه‌لری شامل اولان خانه کبی اولوب مسائلك هرنوعی اوطه‌یه و اول نوع مسائلك اولی اوطه قپوسنه بکزه دلمشدر شرح الشمائل لعلی القاری فی اول الکتاب .

علم جلیل فقهك الیوم بولندیغی وجه اوزره کتب وابواب وفصوله ترتیبنه امام اعظم حضرتلری موفق و امام مالك حضرتلری دخی موطئنده آکا تابع اولوب آندن اول کلن اصحاب ایله تابعین حضراتی قوت فهملرینه اعتماداً صدورلرینی علوم

صندقلری قلمشلر وبناءً علیه علم شرایعك تدویننددن مستغنی بولنمشلر ایدی رضی الله تعالی عنهم . لکن قرن مذکور یعنی اصحاب وتابعین قرنی منقضی اولدقدن صکره تدریجیله بین المسلمین خلاف کونا کون حدوث وفتاوی وواقعات متکثر وعلماء دینه مراجعت متزاحم اولمغله مجتهدین عظام آیات واحادیث و آثاره نظر واستدلال واجتهاد احکام ایله اشتغال ایلمشلردر مرح المعالی فی شرح الامالی .

امام اعظم حضرتلری اولا کتاب الطهاره وثانیا کتاب الصلوة وثالثا سائر عباداتی ذکر ایلدکدن صکره معاملات قسمنی اتیان ومیراثه متعلق مسائل یعنی کتاب الفرائض ایله ختم ایلمشدر پیری زاده عن نهایة النهایة لابن الشحنه .

[ایشته محاکمده معمول به] یعنی معاملاته دائر اولان محاکمات ومرافعات ایچون مدار تطبیق [اولهجق مسائل فرعیه] یالکز [بروجه آتی] کتابلردهکی [ابواب وفصولده ذکر اولنهجق مسائلدر .]

آنفاً اشارت اولندیغی اوزره شو ابواب وفصولده مذکور مسائلدن بشقه مجلهده ایکی قسم مواد دخی مذکوردر. قسم اول مجلهنك بو مقالهٔ اولی وثانیهسنده مذکور مواد اولدیغی کبی قسم ثانی دخی مجلهنك حاوی بولندیغی اون آلتی کتابدن کتاب اقراردن بشقه کتابلرك مقدمهلرنده مسطور بولنان موادددر.

بوراده «بروجه آتی الخ» دینلمکله قسم اول وثانی موادینك

محـا كمده معمول به ، يعنى : مدار تطبيق وحكم اولەميه جغنه اشارت اولنيور. چونكه قريباً آكلاشيلەجغى وجهله آتيدەكى قواعـد فقهيه ، كليه اولميوب اغلبيه اولمغله برابر امامدن ثابت اولميوب مشـايخ حضراتى امامك كلامندن اسـتخراج ايتمش اولدقلرى جهتله بركتاب معتبرده خصوصى مسـئلەيه ظفرياب اولنمدقجـه مذكور قواعد فقهيەيه تطبيقاً عمل وحكم اولنەماز حموى على الاشباه فى اول الكتاب . نتەكيم: مجلەنك مضبطەسنده «مقدمەنك ايكنجى مقالەسى ابن نجيم ايله آنك مسلكنه سالك اولان فقهانك جمع ايلدكلرى قواعد فقهيه اولوب حكام شرع بر نقـل صريح بولمدقجـه يالكز بونلرله حكم ايدەمز» ديو محرردر .

واقعـا بعض محققين فقها برقاعدەيى ذكر ايلدكدن صكره مذكور قاعدەنك مستثنياتنى دخى بيان ايلمش ايسەده مستثنيات مذكوره كاملاً ذكراولنمديغى كبى كاملاً ذكرى فروعك جملەسنى احاطەيه متوقف اولمغله ممكن دكلدر. بنابرين ابن نجيم اشباهده وفوائد زينيەسـنده قواعد وضوابطك مقتضياتيله افتـا ايتمك مفتى يه حلال اولميوب بلكه مفتى اوزرينـه نقل صريح بولمق لازمدر. زيرا ضوابط مذكوره كليه اولميوب اغلبيه اولمغله برابر بونلر امام اعظمدن نقل ايدلمش اولميوب بلكه مشـايخ متأخرين امام مشاراليهك كلامندن استخراج ايلمشلردر » ديمشدر.

لكن خفى اولماملىدركه قواعد كليەيه تطبيقاً حكم اولنەماز

ایسه‌ده قواعد مذکوره‌یه کتوریلان امثله فروعات فقهیه‌دن اولمغله آنلره تطبیقاً عمل وحکم اولنمسنده اشتباه وتردده محل یوقدر . شویله که مثلا : مجله‌نك ٥٥ ماده‌سنده مذکور مثال سائر مواد‌نده ذکر اولنمدیغندن حاکم مثال مذکوره تطبیقاً حکم ایده‌بیلور .

قسم ثانی، موادینه کلنجه: بونلر ابواب وفصولده مذکور اولان مسائلك بعض الفاظلرینی آکلاتمق ایچون اولوب یوخسه رأساً احکامی حاوی دکلدر. تفصیلات آنفه‌دن مجله‌ره محاکمده معمول به اولمقحقی ابواب وفصولده‌کی مسائله تخصیص ایدلمسنك سببی آکلاشلدی .

[الحق] ابن نجیم وآنك مسلکنه سالك اولان ابوسعید محمد الخادمی کبی بعض [محققین فقها] ضبطی تسهیل ومسائل فقهیه‌یه علم اجمالی تحصیل ایچون [مسائل فقهیه‌یی برطاقم قواعد کلیه‌یه ارجاع ایتمشلردرکه] اول قواعد کلیه‌دن [هر بری نیجه مسائلی محیط و] نیجه فروعی [مشتمل اوله‌رق کتب فقهیه‌ده مسلماتدن اولمق اوزره بو مسائلك اثباتی ایچون دلیل اتخاذ اولنور .] نته‌کیم هدایه‌ده کتاب الکفاله‌ده کفالت بشرط برائة الاصیل حواله اولدیغنی ذکر ایلدیکی صره‌ده اوچنجی ماده ایله استدلال ایدرك « الا اذا شرط فیه البرائة فحینئذ تنعقد حوالة اعتباراً للمعانی » دیدیکی کبی وصایت حال حیات الموصی وکالت وبالعکس وکالت بعد موت الموصی وصایت بولندیغنی وکالة

البزازيه‌ده ذکر ایدرك وبو ماده‌یی دلیل کتوره‌رك « الوصایة حال حیواته وکالة والوکالة بعد موته وصایة لان المنظور المعانی » دیمش ولسان الحکامده مجله‌نك ٨٤٤ ماده‌سنه قواعد کلیه‌دن ٩٦ ماده‌یی دلیل کتوره‌رك « اذا قبض الموهوب فی مجلس عقد الهبة بغیر اذن الواهب جاز استحساناً وان قبض بعد الافتراق لم یجز الا ان یأذن له الواهب فی القبض وهو القیاس فی الاول لان القبض تصرف فی ملك الواهب والتصرف فی ملك الغیر لایجوز الا باذنه » دیو بیان ایلمشدر .

مسلمات ، شول قضیه‌لردر که خصم طرفندن تسلیم اولنمش اولمغله اول خصمك دفعی ایچون کلام او قضیه اوزرینه بنا قلنور. کرك خصمین بیننده مسلم اولسون کرك اهل علم بیننده مسلم اولسون . بوقواعد اهل علم یعنی فقها بیننده مسلمدر.

قواعد مذکوره‌نك مسائل وفروع کثیره‌یی مشتمل اولمسی کیفیتی اول قواعدك شرحی صره‌سنده ذکر اولنه‌جق مسائلدن مستفاد اولور .

ابن نجیم اشباه ونظائرنده قواعدی ایکی قسمه تقسیم ایدوب قسم اولده رأساً یالکز آلتی وقسم ثانیده دخی اون طقوز که جمعاً یکرمی بش قاعده‌یی ذکر ایلمش اولوب بونلرك یعنی اشباهده مذکور اولان اون طقوز قاعده‌نك اکثریسی مجله‌ده ذکر اولندیغی کبی سالف البیان قواعدك مشتملاتندن اوله‌رق اشباهده ذکر اولنان دیکر بعض قواعد دخی مجله‌ده رأساً قاعده اوله‌رق

اتیان اولندقدن صکره سائر کتبدن دخی بعض ضوابط وقواعد ضم ایدیله‌رك طقسان طقوز عدده ابلاغ ایدلمشدر.

« قال فی الاشباه وقد تمت القواعد الکلیه وهی ستة الاولی لاثواب الابالنية الثانية الامور بمقاصدها الثالثة اليقين لايزول بالشك الرابعةالمشقة تجلب التيسير الخامسة الضرر يزال السادسة العادة محكمة والآن نشرع فی النوع الثانی من القواعد انتهی.»

ایضاحات آنفه دن دخی مستفاد اوله‌جغی اوزره مجله‌ده مذکور اولان قوعد متداخله‌در . نته‌کیم : اثنای شرح وتفریعاتده دخی بیان ایدیله‌جکدر .

مجله‌ده یالکز طقسان طقوز قاعده‌نك ذکری قواعد فقهیه بو عدده منحصر اولدیغنه مبنی اولمیوب یوقدرله اکتفا قلنمسندن نشأت ایلمشدر . [واول امرده] یعنی مسائل آتیه‌یه شروع اولنمزدن مقدم [بوقواعدك تفهیمی] دلائله علمی حاصل ایدوب بوعلم ایسه مدلولات اولان نتایجه علمی استلزام ایده‌جکنه بناءً مدلولات بولنان [مسائله استیناس] وعلم اجمالی [حاصل ایدر ومسائلك ذهنلرده تقررینه] یعنی یرلشمسنه [وسیله اولور.]

ایشته بوقواعدك مسائل فقهیه‌نك انضباطنه کلی فائده‌لری اوله‌رق ارباب مطالعه مسائلی ادله‌سیله ضبط ایتمش اولورلر . وبونلرله بر آدم معاملاتنی شرع شریفه مهما امکن توفیق وتقریب ایده بیلور .

اشبو قواعدی ابن نجیم « حقیقتده اصول فقه بو قواعد

فقهيه‌دن عبارت اولوب بو قواعدی ضبط ایدن کیمسه اجتهاد درجه‌سنه واصل اولور » یعنی: بوقواعد اصول فقه‌کبی اولوب بونکله مقلد فی الفتوی اولان کمسنه مجتهد فی‌الفتوی درجه‌سنه ارتقـا ایدر دیو بلغانه بر صورتده مدح ایلمشدر . مجتهد فی الفتوی امام اعظم واصحـابنك نص ایتمدکاری احکامی آنلرك قواعد واصولندن استخراجه مقتدر اولان کمسنه یه دینلور . نصیر بن یحیی وفقیه ابی اللیث ومحمد الفضل کبی اشباه وحموی فی مقدمة الکتاب .

[بنـاءً علی ذلك] قواعد مذکوره‌نك اك مهمـلرندن اولمق اولمق اوزره تیمنا اسماء حسنی عددنجه [طقسان طقوز قاعدهٔ فقهیه جمع] وترکجـه‌یه ترجمه [ایله مقصـوده] یعنی: کله‌جك ابواب وفصولده‌کی مسائله[شروعدن مقدم بروجه آتی مقاله ثانیه اولمق اوزره] مقدمه‌ده [ایراد اولنور .]

شرحاً ضم ایدیلان قوائد وتفریع قلنان مسائل ایله قواعد مذکوره فرائد مهمه‌یی حاوی بر مجموعهٔ فقهیه اولور .

[وا گرچه بونلردن] یعنی: بوقواعد فقهیه‌دن [بعضیسی منفرداً] ومستقلاً یعنی: آنی تقیید ایدن دیگر قاعده‌یه نسبت اولنمیه‌رق [اخذ] ایله نظر ومطالعه اولندقده بعض مستثنیاتی یعنی : اوقاعده‌دن خارج مسائل [بولنور] و بناءً علیه قواعد مذکوره‌نك قواعدکلیه‌دن اولمدیغی وارد خاطراولور [ایسه‌ده] قواعـد مذکوره [یکدیگرینی تخصیص و تقیید ایتـدکلرندن

من حيث المجموع] يعنى : قواعد مذكوره يكديكرينه نسبت اولنه‌رق اخذ و مطالعه اولندقده [كليت و عموميتلرينه خلل كلز.] يعنى : قواعد مذكوره‌دن خارج ومستثنا مسئله بولنماز.

مثلا: يكرمنجى ماده اولان «ضرر ازاله اولنور» قاعده‌سى منفرداً يعنى : بشقه برقاعده‌يه نسبت اولنميه‌رق اخذ اولندقده ١٣١٤ و١٣١٧ ماده‌لرك فقرۀ اوليلرى مثللو بعض مستثنياتى بولنور ايسه‌ده ٢٥ ماده ايله اخذ اولندقده بو مستثناتى دخى قالمامش اولور. نته‌كم: ٩٦ ماده اولان « بركيمسه‌نك ملكنده انك اذنى اولمقسزين آخر بر كمسنه‌نك تصرف ايتمسى جائز دكلدر » قاعده‌سى منفرداً اخذ اولندقده ١٠٠٧ ماده ده بيان اولنديغى وجهله بركيمسه اكراه ملجى اوزرينه بر كمسنه‌نك مالنى اتلاف ايتمسى اول كمسنه‌نك مالنده تصرف اولمغله بو ٩٦ ماده حكمنجه جائز اولمامق ايجاب ايدر كن جائز اولمش اولمغله بو٩٦ ماده‌نك بوكبى بعض مستثنياتى بولنيور ايسه‌ده ٢١ ماده يعنى « ضرورتلر ممنوع اولان شيلرى مباح قيلار » قاعده‌سيله اخذ اولندقده بو مثللو مستثنياتى دخى قالماز . شو افاده يعنى « كليت و عموميتلرينه الخ » عباره‌سى آنفا شرحاً « قواعد مذكوره كليه اولمديغندن بونلره تطبيقاً عمل و حكم اولنه‌ماز» ديديكمزه مخالف كورينور ايسه‌ده صاحب الاشباه «الفن الاول فى القواعد الكلية» ديديكى يرده: پيرى زاده « صواب اولان اغلبيه دنيلمكدر مذاهب اربعه‌ده قواعد فقهيه اكثريه اولوب

يوخسه كليه اولمديغى كتب معتبره‌ده كوردم .

مثلا : ٩٠ ماده شرحنده ذكر ايده‌جكمز مستثنى يعنى : « وديع وديعه‌يى سارقه ارائه ودلالت الخ » مسئله‌سى مذكور ماده‌نك كليتنه خلل كتورديكى حالده‌ديكر برقاعده‌ايله تقييدندن طولايى مذكور مسئله مستثنالكدن چيقمامشدر .

مقالهٔ ثانيه

يعنى: ايكى مقاله‌يى حاوى اولديغى بالاده بيان اولنان مقدمه‌نك ايكنجى مقاله‌سى

﴿ قواعد فقهيه بيانده‌در ﴾

قواعد ، قاعده‌نك جمعيدر . برده ضابطه واردر. قاعده ابواب متفرقه‌دن اولان فروع ومسائلى جمع ايتديكى حالده ضابطه يالكز بر بابدن اولان فروع و مسائلى جمع ايلر اشباه فى اول الفن الثانى. ايشته اوچنجى ماده ، بيع هبه و مضاربه كبى ابواب متفرقه‌دن اولان مسائلى جمع ايلديكى جهتله قاعده اولوب اما ٣٠٤ ماده يالكز بيعدن اولان مسائلى احاطه ايلديكندن ضابطه‌در. كتاب اجاره‌نك باب اولنده يعنى: ٤٢٠ ماده قبيلنده ضوابط عموميه تعبيرى ايشته بوكا مبنيدر .

قاعده — لغةً اساس ديمك اولوب اما اصلاح فقهاده جزئياتك احكامى بيلنمك ايچون اوجزئياتك كليسنه يا اكثريسنه

منطبق و موافق اولان حكم كلی یا اكثریدر حموی فی شرح قول الاشباه الفن الاول فی القواعد ومنافع الدقایق .

جزئیاتك احكامی بیلنمكك طریقی او قاعده بر صغری سهلة الحصوله كبری قلنمقدر . یعنی : ترتیبی قولای برصغری یاپیلوب قاعدهٔ كلیه دخی آكا كبری قلندقده نتیجه‌سی یعنی : جزئینك حكمی استحصال ایدیلور . حموی فی خطبة الكتاب

مثلا: اون برنجی ماده‌ده متناً وشرحاً بیان اولنه‌جغی اوزره «هر برامر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصلدر» قاعدهٔ كلیه‌سنك جزائیاتندن بری اولان زیدك وارثنه اقرارینك حكمی استنباط اولنمق قصد اولندقده « متوفی زیدك وارثنه اقراری امر حادثدر » دیو قولایجه بر صغری ترتیب وبوكا قاعدهٔ مذكوره ضم اولنه‌رق شویله بر قیاس ترتیب اولنور . « متوفی زیدك اقراری امر حادثدر وهر امر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصلدر» حد اوسط طرح اولنده «متوفی زیدك حیاتنده وارثنه اقراری اقرب اوقاته اضافتی یعنی: حال مرضه نسبتی اصلدر» نتیجه‌سی چیقار .

بوقواعد علم جلیل فقهك معاملات قسمنه قواعد اولدیغی كبی عبادات و مناكحات و عقوبات اقسامنه دخی قواعد اولوب اقسام ثلثهٔ مذكوره‌دن دخی پك چوك مسائل شرعیه تفریع ایدلمش ایسه ده مادهٔ انفه‌ده « اشبو معاملات قسمنك كثیر الوقوع » عباره‌سیله ذكر اولندیغی اوزره مجله یالكز معاملات

قسمنی بیان ایچون ترتیب اولنمغله بو قوعواعده برای ایضاح کتوریله جك امثلهٔ کافیه یالکز معاملات قسمنه دائر اوله جق وفقط بعضاً ونادراً مزید توضیح ایچون دیکر اقسامدن بعض امثله ایراد اولنه جقدر .

قواعد مذکوره عبادات قسمنه دخی قواعد اولدیغی بالاده اشعار اولنمشیدی . دردنجی ماده اوزرینه قسم مذکوردن بر وجه آتی برمسئله تفریع اولنور. « هذا الثوب طاهر یقیناً وکل طاهر یقیناً لاتزول طهارته بالشك » دینلدکده « هذا الثوب لاتزول طهارته بالشك » نتیجه‌سی چیقار حموی فی خطبة الکتاب .

امثلهٔ مذکوره بروجه آتی کتابلرده‌کی موادده متناً وشرحاً بیان اولنه جق ایسه‌ده بوراده قواعدك توضیحی ایچون مهملرینك کتب وتحریر اولنمسی مناسب کورلمش وآتی کتابلرده‌کی ابواب وفصولده مسطور مواد ومسائل بو قواعدن قنغیسنه متفرع اولدیغی اثنای شرحده مهما امکن اشارت اولنمسی مقرر بولنمشدر .

﴿ ماده ۲ ﴾

[برایشدن] او ایشك فاعلنك [مقصد] ی هر [نه] شی [ایسه] اول ایش حقنده‌کی [حکم] شرعی [اکا] یعنی او مقصده [کوره در .]

[يعنى] بر فاعلك ايشلديكى [بر ايش اوزرينه ترتب ايده‌جك حكم] شرعى [اول ايشدن] فاعلنك [مقصد ومرادى ومطلوبى هر [نه] شى [ايسه اكا كوره اولور .]

بوقاعده‌نك عربيسى اشباه ومجامعده مذكور اولديغى اوزره « الامور بمقاصدها » اولوب علماء شافعيه‌دن جلال سيوطينك كتاب الاشباه والنظائر نام كتابنده دخى مذكور اوله‌رق مشار اليه قاعدهٔ مذكوره اوزرينه فروع كثيره‌يى تفريع ايلمشدر شرح اشباه لعبد الغنى .

امور، امرك جمعى اولوب امر لغة فعل وحال معناسنه اطلاق اولنور. فلانك امرى مستقيمدر دينيلوركه فعلى وحالى مستقيمدر ديمكدر و ما امر فرعون برشيد آيت كريمه‌سنده‌كى امر بو معناده‌دركه وما فعل فرعون معناسنه‌در. بومعناجه امر، جامد اولوب يوخسه مصدر دكلدر وبونك جمعى امور كلور فلاح. بوراده مقصود اولان بومعنادر حموى فى الديباجة .

نته‌كيم امر، بعضاً قول يعنى امره بكذا اى قاله افعل كذا معناسنه دخى كلوركه بو معناده اولان امر اوامر اوزرينه جمعلنه‌جكندن بو مقامدن شو معنى قصد اولنه‌مز كليات ابى البقاء وفلاح .

بالاده ايضاح اولنديغى اوزره امر فعل يعنى: ايش ديمك اولنجه اقواله شامل اولميه‌جغندن آتيده بيان وتفريع اولنه‌جق « مضارع صيغه‌سيله حال قصد اولنورايسه بيع منعقد اولور: الخ»

مسئله‌سی کبی اقوال جمله‌سندن ایکن بو قاعده اوزرینه تفریع ایدیلان مسائل بوماده‌نك فروعاتی اولماز دیو سؤال وارد اولماز. زیرا بونده فعلدن مقصود فعل الجوارح اولوب شبهه یوق که قول دخی جوارحدن بولنان لسانك فعلیدر حموی فی شرح قاعدة انما الاعمال بالنیات . ایمدی قوله دخی فعل اطلاق اولندیغی واقع اولوب ازان جمله درر غرره‌ده اکراهك تعریفی صره‌سنده « حمل الغیر علی فعل اعم من اللفظ وعمل سائر الجوارح » دینلمشدر. بلکه بوراده‌کی فعلدن فعل الجوارح ایله فعل القلبدن اعم معنی قصد اولندیغی جهتله ترك دخی فعلده داخل ایدلمشدر اشباه وحموی .

بو ماده‌ده «بر ایشدن مقصد» دینلمش یعنی قصد و نیت ایشه مقارن قیلنشدر. چونکه برفعله مقارن اولمیان نیت اوزرینه طلاق ووقف وکذا بیع واجاره وغصب و هبه کبی معاملاتدن اولان احکام شرعیه ترتب ایلمز .

مثلا : بر کیمسه حرمنی قلبیله تطلیق ایتسه طلاق واقع اولمیه‌جغی کبی برکیمسه خیار شرطیله مخیر اولوبده قولاً یافعلاً بیعه اجازت ویرمیوب و فسخ ایتمیوب قلبیله اجازت یافسخی قصد ایتسه حکمی یوقدر . زیرا احکام ، ظاهره تعلق ایدر یوقسه باطنه دکل حموی .

کذا برکیمسه وقف ایتمك نیتیله بر مالی اشترا ایدوب فقط

اومالی وقف ایتدیکنه دائر برسوز سویلمسه مجرد نیتله اومال وقف اولمش اولماز اشباه .

وکذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌نك مالنی غصب ایتمسنی نیت ایتدیکی حالده غصب ایتمسه وفقط مذکور مال صاحبی یدنده ضایع اولسه کمسنه یه ضمان لازم کلمیه‌جکی کبی ودیع ، بعض ودیعه‌یی استهلاك ایتمك اوزره اخذ ایتدیکی حالده استهلاك ایتمزدن ینه موضعنه اعاده ایتدکدنصکره مذکور ودیعه بلا تعدٍ ولا تقصیر ضایع اولسه ضمان لازم کلمز . لحدیث ان الله تعالی تجاوز لامتی ماحدث به انفسهم مالم یعملو پیری زاده .

تنبیه: ۲٤۰ ماده ده ذکر اولندیغی اوزره متنوع آلتون تداول ایدن بلده‌ده نه درلو آلتون اولدیغی بیان اولنمقسزین علی الاطلاق شوقدر آلتون دیو پازارلق اولندقده بیع فاسد اولوب نه درلو آلتون اولدیغی لفظاً بیان ایتمدکاری حالده طرفین حین عقدده بر نوع آلتونی نیت وقصد ایلسه‌لر بیع مذکور فسادن قورتیله‌مز حموی

الحاصل ، بونده اوچ صورت اولوب صورت اولی یالکز یعنی: فعلدن مجرد اوله‌رق نیت وقصد بولنمقدرکه بونکله دخی بعض احکام شرعیه ثابت اولدیغی اشباهده یعنی: اشباهك برنجی قاعده‌سی اولان « لاثواب الابالنیة » قاسنده بیان قیلندیغی کبی دیکر بعض احکام شرعیه‌نك ثبوتنده یالکز اوله‌رق نیت

وقصدك حكم وتأثيری يوقدر . نتـهكيم امثلهسی انفـاً ذكر اولندی . قال فی المحيط حتی ان من قصد ان يكفر فقبل ان يقربه يكون كافرا انتهی .

زيرا اعمال قبيلندن اولان شيلر مجرد نيت ايله تمام اولميوب بلكه عمل لازم اولوب اما ترك قبيلندن اولان شـيلر يالكز نيت ايله تمام اولور زواهر الجواهر علی الاشباه والنظائر .

اشباهده مجرد نيت اوزرينه ضمان ترتب ايدن ومعاملاتدن بولنان مسائلدن بری اولمق اوزره شو مسئله ذكر اولنمشدر . « وديع نزدنده وديعه اولان ثوبی كيدوب صكره چيقارسه فقط ينه كيمك نيتنده بولنسه ضماندن بری اولماز. » انتهی . لكن آتيده ذكر اولنهجغی اوزره سنك ايچون ديمك واردركه بو، يالكز نيت اوزرينـه مترتب مسـائلدن دكلدر . بلكه نيت مع الفعل اوزرينه مترتبدركه فعل دخی چيقاروب قويمقدر .

صورت ثانيه ، يالكز يعنی : قصد ونيتدن مجرد اولهرق فعل بولنمقدركه بونكله دخی بعض احكام شرعيه ثابت اولهجغنه شبهه يوقدر ٩١٣ مادهسی و ٩١٢ مادهنك بر قسمی بو قبيلدن اولديغی كبی ماضی صيغهسيله وقوعبولان ، اقاله واجاره دخی بوقبيلدر . يعنی : بونلر دخی نيت وقصده توقف ايلمز . مثلا بر كيمسه ديكر كمسنهيه « بومالی شو قدر غروشه سكا صاتدم » ديوبده اوده «الدم» ديدكدنصكره اول كيسمه « صاتدم » ديديكم

صره ده بیعی نیت و قصد ایتمدیکم جهتله بیع منعقد اولمدی » دیسه التفات اولنماز حموی وزواهر الجواهر

کذا وصیت دخی بدون النیه صحیح اولور . شویله‌که : بر مسلم بر مالی وجوه بره وصیت ایدوبده تقربی نیت وقصد ایتمز ایسه صحیح اولوب فقط موصی مأجور اولماز. اما تقربی قصد ایدرسه هم صحیح همده مأجور اولور اشباه

کذلك اقرار ، وکالت ، ایداع ، اعاره ، قذف و سرقت نیته توقف ایلمز. یعنی: بدون النیه بونلر صحیح اولور حموی

صورت ثالثه هم فعل همده نیت وقصد بولنمقدرکه مجله‌نك بو ماده‌سنده بیان اولنان بو صورتدر . وبونك خلاصه‌سی شودر : « بر ایشدن مقصد فاعلك اختلافیله او ایشك حکم شرعیسی دخی اومقصده کوره مختلف اولور . »

بوماده اوزرینه متفرع بعض مسائل ، آنك نوعنه کوره برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه آتی تفریع اولنور .

بیع

یوز یتمشنجی ماده ده ذکر اولندیغی اوزره « آلورم » « صاتارم » کبی مضارع صیغه‌سیله حال یعنی : فی الحال بیعك ایجابی قصد اولنور ایسه بیع منعقد اولوب اما استقبال قصد ایدیلور ایسه وعد دیمك اولمغله بیع منعقد اولماز .

بومثال ایله‌ظاهر اولیور،که مقصدموجب وقائلك اختلافیله

یکدیکرینه مخالف ایکی حکم ترتب ایدر، که بریسی : انعقاد بیع دیکری: عدم انعقاد بیعدر. آنفا ماضی صیغه‌سیله اولان بیعك نیته توقف ایتمیه‌جکی بیان اولنمشیدی . دیمك اولور که بیعك بعض انواعی نیتـه توقف ایتمـدیکی حالده دیکر بعض انواعی توقف ایدر .

فقط قصدونیت اثری آنجق محتملاتده ظاهر اوله بیلوب اما موضوعات اصلیه‌ده ظـاهر اولمیه‌جغنه ومضارع صیغه‌سی ایسه معروف اولدیغی اوزره عندالفقهاء حالده حقیقت ایدوکنه بناءً « نیته حاجت قالمیه‌رق بیعك انعقادی لازم کلور» دیو وقوعبولان سؤاله : « مضارع صیغه‌سی بیوعك غیریسنده حقیقت ایسه ده بیوعده حقیقت شرعیه ماضی صیغه‌سی اولوب اما مضارع صیغه‌سی مجاز بولندیغنه بنـاءً بروجه مذکور نیته محتـاج اولدی» دیه جواب ویریلور حموی .

اقرار

برکیمسه« له علی درهم فی درهمین » دیو اقرار ایتدکده « فی درهمین» لفظندن مقصدی« مع درهمین»، یاخود «ودرهمین» ایسه اوچ درهم لازم کلوب اما ضربی یاخود ظرفی قصد ایلر ایسه بر درهم لازم کلور حموی. بونده‌کی ضربدن علم حسـاب اصطلاحنجه اولان قاعدهٔ معلومـه مقصـود دکلدر . چونکه مذکور قاعده اقتضاسنجه برعددك ایکی‌یه ضربیله ایکی حاصل اولور .

وديعه

وديع. وديعه‌يه تعدی ایتدکدنصکره تعدی‌یی ازاله‌ایتدکده نظر اولنور. اکر مقصودی بعده ینه تعدی ایتمك ایسه ضماندن بری اولمیوب اما مقصودی بعد ذلك آرتق تعدی ایتمه‌مك ایسه ضماندن بری اولور .

مثلا: وديع نزدنده وديعه اولان روبه‌یی بلا اذن کیوب آقشام اولنجه چیقاروب قویسه چیقاروب قویمقدن مقصدی بوندنصکره اکر آرتق کیمه‌مك ایسه ضماندن بری اوله‌رق حتی اول کیجه مذکور روبه سرقت اولنسه ضمان لازم کلمز. وبالعکس مقصدی صباحلین ینه کیمك ایسه ضماندن بری اولمیوب حتی اول کیجه سرقت اولنسه وديع ضامن اولور اشباه فی القاعدة الاولی وانقرووی. بومثالدن‌دخی مستبان اولورکه مقصد ودیعك اختلافیله یکدیکره مخالف ایکی حکم ترتب ایدرکه بریسی: ضمان. دیکری: عدم ضماندر ومثله فی در المختار وحاشیته فی‌الایداع.

هبه

معین بر مالنی آخر کمسنه‌یه هبه و تسلیم ایتمسیله بر کیمسه اکراه معتبرله اکراه اولندیغی کبی او کمسنه دخی قبول وتسلم هبه ایله اکراه اولنمسی اوزره او کمسنه مذکور مالی بر وجه مذکور اکراه معتبرله آلدیغی صره ده مؤخراً صاحبنه اعاده ایتمك نیتیله آلور ایسه بو نیتیله آلدیغی حقنده سوز مع الیمین

کندوسنك اولوب مذکور مال یدنده ودیعه اوله‌جغندن بلا تعد ولا تقصیر تلف اولدیغی تقدیرده کندوسنه ضمان لازم کلمیوب ضمان بالخاصه مجبره لازم کلور. زیرا اکراه شاهددرکه مکره اومالك تملکنه راغب دکلدر. بناءً علیه ضمان خاصة مجبراوزرینه اولور. وبالعکس کندینه ملك اولمق قصدیله آلور ایسه غاصب اوله‌جغندن بوصورتده مال صاحبی مذکور مالی دیلرسه مجبره، دیلرسه اوکمسنه‌یه تضمین ایتدیرر. زیرا موهوب له مال غیری مال صاحبنك اذنی اولمقسزین علی وجه التملك طایعا قبض ایتمش اولمغله اومالی ضامن اولور.

دیکر مثال: برکیمسه دیکر کمسنه‌یه «حملتك علی دابتی هذه» دیدکده اول کیمسه بولفظ ایله اول دابه‌یی هبه ایتمك نیت وقصد ایدیور ایسه هبه منعقد اولور. عاریت ویرمك نیت وقصد ایدیور ایسه عاریت منعقد اولور. اما هیچ نیتی یوغیسه‌ینه‌ادنی اولان عاریت منعقد اولور. تاکه شك ایله اول کیمسه اوزرینه اعلا لازم کلمیه تکملهٔ ردمحتار فی العاریه.

شرکت اباحه

بر مباح شیئ احراز ایدن کیمسه‌نك احرازدن مقصودی اکا مالك اولمق ایسه مالك اولوب، دکل ایسه مالك اولماز. ۱۲۵۰ ماده‌یه باق.

مثلا: برکیمسه‌نك بر محله قویدیغی قاب ایچنه یاغمور یاغه‌رق صو طولدقده اول کیمسه مذکور قابی اکر یاغمور صویی آلمق

قصديله قويمش ایسه اول کیمسه مذکور صویه مالك اولوب بناءً علیه بر کمسنه آنی استهلاك ایتسه ضامن اولور . وبالعکس: بومقصد ایله قویمایوبده مثلا : تمیزلمك قصدیله قویمش ایسه اول کیمسه مذکور صویه مالك اولمیه جغندن بر کمسنه آنی استهلاك ایتسه ضامن اولماز ردمحتار فی الشرب . نته کیم : دوکونلرده کلینلر اوزرینه سرپیلان پاره لرك بر مقداری بر کمسنه نك روبه سنه واقع اولدقده اکر مذکور روبه یی پاره نك آکا وقوعی ایچون اعداد وتهیئه ایلمش ایسه مذکور پاره اول کمسنه نك اولوب بشقه سی آنی اخذ ایده مز . وبالعکس: آنك ایچون اعداد وتهیئه ایتمه مش ایسه اکا مالك اولمیوب مذکور پاره یی کیم آلورسه آنك اولور تنویر .

کذا ۱۳۰۳ ماده ده تفصیل اولندیغی اوزره برکیمسه بر محله طوزاق کبی برشيء وضع ایدوبده بر آو طوتلسه آکا، یعنی: اول آوه مالك اولوب فقط طوزاغی قوروتمق ایچون سروبده آکا بر آوطوتیلیویرسه اول آو آنك اولماز تاتارخانیه فی الفصل الثانی من کتاب الصید .

۱۳۰۴ ماده دخی بوکا مثالدر قاضیخان فی کتاب الصید .

لقطه

برکیمسه لقطه یی کندینه مال اولمق نیت ومقصدیله آلور ایسه غاصب حکمنده و آثم اولوب یدنده بلا تعد ولا تقصیر

تلفی تقديرنده دخی ضمان لازم کلدیکی حالده بالعکس صاحبنه رد ایتمك مقصدیله اخذ ایدر ایسه یدنده امانت اوله‌جغندن بلا تعد ولا تقصیر تلف اولدقده ضمان لازم کلمز . نته‌کیم ۷٦۹ ماده‌ده بیان اولنور اشباه . بومثالده دخی کوریورز که مقصد مانقطلك اختلافیله بری دیکرینه مخالف اوله‌رق ایکی حکم ترتب ایدرکه بری ضمان ، دیکری عدم ضماندر .

عقوبات

برکیمسه صیدده برقورشون آتوبده بر آدمه اصابت ایدرك اول آدم تلف اولسه دیت لازم کلدیکی حالده اول کیمسه‌نك قورشون آتمقدن مقصدی او آدمی تلف ایتمك اوله‌رق اولوجهله اول آدم تلف اولور ایسه قصاص لازم کلور متلقی . بومثال ایله دخی کوریورز که مقصدك اختلافیله فعل قتل اوزرینه یکدیکرینه مخالف ایکی حکم ترتب ایدر، که بری : دیت ، دیکری : قصاصدر .

استطراد

اشبو قاعده علم عربیده وعلم عروضده دخی جاری اولدیغی ذکر اولنمشدر . شویله که : سیبویه ایله جمهور علمای عرب کلامده قصد شرط اولدیغنه قائل اوله‌رق نائم اولان آدمك سویلدیکی سوز ایله ساهینك تلفظ ایتدیکی شیٔ کلام عد

ایتمدکاری کبی حیوانات معلمه‌نك تلفظ ایتدکارینی دخی کلام عد ایتمامشلردر. ایشته نائمك سوزی کلامدن معدود اولمادیغی جهتله مذکور سوزه : نه «خبر» ، نه‌ده «انشا» ، نه «صادق» ، نه‌ده «کاذب» دینیله‌میوب وبیع وشراسی وسائر عقودی صحیح اولمیوب سوزی الحان طیور منزله‌سنده‌در اشباه وشرحه لمحمد افندی . نته‌کیم شوقاعده علم عروضده دخی جاریدر. شویله که: شعر، کلام موزون مقصود بهدن عبارت اولمغله اتفاقا وراستکله اوله‌رق موزون واقع اولانه شعر دینلمز لن تنالوا البرحتی تنفقوا آیت جلیله‌سنده اولدیغی کبی اشباه .

معلوم اولملیدرکه بعض احکام شرعیه واردر، که آنده قصد ونیته کوره آنك حکمی تبدل ایلمز . مثلا: برکیمسه‌نك مالنی دیکر کمسنه لطیفه وشاقه نیتیله بلا اذن آلسه شو آلمق فعلی، غصب وموجب ضمان اوله‌رق نیت وقصد مذکور بو فعلك حکمنی تغییر ایلمز . هامش بهجه فی الغصب ونقله . چونکه برکیمسه غیرمأذون برفعلی یاپار ایسه آندن تولد ایدن خساری ضامن اولور . نته‌کیم سکران اولدیغی حالده طریقده نائم اولان برکمسنه‌نك قویننده‌کی پاره ضایع اولمسون ایچون برکیمسه آلسه غاصب اولور فتاوای ابن نجیم فی الغصب .

کذا برکیمسه عقد بیع قصدیله «اقاله» لفظنی سویلسه بیع منعقد اولمیه‌جغی کبی ١٧١ ماده‌ده دخی ذکر اولندیغی وجهله استقبال معناسی ایچون متمحض اولان مضارع صیغه‌سیله و١٧٢

ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره امر صیغه‌سیله حال نیت ایدلسه بیله اشباهده مسطور اولدیغی وجهله بیع منعقد اولماز خلاصه فی الفصل الثانی فی نوع آخر من الفاظ البیع فی البیوع]

برنجی ماده شرحنده بو قواعد اکثریه اولدیغی بیان قلندیغی جهتله بونلرله شو ماده‌نك کلیتنه خلیل کلور دینلمکه محل قالماز . نته‌کیم : صاحب الاشباه قواعدك مستثنیاتنی ذکر ایتدیکی صره‌ده پیری زاده مرحوم «حق اولان شو درکه بو قواعد اغلبیه اولمغله استثنایه احتیاج یوقدر» دیمشدر .

﴿ ۳ ماده ﴾

[عقودده] یعنی: معاملاتدن اولان بیع ، اجاره، حواله، رهن ، هبه ، کفالت ، وکالت ، وشرکت کبی عقود شرعیه‌ده نظر و اعتبار [مقاصد و معانی‌یه در.] یوقسه اعتبار اسامی و [الفاظ ومبانی‌یه دکلدر.] یعنی: عقودده: عاقدك مقصودی هر نه شی ایسه معتبر اول شی اولوب یوخسه عاقدك بر ای عقد ذکر ایلدیکی الفاظه اعتبار اولنماز . زیرا مقصود اولان «معنی» اولوب یوخسه « لفظ وصیغه » دکلدر. معانی‌یه اعتبار واجب اولمغله برابر الفاظ دخی قوالیب المعانی بولندیغندن الفاظك الغاسی دخی جائز اولماز بو صورتده هم الفاظه همده معانی‌یه اعتبار ایدلملی شو قدرکه بو وجهله ایکیسنك بینی جمع یعنی هم الفاظه اعتبار همده معانی‌یه مراعات ممکن اوله‌ماز

ایسه او حالده معانی‌یه اعتبار ایدلملی پیری زاده .

بو ماده اشـباهك كتاب البیوعنده « الاعتبار للمعنی لا للالفاظ » دیو مذكور اولان مسئله‌دن مترجم بولنمشدر حموی

عقود ، عقدك جمعی اولوب ١٠٣ ماده‌ده تعریف اولندیغی اوزره عقد ، ایجـاب وقبولك یكدیكره ارتباطندن عبارتدر . نته‌كیم مقاصد دخی «مقصد» ك جمعی اولوب مقصد . مصدر میمی اوله‌رق « قصد » دیمك اولدیغی كبی معانی دخی « معنی » نك جمعی اولوب بوده « قصـد » دیمك اولمغله مقاصـدك عطف تفسیریدر .

الفاظ ، لفظك جمعی اولوب لفظ . « انسانك برای افادهٔ مرام سویلدیكی لقردی » دیمكدر . نته‌كیم مبانی ، « مبنی » نك جمعی اولوب الفاظك عطف تفسیریدر. مبنی، «واسطه» دیمكدر. متكلم، مرامنی مخاطبنه آكلاتمقده لقردی‌یی واسـطه و آلت اتخاذ ایتمسی حسبیله الفاظه « مبانی » دینلدی .

بو ماده‌ده عقودده دینلوب عربیسنده اولدیغی كبی «اعتبار، مقاصد ومعانی‌یه‌در الخ» دینلمامسی یعنی: «عقود» لفظنك طی ایدلمامسی ایماندن احتراز ایچوندركه فقها « ایمان الفاضه مبنیدر یوخسـه اغراضه دكل » دیمشـلردر . بونك تفصیلی بو مقامه مناسب اولمامغله بوقدرله اكتفا قلندی حموی .

بو ماده اوزرینه متفرع بعض فروعات دخی نوعنه كوره برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه آتی تفریع اولنور .

رهن

[بناءً على ذلك] عقوددن اولان [بيع بالوفاده] مقصود ، «بيع» لفظنك دلالتی وجهله مبيعك مشتری‌يه تمليكی اولميوب بلكه بايعك مشتری‌يه اولان دينني تأمين وآنی ايفـايه دكين توثيق اولوب بوايسه «رهن» معناسی ايدوكندن [رهن حكمی جريان ايدر.] شويله‌كه : بايع ، مشتری‌يه اولان بورجنی ادا ايله مبيعی مشتريدن استرداد ايده‌بيله‌جكی كبی مشتری دخی مبيعی بايعنه رد ايله آله‌جغنی آندن طلب ايده‌بيلور. زيرا عاقدين ، هر نه قدر « بيع » لفظيله تلفظ ايتديلر ايسـه‌ده مقصدلری بيع اولميوب تأمين واستيثاق دين اولمغله اولوجهله تماميله احكام رهن جريان ايدر. وبيع الوفاء ايله رهن آره‌سـنده هيچ بر حكمده فرق يوقدر يوخسه «بيع» لفظنك اشعاری وجهله عقد بيع اولماز. حتی بايع ، بو وجهله وفاء بيع ايتدكدنصكره هر كسه ملكنی رهن ايتديكنی سويليه‌جكی كبی مشتری دخی اوملكنی ارتهان ايتديكنی بيان ايلر درر .

بيع بالوفانك تعريفی : ١١٨ ماده‌ده كله‌جكی كبی احكامی دخی ٣٩٦ ماده‌ده ومواد تاليه‌ده ورهنك احكامی ٧٢٩ ماده‌ده ومواد لاحقه‌ده كلور .

كذا . مشتری ، بايعنه «بن سكا ثمن مبيعی ويرنجه‌يه قدر بو مالی يعنی : مبيعدن بشـقه برماله اشـارت ايدرك ـ شو مالی

طوت » دیو بر مالنی ویرسه او مال بایعك یدنده رهن اولوب یوخسه لفظك اشعاری وجهله ودیعه اولماز . زیرا مشتری رهنی افاده ایدر لفظی تلفظ ایتمش و اعتبار ایسه معانی‌یه بولنمشدر در مختار فیما یجوز ارتهانه و مالایجوز .

بیع

اعتبار معانی‌یه اولمغله بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه « بیك غروش» یا شوحیوان مقابلنده بومالی سکا هبه ایتدم » دیوبده او کمسنه دخی قبول ایتسه عقد مذکور عقد بیع اوله‌جغندن تمامیتده تسلیم مبیع شرط اولمیوب مبیع تسلیم قیلنمدین ٢٦٢ ماده حکمنجه عقد تمام و لازم اولور هندیه فی الباب الثانی فی‌الفصل الاول من البیوع .

اعتبار ، الفاظه اولمدیغندن «هبه» لفظنك اشعاری وجهله اومالی مجاناً تملیك اولمیه‌جغی جهتله ٨٣٧ ماده‌ده ذکراولندیغی اوزره تمامیت هبه‌ده قبض موهوب شرط اولدیغی حالده بونده قبض موهوب شرط دکلدر. و ١٠٢١ و ١٠٢٣ ماده‌لرده ذکر اولندیغی وجهله هبه‌ده شفعه ثابت اولمدیغی حالده هبه بشرط العوض بیع اولدیغندن آنده شفعه ثابت اولدی پیری زاده فی‌البیوع «١٠٢٢» ماده‌یه باق!

اقاله

مشتری ، مبیعی قبض ایتمدین بایعه هبه و بایع دخی قبول ایتسه شو هبه بیعی اقاله اولور اشباه فی البیوع . شویله که مثلا: بر کیمسه بیك غروشه بر بارکیری دیکر کمسنه‌دن اشترا وثمنی بایعه اعطا ایدوب فقط مبیعی هنوز قبض ایتمدین مشتری بایعه « بارکیری وثمنی سکا هبه ایتدم » دیوب اوده قبول ایلسه بو معامله اقالهٔ بیع اولورده هبهٔ ثمن صحیح اولماز . چونکه لفظ هبه لفظ اقاله مقامنده استعمال اولنور کشی دعاسنده اللهم هب لی ذنوبی دیر . اقلنی عثرتی دیدیکی کبی . ایمدی حقیقت هبه ایله عمل متعذر اولنجه لفظ هبه اقاله‌دن مجاز قلنور پیری‌زاده فی البیوع و هندیه فی الباب الثالث فی الاقالة بتغییرما .

سلم

تعامل جاری اولمیان شیلرده عقداستصناع اولندقده مدت بیان اولنور ایسه بو استصناع سلم واولوجهله استصناع لفظیله سلم عقد ایدلمش اوله‌رق آنده شرائط سلمه رعایت اولنمسی لازم اولوب یوخسه « استصناع » لفظنك اشعاری وجهله عقد استصناع اولماز هندیه ۳۸۹ ماده‌یه باق ! و « بیع » لفظیله سلم ، و « سلم » لفظیله‌ده بیع منعقد اولور اشباه فی البیوع .

اجاره

مدت واجرت معلومه مقابلنده عاریت اجاره اولور. زیرا اجاره‌نك معناسی اعاره‌ده موجوددر چونکه اعاره تعاور وتناوب فی‌الانتفاع دیمك اولوب بوایسه اجاره معناسنه‌در زیرا موجر ایله مستأجر انتفاعده تناوب ایدیورلر.

مثلا: بر کیمسه دیگر کمسنه‌یه «بو خانه‌می بر آیلق اوله‌رق یوز غروشه سکا اعاره ایتدم» دیسه‌ده اوده قبول ایتسه اجاره منعقد اولور اشباه فی‌البیوع وبحر فی الکفالة.

کفالت

٦٤٩ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره بشرط عدم برائة‌المحیل حواله ، کفالت اوله‌رق محال علیه ، کفیل و محیل ، اصیل وبو عقدده احکام کفالت جاری اولور بحر. بو مسئله ٦٤٩ ماده شرحنده ان شاء الله تعالی دها زیاده ایضاح و اولبابده دسترس اولنان نقللر عیناً ذکر اولنه‌جقدر.

حواله

٦٤٨ ماده‌ده ذکر اولندیغی کبی بشرط برائة‌الاصیل اولان کفالت ، کفالت لفظیله ذکر اولندیغی حالده حقیقتده کفالت اولمیوب حواله اوله‌رق بونده احکام حواله جاری اوله‌جغندن

دین حصراً کفیل یعنی: محال علیهدن مطالبه اولنور. بوتقدیرده کفیلده یعنی محال علیهده‌کی اله‌جق توی تحققیله تلف اوله‌جق اولور ایسه محال‌له اصیله رجوع ایدر. نته‌کیم کتاب حواله‌ده بیان اولنور عینی وهدایه. زیرا کفالت ٦١٢ ماده حکمنجه ذمتی ذمته ضمدن عبارت ومضموم، مضموم‌الیهك برائتنی غیر مستلزم اولدیغندن آنك یعنی: مضموم الیهك برائتی شرط اولندقده کفالت مقتضاسندن چیقارق حواله اولور، که اصیلك برائتی حواله‌نك مقتضاسیدر شرح اشباه لمحمد افندی.

ابراء

داین، آله‌جغنی مدیونه هبه ایتسه مدیونی ابرا دیمك اوله‌رق ٨٣٧ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره هبه‌ده قبول شرط یعنی: رکن اولدیغی حالده دینی مدیونه هبه‌ده قبول شرط اولمیوب ٨٤٧ ماده‌ده بیان اولندیغی کبی مدیون هبه‌یی رد ایتمدکجه صحیح اولور تنویر ودرمختار فی متفرقات الهبة.

شرکت

رب‌المال، ربحك کلیسنی مضارب ایچون شرط ایتسه مال، قرض اولوب بالعکس ربحك کلیسی رب‌المال ایچون شرط قلنسه بضاعه اولور «١٣٥١ ماده‌یه باق!»

وكالت

حال حیاتده وصایت، وکالت اوله‌جغی کبی بالعکس بعدالموت وکالت، وصایت اولور. شویله‌که مثلا: بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه «بو مالمی شوقدر غروشه بو کون صاتمغه سنی وصی ایتدم» دیسه او کمسنه‌یی وکیل ایتمش اولور. کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه «بن فوت اولدیغمدن صکره سن وکیلم اولوب اولادمك امورینه باق» دیسه او کمسنه وصی اولمش اولور بزازیه فی الوکالة.

قرض

مکیلات ودراهم ودنانیر کبی هرشیکه آنده قرض جائز اوله اول شیئی عاریت ویرمك قرضدر هندیه فی‌الباب التاسع عشر من البیوع. بو مسئله، انشاء الله تعالی ۸۰۸ ماده شرحنده ایضاح اولنور.

معلوم اولملیدرکه بو ماده‌نك بعض مستثنیاتی دخی واردر. شویله‌که: برکیمسه نفی ثمن ایله بر مالی صاتسه، یعنی: «بو مالمی سکا پاره‌سز صاتدم» دیسه بیع باطل اولوب یوخسه هبه اولماز.

کذا بلااجرة اجاره ایله عقد عاریت منعقد اولماز. مثلا: بر کیمسه «شو مالمی اجرتسز سکا ایجار ایتدم» دیسه عقد مذکور عاریت اوله‌رق منعقد اولمیوب بلکه اجارهٔ فاسد اوله‌جغی،

٤٠٥ ماده شرحنده ایضاح اولنور اشباه فی البیوع . زیرا اجاره عوضی افاده ایتدیکی حالده عاریت عدم العوضی اشعار ایده‌رك اولوجهله بینلرنده ضدیت اولمغله اجاره اعاره ایچون استعارة استعمال اولنه‌ماز.

﴿ ٤ ماده ﴾

[شك ایله یقین زائل] یعنی مرتفع [اولماز.] زیرا یقین ، شكدن اقوی اولمغله اضعف بولنان شك ، ایله اقوی اولان یقین مرتفع اوله‌ماز. اما یقین، آنك خلافی بولنان دیکر یقین ایله زائل ومرتفع اولور.

بو ماده ، اشباهده « الیقین لایزول بالشك » دیو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب «ماثبت بیقین لایرتفع بالشك» و«ماثبت بیقین لایرتفع الابیقین» دیومذكور اولان قاعده‌لر دخی بو معناده‌در .

شك ، لغتده مطلق التردد معناسنه اولوب اصطلاحده بر شیئك وقوع وعدم وقوعنده یعنی اولوب اولمامسنده عقلك تردد ایتمسیدر. شول حیثیتله كه ایكی طرف یعنی: وقوع طرفیله عدم وقوع طرفی مساوی اولوب بر طرف یعنی: مذكور ایكی طرفدن بری دیكری اوزرینه ترجیح ایتمیه حموی. اما مذكور ایكی طرفدن بری دیكری اوزرینه ترجیح ایله برابر مرجوح اولان طرفی قلب آتماز ایسه شو طرف راجحه: « ظن »

وطرف مرجوحه « وهم » دينلوو . ومرجوح طرفنی قلب آتارابسه راجح طرفی: غالب «الظن» اولورکه «غالب ظن» طرفی: يقين منزله سنده‌در. نته‌كيم: آتى الذكر يقينك تعريفندن دخی آكلاشيلور. غالب ظن طرفی . يقين منزله‌سنده اولديغندن بر كيمسه ديكر كمسه‌نك بيتنه داخل اولوب اول كيمسه‌نك سارق ايدوكنه غلبهٔ ظن حاصل اولدقده اول كيمسه‌نك قتلی مباح اولور زواهر الجواهر .

يقين لغة ، قرارلشمك ديمكدر عربلر يقن الماء فی الحوض يعنی حوضده صوقرارلشدی ديرلر. شرعاً «وقوع يا عدم وقوع طرفی مجزوم يا ظن غالب ايله مظنون اولمقدن عبارتدر »ديو تعريف اولنديغی كبی « عن نظر واستدلال حاصل اولان علمدر» ديو دخی تعريف اولنمشدر شرح اشباه لمحمد افندی.

شو تفصيلاتدن يعنی: بروجه بالا شك و يقينك تعريفلرندن آكلاشيلوركه يقينك بولنديغی يرده شك بولنه‌ماز . زيرا علم بمعنى اليقين نقيضه محتمل اولماز ويقين ايله شك برمحلده اجتماع ايلمز . شو حالده ، يعنی : « شك مع اليقين بولنمينجه مالا وجودله نصل مرتفع وزائل اولور » ديو اعتراض ايدلمشدر . بوكا جواب اولمق اوزره شويله دينلمك ممكندر : « بوكلامك معناسی شودركه اصل متيقن، اوزرينه صكره‌دن طاری اولان شك ايله زائل اولماز . تفصلات سالفه‌دن : يقين، ظن، شك ووهم معلوم اولديغی كبی بحسب القوة يقين، جمله‌سی اوزرينه

مقدم و درجهٔ ثانیه‌ده ظن و درجهٔ ثالثه‌ده شك اولدیغی مثللو وهمك مرتبه‌سی دخی جمله‌سندن احط بولندیغی آکلاشلدی .

ایمدی : بر شیئك ثبـوت ووقوعی متیقن اولنجه خلافنه دلیل اولمدیغی تقدیرده مجرد شك طـاری سببیله اول شیئك زوالیله حکم اولنـه‌ماز . اماخلافنه دلیل اولدیغی تقدیرده اول شیئك زوالیله‌حکم اولنور. کذا برشیئك‌عدم ثبوتی‌متیقن‌اولنجه خلافنه دلیل اولمدیغی تقـدیرده مجرد شك طاری سببیله اول شیئك ثبوتیله حکم اولنه‌ماز .

خلاصه : اصل متیقنی ، اوزرینه طاری اولان شك ازاله ایده‌مز . تعبیر دیکرله : « شك طاری، یقین سـابقك حکمنی تغییر ایلیه‌مز » حموی .

بو قاعدهٔ فقهیه ، اصولده بر مذهبه کوره « قرآنك خبر واحد ایله نسخی جائزدر » دیو مذکور اولان مسئله ایله نقض ایدلمشـدر . زیرا قرآن متواتر اولوب علم یقینی افاده ایتدیکی حالده خبر واحد آنی افاده ایلمز . بوکا جواباً دینلمشدر، که « یقیندن مقصـود قطع اولمیوب بلکه بر شیٔ ایله ثابت اولان شیٔ ، آنجق آنك مثلیله مرتفع اولور » دیمك اولوب ، نص ایله خبرالواحد وجوب العملده مساویدر . بو ایسه احکامده کافیدر حموی فی القاعدة الثالثة .

آتیده‌کی ٥ و٦ و٧ و٨ و٩ و١٠ و١١ و ١٢ نجی ماده‌لر ، بو قاعده‌دن استخراج اولنمش و آنك فروعاتی حکمده بولنمش

اولمغله اصل قاعده‌ده معتبر اولان : « خلافنـه دليل اولمديغى تقديرده » قيـدى ، مواد مذكوره‌ده دخى معتبردر اشـباه فى القاعدة الثالثة .

شو قاعده، علم جليل فقهك جميع ابوابنده جارى‌اولديغى وقاعدهٔ مذكوره اوزرينه متفرع‌مسائل، علم فقهك اوچ ربعى، يا دها اكثر ايدوكى ذكر اولنمشدر حموى .

بو قاعده اوزرينه متفرع بولنان بعض مسائلى بروجه زير ذكر ايله مزيد توضيحه ابتدار اولنور :

بيع

بر كيمسـه صاتون آلديغى مالى خيار عيب ايله رد ايتمك ايسـتدكده تجاره لدى‌الارائه بعضيلرى « مبيعده بولنوب ارائه ومشاهده اولان حال عيبدر » و بعضيلرى دخى «عيب دكلدر» ديو اختلاف ايتـدكلرنده مشترى خيـار عيب ايله رد ايده‌مز رد محتار فى اول العيب .

اجاره

اجير مشـترك بالذات كندوسـنك ياخود اجيرينك عمليله مثلا : دقى سبيله روبه تخرق ايتسه ضامن اولور . فقط اجير مشترك ، مأذون اولديغى عملى صاحب ثوبك اعانه‌سى و ياردمى ايله ياپويده روبه تخرق ايتسـه و فقط صاحب ثوب ويا اجير مشتركدن قنغيسنك دقيله تخرق ايتديكى معلوم اوله‌مسـه امام

اعظم قولی اوزره لایق اولان ، عدم ضماندر رد محتار فی باب ضمان الاجیر .

اقرار

برکیمسه ، «ظنمه کوره فلان کمسنه‌یه بیك غروش بورجم واردر» دیسه اوکمسنه ایچون بورج اقرار ایتمش اولماز حموی. چونکه اوکمسنه‌نك بورجی اولمامسی برائت ذمت اصل اولمق قاعده‌سنه مبنی متیقن ایکن یقین طرفی شك وظن ایله زائل وبناء علیه بو وجهله اولان اقرار ایله بورج ثابت اولماز. نته‌کیم : برکیمسه‌نك دیکر کمسنه‌ده بیك غروش آله‌جغی اولوبده او کمسنه « بن مذکور بیك غروشی اول کیمسه‌یه ادا ایلدم » یا اول کیمسه « مبلغ مذکوردن بنی ابرا ایلدی » دیو اقامهٔ بینه ایتسه ۷۵ ماده حکمنجه ادا یا ابرا ثابت ومتیقن اولور . حتی اول کیمسه ، « اوکمسنه بکا بیك غروش بورجی اولدیغنی اقرار ایلدی » دیو تاریخ اقراری بیان ایلمیه‌رك اقامهٔ بینه ایتسه اول کیمسه‌نك بو بینه‌سیله برشی ایله حکم اولنه‌ماز. زیرا او کمسنه‌نك اقرار ایلدیکی بیك غروش مقدما ادا یا ابرا اولنان بیك غروشمیدر؟ یوخسه بشقه بیك غروشمیدر؟ دیه شك حاصل اولمغله بو شك ایله یقین زائل اولماز حموی . اما او کمسنه‌نك اقراری ، تاریخ ادا یا ابرادنصکره اولدیغی ثابت اولورسه « یقینك خلافنه دلیل بولندی » دیمك اولمغله ۱۵۶۳

ماده حكمنجه مقربه بيك غروش، مقرله ايچون حكم اولنور هنديه فى الاقرار .

ابراء

بركيمسه ظنمه يا حسابمه يا رأيمه كوره « فلان كمسنه‌دن آله‌جغم يوقدر » ديدكدنصكره آندن شوقدر غروش آله‌جغى اولديغنه اقامهٔ بينه اينسه قبول اولنوب بروجه بالا برائتك حكمى يوقدر هنديه فى الباب العاشر من كتاب الاقرار .

❊ ماده ٥ ❊

[بر شيئك بولنديغى حال اوزره] باقى [قالمسى اصل] و راجح [در .]

بو ماده اشباهده « الاصل ابقاء ما كان على ما كان » ديو مذكور بولنان قاعدهٔ فقهيه‌نك ترجمه‌سيدر . يعنى : برشى بر زمانده نه حال اوزره بولنمش ايسه او حالك خلافنه دليل اولمدقجه او شيئك ينه او حالده بولنمسى ، يعنى: متبدل و متغير اولمامسى راجحدر . زيرا اشياده اصل ، يعنى : راجح اولان بقاء اولوب عدم طاريدر حموى .

اما بعضاً « اشيادهٔ اصل اولان عدمدر » دينلور ايسه‌ده بوكلامك معناسى : اشياده عدم ، وجود اوزرينه مقدمدر ديمكدر كليات ابى البقاء .

آتی آلتنجی ماده ، بو ماده‌نك فرعی کبیدر وماده‌ٔ آتیه‌یه بو ماده دلیل کتوریلور . نته‌کیم : فتاوای خیریه‌ده « يبقى القديم على قدمه اذا لاصل ابقاء ما كان على ما كان لغلبة الظن بالمسلمين بانه ماوضع الا بوجه شرعی » دینلمشدر.

بو قاعده، استصحاب اولوب ١٦٨٣ ماده‌نك فقرهٔ اولیسی دخی بو قاعده‌نك یعنی: آتیده ایکی قسمه تقسیم اولنه‌جق استصحابك بر قسمیدر.

قاعدهٔ مذکوره استصحابك آتی الذکر ایکی قسمنه دخی عام اولدیغندن بو ماده مذکور ایکی قسمه توفیقاً هر قسم، آیرو آیرو بر وجه آتی تفسیر اولنور . شویله‌که : برشیئك زمان ماضیده بولندیغی حال اوزره قالمسی، یعنی: برشیئ کچمش زمانده نه حال اوزره بولنمش ایسه اوحالك خلافنه دلیل اولمدقجه شمدیکی حالده دخی او شیئك ینه اوحالده بولنمسی راجحدر منافع الدقایق فی الخاتمة . وبرشیئك زمان حالده بولندیغی حال اوزره قالمسی، یعنی: برشی شمدیکی حالده نه‌حال اوزره بولنیور ایسه اوحالك خلافنه دلیل اولمدقجه کچمش زمانده دخی اوشیئك ینه اوحالده بولنمش اولمسی اصلدر رسالهٔ استصحاب لابن نجیم .

استصحاب حقنده ابن نجیمك مستقل بر رساله‌سی بولنوب آندن دخی نقلاً استصحاب بر وجه آتی تعریف وتقسیم ایله هر برقسمی اوزرینه متفرع بعض مسائل فقهیه تفریع اولنور.

استصحاب ، برشیئك بر وقتده ثبوت وتحققنه بناء دیکر

بروقتده دخی اوشیئك ثبوت وتحققیله حکم ایتمکدر، که مجله‌نك ١٦٨٣ نجی ماده‌سنك ایکنجی فقره‌سی بومعناده‌در .

استصحاب، ایکی قسمدر. قسم اول، زمان ماضیده برشیئك ثبوت وتحققی معلوم اولوبده زمان حالده دخی اول شیئك زوالنده شك وتردد حاصل اولمقدر . بوقسم اول اوزرینه متفرع بعض مسائل، مثال اوله‌رق بروجه آتی ایراد اولنور . شویله که : مثلا: مفقود بحکم الاستصحاب نفسی حقنده برحیات اعتبار اولنور ؛ چونکه قبل الغیبة مفقودك حیاتی یقینا معلوم اولوب خلافی ثابت اولمدقجه حیاتی دوام ایتمکده اولدیغی تقدیر اولنور . بنابرین مفقودك اموالی ورثه‌سی بیننده تقسیم اولنه‌میه‌جغی کبی زوجه‌سی دخی زوج آخره واره‌مز . اما مفقودك حقیقةً وفاتی ثابت اولور ایسه اوحالده «خلافنه دلیل بولندی» دیمك اولمغله آرتق حیاتنك دوامی تقدیر اولنه‌میه‌جغی کبی مفقود، طقسان یاشنی اکمالندن صکره حاکم، آنك موتی ایله حکم ایتدکده آرتق حیاتی دائم عد اولنه‌ماز .

مفقودك تفصیل احکامی بوندن اول مستقلا طبع ایدیلان « رساله مفقود » نام اثرمزده بیان اولنمغله تفصیلات ایچون اورایه مراجعت اولنه .

کذا : ١٧٧٧ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله برکیمسه‌نك خانه‌سنه آقان صو یولی حقنده « حادثدر » یاخود « قدیمدر » دیو اختلاف اولنوب طرفینك بینه‌لری اولمادیغی تقدیرده اکر وقت

خصومتدن اولجه اول مسیلدن صویك جریانی معلوم اولور ایسه حالی اوزره ابقا اولنور. وسوز مع الیمین صاحب مسیلك اولور. یعنی: مسیلك حادث اولمدیغنه یمین ایتدیریلور. بو مثالده کوریورزکه صویك اولجه، یعنی: زمان ماضیده جریانی ثابت ومتحقق اولمغله استصحابك بوقسم اولنه بناء حالی اوزره ابقا اولندی. واکر اولجه جریانی معلوم اولمازایسه سوز مع الیمین صاحب خانه‌نك اولور.

ایشته سالف الذکر ۱۷۷۷ ماده‌نك مارالبیان فقره‌لری، استصحابك بوقسم اولنه متفرع اولدیغی کبی «اکروقت خصومتده اول مسیلدن صو جریان ایدر.. الخ» فقره‌سی دخی استصحابك قسم ثانیسنه متفرع بولندیغی قریبا بیان اولنور.

کذا، مدیون، «دینی ادا ایلدم» دیو ادعا ودائن «هنوز ادا ایتمدك» دیو انکار ایتدکده سوز مع الیمین دائنکدر اشباه. زیرا دین، ذاتاً مدیونك ذمتنه تعلق ایتمش اولمغله خلافنه، یعنی: ادا اولندیغنه دلیل اولمدقجه استصحابك شوقسم اولنه بناء فی الحال دخی اوحال اوزره قالمسی اصلدر. فقط مدعی علیه بورجی ادا ایلدیکنه، یاخود مدعی طرفندن کندوسی ابرا اولندیغنه اقامهٔ بینه ایتدکده اصل مذکورك خلافی ثابت اولمغله آرتق مدعی، آله‌جغی اولدیغنه اقامهٔ بینه ایتسه‌ده قبول اولنماز. مکرکه: مذکور آله‌جغك ادا، یا ابراء مذکوردن صکره حدوثنی اثبات ایده کلیات.

قسم ثانی ، زمان حالده بر شیئك ثبوت وتحقق معلوم اولوبده زمان ماضیده زائل، یعنی: معدوم اولمسنده شك وتردد حاصل اوله . بوقسم استصحابه : « استصحاب المقلوب » دخی دینلور . شوقسم ثانی اوزرینه دخی بعض مسائل تفرع ایدر. شویله‌كه ۱۷۷۷ ماده‌ده ذكراولندیغی وجهله بر كیمسه‌نك خانه‌سنده آقان صو یولی حقنده « حادثدر » یاخود « قدیمدر » دیو اختلاف اولنوب طرفینك بینه‌لری اولمسه وقت خصومتده اول مسیلدن صو جریان ایدرسه حالی اوزره ابقا اولنور . و سوز مع الیمین صاحب مسیلكدر . و اكر وقت خصومتده صوجریان ایتمزایسه ظاهر حاله نظراً حادث دیمك اولمغله سوز ، صاحب خانه‌نك اولور .

كذا: بر كیمسه صغیر اوغلنك مالنی دیكر كمسنه‌یه صاتدقدن صكره صغیر مرقوم بالغ اولوبده اوكمسنه‌دن «بابام حال صغرمده بو مالمی غبن فاحش ایله، یعنی: وقت بیعده قیمتی یوز غروش ایكن مثلا: اللی غروشه صاتدی. ثمن مبیعی آلده ملكمی ویر دیو دعوا ومدعی علیه: «بو مالك قیمتی وقت بیعده آنجق اللی غروش ایدی» دیو زیاده‌یی انكار ایتسه وقت بیع ایله زمان دعوی آره‌سنده كچن مدت اكر اسعار تبدل ایده‌بیله‌جك قدر اوزون دكل ایسه حال حاضر حكم قیلنورده فی الحال دكری اللی غروش ایسه سوز مشترینكدر رسالهٔ استصحاب .

كذا، عقار مأجور مستأجر یدندن غصب اولنوبده یالوارمق

یا مصرفسز حکومته مراجعت ایله غاصبدن استردادی ممکن اولمینجه اجرت ساقط اوله جغندن یدندن مأجور غصب اولندیغنی مستأجر، ادعا وموجر، غصبی انکار ایدوبده مستأجر اقامهٔ بینه ایده مز ایسه حال حاضر حکم قیلنه رق مأجور، مستأجرك غیریسی یدنده ایسه سوز مستأجرك اولوب اجرت لازم کلمز. بو مثالده کوریورزکه زمان حالده مأجور غاصب یدنده اولدیغی ثابت ومتحقق اولمغله زمان ماضیده دخی غاصب یدنده اولدیغنه حکم اولنیور.

کذلك، ١٧٧٦ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره بر دکرمنك مدت اجاره‌سی منقضی اولدقـدنصکره مستأجر، مدت اجاره اثناسنده صویك انقطاعی حسبیله اول مدتك اجرتدن حصه‌سنی تنزیل ایتمك استیه‌رك موجر ایله بیننده اختلاف واقع اولوبده بینه‌دخی اولمدیغی تقدیرده اختلافلری اکر اصل انقطاعده ایسه، یعنی؛ موجر، صویك انقطاعنی کلیاً انکار ایدیورایسه حال حاضر حکم قیلنور. شویله‌که: صو وقت دعوی وخصومتده جاری ایسه حالدن ماضی‌یه استصحاب طریقیله سوز مع الیمین موجرکدر. بو حالده موجر، اجرته مستحق اولور. واکر اولوقت منقطع ایسه سوز مع الیمین مستأجرکدر. اما مدت اجاره‌ده صویك کسیلدیکنه مستأجر اقامهٔ بینه ایتسه «اصل وراجحك خلافی ثابت اولدی» دیمك اولمغله وقت دعواده صو جاری اولسه‌بیله شو بینه قبول اولنور.

فقط استصحاب، حجت دافعه ايسه‌ده حجت مثبته دكل‌ايكن بومسئله‌ده وقت خصومتده صوجاری اولورایسه سوز موجرك اوله‌رق مستأجر اوزرینه اجرت لازم کلدی. یعنی: «موجر، بو استصحـاب ایله اجرته کسب استحـاق ایلدی» دیو سؤال وارد اولمشدر. بوکا جواباً دینلمشدر که «استصحاب وظاهر حال، حجت مثبته و مستحقه اولماسی سبب‌الاستحقاق فی‌الحال موجود اولمدیغی تقدیرده اولوب اما سبب الاستحقاق فی‌الحال یقینـا موجود اولنجه « بو مسئله‌ده سبب الاستحقـاق صویك جریانیـدر » استصحاب، حجت مستحقه و مثبته دخی اولور زواهر الجواهر.

کذلك، بر کیمسه «بر کون آقشامه قدر قوللانمق اوزره بر حیوان استیجار ایدوبده آقشام اولنجه مستأجر، «کوندز حیوان قورتیلوب فرار ایتمکله استعماله مقتدر اوله‌مدیغم جهتله اجرت لازم‌اولماز» دیو ادعاوموجر، انکار ایتدکده حال‌حاضر تحکیم‌اولنوب حیوان فی‌الحال مستأجرك یدنده‌ایسه کوندز دخی یدنده‌اولدیغنه حکم‌اولنور. دکلسه حکم‌اولنماز رساله استصحاب.

کذلك اب‌ولد غائبنك مالنی کندی‌نفقه‌سی ایچون صرف‌ایتدکدن صکره ولد مرقوم حاضر اولوبده « پدری وقت انفاقده موسر واولوجهله نفقه‌سی اوزرینه لازم دکل‌ایکن انفاق ایتمش اولمغله ضامن اولسون » دیو دعوی ویدری اولوقت موسر ایدوکنی انکار ایتدکده حال خصومت نظر اعتباره آلنه‌رق یدر وقت

خصومتده معسر و فقیر ایسه تصدیق اولنور موسر ایسه تصدیق اولنماز فصولین فی ٣٤ من کتاب الطلاق.

بو ماده‌نك مستثنیاتی واردر. شویله‌که: امین اولان کیمسه، ١٧٧٤ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله برائت ذمتی حقنده یمین ایله تصدیق اولنور. مثلا: ودیع، «ودیعه‌یی رد ایتدم» یا «هلاك اولدی» دیو ادعا ایلدیکنده اوزرینه رد وضمان لازم اولمدیغنه دائر یمینیله تصدیق اولنوب حالبوکه بوقاعده‌یه یعنی: استصحابك قسم اولنه بناءً ودیعه‌نك ودیع نزدنده بقاسی اصل ایدی اشباه. بونك حکمتی یعنی وجه استثناسی شودرکه ودیع، ذمتنك ضماندن برائتنی ادعا ایدیورکه ٨ ماده‌یه مبنی اصل اولان بودر. اما مودع آنك ذمتنك مشغولیتنی ادعا ایلیورکه خلاف اصلدر کفایه شرح هدایه.

﴿ ٦ ماده ﴾

[قدیم] یعنی: شرع شریفه موافق اوله‌رق قدیم اولان شیء، خلافنه حجت اولمدقجه [قدمی اوزره ترك] و ابقا [اولنور.] چونکه ناسه حسن ظن ایدیله‌رك قدیمك اولوجهله وضعی، وجه شرعی اوزره ایدوکنه بناءً علیه حق آنده ظاهر اولدیغنه حکم ایدیلور خیریه فی الحیطان.

بو ماده مجامعده «القدیم یترك علی قدمه» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب «یبقی القدیم علی قدمه»

و « ما كان قديماً يترك على حاله ولايتغير الابحجة » ديو مسطور اولان قاعده‌لر دخی بو معناده‌در.

قديم ، ١٦٦ ماده‌ده تعريف اولنديغی اوزره اولدرکه اولنی بيلور کمسنه اولميه.

بناءً على ذلك ، بر خانه‌نك ياغمور صولری از قديم قومشوسنك خانه‌سنه آقمقده اولديغی حالده قومشوسی « بوندن صكره آقيتمام » ديه‌ميه‌جكی كبی بر منزلك چركابی از قديم بر كمسنه‌نك عرصه‌سنه آقه كلشيكن او كمسنه منزل صاحبنی بغير وجهٍ اجرادن منع ايده‌مز. نته‌كيم بر طريقده اولان خانه‌لرك طامله‌لری از قديم اول طريقه منصب واورادن آلت طرفده واقع برعرصه ايچندن جاری اوله‌كلورکن عرصه صاحبی ، عرصه‌سنده‌كی مسيل قديمی سد ايده‌مز نقول على افندی فی الحيطان . واقعا بو مثالده عرصه صاحبی ، متضرر اوليور ايسه‌ده خانه‌لر اصحابی اول عرصه‌ده‌كی مسيل ياخود حق مسيل قديملری اولجه وجوه صحيحه‌دن بر وجه ايله تملك ايتمش اولملری جهتيله وجه شرعی ايله اولمق اوزره حكم اولنوب بناءً عليه خانه‌لر اصحابنك مسيل قديملرنده تصرفلری كندی ملكلرنده تصرف اولوب ١١٩٧ ماده حكمنجه « هيچ بر كيمسه كندی ملكنده تصرفدن منع اولنه‌مز . »

كذلك ، موقوف بر دكانك جهت اخرايه وقف

اولان بر عرصه‌ده از قديم طريقى وار ايكن اول عرصه متوليسى طريق مذكورى سد ومروردن منع ايده‌ميه‌جكى كبى وقفيه‌سى موجود اولميوب واقفك ايتديكى شروطى وتخصيص ايلديكى مصارفى‌دخى معلوم اولميان اوقاف قديمه‌ده قديمدنبرو نه يولده عمل و صرف اولنه كلمش ايسه آنك اوزرينه ابقا واولوجهله عمل اولنور هنديه فى الوقف.

كذلك توليت وغله‌سى واقفك اولادنه واولاد اولادنه مشروطه بر وقف قديمك توليت و غله‌سنه واقفك اولاد اولادندن اولمق اوزره عمرو وبكر قديمدن متصرفلر ايكن عمرو، بكره: «واقفك اولاد اولادندن اولديغنى اثبات ايله! والا توليت وغله‌دن سكا حصه ويرمم» ديو مصرف قديمى تغييره قادر اولماز جديده.

اما ١٢٢٤ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره شرعشريفه مخالف اولان قديمه اعتبار يوقدر. يعنى: فى‌الاصل نامشروع اوله‌رق ياپيلمش اولان‌شئ، قديم اولسه دخى ابقا اولنميوب ضرر فاحشى اولدقده ٧ و ٢٧ ماده‌لر احكامنجه ازاله اولنور. شويله‌كه مثلا: بر خانه‌نك چركابى از قديم طريق عامه جارى اوله‌رق ماره‌يه ضررى اولسه قدمنه باقيلميوب رفع ايتديريلور نقول على افندى فى‌الحيطان.

﴿ ٧ ماده ﴾

[ضرر] اولان شی [قديم اولماز .]

يعنى : ضرر اولان شيئه قديم حكمى ويريلوبده بولنديغى حال اوزره ابقا اولنه‌ماز. بناءً على ذلك ١٢١٤ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره طريق عام اوزرنده آلچق چيقينديلر وشهنشينلر وكاريز واولوق كبى ماره‌يه ضرر فاحشى اولان شيلر قديم اولسه بيله رفع ايتديريلور . نته‌كيم بر كيمسه‌نك نهرالشفه يعنى عامه‌نك صو ايچدكلرى نهرك اوزرينه از قديم بالوعه‌سى يعنى نجاست لغمى بولنسه يعنى لغم مذكور صويه قديما اقه كلسه قدمنه باقلمنيوب رفع ايتديريلور خانيه .

بو ماده التنجى ماده‌يى تقييد و تخصيص ايديور ايسه‌ده شو ماده دخى مطلق دكلدر . چونكه ١١٢٤ ماده‌ده ذكر اولنديغى وجهله حق مرور و حق مجرى و حق مسيلده قدمه اعتبار اولنه‌جغندن مثلا : بر كيمسه‌نك خانه‌سنك چركابى « از قديم بحق ديكر كمسنه عرصه‌سندن آقه كلمشيكن بعداليوم اقيتمام» ديه‌مز . و او كمسنه «چركابك عرصه‌مده آقسى بكا ضرردر.» ضرر ايسه قديم اولماز ادعاسنده بولنه‌ماز . زيرا اول كيمسه‌نك مذكور حق مسيلى ، ١١٦٦ ماده كبى وجه شرعى ايله و بحق اولمق اوزره حكم اولور . و او كمسنه‌دن ضرر ازاله ايدلسون

دیو اول کیمسه کندی حق صریحندن محروم ایدلمك صورتیله متضرر ایتمك جائز اولماز .

و فقط بر کیمسه‌نك کاریزی از قدیم طریق قامه آقه کلسه وعامه‌نك شرب و استعمالنه مخصوص نهرك اوزرینه بالوعه‌سی بولنسه بونك وجه شرعی ایله وبحق اولمسی ممکن دکلدر . چونکه طریق عام آلینوب صاتلماز و تقسیم اولنه‌ماز . وعامه‌یه عائد صوده بر شخصك عامه‌یه مضر اوله‌جق صورتده خصوصی بر حقی بولنه‌ماز . ایمدی ضرر ، بین اولدیغی یعنی اول ضررك بحق اولمسنه اصلا احتمال بولنمدیغی تقدیرده حادث اولدیغی حالده رفعی لازم کله‌جکی کبی قدیم اولسه دخی رفع اولنور . نته‌کیم بر کیمسه‌نك کنیفی، میزابی، ظله‌سی طریق عامه اشراع و اخراج ایدلمش اولور ایسه ـ قدیم اولسه بیله ـ رفع ایتدیریلور خزانة الروایات .

تفصیلات سالفه‌دن آکلاشیلورکه ؛ قدیم اولان شیئك باعث اولدیغی ضرر ، عامه‌یه عائد اولور ایسه او قدیمك رفعی لازمکلور . وبونده شو ماده‌نك حکمی اجرا اولنور . اما قدیم اولان شیئك مستلزم اولدیغی ضرر ، عامه‌یه عائد اولمیوب شخصه مخصوص ایسه قدیمك قدمی اوزره ابقاسی ایجاب ایدر . وبونده آلتنجی ماده‌نك حکمی اجرا اولنور .

﴿ ۸ ماده ﴾

[برائت ذمت] يعنى : هر كسك ذمتى كلياً برى اولمق ، يعنى: آخرك حقيله مشغول اولمامق [اصل] يعنى راجح [دره] بو جهتله بواصلك خلافنى ادعا ايدن كيمسه‌دن دليلى استنور . چونكه ۷۷ ماده حكمنجه بينه، خلاف ظاهرى و خلاف اصلى ادعا ايدن اوزرينه‌در. وينه بوجهتله بواصلك خلافنى اثبات ايچون شاهد واحد كافى اولميوب ايكى شاهد لازم كلور .

بوماده اشباهده: « الاصل برائة الذمة» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر حموى .

ذمت، ذالك كسريله اولوب لغتده عهد وامان معناسنه‌در، كه اول عهد وامانك نقضى، موجب ذم اولور . واصطلاحده : « حالك اسمنى محلنه اطلاق » قبيلندن اوله‌رق «نفس وذات» معناسنه‌در نزهة النواظر على الاشباه والنظائر .

نته‌كيم : ٦١٢ ماده‌ده دخى ذمت، «ذات» ايله تفسير اولنمشدر .

ذمت ، علم اصول فقهده : « وصف يصير به الانسان اهلا لماله وعليه » يعنى : شول و صفدر كه آنكله انسان منفعت ومضرتنه اهل اولور » ديو تعريف اولنمشدر. مثلا : بر كيمسه بر مالى صاتون آلدقده اوماله مالكيت منفعتنه اهل اولديغى كبى پاره‌يى بايعنه و يرمك مجبوريتنده بولنمسيله دخى مضرتنه اهل

اولیور . ایشته وصف مذکوره « ذمت » اطلاق اولنور .

ذمت، عقل انسانك عینی دکل ایسه‌ده عقلك ذمتده مدخلی واردر. اماسائر حیوانات نه منفعت و نه‌ده مضرته اهل اولمدقلرندن آنلرده ذمت بولنماز .

ذمت ایچون آنفاً تفصیل اولنان معنایه کوره «برائت ذمت» دیمك ، وصف مذکور اعتباریله « ذات انسانك برائتی » دیمك اولدیغی کبی « ذمتده دین ثابت اولدی » دیمك وصف مذکور اعتباریله «نفس انسان اوزرینه بورچ ثابت اولدی» دیمك اولور ازمیری .

بو قاعده اون برنجی یعنی : « برامر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی اصلدر » قاعده‌سندن اقوی اولمغله تعارض ایتدکده بو قاعده ایله عمل اولنمق لازم کلور . شویله که مثلا : فوقانیسی ، برکیمسه‌نك و تحتانیسی ، دیکر کمسنه‌نك ملکی اولوبده فوقانی صاحبنك تحتانینك سطحنده حق مروری بولنوب ممرك برمقدار محلی منهدم اولدقدن صکره تحتانی صاحبی « سن فوقانیده شونی ، بونی احداث ایتمکله بوزولدی » دیو وفوقانی صاحبی « بن آنلری احداث ایتمیوب قدیمدر» دیوادعا واختلاف ایتدکلرنده سوز فوقانی صاحبنکدر خیریه .

[بناءً علی ذلك برکیمسه] دیکر [برینك] مثلی یا قیمی بر [مالنی] غصباً یا سائر صورتله [تلف ایدوبده] تلف ایدیلان مالك [مقدارنده] یاخود قیمتنده مال صاحبی ایله متلف

[اختلاف ایتسه‌لر] یعنی: مال‌صاحبی «اومال، مثلا: بیك كیله بغدای» یا «بیك غروش قیمتلو برآت ایدی» ومتلف دخی «اومال درت یوز كیله بغدای» یا «سكز یوز غروش قیمتلو برآت ایدی» دیو اختلاف ایتسه‌لر ذمت متلفك اقرار ایتدیكی مقداردن زیاده‌سندن برائتی اصل اولمغله [سوز] زیاده اولمدیغنه یمینیله غارمك یعنی: [متلفك اولوب مال‌صاحبی ادعا ایتدیكی] مقدارده یا قیمتده‌كی [زیاده‌یی] حجت ایله [اثباته محتاج اولور.] زیرا ۷۷ ماده‌ده ذكر اولندیغی‌اوزره «بینه، خلاف ظاهری اثبات ایچون ویمین، اصلی ابقا ایچوندر.»

كذا بركیمسه دیكرندن جهت قرضدن شوقدر غروش ادعا ومدعی علیه انكار ایتسه سوز بورجی اولمدیغنه یمینیله مدعی علیهك اوله‌رق مدعی بو اصلك خلافنه یعنی: ذمتك مشغولیتنه اقامهٔ بینه‌یه محتاجدر. واقامهٔ بینه ایدرسه «اصلك خلافنه دلیل بولندی» دیمك اولمغله بینه موجبنجه حكم اولنمق لازم كلور.

وكذا بركیمسه دیكر كمسنه‌یه: «شو آلتونلریمی، بعده بدللرینی بكا ویرمك اوزره سكا تملیك ایتدم» دیو مبالغ مذكوره‌یی اوكمسنه‌یه ویردكده بونكله قرض منعقد اولوب آنجق بعده بدل ذكر اولندیغنده اختلاف ایتسه‌لر یعنی: آخذ، اثنای تملیكده بدلی ویرمك اوزره كی برعباره ذكر اولنمدیغی

جهتله هبه ایدوکنی ادعا ایتسه برائت ذمت اصل اولمغله سوز، آخذکدر حموی.

کذلك، غصب وودیعه وسرقت کبی مع الجهالة صحیح اولان امورده ١٥٧٩ ماده موجبنجه مجهولی اقرار صحیح اولمغله مثلا: مقر، «بنده فلان آدمك اماتی واردر» دیو اقرار ایدنجه او امانت نه اولدیغی ذی‌قیمت برشی ایله تعیینه جبر اولنوب بونك اوزرینه مقر اولان کیمسه اول امانت مجهوله مثلا: بر آتدر، یاخود برغروشدر دیو اقرار ومقر له ایکی آتدر یاخود ایکیوز غروشدر دیو مقرك تعیین ایلدیکی مقداردن زیاده‌یی ادعا ایتسه اقرارندن زیاده اولمدیغنه یمینیله سوز مقرك اولەرق مقر له، زیاده‌یی اثباته محتاجدر.

بوقاعده اوزرینه بروجه آتی سؤال وجواب اولنمشدر. شویله‌که: مدیون، دینی ادا ایتدیکنی. یاخود داین، کندوسنی ابرا ایلدیکنی ادعا ایتدکده سوز داینکدرحالبوکه داین، ذمت مدیونك مشغولیتنی ومدیون ایسه برائتنی ادعا ایلمکده اولدیغنه کوره بو قاعده‌یه مبنی سوز، بالعکس مدیونك اوللی ایدی. بوکا جواباً دینلورکه وقتا که داین ومدیون، وجوب دینده متفق اولدیلر مشغولیت ذمت اصل وبرائت، خلاف اصل اولدیغندن مدیون، ایفا یا ابرایی دعوی ایله خلاف اصلی ادعا وداین، انکارایتمکله سوز داینك اولور. (٧٧ ماده‌یه باق) زیلعی فی الدعوی. نته‌کیم: مادهٔ آتیه

شرحنده دخی ذکر اولنور . و برده: ۱ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله بوقواعد یکدیکرینی تقیید و تخصیص ایتدکلری جهتله شو ماده‌یی دخی مادهٔ آتیه یعنی: ۹ ماده تخصیص ایدیور . شویله‌که : بو ماده‌یه بناءً سوز، مدیونك اولمق لازم کلور ایسه‌ده ادا یا ابرا صفات عاضه‌دن اولمغله مادهٔ آتیه حکمنجه آنده اصل اولان «عدم» ایدوکندن سوز داینك اولدی .

﴿ ۹ ماده ﴾

[صفات عارضه‌ده اصل] یعنی راجح [اولان عدمدر.]

بوماده اشباهد. « الاصل العدم لیس الاصل العدم مطلقا وانما هو فی الصفات العارضة » دیو مسطور بولنان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر. یعنی: صفات عارضه‌ده اصل اولان، اول صفاتك یوقلغیدر. اما صفات اصلیه‌ده اصل اولان وجود اولمغله ۷۷ ماده موجبنجه سوز ، وجودی ادعا ایده‌نك اولوب بونده عدمنی ادعا ایدن ، اثبات ایتمکه مجبوردر . بناءً علیه بر کیمسنه ، بر فرسی اشترا وقبض ایتدکدن صکره آنده عیب قدیم بولندیغنی ادعا وبایع ، انکار ایله صحیح وسالم اولدیغنی درمیان ایتدکده سوز ، مع الیمین بایعدر . زیرا صحت ، صفات اصلیه‌دن اولوب صفات مذکوره‌ده ایسه اصل اولان وجوددر .

خلاصه، صفت، ایکی قسمدر. بری صفت اصلیه‌درکه. بونده اصل اولان ، وجود اولوب سوز ، وجودی ادعا ایده‌نکدر . دیکری صفت عارضه‌درکه مجله‌ده بیان اولنان ، ایشته بودر .

صفت عارضه، موصوفنك ذاتنده ووجودنده بولنمیوب بلکه موصوفك وجودندنصکره آکا یعنی : موصوفه‌عارض اولان یعنی: صکره‌دن کلن حالتدر. نته‌کیم ؛ امثله‌سی آتیده ذکر اولنور.

صفت اصلیه ، موصوفنك وجودیله موجود اولان یعنی: موصوفك ذاتنده و وجودنده بولنان حالتدر. نته‌کیم مثالی آنفا ذکر اولندی.

بو قاعده اوزرینه شرکت، مداینه، بیع، اجاره وغصبدن بعض مسائل ، بروجه آتی تفریع اولنور.

شركت

[مثلا] تعریف وتفصیلی ١٤٠٤ ماده ومواد تالیه‌سنده کله‌جك اولان [شرکت مضاربه‌ده کار اولوب اولمدیغنده] یعنی: رب‌المال، کار و تمتع حاصل اولدیغنی دعوی، ومضارب انکار ایله بینلرنده بو وجه ایله [اختلاف اولنسه] کار و تمتع صفات عارضه‌دن ، یعنی : موصوفی بولنان شرکتك وجود و انعقادنده بولنمیوب بلکه بعد وجودالشرکه عارض

ايدوكنه وكارك بالكليه يا مضاربك اقراردن زياده‌سنك [عدمی اصل اولديغنه بناء سوز] ٧٧ ماده وجهله مع اليمين اصل و راجح طرفی ادعا ايدن [مضاربك اولوب صاحب سرمايه] رأساً ويا مضاربك اقراردن زياده [كار اولديغنی] حجت ايله [اثباته محتاج اولور .]

معلوم اولمليدركه : مضارب ، ايكی بيك غروشله كلوبده « بو ايكی بيك غروش هم رأس المال همده كاردر » ديديكی حالده رب المال ، « يالكز رأس مالدر » ديسه سوز مضاربكدر. واقعا كارك عدمی اصل اولديغنه كوره بو ماده‌يه بناء سوز ، رب المالك اولمسی لازم كلور ايسه‌ده بو قاعده واصله ديكر بر اصل يعنی : « مقبوضك مقدارنده سوز قابضكدر » قاعده‌سی معارض اولمشدر حموی .

بو قاعده اوزرينه شركتدن اوله‌رق شو مثال دخی تفريع اولنور: رب‌المال، « فلان مالی آلمه ديو نهی‌ايتمشيدم » ومضارب، « نهی‌ايتمامشيدك» ديو اختلاف‌ايتدكلرنده نهی، صفات‌عارضه‌دن اولوب عدمی اصل اولمغله سوز مضاربكدر . نته‌كيم : وصی ، « مال يتيمده تجارت‌ايتمدم » ديو ادعا ايتدكده سوز كندوسنك يعنی : وصينك اولور حموی . چونكه تجارت صفت عارضه اولمغله عدمی اصلدر .

مداینه

برکیمسه‌نك دیکر کمسنه‌یه مدیون اولدیغی اقرار یا بینه ایله ثابت اولدقدنصکره اول کیمسه‌دینی ادا، یا داین آنی ابرا ایتدیکنی ادعا ایتسه سوز استیفاء یا ابرا ایتمدیکنه داینك اولوب مدیون ادعاسنی اثباته محتاج اولور .

سکزنجی ماده‌یه یعنی: برائت ذمت اصل اولمق قاعده‌سنه کوره‌بونده:«سوز مدیونك‌اولمسی‌لازم کلور» دیو اولنان سؤاله جواب ، مارالذکر ٨ ماده شرحنده ذکر اولنمشیدی .

کذا، مدیون، داینه: «فلان آدم‌یدیله دینمی‌سکا کوندردیکم جهتله واصل اولدی» دیو ادعا وداین،وصولنی انکار ایتدکده عدم وصول اصل اولمغله‌سوز داینکدر حموی. چونکه وصول صفت عارضه اولمغله عدمی ، اصلدر ،

بیع

مشتری،مال مشترادهعیب قدیم بولندیغنی‌ادعاء وبایع، انکار ایتسه عیب قدیمك عدمی اصل اولمغله سوز بایعك اولوب مشتری، عیب قدیمی اثبات ایلمسی لازم کلور .

کذا، بایع،« قبل الشراءمبیعی‌کوردیکك جهتله ٣٣٢ماده‌یه مبنی آرتق خیار رؤیتك یوقدر » ومشتری « کورمدم بناءً علیه

خيار رؤيتم وار» ديو اختلاف ايتدكارنده عدم رؤيت ، اصل اولمغله سوز مشترينكدر.

كذلك ، طرفين : « خيـار » شرط اولنوب اولنمديغنده اختلاف ايتسه‌لر «عدم‌شرط» اصل‌اولمغله سوز،شرطى انكار ايده‌نكدر .

و كذلك بعد الرؤية تغير مبيعده اخلاف ابتسه‌لر ، يعنى : مشترى، «قبل‌الشراء مبيعى كورمش ايديسه‌مده آندن‌صكره تغير ايلمش اولمغله ٣٣٢ ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سنه بنـاء خيار رؤيتم واردر » وبايع، « تغير ايتمديكندن خيار رؤيتك يوقدر » ديو اختلاف‌ايتدكارنده سوز، بايعكدر.زيرا عدم‌تغير اصلدر‌حموى.

اجاره

مأجورك و كذا مبيعك قبضنده اختلاف اولندقده سوز ، قبضى انكار ايده‌نكدر . زيرا عدم القبض اصلدر حموى .

غصب

بر كمسه ديكر كمسنه‌يه : « بن سندن بيك غروش غصب ايدوب بالتجاره بيك‌بشيوز غروش قزاندم، بيك غروشى آل، ربح اولان بيك بشيوز غروش بنمدر » ديديكى حالده اوكمسنه، « مبلغ مذكورى بن‌سكا ويره‌رك اجراى تجارته امرايتمشيدم »

ديو ادعا ايتسه سوز ، مالكك يعني: او كمسنه‌نك اولور .زيرا عدم الغصب اصلدر حموى .

بوطقوزنجى ماده‌نك دخى بعض مستثنياتى واردر . شويله كه : واهب ، هبه‌سندن رجوعى اراده ايتدكده موهوب‌له ، مال موهوبك هلاكنى ادعا ايتسه ١٧٧٣ ماده ده ذكر اولنديغى اوزره بلا يمين سوز ، موهوب لهكدر . زيرا موهوله ، وجوب ردى منكر اولمغله مستودعه شبيه اولدى . حالبوكه هلاك ،صفات عارضه‌دن اولمغله بوقاعده مقتضاسنجه‌سوزواهبك اولملى ايدى .

كذا سارق ، « مال مسروقى استهلاك ايتديكم جهتله بدلنى آلمغه حقك واردر » ديو وصاحب المال ، « استهلاك ايتميوب يدكده طوريور بناءً عليه عينا استرم» ديو اختلاف ايتدكلرنده « فقيه » لك « نوازل» ده ذكر ايتديكنه كوره سوز ، بلا يمين سارقك اولور . حالبوكه عدم الاستهلاك اصل اولديغنه نظراً بو قاعده‌يه بناء سوز، صاحب مالك اولملى ايدى حموى .

وكذا زوج ، زوجه‌سنك مالنده تصرف ايتدكدن، يعنى : مثلا؛ زوج، زوجه‌سنك پاره‌سنى ديكر كمسنه‌يه اقراض ايلدكدن صكره زوجه فوت اولمغله ورثه‌سى زوج مرقومه : « بلا اذن تصرف ايتمشيدك ضامن اول» ديو دعوى وزوج « زوجه‌مك اذنيله تصرف ايتمشيدم ضمان لازم كلمز » ديو ادعا ايتدكده سوز ، زوجكدر حموى ورد محتار فى الغصب . حالبوكه اذن

صفات عارضه‌دن اولمغله بوقاعده مقتضاسنجه عدم الاذن اصل اوله‌رق سوز، ورثه‌نك اولملی ایدی .

﴿ ١٠ ماده ﴾

[بر زمانده ثابت اولان] یعنی : بر زمانده ثبوتی محقق اولوب عدمی مظنون اولمیان [شیئك خلافه دلیل اولمدقجه بقاسیله حکم اولنور .]

بو ماده مجامعده : « ماثبت بزمان بحکم ببقائه فماثبت کونه ملکاً فی وقت من الماضی یحکم ببقائه مالم یوجد المزیل » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

شو ماده دخی استصحاب اولوب بشنجی ماده ایله متحد واستصحابك ایکی قسمنه دخی عام وشامل اولدیغندن بریسیله اکتفا اولنه‌بیلوردی .

بوقاعده‌نك دخی ـ بشنجی ماده شرحنده بیان اولندیغی اوزره ـ مشتمل اولدیغی ایکی قسم استصحابك هر بر قسمی، بروجه آتی آیرو آیرو تعریف اولنور . شویله‌که : « زمان ماضیده ثابت اولان شیئك خلافنه دلیل اولمدقجه فی الحال دخی آنك اوزرینه بقاسیله حکم اولنور . »

کذا: «زمان حالده ثابت اولان شیئك خلافنه دلیل اولمدقجه ماضیده دخی آنك اوزرینه بقاسیله حکم اولنور.»

بو ماده‌ده : « خلافنه دلیل اولمدقجه » دنیلیورکه دردنجی

ماده‌شرحنده ایضاح اولندیغی اوزره خلافنه دلیل اولدیغی حالده آرتق بقاسیله حکم اولنه‌میوب بلکه مذکور دلیل شرعی موجبنجه حکم اولنور. مثلا: مفقودك وفاتی شهادت عادله ایله ثابت اولنجه‌وفاتیله حکم اولنوب یوقسه کالاول «حیاًباقیدر» دینیله‌مز.

[بناءً علی ذلك] کچمش [بر زمانده برشی بر کیمسه‌نك ملکی اولدیغی] بینه یا اقرار ایله [ثابت اولسه] اول شی آخره بیع یاهبه کبی بروجهله اول کیمسه‌نك آنده‌کی [ملکیتنی ازاله ایدن بر حال] ثابت و واقع [اولمدقجه] فی الحال دخی [ملکیتك] یعنی: اول شیئك اول کیمسه‌نك ملکنده [بقاسیله حکم اولنور.] شوتفریع، برازایضاحه محتاج‌اولمغله بروجه‌آتی ایضاحنه ابتدار اولنور. شویله‌که: بونده اوچ صورت واردر. صورت اولی، مدعی حالده ملکی ادعا و شاهدلر، ماضیده ملکه شهادت ایتملریدر. بو شهادت قبول اولنور؛ چونکه شاهدلر، بقاء ملکی آنجق استصحاب ایله بیله‌جکلری جهتله ملکی ماضی‌یه اسنادلری فی‌الحال ملکك نفینه دلالت ایلمز.

مثلا: بر کیمسه، «بو مال بنمدر» دیو دعوی ایتدکده شاهدلری، «بو مال شو کیمسه‌نك ایدی» دیو شهادت ایتسه‌لر قبول اولنه‌رق مذکور مال او کیمسه ایچون حکم اولنور. ایشته مجله‌ده‌کی شو تفریقدن مقصد بودر.

صورت ثانیه، مدعی، ماضیده ملکی ادعا، وشاهدلر، حالده ملکه شهادت ایتملریدر. بو شهادت قبول اولنماز. حتی

استصحاب المقلوبه، يعنى: استصحابك قسم ثانيسنه بنا ايديلوبده بو شهادتك قبولى طرفنه كيديلهمز.

صورت ثالثه، مدعى، ماضيده ملكى ادعا وشاهدلر دخى ماضيده ملكه شهادت ايتملريدر. بو شهادت دخى قبول اولنماز. استصحابك قسم اولنه بناء ايديلوبده بو شهادتك قبولى جهتنه كيديلهمز. بوايكى صورتده شهادتك عدم قبولنك سببى شودركه: مدعينك ملكى ماضىيه اسنادى فىالحال نفى ملكه دلالت ايدر. زيرا مدعينك فىالحال ملكى باقى بولنسهايدى ماضىيه اسنادنده فائده بولنماز ايدى درمختار وردمحتار فىالشهادة. بناءعليهشهادت واقعه دعواى غير صحيحه اوزرينه اولمش اولور. حالبوكه صحت شهادتده صحت دعوى شرطدر.

كذا: مدعى، منقول اولان مدعابه ايچون «مدعى عليهك يدنده موجوددر، مجلسه كتورسونكه ۱٦۲۱ ماده موجبنجه دعوى وشهادتده آكا اشارت ايدهلم» ديديكى حالده مدعىعليه، مدعابهك يدنده موجود ايدوكنى انكار ايتمسى اوزرينه مدعى، بر سنه اول مدعى عليهك يدنده موجود اولديغنه بينه اقامه ايدرسه جامع الفصولين وصاحبالبحر وقهستانينك بيانلرينه كوره قبول اولنهرق مدعابهى مجلسه احضارايتمك اوزره مدعى عليه جبراولنور. چونكه بر سنه اول وجودى ثابتاولديغندن صكره تلفى كبى برحال تحقق ايتمدكجه بقاسيله حكم ايديلور.

كذلك، مفقودك حقيقةً يا طقسان ياشنى اكمال ايتمسى اوزرينه حاكمك موتايله حكم ايلمسيله اولوجهله حكماً وفاتى ثابت اولمدقجه نفسىحقنده «حى» اعتبار اولنهرق مالى ورثهسى

بيننده تقسيم ايديله‌مز. وزوجه‌سی ، زوج آخره وارەمز. زيرا مفقودك قبل‌الغيبة حياتی ثابت اولمغله خلافنه دليل اولمدقجه حياتنك بقاسيله حكم اولنور در منتقى فى‌المفقود .

استصحاب، حجت مثبته دكلدر. يعنی: استصحاب ايله حكم ثابت اولماز. زيرا حكمك عدمی، دليلك عدمنه مستند اولوب عدمده اصل ايسه دليل‌الوجود ظاهر اولنجيه‌دك استمراردر. بناءعليه مفقود، وارث‌اولماز. چونكه ارث، اثبات‌بابندن اولمغله استصحابك قسم اولنه بناءً «مفقود حياتده‌در»دنيله‌رك «ووفات ايدن مورثنه وارث اولور» دينيله‌مز منافع الدقايق فى‌الخاتمة.

كذا بركيمسه، كندوسنه نسبت‌اولنان جميع‌اموالنی ١٥٩١ ماده وجهله ديكر كمسنه‌يه نفی‌ملك ايتدكدنصكره او كمسنه، برمال ايچون «بومال‌دخی وقت‌اقراركده موجود ايدی بناءً‌عليه‌بنمدر» ديو دعوی، واول كيمسه «مذكور ماله صكره‌دن مالك اولدم» ديه‌رك مدعينك دعواسنی انكار ايتسه سوز اول كيمسه‌نكدر . يوخسه « مذكور مال فى‌الحال موجوددر » ديه‌رك استصحابك قسم‌ثانيسنه بناءً «ماضيده دخی موجودايدی» دنيلوبده اوكمسنه ايچون حكم اولنه‌ماز رسالهٔ استصحاب لابن نجيم .

اما استصحاب ، حجت دافعه‌در . بناءً‌عليه مفقودك وفاتی اصولی دائره‌سنده تحقق ايتمدكجه آكا كيمسه وارث اوله‌ماز . چونكه عدم الارث دفع قبيلندن اولمغله استصحاب ايله ثابت اولور . يعنی : « مفقود زمان ماضی‌ده برحيات ايدی بناءً‌عليه

استصحابك قسم اولنه بناءً شمدی دخی برحیاتدر » دنیله‌رك غیرك ارثی دفع ایدیلور منافع الدقایق فی‌الخاتمة.

﴿ ١١ ماده ﴾

[بر امر حادثك] حاله [اقرب] بولنان [اوقاتنه اضافتی] راجح و [اصلدر.]

بوماده اشباهده «الاصل اضافة الحوادث الی اقرب اوقاته» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر.

دعوی الولو الجیه‌ده دخی « الاصل فی الحوادث ان یحکم بحدوثها لاقرب‌ماظهر اذا لم‌یتضمن الحکم بحدوثها للحال نقض ماهو ثابت لان الحکم بحدوثها لاقرب ماظهر ثابت باستصحاب الحال لابدلیل واجب الحدوث للحال والثابت باستصحاب‌الحال لایصلح لنقض ماهو ثابت » دیو مذکور بولنمشدر.

یعنی [حادث] یعنی : اولا یوق ایکن صکره‌دن موجود [اولان برایشك سبب وزمان وقوعنده اختلاف اولنسه زمان بعیده نسبتی] حجت‌ایله [اثبات اولنمدقجه حاله اقرب‌اولان زمانه نسبت اولنور.] یعنی یقین زمانه نسبت ایله حکم اولنور. بو ماده‌ده « زمان بعیده نسبتی اثبات اولنمدقجه » دینیلیور که بونك سببی، دردنجی ماده شرحنده ایضاح اولنمشیدی.

مثلا : بر حاکم، بعدالعزل بر کیمسه‌یه «بن قاضی ایکن سندن بعدالمرافعة الشرعیة والحکم شوقدر غروش آلوب فلان

كمسنه‌يه ویردم» دیدیکی حالده اول کیمسه : «قبل تقلد القضا یعنی: حاکملك سکانوجیه اولنمدن اول غدراً مبلغ مذکوری بندن آلدك ضامن اول» دیو دعوی ایتدکده امرحادثك اقرب اوقاته اضافتی اصل اولمغله مبلغ مذکور، حاکملك اثناسنده اخذ اولندیغنه حمل اولنوب سوز، حاکم معزولکدر. وحاکم، فعلنی ضمانه منافی بولنان حاله مضاف قلدیغندن، ضمان لازم کلمز.

شو ماده اوزرینه : طلاق ، بیع ، هبه ، حجر ، اقرار ، وکالت وارثه دائر بعض مسائل تفریع ایله ایضاح اولنه‌جقدر.

طلاق

زوجه، کندوسنی زوجی، مرض موتنده ایکن بایناً تطلیق ایتمکله فار اولدیغی جهتله وارث اوله‌جغنی ادعا ایتدیکی حالده ورثةالزوج ، حال صحتنده بایناً بوشامقله وارث اوله‌میه‌جغنی دعوی ایتسه سوز زوجه‌نك اولور. چونکه امر حادث اولان طلاقك اقرب اوقاتی بولنان حال مرضه اضافتی اصلدر .

بیع

مدت خیار مروروندن صکره من له‌الخیار. «مدت خیارده عقدی فسخ ایتدم فسخم صحیحدر» ودیکری: «مدت مذکوره مروروندن صکره فسخ ایتدیکك جهتله فسخك صحیح دکلدر» دیو اختلاف ایتدکلرنده امرحادث بولنان فسخ، اقرب اوقات اولان

بعدمرورالمدة وقوعنه حمل اولنه‌رق سوز، مدت خيارده وقوع فسخی انكار ايده‌نكدر . اما فسخك مدت خيارده وقوعنی من له‌الخيار بينهٔ عادله‌ايله اثبات‌ايدرسه امرحادث اولان فسخك زمان بعيده نسبتی، حجت ايله اثبات اولنمش اوله‌جغندن بينهٔ مذكوره موجبنجه حكم اولنمق لازم كلور .

كذلك اب، اوغلنك مالنی بالولاية بيع‌ايتدكدنصكره‌اوغلی: «وقت بيعكده بالغ ايدم بيعك صحيح دكلدر» واب: «صغيرايدك بناءً عليه ولايتم باقی‌اولمغله بيع صحيحدر» ديواختلاف ايتدكلرنده امر حادثك يعنی: بيعك‌اقرب‌اوقاته‌يعنی: وقت‌بلوغه‌اضافتی‌اصل اولمغله سوز ابنكدر.

هبه

زوجه، مهرينی زوجنه هبه ايتدكدنصكره وفات ايتمكله زوج، «هبهٔ مذكوره زوجه‌مك حال صحتده واقع اولمشيدی» ديو وورثهٔ سائره: «حال مرضنده واقع اولمشيدی» ديو اختلاف ايتدكلرنده خانيه‌ده مصرح اولديغی اوزره سوز ورثه‌نكدر. چونكه امر حادث اولان هبه‌نك اقرب اوقاتی بولنان حال مرضه اضافتی اصلدر.

حجر

محجور، «شوتصرف قوليمی بعدالحجرياپدم» ديو وخصمی،

«قبل‌الحجر یاپدك» دیو اختلاف ایتدكلرنده سوز محجورك اولوب خصمی اقامهٔ بینه‌یه محتاجدر. شو مثالده دخی تصرف قولینك اقرب اوقاتی بولنان حال حجره نسبت‌واضافتی اصل اولیور.

اقرار

بر کیمسه وارثنه برشی اقرار ایتدكدنصكره وفات ایدوبده مقرله، «متوفی حال صحتده اقرار ایتدیكندن معتبردر» و سائر ورثه : «مرض موتنده اقرار ایلدیكی جهتله بز اجازت ویر-مدیكمزدن بو اقرار صحیح دكلدر» دیو دعوی ایلدكلرنده امر حادث اولان اقرارك اقرب اوقاتی بولنان حالی مرضه اضافتی اصل اولمغله سوز ورثه‌نك اولوب مقرله، اقرارك حال صحتنده وقوعنی اثبات ایتمسی لازم كلور. شو حالده طرفین اقامهٔ بینه ایدرلر ایسه مقر لهك بینه‌سی ترجیح اولنوب اما مقرله، اقامهٔ بینه ایده‌مدیكی تقدیرده سائر ورثه‌نك یمین ایتمسنی طلب ایده‌بیلور.

وكالت

وكیل بالبیع، «مالی قبل‌العزل بیع وتسلیم ایلدم» دیووموكل، «بعدالعزل والعلم به بیع وتسلیم ایلدك» دیو اختلاف ایلدكلرنده مبیع قائم وموجود ایسه بو قاعده‌یه بناء سوز موكلكدر. اما

مبيع مستهلك ایسه بونده سوز منكر الضمان بولنان وكيلك اولوب
شو مسئله بو ماده‌دن مستثنادر . «٨» ماده‌یه باق.

بينات

شاهدلر مثلا طلاقه شهادت ایدوبده حال مرضده‌می یاحال صحتده‌می ایدی بیلمیورز دیسه‌لر حال مرضه حمل اولنور. زیرا حوادث اقرب ازمنه‌یه مضاف قلنور حموی .

ارث

زوجه‌سی نصرانیه بولنان بر مسلم، وفات ایتدكدنصكره زوجهٔ مزبوره: «زوجمك وفاتندن مقدم مسلمان اولدیغم جهتله وارثم» دیو و ورثهٔ زوج: «بعدالوفات مسلمان اولدیغك جهتله وارث دكلسين» دیو اختلاف ایتدكلرنده امر حادث بولنان اسلامیتك اقرب اوقات اولان مابعد وفاته اضافتی اصل اولمغله سوز ورثه‌نكدر. حال حاضر تحكيم قلنوبده «زوجهٔ مزبوره فی‌الحال مسلمان اولدیغی جهتله وفاتندن مقدم دخی مسلمان ایدی» دنیله‌مز. زیرا ١٠ ماده شرحنده ذكر اولندیغی اوزره ظاهر حال، یعنی: استصحاب، حجت مثبته اوله‌ماز. وزوجه‌نك مقصدی ایسه اثبات ارثدر .

بو ماده‌نك بعض مستثنیاتی دخی واردر . شویله‌كه : بر كیمسه، حاكم معزولدن «عزلكدن صكره بندن جبراً بیك

غروش آلدك» ديو دعوى ايتدكده مدعى‌عليه دخى «قبل العزل، يعنى: حاكملكم اثناسنده بعدالمرافعة الشرعية والثبوت والحكم او بيك غروشى سندن آلوب فلان كمسنه‌يه ويردم» ديسه مدفوع يعنى مذكور بيك غروش مدفوع اليه يدنده موجود اولميوب تلف اولمش ايسه سوز بلا يمين حاكمك اولوب ضمان لازمكلمز. زيرا حاكم، فعلى ضمانه منافى بولنان حاله مضاف قلمشدر. حالبوكه: وقت عزلده آلمق، حاله اقرب اولمغله بو قاعده‌يه بناء آكا اضافت اولى اعتبار اولنه‌رق وحاكم غاصب عد ايديله‌رك حاكمه ضمان لازم كلملى ايدى. نته‌كيم شمس الائمة السرخسى دخى بو وجهله اقرب اوقاته اضافتى اصل عد ايدرك حاكمه ضمان لازم كله‌جكنه قائل اولمشدر. شو قدر كه مدفوع، مدفوع اليه يدنده عينا موجود اولنجه مقضى عليه‌ه رد اولنه‌جغنى پيرى زاده خزانة الاكملدن نقل ايلمشدر.

كذا، تبعه‌دن برخرستيان وفات ايتدكده زوجه‌سى، «بعد وفاته مسلمان اولديغم جهتله وارثم» ديديكى حالده ورثه «قبل موته مسلمان اولديغك حسبيله وارث دكاسين» ديو اختلاف ايتدكلرنده سوز ورثه‌نكدر. حالبوكه: اسلاميت امر حادث اولديغنه نظراً بو قاعده‌يه بناءً اقرب اوقاتنه نسبت اولنه‌رق سوز زوجه‌نك اولملى ايدى ابوالسعود. نته‌كيم: امام زفر حضرتلرى بوقاعده‌يه بناءً بو وجه اوزره اجتهاد بيورمشدر.

شو مسئله‌نك قاعدهٔ مذكوره‌دن خارج قالديغنه سبب

ـودركه ارثدن سبب الحرمان فی‌الحال موجود وثابت اولوب
شنجی ماده شرحنده بیان اولنان استصحاب المقلوبه بناء ماءضاده
خی ثابتدر دینلور. ایشته شو استصحاب، ماده آنفه شرحنده
یان اولندیغی اوزره دفعه حجت ایسه‌ده استحقاقه حجت اولمامغله
ستحقاق الارث ادعاسنده بولنان قادین ایچون حجت اوله‌میوب
فع الارث دعواسنده اولان ورثه‌یه حجت اولیور.

کذلك، برکیمسه، برمالی برسنه‌یه قدر محافظه ایچون دیکر
کمسنه‌یه اعطا و آکا اجرت معلومه شرط ایتدکدن صکره او کمسنه،
عنی: اجیر «اومال بعد تمام السنة تلف اولمغله اجرته مستحقم»
یو واول کیمسه، «برآی صکره تلف اولمغله برآیلقدن زیاده
جرته مستحق دکلسین» دیو اختلاف ایتدکلرنده سوز مستأجرك
عنی: اول کیمسه نکدر. زیرا وجوب اجرتی انکار ایدیور.
حالبوکه: بوماده‌یه بناء امر حادث اولان تلفك اقرب اوقاته،
عنی: بعد تمام سنه‌یه اضافتی اصل اولدیغنه کوره سوز اجیرك
ولملی ایدی.

«فان قيل الاصل ان يضاف الحادث الى اقرب الاوقات
ينبغی ان يصدق الاجير يقال الاصل المذكور ظاهر يصلح
لدفع لا للاستحقاق وغرض الاجير اخذ الاجر فلا يصلح به»
زواهر الجواهر.

کذلك، برکیمسه، دیکر کمسنه ایچون حال صباوتنده اقرار
یتدیکنی اقرار ایلدیکی حالده مقرله، «بعد البلوغ اقرار ایتدك»

ديوادعا ايتسه سوز مع اليمين مقركدر. حالبوكه امر حادث اولان اقرارك اقرب اوقاتى بولنان وقت بلوغه اضافتى اصل ايدى. سكزنجى قاعده‌يه بناءً برائت، اصل اولمغله سالف الذكر اجرت واقرار مسائلى بو قاعده‌دن خارج قالمش وبناءً عليه «سكزنجى قاعده، بوماده‌يى تقييد وتخصيص ايتمكده بولنمشدر» دينله‌بيلور.

﴿ ١٢ ماده ﴾

[كلامده اصل] يعنى : راجح واكثر [اولان معناى حقيقيدر .] بوصورتده معناى مجازى خلاف اصل اولور.

بوماده اشباهده « الاصل فى الكلام الحقيقة » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

اصل ، راجح ، دليل ، قاعدهٔ كليه ، مايبتنى عليه غيره ، محتاج اليه ، اولى، متفرع عليه ، حالت قديمه ومقدم كبى برقاچ معنايه كلور ايسه‌ده بوراده راجح معناسنه‌در .

معنى : بوراده لفظدن قصد اولنان شئ ديمكدر . طرق اداء مقصود عند اهل البلاغه اوچدر. حقيقت ومجاز وكنايه‌در حقيقته مثال: فنارده‌كى مومى ياق كلامى اولديغى كبى مجازه مثال دخى فنارى ياق سوزيدر. كنايه‌يه كلنجه: فلان طويل النجاد يعنى فلان آدمك قليج باغى يعنى حمائل السيفى اوزوندر لفظيدركه بو لفظدن معناى حقيقى قصد اولنوب لكن معناى حقيقينك قصدى لذاته اولميوب بلكه ملزومى بولنان طويل القامه معناسنى

قصد وارادهایچوندر. اما عند اهل الاصول طرق اداء مقصود
یکیدرکه اوده حقیقت ومجازدن عبارتدر. علماء اصوله کوره کنایاتك
بعضیلری حقیقتدر وبعضیلری مجازدر. حقیقت اولان کنایات هو وهی
وانت کبی الفاظدر. نته کیم بر رجلی ولدینه نسبتله کنیه‌لمك یعنی
مثلا ابو ابراهیم دیمك کنایه اولوب فقط لفظك معناسی حقیقتدر.
لکن ضریره یعنی کوزسیز اوله‌رق تولد ایدن اعمایه ابی العیناء
دینلمك یعنی بو وجهله کنیه‌لمك کنایه اولوب فقط مجازدر.

حقیقت ، واضعك وضع ایلدیکی معناده استعمال اولنان
لفظدر. «اسد» لفظی، «ارسلان» معناسنده استعمال کبی.

مجاز ، معنای حقیقی ایله معنای مستعمل فیه بیننده علاقه
ومناسبت ومعنای حقیقی‌یی ارادهیه مانع قرینه بولندیغی حالده
واضعك وضع ایتدیکی معنانك غیریسنده مستعمل اولان لفظدر.
ایمدی معنای حقیقی ایله معنای مستعمل فیه آره‌سنده علاقه
اطلاق اولنان مناسبت بولنمق مجازك ماهیتی اقتضاسندن اولوب
اما معنای حقیقی‌یی ارادهیه مانع قرینه بولنمق دخی مجازك صحتنده
لازمدر. «اسدی حمامده کوردم» کلامنده‌کی «اسد» لفظی،
رجل شجاعده استعمال کبی.

یعنی: هرکلامده راجح اولان، اوکلامی مهما امکن معنای
حقیقیسنده استعمال ایتمکدر. بنابرین برلفظ، معنای حقیقی ایله
معنای مجازی بیننده دائر اولدقده معنای حقیقیسنده استعمال
اولنوب معنای مجازی ساقط اولور. ـ تعبیر دیکرله ـ معنای

حقيق ايله عمل ممكن اولدقجه مجازه كيديلهمز . زيرا مجاز، حقيقتك خلفى اولوب خلف ايسه اصل اولان حقيقته معارضه ايدهمز .

لفظك، معناى حقيق ايله معناى مجازيده استعمالى مساوى اولديغى ياخود معناى حقيقيده استعمالى، معناى مجازيده استعما لندن دها اغلب بولنديغى تقديرده حكم بالاتفاق بويلهدركه ٤٠ ماده شرحنده بومسئله تفصيل اولنور. نته كيم لفظك معناى حقيقيده استعمالى ممكن اولنجه معناى مجازيسنده استعمالى دها اغلب اولسه بيله امام اعظم حضرتلرينه كوره ينه معناى حقيقيده استعمال اولنور. اما بركلامك معناى حقيقيسنده استعمالى ممكن اولمز ايسه ٦٠ و ٦١ مادهلرده بيان اولنديغى كبى اوكلام ، مرجوح وغير اصل اولان معناى مجازيده استعمال اولنور.

، بوماده اوزرينه : وقف ، وصيت واقراردن بعض مسائل، بروجه آتى تفرع اولنور .

وقف

هم ولد صلبيسى همده ولدينك ولدى بولنان بركيمسه : « بو مالمى ولدمه وقف ايتدم » ديدكده بووقف، انجق ولد صلبيسنه مصروف اولوب ولد الولد بونده داخل اولماز . حتى: واقفك اولاد صلبيهسى منقرض اولسه غلهٔ وقف فقرايه صرف اولنوب يوقسه ولد الولده صرف اولنماز . لكن حين وقفده واقفك

ولدی بولنميوب بلکه ولد الولدی بولنسه غلهٔ وقف ولد الولده صرف ایدیلوب فقط بروجـه بالا حين وقفـده واقفك اولاد صلبيه‌سی بولنميوب بلکه ولد الولدی بولنمغله وقف اکا صرف اولندقدن صکره واقفك ولد صلبيسی طوغسـه وقف ولد صلبيسنه رجوع ایدر . زيرا اسم ولد ، ولادتدن مأخوذ وولد صلبيده حقيقتدر . کرك ذکور اولسون کرك اناث اولسون .

کذا ، هم اولاد صلبيه‌سی همده احفادی ، يعنی: اولادينك اولادی بولنان بر کیمسـه : «بو مالی اولادمه وقف ايتدم» ديوبده ، يعنی : اولاد لفظنی بر دفعه ذکر ایتـدکده «صلبی اولادی» یاخود «احفادی» ديو تصريح ايتمسه بو وقف ، يالکز اولاد صلبيه‌سـنه مخصوص اولوب اولاد صلبيه منقرض اولدقدنصکره دخی مسئلهٔ آنفه وجهله احفاد بو وقفده داخل اولماز. زيرا «اولاد» لفظنی معنای حقيقی اولان اولاد صلبيه‌يه حمل ، اصل اولمغله اولادك معنای مجازيسی بولنان اولاد الاولاد ، بو وقفه تشريك ايدلمز .

اولاد صلبيه وار ایکن اولاد الاولاده وقف صرف ايدلمز. چونکه معنـای حقيقی‌يی اراده ايتمك ممکن ایکن مجـازه گيديله‌ميه‌جکی بيـان اولندی . فقط صورت مذکوره‌ده هم معنای حقيقی‌يی همده معنـای مجازی‌يی اراده ايدرك بروجـه مذکور اولان وقفده احفاد تشريك اولنمدی ؛ چونکه معنای

حقيقى يى ايله معناى مجازى يى وقت واحدده لفظ واحد ايله ارادهٔ واحدهده اجتماع ايدهمز .

يعنى؛ لفظ واحددن مستعملك ، اطلاق واحدنده حقيقى ومجازى معنالرينك معا ارادهسى ممكن اولهماز. مثلا: «ارسلانى قتل ايتمه» سوزندهكى ارسلاندن هم رجل شجاعى ، همده حيوان معلومى بردن قصد ايتمك ممكن اولماز مجامع وشرحى .

اما « اولاد » لفظنك احفاده دخى شمولنه دلالت ايدر بر قرينه موجود بولنورايسه اولصورتده عموم مجازه كيدبلهرك « اولاد » لفظى احفاده دخى شامل اولور . « ٤ » ماده شرحنهباق. عموم مجاز لفظدن بر معناى اعم قصدايدلمكدر كهاو معناى اعمك بعض انواعى حقيقت وبعض انواعى مجاز اولور بناءً عليه عموم مجازده حقيقت ايله مجازك بينى جمع ايدلمش اولماز [١] .

مثلا : واقف : « وقفمك غلهسنى نسلا بعدنسل اولادمه شرط ايلدم » ديسه ، نسلاً بعد نسل كلامى قرينهسيله اولاد لفظى احفاده دخى شامل اولهرق كرك واقفك اولاد صلبيهسى ، كرك احفادى غلهٔ وقفه مستحق اولور .

استطراد

اولاد صلبيهسى بولنان واقف، بو مسئله وجهله «اولادمه وقف ايتدم» ديدكده ، يعنى : اولاد لفظنى بر دفعه اولهرق

[١] عموم المجاز عبارة عن ان يستعمل اللفظ فى معنى كلى شامل للمعنى الحقيقى والمعنى المجازى وذلك كاطلاق لفظ اسد على المجترئ اى صاحب الجرأة والقوة فان هذا المعنى يتناول الرجل الشجاع الذى هو المعنى المجازى والحيوان المفترس الذى هو المعنى الحقيقى للفظ الاسد حسن بصرى .

ذكر ايتدكده محيط سرخسی واكا تبعاً درر و غرر صاحبی
وفتح القديره عزواشباه وكذا اسعاف صاحبلری اولادك انقراضندن
صكره وقف اولاد اولاده دخی صرف اولنور. چونكه «اولاد»
تعبيری، اولاده واولا اولاده شامل اولور ديمشلر ايسه‌ده مولانا،
ابوالسعود محيط سرخسی‌يی تخطئه ايدرك: «بووجهله بردفعه»
ذكر اولنان اولاد لفظی واقفك ولدی اولنجه اولاد اولاده
شامل اولماز» ديمشلردر. تنقيح الحامدينك كتاب وقفنه مراجعت
اولنه.

وصيت

بر كيمسه: «بو مالمی فلان كمسنه‌نك ولدينه وصيت ايتدم»
ديدكده او كمسنه‌نك ولد صلبيسی بولنديغی تقديرده بو وصيت
لكن آكا مصرف اولوب ولدالولد وصيتده داخل اولماز.

كذا بركيمسه بستاننك ثمره‌سنی برينه وصيت ايدرك وفات
ايتدكده حين وفاتنده مذكور بستانده ثمره بولنسه وصيت آكا،
يعنی: حين وفاتنده موجود ثمره‌يه مصروف اولوب يوقسه
آندنصكره حادث اولانه دكل. زيرا ثمره، حقيقةً موجودك
اسمی اولوب معدومه تناولی، آنجق مجازاً اوله‌بيلوب لفظك
حقيقتده استعمالی ممكن اولديغی جهتله مجازه كيديله‌مز. هم
حقيقت همده مجاز بينی جمع جائز اولمديغندن ثمرهٔ موجوده
و معدومه‌يه متناول اولماز. فقط موصی ابداً لفظی ذكر

ایتدکده عموم مجازه کیدیله‌رك ثمرهٔ موجوده ومعدومه‌یه متناول اولور. و برده موصینك وقت وفاتنده مذکور بستانده ثمره بولنمسه آرتق ثمره‌دن مجازاً ثمرهٔ معدومه قصد ایدلمك لازم کلوب موصینك وفاتندن صکره حادث اوله‌جق ثمره‌یه موصی‌له برحیات اولدقجه مستحق اولور.

اقرار

بر کیمسه «هذه الدار لزید» دیسه بو کلامك معنای حقیقیسی: «بو خانه زیدك ملکیدر» دیمك اولمغله اوخانه زیدك ملکی اولدیغنی اول کیمسه اقرار ایتمش اولور. حتی اول کیمسه: «بوکلامدن مقصدم، اوخانه زیدك مسکنی اولدیغنی، یعنی مثلا: اجاره یا اعاره طریقیله زید آنده ساکن ایدوکنی افاده ایدی یوقسه مذکور خانه ملکمدر» دیسه بومعنی، مجاز ومرجوح اولمغله قبول اولنمیوب اقراریله مؤاخذه اولنور. «لزید» ده‌کی لام، جاره اختصاص ایچون اولدیغنه، اختصاص ایسه ملك وسکنایه عام بولندیغنه بناءً ملك معناسنی افاده‌ده منحصر اولماملی دنیله‌مز. زیرا کرچه اختصاص، عام ایسه‌ده فرد کاملی اختصاص الملك اولدیغنه بناءً بروجه مذکور اول خانه زیدك ملکی اولدیغنی اقرار ایتمش اولور.

﴿ ١٣ ماده ﴾

[تصريح مقابلەسنده] يعنى: تصريحه قارشو اولان [دلالته] يعنى: دلالة الحاله وكذا تصريح مقابلەسنده عرفه [اعتبار يوقدر] زيرا دلالة الحال تصريحه نسبتله ضعيف اولديغندن تصريح بولنديغى يرده دلالت ساقط عن الاعتباردر. ـ تعبير ديكرله ـ صريح، دلالتدن اقوادر. ايمدى تصريحى افاده ايدن لفظه صريح اطلاق اولنوركه صريح، عندالاصوليين شول لفظدركه آندن مراد ظهور بين و تام ايله ظاهر اولور. صريح حقيقت اولەجغى كبى مجاز دخى اولور. انت حر وانت طالق وبعت واشتريت كبى. بو، نيتدن مستغنى اولوب حتى بعت واشتريت ديدكدنصكره بيعى نيت ايتمدم ديسه بيله ينه بيع و اشترا واقع اولور ابن ملك.

بو ماده، مجامعده: «لاعبرة للدلالة فى مقابلة التصريح» ديو مذكور اولان قاعدەنك ترجمەسيدر. يعنى: بر كيمسه، مثلا: حالك دلالتيله برشيئه مأذون بولنديغى حالده اول كيمسه صراحةً اول شيدن نهى ايدلسه آرتق دلالة الحال ايله اولان مأذونيتك حكمى قالماز. بناءً عليه ٧٧٢ مادەده ذكر اولنديغى اوزره بر كيمسه برينك اذنيله خانەسنه كيردكده ميدانده طوران قدح ايله صو ايچركن قضارا يدندن او قدح دوشوب قيرلسه ضمان لازم كلمز. چونكه اول قدح ايله صو ايچمكه

دلالةالحال ايله اول كيمسه مأذوندر . فقط صاحب خانه اول قدحه طوقونمه ديو اول كيمسه‌يى نهى ايتدكدنصكره آرتق دلالة اولان شو مأذونيتك حكمى قالماز . شوجهتله اول كيمسه بوندن صكره او قدحى النه آلوبده دوشه‌رك قيرلسه ضامن اولور . نته‌كيم : بر كيمسه ، ديكر كمسنه‌يه بر شى هبه ايتدكده ٨٤٣ ماده‌ده مذكور اولديغى اوزره واهبك ايجابى دلالةً مال موهوبى قبضه اذندر .

شويله كه : واهب ، « شو مالى سكا هبه ايتدم » ديمسى ، « اومالى قبض ايت » ديمكه دلالت ايده‌جكى جهتله بعدالايجاب واهب صراحةً «قبض ايت» ديمسه بيله موهوب له آنى قبض ايديويرسه هبه تمام اولور . فقط واهب ، بعدالايجاب مال موهوبى قبضدن موهوب لهى صراحةً نهى ايتسه آرتق دلالتك يعنى : دلالةً اولان قبضه اذنك حكمى قالميوب ٨٦٣ ماده‌ده بيان اولنديغى كبى موهوب له ، او مجلسده بيله مال موهوبى قبض ايده‌مز . ايدرسه غاصب اولور .

معلوم اولمليدر كه صريحك دلالته رجحانى معارضه وقتنده اولوب وقت مذكورده دخى دلالت ايله حكم ثابت اولمزدن اولدر . اما دلالتك مقتضاسيله عمل اولندقدن يعنى : دلالت ايله حكم ثابت اولدقدنصكره تصريحه اعتبار يوقدر .

مثلا : ١٨٣ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره بعدالايجاب قبل القبول احد طرفيندن اعراضه دلالت ايده‌جك بر قول

ياخود فعل بولنور ايسه ايجاب باطل اولوب قبوله محل قالماز. شويله كه: طرفيندن بريسى بو مالى اللى غروشـه سكا صاتدم ديدكدنصكره ديكرى بشقه بر ايشـله مشغول اولدقده ايجاب باطل اولوب آندن صكره قبول ايتـدم ديسـهبيله بيع منعقد اولماز. حالبوكه بشقه برايش ايله مشغوليتك اعراضى اشعارى دلالةً و «قبول ايتدم» كلامنك قبولى انباسى، صراحةً اولهرق بوماده حكمنجه صراحت، دلالتدن اقوى اولمغله صورت مذ- كورهده بيع منعقد اولمق اقتضـا ايلر ايدى. فقط صريحـك دلالتهرجحانى، آنفابيان اولنديغى اوزره معارضهوقتندهاولوب وقت مذكور ايسه دلالت ايله حكم ثابت اولمزدن اول‌اولهرق اما دلالت ايله حكم يعنى: اعراض ثابت اولمسيله ايجاب باطل اولوب آندنصكره اولان صراحت فائده ويرمز. ومفسـوخه اجازت لاحق اولماز.

كذا، مال‌صاحبى. برفضولينك كندى مالنى صاتديغنى‌استماع ايتدكده پارهسنى طلب ايتسه بوطلب، دلالةً بيعه اجازت اولوب آندن صكره صراحة بيعى فسخ ورد ايتسه ردى صحيح وبيع منفسخ اولماز. وبو وجهله دلالت ايله حكم يعنى: اجازت ثابت اولدقدنصكره تصريحه يعنى: صراحةً فسخه اعتبار اولنماز.

شومادهنك شرحى اثناسنده اشارت‌اولنديغى اوزرهتصريح، دلالته فائق اولديغى كبى عرفه دخى راجحدر.

مثلا: درسعادتده اخذ واعطـاده عثمانلى ليراسى معروف

ورواجی زیاده اولوب لیرا تعبیری عرفه بناءً آکا مصروف ایکن طرفین حین عقدده فرانسز یا انکلیز آلتونی دیو پازارلق ایتسه‌لر بیع ، نقد مشروط یعنی : فرانسز یا انکلیز آلتونی اوزرینه منعقد اولوب یوقسه تصریحك مخالفی اوله‌رق عرفه بناءً عثمانلی لیراسی اوزرینه دكل .

﴿ ماده ١٤ ﴾

[مورد نصده] یعنی هر قنغی مسئله‌که آنده نص شارع وارد اوله او نصك خلافنه اوله‌رق [اجتهاده] یعنی مجتهدلرك اجتهاد ایتملرینه [مساغ] یعنی : جواز شرعی [یوقدر .] واویله نصك مخالفی اولان اجتهاده اعتبار و آنکله عمل اولنه‌ماز. چونکه قیاس و اجتهادك صحتی فروعده عدم النص یعنی : نص شارع بولنمامسی ایله مشروطدر .

بو ماده « لامساغ للاجتهاد فی مورد النص » دیو مجامعده مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

اجتهاد، افتعال بابندن اولوب ثلاثیسی، جهد یجهد اوله‌رق افتعال بابی بوراده تکلف ایچوندر. نته‌کیم تعریف آتی دخی بوکا دلالت ایدر .

اجتهاد، اصطلاح فقهاده بر حکم شرعی ، فرعی‌یه دلیل شرعیسندن علم یا ظن تحصیلی ایچون تمام طاقت و تکمیل قدرتی اول درجه صرف و بذل ایتمکدر که آرتق آندن زیاده‌سندن عجز کله.

ايشـته مورد نصده اجتهاد اولنه‌میه جغندن نهاية النهایه‌ده دينلمشدركه «برحديثك صحتی تبين ايدوب حالبوكه آنك حكمی مجتهدك مذهبنه مخالف بولنسه مذكور حديثك حكميله عمل اولنور. وبوعمل ايله برمجتهده مقلد اولان كيمسه اول مجتهدك مذهبنه مخالفت ايتمش وآكا تقليددن چيقمش اولماز» ائمهٔ مجتهديندن بووجهله روايت ايدلمشدر.

مثلا: بينه، مدعی ايچون ويمين، منكر اوزرينه اولمسنه نص وارد اولمغله بونصك خلافی اوله‌رق يمين، مدعی اوزرينه اولمسنی اجتهاده مساغ اولمديغی كبی بركيمسه‌نك مالنی ديكر كمسنه‌نك غصب واتلاف ورشوت اوله‌رق اخذ وبر شخصك ديكرينی بغيرحق قتل ايتمسی نص ايله ممنوع اولديغندن بونصك مخالفی يعنی: غصب واتلاف وبغيرحق قتلك تجويزينی اجتهاده مساغ يوقدر.

نته‌كيم: بيعك مشروعيتی حقنده احل الله البيع نص جليلی وارد اولمغله بونك عدم مشروعيتنی اجتهاده جواز شرعی بولنميوب بويله مساغ شرعی اولميه‌رق اولنان اجتهاد ايله عمل اولنه‌ماز. وبرمسئله كه آنده نص وارد اوله عباد ايچون آنی تغيير ايتمك يوقدر.

كليات ابی البقاده شويله ذكر اولنمشدر. اجتهاد، بعضا مورد نصده اولور. «المتبايعان بالخيار مالم يتفرقا» حديث شريفنده‌كی اجتهاد كبی.

﴿ ١٥ ماده ﴾

[على خلاف القياس ثابت اولان شى ، سائره مقيس عليه اولماز .]

بوماده « ماثبت على غيرالقياس فغيره لايقاس عليه » ديو منافع الدقايقده مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سى اولوب ينه محل مذكورده « النص على خلاف القياس يقتصر على مورده » يعنى: « خلاف القياس اولان نص موردينه مقصور اولور » ديو مسطور اولان قاعده دخى بومعناده‌در .

علم اصول فقهده اول شيئه « مقيس عليه » و « اصل » و « مشبه‌به » واول سائره « مقيس » و « فرع » و « مشبه » دينلور .

قياس، اصل اولان مقيس عليهك حكمنك مثلنى، اصلده بولنان علتك مثلى فرعده دخى بولنمسى سببيله فرع اولان مقيسده اظهار ايتمكدر. يعنى: برمسئله كه قياسه مخالف اوله‌رق ثابت اولمشدر . اول مسئله « مقيس عليه » يعنى: « مشبه‌به » ومسئلهٔ اخرى «مقيس» يعنى:«مشبه» ياپيله‌رق اول مسئله‌نك حكمى اومسئلهٔ اخراده اجرا ايديله‌مز .

قياسك تفصيلى ، علم اصول فقهك قياس مباحثنده‌در .

مثلا: على خلاف القياس تجويز ايديلان استصناع «مقيس‌عليه» وبر آغاجك هيچ بلورمامش اولان ميوه‌سى «مقيس»

باپيلوبده استصناع تجويزايدلديكي كبي بوبيع دخي تجويز قيلنمق صحيح اولماز .

كذا ملك خانه‌يي مشتريدن بالشفعه جبراً اخذ واستملاك حق، شفيع ايچون على خلاف القياس ثابت اولمغله بوكا قياساً حق شفعه‌دن اعتياض يعني: حق شفعه‌يي ترك ايله آنك مقابله‌سنده شفيعك مشتريدن مال يعني: عوض آلمسي جائز اولماز.

كذا ١٦٥٩ ماده‌ده بيان اولنديغي اوزره برشخص برمالي ملكمدر ديو اقاربندن ياخود زوج يا زوجه‌دن بر كمسنه حضورنده آخره بيع وتسليم ايتدكده او كمسنه كوروب بلا عذر سكوت ايتمشيكن صكره‌دن اوكمسنه « اول مال بنمدر » ياخود « آنده شو قدر حصه‌م واردر » ديو دعوى ايتسه استماع اولنماز . وبو عدم استماع ، على خلاف القياسدر. شو جهتله اول شخص ، بر مالي اوكمسنه حضورنده آخره اعاره يا ايجار ياخود رهن و تسليم ايدوبده اوكمسنه سكوت ايتسه بروجه بالا اولان بيعه قياسله اوكمسنه‌نك « اومال بنمدر » ياخود « آنده حصه‌م واردر » ديو « دعواسي استماع اولنماز» دينله‌ميوب بلكه دعواي مذكوره استماع اولنور . زيرا مال صاحبي مالنك غيرك ملكنه كچمسنه راضي اولمز ايسه‌ده ماليله غيرك انتفاعنه راضي اوله‌بيلور . اعاره‌ده اولديغي كبي .

كذلك متبايعان ثمنك يامبيعك يا ايكيسنك مقدارنده اختلاف ايدوبده ايكيسيده اقامهٔ بينه‌دن عاجز قالدقلري حالده بريسي

دیکرك دعواسنه راضی اولمینجه تحالف جاری اولور . وبو اختلاف قبل قبض المبیع اولور ایسه بایع ومشتریدن هر بری دیکرك دعواسنی منکر اولمغله تحالف مذکور قیاسیدر . اما اختلاف مذکور بعد قبض المبیع ایسه مبیع ، مشتری ایچون سالم قالدیغندن آنجق بایعك زیادهٔ ثمن ادعاسی قالوب مشتری زیادهٔ مذکوره‌یی منکر اولمغله قیاس اولان یالکز مشترینك یمینیله اکتفا قلنمق ایجاب ایدرکن بوصورتده «اذا اختلف المتبایعان والسلعة قائمة بعینها تحالفا وترادا» حدیث شریفی ایله علی خلاف القیاس تحالف ثابت اولمشدر . ایشته بومسئله مقیس علیه یاپیلوبده بوکا قیاساً « موجر ایله مستأجر بعد استیفاء المنفعة اجرتك مقدارنده اختلاف ایتدکلرنده دخی تحالف جاری اولور . چونکه اجاره ده منفعت ، بیعده مبیع کبیدر» دینیله‌مز. زیرا بعد قبض المبیع تحالف، علی خلاف القیاس اولمغله اجاره آکا قیاس اولنه‌ماز. بلکه بو تقدیرده تحالف جاری اولمیوب سوز مع الیمین زیاده‌یی منکر اولان مستأجرکدر مجمع الانهر فی التحالف .

﴿ ١٦ ماده ﴾

[اجتهاد ایله] شروطنی جامع اولان دیکر [اجتهاد نقض اولنماز.] بونك سببی اجماع امتدر .

بوماده الاجتهاد لاینقض بالاجتهاد ودلیلها الاجماع »

دیو اشباهده مذکور اولان قاعده‌نڭ ترجمه‌سیدر . یعنی : برمجتهد برمسئله‌ده اولا بر درلو اجتهاد ایدرك آنکله عمل وبر حادثه‌ده اول اجتهادی موجبنجه حکم ایتدکدن صکره اجتهاد اولی تبدل ایدرك عین مسئله‌ده ثانیاً بشقه درلو اجتهاد ایتسه اولکی اجتهاد ایله وقوعبولان عمل و حکمی نقض اولنه‌ماز .

کذا برمجتهد برحادثه‌ده بردرلو اجتهاد وحکم ایتدکدنصکره دیکر مجتهد عین حادثه‌ده بشقه درلو اجتهاد ایتسه اولکی مجتهدڭ حکمی نقض اولنه‌مز :

خلاصه : برمجتهدڭ اجتهادینی بالذات اومجتهد نقض ایده‌میه‌جکی کبی دیکر مجتهد دخی نقض ایده‌مز . چونکه امیر المؤمنین ابوبکر (رضی الله تعالی عنه) حضرتلرینڭ بعض مسائلده اجتهادلرینه بناءً وقوعبولان حکملرینه امیر المؤمنین عمر (رضی الله تعالی عنه) مخالفت بیوردقلری حالده مؤخرا مقام خلافته کچدکلرنده نقض بیورمامشلردر .

بناءً علی ذلك مجتهد اولان حاکم، برمسئله‌ده وقوعبولان اجتهادینه بناءً برشی ایله حکم ایتدکدنصکره اجتهاد اولی تغیر ایدوب یعنی: بوزیلوبده ایکنجی دفعه‌ده بشقه درلو اجتهاد ایتسه بوحاکم، آرتق حکم اولی بوزه‌رق بشقه درلو حکم ایده‌میوب فقط ثانیاً بشقه بر قعده‌ده حکم ایده‌جك اولدقده ایکنجی دفعه‌ده‌کی اجتهاد ایله حکم ایدر . چونکه رأی مجتهدڭ تبدلی انتساخ النص منزلنده اولمغله آنکله

يعنى : اجتهاد ثانى ايله ما مضـاده حكم اولنميوب مستقبلده عمل اولنور .

نته‌كيم : عمر (رضى الله تعالى عنه) برحادثه‌ده بر درلو حكم ايتدكدنصكره ديكرعين حادثه‌ده بشقه درلو حكم ايتمش وسببى سؤال اولندقده «تلك كما قضينا وهذه كما نقضى»يعنى: «او ، حكم ايتديكمز كبى اولديغى مثللو بوده حكم ايتديكمز كبيدر» بيورمشدر .

كذا حاكم بركمسنه‌نك برخصوصده‌كى شهادتنى فسقنه بناءً رد ايدوبده بعده اوشاهد توبه ايتدكدنصكره خصوص مذكوره بردها شهادت ايتسه آرتق قبول اولنماز. چونكه بوتقديرده قبول شهادت. اجتهادك اجتهاد ايله نقضنى تضمن ايدر .

كذلك مسائل اجتهاديه‌ده حاكمك حكمى مهما امكن نقض والغـا اولنمامسى، بو اصـلدن تفرع ايدر . شويله‌كه: حاكم، حكمنده خطا ايتديكى ثابت اولور ايسه حكمندن رجوع ايده‌بيلور ايسـه‌ده حكم حاكم، مختلف فيه اولان مسـائلدن برينه توافق ايدر ايسـه نقض اولنميوب امضـا اولنور طحطـاوى فى القضاء .

حتى روايت اولنوركه عمر(رضى الله تعالى عنه) حضرتلرى ، كثرت مشاغللرينه بناءً امور قضايى ابى الدرداء حضرتلرينـه تفويض ايلمش وقاضئ مشـاراليه، بر مراقعه‌ده برى عليهنـه حكم ايتمكله محكوم عليه امير مشـاراليهه مراجعت ايتـدكده

مشاراليه «بن ابی الدرداء یرنده اولایدم سنك لهکده حکم ایدر ایدم» بیورمسی اوزرینه محکوم علیهك «لهمه حکمکدن نه‌مانع وار» دیه سؤالنه جواباً : بو بابده نص اولمیوب رأی ایسه مشترکدر، یعنی: «احد رأیینك آخر اوزرینه مزیتی یوقدر» بیورمشدر.

بو قاعده اوزرینه بروجه آتی سؤال ایراد ایدیلوب جواب ویرلمشدر. شویله‌که: ١١٦٠ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره قسمتده غبن فاحش اولدیغی تبین ایدرسه فسخ اولنمسی لازم کلوب حالبوکه قسمت مذکوره اجتهاد ایله اولدیغنه نظراً بو ماده موجبنجه دیکر اجتهاد ایله نقض اولنمامسی لازم کلور ایدیسه‌ده ١١٢٧ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله قسمتده عدالت شرط اولدیغندن شرط مذکور بولنمیان تقسیم ابتداءً صحیح دکلدر. نته‌کیم: بعض شروطك فواتیله حاکمك حکمنده‌کی خطاسی ظاهر اولسه حکم مذکور نقض اولنه‌جغی کبی.

ایشته بوماده‌ده‌کی اجتهاد ثانی «شروطنی جامع اولان اجتهاد» دیو تقیید اولندقده «نته‌کیم : ماده‌نك اثنای شرحنده اولوجهله تقیید اولنمشدر» بو سؤال وارد اولماز.

برده بو قاعده‌دن بروجه آتی برخصوص مستثنا قیلنمشدر. شوکه : اجتهادك نقضی مصلحت عامه‌یی مستلزم اولور ایسه او حالده دیکر اجتهاد ایله آنك نقضی جائز اولور.

﴿ ١٧ ماده ﴾

[مشقت تیسیری جلب ایدر.]

بو ماده اشباهده «المشقة تجلب التيسير» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

[یعنی :] بر شیده کوریلان [صعوبت] و کوجلك اول شیئك [سبب تسهیل] و باعث تهوینی [اولور و] تعبیر دیکرله [طارلق وقتنده وسعت کوسترلمك لازم کلور .]

[قرض و حواله و حجر] و وصیت و سلم و اقاله و رهن و ضمان و ابرا و شرکت و صلح و وکالت و اجاره و مزارعه ومساقات ومضاربه وعاریت و ودیعه و عقود سائره‌نك مشروع و وکیلك و حاکمك وسائر اصحاب وظائفك عزلی آنك علمنه موقوف اولمسی وصبی ومجنونك اموالنده حق تصرف ولیلرینه ویرلمسی [کبی یك چوق احکام فقهیه] و مسائل فرعیه [بواصله متفرعدر . وفقهانك احکام شرعیه] ء فرعیه [ده کوستردکاری رخص وتخفیفات هپ] یعنی: جملةً [بو قاعده‌دن استخراج اولنمشدر.]

رانك ضمی وخانك فتحیله اولان رخص، رخصتك جمعی اولوب رخصت ایسه لغةً توسعه‌ویسر وسهولتدن عبارت اولدیغی حالده شرعا مرقاتده « ما شرع ثانياً مبنيا على الاعذار » ديو

تعريف اولنديغی اوزره برای عذر بر شيئك ثانياً مشروع قلنمسندن عبارتدر .

تخفيفات تخفيفك جمعی اولوب رخصتك عطف تفسيريدر.

مثلا: سلم، بيع معدومدن يعنی: وقت بيعده موجود اولميان مسلم فيهی صاتمقدن عبارت ايدوكندن ٢٠٥ ماده حكمنجه جائز اولمامق لازم كلوركن مبيعك وجودندن اول ناسك پاره‌يه احتياجی كورنديكی جهتله مصالح ناسی تسهيل ايچون تجويز ايدلدی .

كذا خيار غبن و تغرير و تحالف و اركككلرك اطلاعی ممكن اولميان يرلرده مال حقنده يالكز قادينلرك شهادتلرينك قبولی وشهادت علی الشهاده‌نك تجويزی و وديع يدنده بولنان آقچه‌دن ٧٩٩ ماده‌ده ذكر اولنديغی اوزره مودعك اوزرينه نفقه‌سی واجب اولان كيمسه ايچون حاكمك امريله نفقه تقدير و صرف اولنمسی و اكراه معتبر ايله وقوعبولان بيع ، شرا ، ايجار، هبه، فراغ عن الاراضی و الاوقاف ، عن مال صلح ، اقرار، ابرا ، تأجيل دين و اسقاط شفعه‌نك معتبر طوتلمامسی هپ بو قاعده‌نك فروعاتيدر.

وكذا ٢٢٣ ماده‌ده ذكر اولنديغی وجهله بر يغين بغدای طوپدن صاتلدقده مشتری او يغينك طيشنی كورمك و ايچی طيشی بر دوزی‌يه اولان بز و قماشك طيشنی كورمك و نمونه كوستريله‌رك صاتيلان شيئك نمونه‌سنی كورمك خيار رؤيتك

سقوطنده کفایت ایتمسی هپ بو قاعـده‌نك فرعلریدر . زیرا مثلا : او یغین بغدایك هر برینی کورمك موجب مشقت اولمغله بعض یرلری کورلمك خیار رؤیتك اسقاطنده کافی عداولندی.

کذلك ٣١٣ ماده‌ده ذکراولنان خیار نقد و٣٩٦ ماده ایله مواد تالیه‌ده محرر بولنان بیع بالوفا مشترینك مماطله‌سنی یعنی : ایفای دیننده صعوبت کوسترمسنی وخیار شرط من‌له الخیارك پشیمانلغنی دفع ایچون مشروع قلنمشدر .

کذلك خیاراتدن عاری بولنـان بیع واجاره کبی عقودك لازم اولمسی دخی بو اصلدن تفرع ایدر . زیرا بو مثللو عقود لازم اولمسـه عقود شرعیه استقرار ایتمز ، یعنی : قرارلشمز واوحالده صعوبت ومشقتی جالب اولور ایدی.

کذلك قادینی کورمکسزین نکاحك جواز ولزومی دخی بو ماده اوزرینـه متفرع مسائلدندر . زیرا چوق کیمسـه‌لر کندی قیزلرینی و همشـیره‌لرینی طالبه کوسـترمکدن امتنـاع ایده‌جکلرندن تیسـیری مناسب کوریله‌رك بونده خیار رؤیت مشروع قیلنمامشدر. نته‌کیم : طلاقك مشروعیتی دخی بو ماده اوزرینه تفریع قیلنمشدر . چونکه عندالتنافر زوجیت اوزره بقاده مشقت عظیمه واردر .

انسان، حال صحتنده فوت ایتدیکی شیئ تدارك ایده‌بیلسون ایچون عنـدالموت وصیت مشروع قیلنمسی دخی بو قاعـده اوزرینه متفرعدر .

تفصيلات آنفەدن مستبان اولورکە: علم فقهك اکثر ابوابی بو قاعدە اوزرینە متفرعدر.

معلوم اولمليدرکە مشقت، آنجق نص اولميان مواضعدە معتبر اولوب اما شول مواضعکە نص وارد اولە مشقت عذريلە او نصك خلافی ارتکاب اولنەماز. و بوندە «مشقت تيسيری جلب ايلمز.»

﴿ مادە ١٨ ﴾

[بر ايش ضيق] يعنی: طار [اولدقدە متسع اولور.]

بو مادە اشباهدە «ذکر بعضهم ان الامر اذا ضاق اتسع واذا اتسع ضاق» ديو مذکور اولان قاعدەدن مترجم و آندن مأخوذ اولوب حمويدە ذکر اولنديغی وجهلە بو قاعدەيی بيان ايدن، امام شافعيدر.

اتساع، تفعيل بابندن اولان «وسعە» نك مطاوعی اولوب توسيع، تضييقك ضديدر.

[يعنی: بر ايشدە مشقت] وکوجلك [کورلنجە رخصت ووسعت] يعنی: کنيشلك [کوستريلور.] و قياساً جائز اولميان وقاعدەنك مغايری بولنان شيلر تجويز اولنور.

اشباه حاشيەسی حمويدە «وهذه القاعدة بمعنى قاعدة المشقة تجلب التيسير» ديوذکر اولنديغی کبی بومادە، اون يدنجی مادە معناسندە اولمغلە آنك فروعاتی، بوکا دخی فروعاتدر.

بالاده اشباهدن منقول عبارهٔ عربیه‌دن اکلاشیله‌جغی اوزره بوقاعده‌نك عکسی، یعنی: «بر ایش متسع اولدقده ضیق اولور» کلامی دخی قاعده اولمغله بو ایکی قاعده، متعاکسدر.

بناء علیه امام غزالی احیاسنده بو ایکی قاعده‌نك بینی «کل ماجاوز عن حده انعکس الی ضده» قولی ایله جمع ایلمشدر.

﴿ ماده ١٩ ﴾

[ضرر] یعنی: بدایة ضرر ایتمك یوقدر [و] کذا ضرار یعنی: ضرر ایدنه دخی [مقابله بالضرر] یعنی: ابتداءً ضرر ایدنه ایتدیکی ضررك مثلی یا مادونی یا مافوقی ایله مقابله ایتمك [یوقدر.]

بوماده: «لاضرر ولا ضرار فی الاسلام» حدیث شریفنك، یعنی: بوماده‌نك فقرهٔ اولیسی، حدیث شریفك فقرهٔ اولیسنك وفقرهٔ ثانیه‌سی دخی حدیث مذکورك فقرهٔ ثانیه‌سنك ترجمه‌سی اوله‌رق ایکی فقرهٔ حکمیه‌یی مشتمل اولدیغندن بونلری آیرو آیرو ذکر ایله بعض مسائل تفریع اولنه‌جقدر.

فقط تعازیر وحدود کبی برچوق ضررك منتفی اولمدیغی شبهه‌سز اولدیغی جهتله بو حدیث شریف و بو قاعده، عام مخصوصدر. نته‌کیم برکیمسه‌نك کندی خانه‌سنده وقوعبولان طبخ طعامدن حاصل اولان دخان، قومشولرینك اماکن مخصوصه‌لرینه ساری یاخود مذکور طعامك قوقوسی جیرانه

واصل اولەرق ایچلرنده بولنان فقراء و مرضانك اشتهالرینی تحریك ایلمسی ، یاخود : بر کیمسەنك باغچەسنده ملکی بولنان آغاجك کولکەسیله قومشوسی انتفاع ایلمکده ایکن آنی قطع ایتمسی کبی بر طاقم ضررلر منتفی وممنوع دکلدر. بو جهتله فتح القدیرده مذکور اولدیغی اوزره حدیث شریف مذکور وآندن مترجم بولنان شو قاعده، عام مخصوص اولمش اولور.

مثلا: بر کیمسه دیکر کمسنەیه فنا وموجب تعزیر بر سوز سویلسه اول کیمسه تعزیر اولنور. حالبوکه اول کیمسەنك تعزیر اولنمسی ، آکا ضرردر .

بومادەنك ایکی فقرۀ حکمیەیی مشتمل اولدیغی بالادەذکر اولنمشیدی ، شمدی مذکور ایکی حکم تفصیل اولنور .

حکم اول. ضرر یوقدر. یعنی: بر کیمسه دیکر کمسنەنك مالنه ، یا ذاتنه تعرض کبی بر وجهله آکا بدایةً ضرر ویرمك و آنك بر حقنه نقیصه کتورمك جائز دکلدر. چونکه ضرر ظلم اولوب ظلم ایسه کافۀ ادیانده ممنوعدر. انبیا ومرسیلنه نازل اولان کتب سماویه ظلمك منعنده متفق اولوب حدیث شریفده دخی «ان دمائکم واموالکم و اعراضکم حرام علیکم والظلم محرم علیکم فی سائر الادیان» بیورلمشدر. بناءً علیه بر چفتلکده چفتجی بولنان بر کیمسه ، دیکر محله هجرت ایتدکده آنك کالاول مذکور چفتلکه اعادەسنه و بر شخصه

رضاسی خلافنه بر ایش اوزرینه اجبار اولنمسی ممنوع ایدوکی علماء دین، بیان ایلمشلردر .

بو جهتله یرینك عرصه‌سندن دیکر کمسنه‌نك حق مروری اولدیغی حالده عرصه صاحبی آنی مروردن منع ایده‌میه‌جکی کبی معیب اولدیغنی بیلدیکی بر مالی آخره صاته‌جق اولدقده عیبنی مشتری‌یه بیان ایتمسی لازم کلوب یوخسه عیبنی اخفا ایله مشتری‌یه ضرر ویرمسی حرام و ممنوعدر.

ینه بو وجهله برکیمسه، بر قریه‌ده ساکن‌ایکن اول قریه اهالیسی اول کیمسه‌یه اینجندکلرنده بز سنك بو قریه‌ده ساکن اولدیغکی استمیز دیه بغیر وجه آنی قریه‌دن اخراج واولوجهله بدایةً اضرار ایده‌مزلر .

ینه بو جهتله افعال مباحه‌نك جوازی هیچ بر کمسنه‌یه اذا وقوع بولمامسیله مشروط اولمسی دخی بوکا متفرعدر . یعنی : مباح اولان برایشی ایشلنمکك جوازی هیچ برکمسنه‌یه اذا و جفا وقوعبولمامسیله مشروط اولمغله افعال مذکوره اویله اذا و جفانك وقوعنی متضمن اولور ایسه جائز دکلدر . مثلا : آوجیلق غیره مضرتدن عاری اولدیغی حالده جائز ومباح‌ایسه‌ده حیواناتك نفوری وانسانلرك خوف واضطرابلری کبی ممنوع اولان بر شیٔ مستلزم اولور ایسه او مثللو آوجیلق ممنوعدر .

ینه بوجهتله برکیمسه کندی ملك خالصي حقنده تصرف

تصرف ایلدیکی تقدیرده بونده قومشوسنك ضرری یوغیسه تصرفی صحیح اولور . اما ضرری وار ایسه اولماز . شویله که مثلا : بر کیمسه، کندی خانه‌سنده پنجره آچه‌بیلور و شاه‌نشین انشا ایده‌بیلورایسه‌ده قومشوسنه یاماره‌یه مضرتی اولنجه پنجره آچه‌مز و شاه‌نشین انشا ایده‌مز .

حکم ثانی : « مقابله بالضرر یوقدر . » یعنی : برکیمسه دیکر کمسنه‌نك مالنه یا ذاتنه بالتعرض بر ضرر ایتدکده او کمسنه‌دخی جزاءً اول کیمسه‌یه ضرر ایله مقابله‌یه حقی اولمیوب بلکه حاکمه بالمراجعه ضررینی صورت مشروعه‌ده ازاله ایتدیرر .

بو جهتله بری دیکرینك مالنی اتلاف ایتمکله اوده بالمقابله آنك مالنی اتلاف ایتمك حقنی اکتساب ایده‌میوب بلکه حاکمه بالمراجعه اتلاف ایدیلان مالك بدلنی متلفدن آلور . یوقسه بالمقابله آنك مالنی اتلاف ایتسه اولا اتلاف ایدن ابتداءً ضرر ایتدیکنه وثانیاً اتلاف ایلین مقابله بالضرر ایلدیکنه بناءً ایکیسی دخی ضامن اولورلر .

ینه بوجهتله برکیمسه کندوسنك مالی غصب یا سرقت اولنمغله اول کیمسه غاصب یا سارقك یاخود شخص آخرك مالنی غصب یا سرقت ایتمکله کسب استحقاق ایده‌میه‌جکی کبی برشخص آلدانوبده قلب آقچه آلسه آنی بشقه‌سنه سورمکه صلاحیتی اوله‌ماز .

تقریر مشروحدن آکلاشیلورکه ضرر دیده اولان بر کیمسه‌نك کندوسنه ایراث ضرر ایده‌نی اضرار ایتمکه حقی اوله‌میه‌جغی کبی آخری اضراره دخی اصلا حقی اوله‌ماز .

۲۰ ماده

[ضرر] صورت مشروعه‌ده رفع و [ازاله اولنور .]
چونکه ضرر غدر اولوب غدرك عدم ایقاعی ایسه واجب وتقریر وتثبیتی حرام وممنوعدر .

بوقاعده ، قاعدهٔ آنفه‌نك فرعی ، یعنی: قاعدهٔ آنفه بو قاعده‌نك اصلیدر. ضرر ومقابله بالضرر اولمدیغندن « ضررك ازاله‌سی لازمدر» دینلور . بوماده اشباهده : « الضرر یزال » دیو بیان اولنان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر . ابواب فقهك برچوغی شوقاعده اوزرینه بنا قیلنمشدر . ۲۱و۲۲و۲۵و۲۸و۳۰و۳۲ ماده‌لر هپ بو قاعده‌دن استخراج اولنمش وبونك فروعاتی مثابه‌سنده بولنمشدر .

خیارعیب ، خیار رؤیت ، خیار نقد ، خیار غبن وتغریر ، خیار شرط ایله رد مبیع ، حجر ، شفعه ، متلفاتی اتلاف ایدنه تضمین ، شروطك وجودی حیننده قسمته جبر ، والی وحاکملر نصب اولنمق وقتال البغاة کبی پك چوق احکام شرعیه بو قاعده‌دن تفرع ایدر . شویله که مثلا: خیار عیب ، ضرر عیبك ازاله‌سی ایچون مشروع قلندیغی کبی شفعه دخی علی‌الدوام سوء

جوارلق ضررينك ازالەسی ایچون مشروع قیلنمشدر. کورلمزمیکه جیرانك احوال حسنەلریله منازل قیمتلری غالی اولدیغی کبی احوال سیئەلریله دخی قیمتلر مذکوره تنزل ایدر .

کذا برکیمسه، خانەسنده احداث ایلدیکی اوطەسنك سچاغنی قومشوسنك خانەسی اوزرینه اوزاتسه اول خانه اوزرینه کلن مقداری قطع واولوجهله ضرر واقع ، ازاله اولنەجغی کبی بر کیمسەنك باغچەسندەکی آغاجك داللری ، قومشوسنك خانەسی یاخود باغچەسی اوزرینه اوزامش اولسه اول داللری باغلیوبده کیرو چکدیرمك یاخود کسدیرمك ایله هواسنی تفریغ ایتدیرەبیلور .

وکذا برکیمسه، بنا احداث ایله قومشوسنك برپنجرەلی اولان اوطەسنك پنجرەسنی سد ایله یازی اوقونەمیەجق مرتبه قراکلق اولسه ضرر فاحش اولمغله ١٢٠١ مادەده ذکر اولندیغی اوزره دفع ایتدیریلور .

وکذلك ٩٩٨ مادەده تفصیل اولندیغی کبی ادای دیندن امتناع ایدن مدیونك مالی، داینك طلبی اوزرینه صاتیلەرق آلەجغی تأدیه ایتدیریلور. وقلبزنلك ایدنلر منع اولنورلر.

وکذلك بر کیمسەنك باغنده بولنان بال آریلری قوانندن چیقارق جواردەکی قومشولرك باغلرینك اثمارینی اکل وغیر منتفع به بر حاله ایصال ایلمکده بولنمش و جواردەکی قومشولر دفع مضرت ایچون کندی آریلرینی آخر موضعه نقل ایتملری

معتاد اولديغی حالده اول كيمسه ، مذكور آريلری آخر محله نقل ايتمامش ايسه ضرر ديده اولان قومشوسنك دعواسی اوزرينه مذكور آريلری ديكر محله دفع ايدرك ازالهٔ ضرر ايلمسيله اول كيمسه، امر اولنور.

﴿ ماده ٢١ ﴾

[ضرورتلر] شرعا [ممنوع] و حرام [اولان شيلری مباح قلار .]

بو ماده ، اشباهده : « الضرورات تبيح المحظورات » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر.

ضرورت ، ممنوع اولان شيئك ايشلنمسنی تجويز ايدن عذر اولديغی كبی مباح دخی، تساوی‌الطرفين. يعنی : « ايتاء وايشلنمسيله تركی و ايشلنمامسی جهتلری نظر شارعده مساوی اولان شی » معناسنده ايسه‌ده بومقامده‌كی استباحه‌نك معناسی، «ترك مؤاخذه‌ده مباح معامله‌سی اجرا اولنور» ديمكدر .

ضرورتك ممنوعی مباح‌قيلمسنه، علم‌اصول‌فقهده «رخصت» دينلوركه رخصت، ١٧ ماده شرحنده تعريف اولنديغی اوزره «اعذار اوزرينه ثانياً مشروع‌اولان شی» ديمكدر. واقعا اتلاف مال‌الغير، اولا ممنوع‌ايكن اكراه‌ملجی‌ضرورت‌وعذرينه‌بناءً ثانياً مباح قيلنمشدر . رخصت ، ايسه محرم وحرمتك بقاسيله برابر مباح اولان شيدر.

بونده‌کی استباحه‌نك معناسی ، انفاً ذکر اولندیغی وجهله «ترك مؤاخذه‌ده مباح معامله‌سی اجرا اولنور» دیمکدر. یعنی: فعل مباحك فاعلی نصل مؤاخذه ایدلمز ایسه بورخصتك فاعلی دخی اویله‌جه مؤاخذه ایدلمز .

مثلا برکیمسه، اکراه معتبر ایله دیکر کمسنه‌نك مالنی اتلاف ایتسه اکراه ضرورتی اتلاف مال غیرك ممنوعیت و حرمتنی ازاله ایتمیوب بلکه ممنوعیت و حرمت مذکوره باقی اولوب آنجق مکره مؤاخذه ایدلمز .

و بو رخصت ایله عمل ایتمك بالاجماع مشروع اولوب تفصیلی ، علم اصول فقهده‌در.

مثلا : برکیمسه‌نك مالنه تعرض ایتمك ۹۶ و۹۷ ماده‌لر احکامنجه ممنوع ایکن بر کمسنه آجلقدن هلاك اولمه مرتبه‌سنه واردیغنده بعده بدلنی ویرمك یا صاحبیله استحلال ایتمك اوزره دیکر کمسنه‌نك مالنی آنك اذنی اولمقسزین کرهاً و جبراً اخذ و اکل وبر کمسنه اوزرینه هجوم ایدن غیرك دوه‌سنی بعده قیمتنی ویرمك اوزره نفسنی تخلیص ایچون اتلاف ایده‌بیلور . ایشته آجلق ، ضرورتنه بناء غیرك مالنی آلمق مباح اولدیغی کبی جمل صائلدن تخلیص نفس ایچون آنی اتلاف ایلمك دخی مباح اولدی .

کذا ۱۰۰۷ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره تهدیدینی ایقاعه قادر اولان برکیمسه ، دیکر کمسنه‌یه « فلانك مالني اتلاف

ایت یوخسـه سنی قتل ایدرم» یاخود: «بر عضوکی کسرم» دیو اکراه ایتـدکده او کمسـنه، او مالی اتلاف ایتمسی مباح اوله‌رق ضمان، مجبره لازم کلور.

ایشته بوراده‌کی مباحث آنفاً سبق ایدن معناسـنه نظراً اوکمسنه، بوکبی اکره اوزرینه دخی اتلاف مال غیرك ممنوعیت اصلیه‌سنی ترجیح ایدرك نفسنی، یا عضوینی فدا ایتسـه امام محمد حضرتلرینك بیانی وجهله مأجور اولور.

معلوم اولملیدرکه ضرورتلر، هر ممنوع اولان شیئی مباح قیلمیه‌جغی علم اصول فقهده بیان اولنمشـدر. ازان جمله بو ضرورتلر ممنوع اولان شـیلردن دون اولمامسی لازم و شرط اولوب حتی دون اولور ایسه ممنوعی، مباح قیله‌ماز.

مثلا: تهدیدینی ایقاعه قادر اولان بر کیمسه، «اکر بو شخصی قتل ایتمز ایسه‌ك سنی قتل یاعضوکی قطع ایدرم.» دیو بر کمسنه‌یی اکراه ایتسه او کمسنه، اول شخصی قتل ایده‌مز. زیرا رخصتك دلیلی خوف الهلاك اولوب بونده: قاتل ایله مقتول مساوی و بلکه قاتلك یعنی: او کمسنه‌نك قتل اولنمسی، کندوسنك دیکرینی قتل ایتمسـندن دون یعنی: کندوسـنك دیکرینی قتل ایلمسی، کندوسنك قتل اولنمسندن بیوکدر.

کذلك برکیمسه، دیکرکمسنه‌یی قتل یاقطع عضو ایله اکراه ایتدکده اوکمسنه، بواکراهه‌بناءً برینك‌عضوینی قطع‌ایده‌میوب، ایدر ایسه کانه بلا کره قطع ایتمش اولور.

حكم مذكور، ائمه‌ده اولوب قصاصه كلنجه قتل عمداولديغى تقديرده قصاص، مجبر ومكرهه لازمكلور، كه اسباب موجبه‌ى كتب فقهيه‌ده وازان جمله هدايه‌ده مسطوردر.

﴿ ماده ۲۲ ﴾

[ضرورتلر] يعنى ضرورتله مباح اولانلر [كندو] يعنى: ضرورتلر حد و [مقدارلرنجه تقدير] وتحديد [اولنور.]

مادۀ مذكوره: «ما ابيح للضرورة يتقدر بقدرها» ديو اشباه ومجامعده مذكور اولان قاعده‌دن مأخوذ اولديغنه كوره ظاهر ترجمه‌سى بروجه آتيدر: «براى ضرورت مباح قلنان شى، ضرورت مقدارى ايله تقدير اولنور.»

مجامعده: «الثابت بالضرورة يتقدر بقدرها» ديو مذكور اولان قاعده دخى بو معناده، يعنى: «ما ابيح للضرورة .. الخ» قاعده‌سى معناسنده‌در.

ايشته شو ماده، بروجه مشروح تحريره محتاج اولوب والا، يعنى: بو وجه ايله تحرير ايدلميوب ظاهرى اوزره ابقا قلندقده اوچ وجه ايله سؤال وارد اولور: اما اولا بو ماده، سالف الذكر «ما ابيح للضرورة .. الخ» قاعده‌سندن مترجم اولديغنه كوره ترجمۀ مذكوره اصلنه مطابق دكلدر. چونكه مجله‌نك ظاهرنجه تقدير اولنان ضرورتلر ايكن اشباهده‌كى قاعدۀ عربيه‌يه نظراً تقديراولنان ضرورتله مباح اولانلر اولوب

بری: سبب، دیکری: مسبب اوله‌رق بینلرنده‌کی فرق ظاهردر. و اما ثانیاً، ظاهر ترجمه‌نك مفید بر معناسی ظاهر دکلدر؛ زیرا بو ماده تعریب اولندقده: «الضرورات تتقدر بقدرها» کلامی حاصل اولوب «تقدیر الشیئ بنفسه» یی مستلزم اوله‌رق بوده باطل اوله‌جغی خفی دکلدر. و اما ثالثاً: ضرورت، آجلق کبی یا امر سماوی اولور، یاخود: اکراه کبی امر غیر سماوی اولور. ایکی صورتده دخی ضرورت، ضرورته دوچار اولان ایچون امر اختیاری اولمدیغندن تقدیر و تحدیدی متصور دکلدر. کورولمزمیکه آجلق حد ذاتنده و غیر اختیاری اوله‌رق آجلغه دوچار اولانده نقدر حاصل اولمش ایسه اولقدر اولوب آنك درجه‌سی، تحدید وتنقیص قیلنه‌مز. اما آجلق ضرورتیله ثابت اولان غیرك مالنی بلا اذن اخذ ایده‌بیلمکلك جوازی تحدید اولنه‌بیلور. نته‌کیم: امثلهٔ آتیه‌دن آشکار اولور.

بو ماده، مادهٔ آنفه‌یی تقیید وتخصیص ایدرده «ضرورتلر ممنوع اولان شیلرك ازالهٔ ضرورت ایده‌جك مقدارینی مباح قیلار» دیمك اولور.

خلاصهٔ کلام: برای ضرورت تجویز اولنان شی، یالکز دفع ضرورت ایده‌جك قدر ایشلنیله‌بیلوب یوقسه ضرورت وسیله‌سیله آندن زیاده‌سی ایشلنیله‌مز. بناءً علی ذلك، برکیمسه آجلقدن هلاك اولمه درجه‌سنه کلدیکنده بدانی ویرمك،

يا صاحبيله استحلال ايتمك اوزره بلا اذن ديكر كمسنه‌نك مالندن اكله مجبور اولدقده آنجق نفسنك هلاكنی دفع ايده‌جك مقداری اكل ايده‌بيلوب يوقسه بو آجلق بهانه‌سيله زياده‌سنی اكل ايده‌مز .

كذا اوچ شيده خيار تعيين ٣٢ ماده‌يه مبنی تجويز قلنديغی حالده آندن زياده‌سنده احتياج و ضرورت اولمديغندن درت يا بش شيده خيار تعيين جائز اولماز. بونك تفصيلی ٣١٦ ماده شرحنده كلور .

وكذا ١٢٠٢ ماده‌ده ذكر اولنديغی اوزره بر كمسنه‌نك محدث پنجره‌سندن جار ملاصقنك، ياخود زقاق آشوری خانه‌سی اولان بر كيمسه‌نك مقر نسوان اولان محلی كورينور اولسه او كمسنه، نسوان كورنميه‌جك صورتده ديوار ياتخته‌پرده ياپوب اول ضرری دفع ايتمكه مجبور اولور ايسه‌ده بهمه‌حال پنجره‌سنی سد ايتمكه اجبار اولنه‌ماز .

فتح المدبرده ذكر اولنديغی اوزره بو بابده مراتب خمسه واردر . ١ ضرورت ، ٢ حاجت ، ٣ منفعت ، ٤ زينت ، ٥ فضولدر .

ضرورت ، ممنوعی تناول ايتمديكی تقديرده هلاكی مستلزم اولان حالدر . بو ضرورت ، بالاده ايضاح اولنديغی اوزره حرام و ممنوعك تناولنی مباح قيلار .

حاجت، ييه‌جك بوله‌مسه تلف اولماز ايسه‌ده جهد ومشقته

دوچار اولور. بو مشقت، حرامی مباح قیلماز ایسەده صائمه فطری مباح قیلار. منفعت، خبزبر و لحم غنم و طعام دسیمی استك ایدەنك آرزوسی کبی. زینت، طاتلو و شکرلری آرزو ایدنلرك استکی کبی. فضول، اکل حرام و شبهه ایله توسع ایتمکدر.

مثلا: بر کیمسه آچاقدن هلاك اولمه مرتبەسنه وارمش دکل ایکن مجرد قیون اتی ویاغلی یمکی وطاتلیلری جانی استەکله بلا اذن دیکرك مالندن آلەمز. آلسه، «غاصب» و«فعل ممنوعی ارتکاب» ایتمش اولور.

﴿ ماده ٢٣ ﴾

[بر عذر ایچون جائز اولان شی، اول عذرك زوالیله باطل اولور.]

بو ماده مجامع واشباهده: «ماجاز بعذر بطل بزواله» دیو مذکور اولان قاعدەنك ترجمەسی اولوب بو قاعده ٢٢ مادەده مذکور اولان قاعدەیه قریبدر.

یعنی: بر عذره بناءً تجویز ایدیلن شی، اول عذر زائل ومندفع اولدقدنصکره آرتق تجویز ایدیلەمز. بناءً علیه شهادت علی الشهادەنك جوازی، اصلك حضور حاکمه وارەمیەجق مرتبه مریض یاخود غائب بولنمسی عذری ایچون اولمغله اصل، کسب افاقت یاخود شاهد غائب بولندیغی یردن عودت ایلدکده

آرتق شهادت على الشهاده تجويز ايديله‌مز.

كذا مأجورده بر عيب حادث اولمغله مستأجر ايچون فسخ اجاره حقى ثابت اولديغى حالده قبل الفسخ آجر، عيب حادثى ازاله ايدرسه مستأجرك حق فسخى قالماز. (٥١٧ ماده‌يه باق)

كذلك آجر، خانه‌يى تسليم ايدوبده ايچنده اشياسنى قويديغى براوطه‌يى تسليم ايتمسه خانه‌نك باقيسنده مستأجر مخير واجاره‌يى فسخه قادر اولديغى حالده قبل الفسخ آجر، خانه‌يى يعنى: مذكور اوطه‌يى دخى تخليه ايدرسه عذر زائل اوله‌جغندن آرتق مستأجرك حق فسخى دخى باطل اولور.

﴿ ماده ٢٤ ﴾

[مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ايدر.]

بو ماده مجامعده: «اذا زال المانع عاد الممنوع» ديو مذكور اولان قاعدهٔ فقهيه‌نك ترجمه‌سيدر.

يعنى: برشى فى الاصل جائز ومشروع ايكن برمانع عارض اوله‌رق اول شيئك جواز ومشروعيتى منع ايتدكدن صكره مذكور مانع زائل اولسه اول شيئك جواز ومشروعيتى، عودت ايدر. شويله‌كه مثلا: مشترى، مبيعك بر عيبى حادث اولدقدن صكره ميدانه عيب قديمى چيقسه عيب حادث، مانع رد اولديغى جهتله اول مبيعى بايعه رد ايتمكه قادر اولميوب آنجق نقصان ثمن ايله رجوع ايده‌بيلديكى حالده مانع رد بولنان اشبو

عیب حادث زائل اولسه مشتری اولجه آلمش اولدیغی نقصان ثمنی بایعه اعادەسیله برابر اول عیب قدیم سببیله مبیعی دخی رد ایده‌بیلور. ٣٤٥ و ٣٤٧ مادەلره باق.

کذا برصبی یا اعمانك بردعوایه ایتدیکی شهادتلری صباوت یا عمادن طولایی رد اولندقدن صکره بالغ یابصیر اولوبده ینه‌او دعوایه شهادت ایتسه مانع شهادت اولان صباوت یا اعمالق زائل اولمغله شهادتلری دخی قبول اولنور.

وکذا مشترینك قبل الرؤیه صاتون آلدیغی حیوان بعدالقبض طوغورمسی ٣٣٥ ماده شرحنده تفصیل اولنه‌جغی وجهله مشترینك خیار رؤیت ایله ردینه مانع ایسەده مذکور یاوری حتف انفه تلف اولسه مانع رد زائل اولمغله خیار رؤیت ایله رد حقی عودت ایدر.

کذلك مشتری بیع فاسد ایله صاتون آلدیغی عرصەده آغاج دیکسه یا بنا یاپسه آرتق بایع فسادینه بناءً بیعی فسخ ایده‌مز. ٣٧٢ مادەیه باق. زیرا مشتری آغاج یا بناسنی قلعه اجبار اولنسه متضرر اولور. ١٩ مادەیه باق.

فقط آغاج یا بنا خودبخود منهدم ومنقلع اولسه یا مشتری آغاج یا بنایی هدم ویا قلع ایتسه مانع فسخ زائل اولمغله بایعك حق فسخی عودت ایدر.

کذلك بر کیمسه برعرصەیی اجنبی‌یه هبه وتسلیم ایتدکدن صکره موهوب‌له او عرصەیی آخره هبه وتسلیم ویا او عرصه

اوزرينه بنا انشا ايتسه اول كيمسه ٨٦٩ و ٨٧٠ ماده‌لره بناءً آرتق هبه‌سندن رجوع ايده‌مز ايسه‌ده موهوب‌له كندى هبه‌سندن بالرجوع عرصه‌يى استرداد يا مذكور بنايى قلع ايتدكدن صكره واهب يعنى: اول كيمسه‌دخى هبه‌سندن رجوع ايده‌بيلور .

وكذلك مكرهك بيعى كندى حقندن طولايى نافذ دكل ايكن بعد زوال الاكراه مجيز اولسه مانع زائل اولديغى جهتله ممنوع اولان نفاذ دخى عودت ايلر و بنابرين بيع مذكور نافذ اولور .

وكذلك ١٦٤٧ ماده حكمنجه تناقض ملكيت دعواسنه مانع ايكن ١٦٥٣ و ١٦٥٤ ماده‌لر احكامنجه تصديق خصم يا تكذيب حاكم ايله تناقض زائل اولدقده دعوانك مسموعيتى دخى عودت ايدر .

﴿ ٢٥ ماده ﴾

[برضرر] كندوسندن بيوك برضرر ايله ازاله اولنه‌مديغى كبى [كندو مثليله] يعنى كتولكده كندوسنه مساوى اولان ديكر بر ضرر ايله دخى [ازاله اولنه‌ماز] بناءً عليه بر ضرر خاص ديكر بر ضرر خاص ايله ازاله ايديله‌مز .

بو ماده اشباه و مجامعده « الضرر لايزال بالضرر » ديو مذكور اولان قاعدهٔ فقهيه‌نك ترجمه‌سى اولوب اشباهده «وهى

مقيدة بقولهم الضرر يزال اى لابضرر » ديو مذكور اولديغى اوزره يكرمنجى ماده‌يى تقييدوتخصيص ايلرده مذكور يكرمنجى ماده‌نك معناسى «ضرر، بلاضرر ازاله اولنور» ديمك اولور.

اينته بر ضرر كندو مثليله ازاله اولنه‌مينجه يا بلاضرر ازاله اولنور ياخود ٢٦ ، ٢٧ ، ٢٨ ، ٢٩ ماده‌لر احكامنجه كندوسندن دون ضرر ايله ازاله اولنور .

شو ماده اوزرينه بروجه آتى بعض مسائل تفريع اولنور.
شويله‌كه ٩٦٥ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره بر كيمسه چارشوده برصنعت ياتجارت اجرا ايدوبده اول صنعت ياتجارت اربابى بزم كار وكسبمزه خلل كليور ديو اول كيمسه‌يى صنعت يا تجارتنى اجرادن منع ايتديره‌مزلر.

نته‌كيم : ١١٤١ ماده وجهله ذكرمن كبى تفريق و تبعيضى صاحبلرندن هر برينه مضر اولان بر عين مشتركى مشاركلرندن يالكز برينك طلبى اوزرينــه حاكم جبراً تقسيم ايده‌مز . زيرا تقسيم اولندقده طرفين ايچون انتفاع ممكن اولمـامسى حسبيله طالب تقسيم اولميـان مشاركه ضرر اولور . و بويله ضرر ايله شركت ضررى ازاله اولنه‌ماز.

كذا ١٣١٢ ماده وجهله بركيمسه قابل قسمت اولان‌ملك مشتركنى تعميرايتمك ايستيوبده مشاركى امتناع‌ايلسه تعميره جبر اولنه‌ماز. فقط ١٣١٣ ماده وجهله معامله ايديلور . نتــه‌كيم : ١٢٨٨ ماده‌ده ذكر اولنديغى كبى بر كيمسه ديكرك دكانى ياننده

دكان آچوبده اولكي دكانك اخذواعطاسي كاسد اولسه ايكنجي دكان سد ايديله‌ماز .

وكذلك آچلقدن يا صوسزلقدن هلاك اولمق مرتبه‌سنه واران بر كيمسه آچلقدن يا صوسزلقدن هلاك اولمق راده‌سنه واران ديكر كمسنه‌نك دفع هلاكنه كافي طعامني اكل يا صويني شرب ايده‌مز . اما او كمسنه‌نك دفع هلاكنه كفايتندن فضله اولور ايسه فضله‌سندن اول كيمسه هلاكني دفع ايده‌جك مقدارني ٢١ ماده‌يه بناءً آله‌بيلور. نته‌كيم : آچلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه واران برآدم ديكر آدمك بدنندن برشي اكل ايده‌ميه‌جكي كبي .

وكذلك ٣٤٥ ماده وجهله مبيعك مشتري عندنده بر عيبي حادث اولدقدن صكره عيب قديمي ميدانه‌چيقسه مشترينك مبيعي بايعه رد ايتمكه صلاحيتي اولماز . زيرا ضرر عيب كندو مثليله ازاله اولنه‌ماز . بلكه ٣١ ماده حكمنجه ضرر بقدر الامكان دفع اولنه‌جغندن نقصان ثمن ادعاسنه صلاحيتي واردر .

﴿ ماده ٢٦ ﴾

[ضرر عامي دفع] و ازاله [ايچون ضرر خاص اختيار اولنور.]

بو ماده اشباه ومجامعده «يتحمل الضرر الخاص لاجل دفع ضرر العام » ديو مذكور اولان قاعدهٔ فقهيه‌نك ترجمه‌سي

اولوب ٢٧و٢٨و٢٩ ماده‌لريله ١٠ألا بر اوله‌رق يكديكرينى ايضاح ايدرلر .

ضرر خاص، ضرر عامك مثلى اولمدينى جهتله ضرر عامى دفع ايچون ضرر خاص اختيار اولندقده بر ضرر كندو مثليله ازاله اولنمش اولماز وبناءً عليه بو قاعده قاعدهٔ آنفه‌يه مخالف دوشمز .

[طبيب جاهلى] ومفتئ ماجنى ومكارئ مفلسى [منع] و حجر [ايتمك] و بر محلده حريق و قوعنـده حريقى قطع وسرايتـدن منع ايچـون امر ولى الامر ايله غيرك عقـارينى صـاحبنك امرى اولمقسزين هدم و حق شرب اصحـابندن بعضـيلرى نهر عام مشـتركى تطهيردن امتنـاعلرى تقـديرنده بالاشتراك آيقلامق اوزره جبر اولنمق [بو اصلدن تفرع ايدر] چونكه طبيب جاهلك ادويهٔ مهلكه ايله ناسى هلاك ايتمسى ومفتئ ماجنك يعنى : حيله‌كار مفتينك حيله‌سى سببيله دين ومصـالح عبادك خراب ومشوش اولمسنه باعث اولمسى ومكارئ مفلسك يعنى : طولانديريجى باركيرجى ، دوه‌جى و قاطرجينك عامه‌نك سير وسفر وحمل واثقالنه خلل كتورمسى كبى مضرت عامه‌لرى اولمغله كسبلرندن منع مثللو مضرت خاصه‌لرى بالاختيار ضرر عام دفع اولنور .

مثلا بر محلده حريق و قوعبولمغله توسعه ميدان قالمـامق اوزره ارادهٔ سنيه ايله برينك خانه‌سى هدم اولنه‌بيلور . و بو

وجه ایله هدم اولنان خانه‌نك ضمانی لازم كلمز . زیرا امیر المؤمنین حضرتلرینك ولایت عامه‌لری ملابسه‌سیله ضرر عامك دفعی ایچون ارادهٔ سنیهٔ مذكوره‌لری صحیحدر . استانبولده كثیرالوقوع اولدیغی اوزره .

كذا طریق عامه طوغری مائل انهدام اولان ویاریلوب منهدم اولمق اوزره بولنان دیوار منهدم اوله‌رق تحتنده نفس یامال تلف اولمق ضرر عامنی دفع ایچون صاحبنه جبراً هدم ایتدیریلورده بووجهله ضرری ازاله اولنور.

وكذا مأكولاتی صاتانلر حدی تجاوز ایدوب غبن فاحش وضعف قیمت ایله بیع وناسی اضرار ایتمكه قالقیشوبد، حاكم عامه‌نك حقوقنی محافظه‌دن عاجز قالسه ارباب وقوف واهل خبره ایله‌مشورت ایدرك مأكولاته معتدل نرخ وضعیله زیاده‌یه صاتمقدن منع اولنور .

نته‌كیم : قحط وقوعبولمغله اهل مصرك آچلقدن تلف اولملرندن خوف اولندقده امام المسلمین حضرتلری محتكرلر یدنده بولنان ذخائری بدللری آلنمق اوزره قحط زدكانه توزیع بیوره بیلور .

كذلك بربلده اهالیسنك ذخیره‌یه احتیاجی اولوب خارجه اخراجی اهالی‌یه مضر اولسه سائر بلاده اخراج ذخائردن ناس واحتكار ایچون اشترادن اهل بلده منع اولنور .

وكذلك بر كیمسه بزازلر چارشوسنده آشچی دكانی احداث

ايله توتونى چارشو امتعه‌سنه اصابت ايدرك امتعه صاحبلرينه بو وجهله ضرر فاحشى موجب اولسه منع ايتديريلور .

وكذلك ١٣٢٥ ماده دخى بو ماده‌نك فروعاتندن ايدوكى جامع الفصولنده محرردر .

معلوم اولمليدر كه بو ماده‌نك عكسى يعنى : ضرر خاصك دفعى ايچون ضرر عامك اختيار اولنديغى دخى واردر . شويله‌كه بركيمسه‌نك ترلاسى مرتفع اولمغله حق شربى بولنان نهردن آنجق وقت مدده سقى اولنه‌بيلسه اول كيمسه اسافلده بولنان حق شرب اصحابنك رضالرى اولمقسزين نهرى بعضاً يا لدى الايجاب كاملاً سد ايله ترلاسنى سقى ايده‌بيلوب يوقسه داليه وضعيله مكلف طوتيله‌مز . زيرا داليه نصبنده حرج عظيم اولوب بالعكس ضرر عام يعنى سد نهر ضررى ايسه يسيردر .

﴿ ماده ٢٧ ﴾

[ضرر اشد ضرر اخف ايله ازاله اولنور]

بو ماده مجامعده « الضرر الاشد يزال بالاخف » واشباهده تنبيه آخر يقيد القاعدة ايضا بما لوكان احدهما اعظم ضرراً من الآخر فان الاشد يزال بالاخف » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

يعنى برضرر درجةً آندن خفيف بولنان ديكر برضرر ايله دفع وازاله اولنمق مشروعدر . (١٢٢٤) ماده‌يه باق .

١٠٤٤ ماده‌سی بو قاعده‌نك فرعیدر . چونكه مشتری عقار مشفوع اوزرینه ابنیه یاپدقده بونده ایكی ضرر اجتماع ایدر . برنجیسی بنانك قلعنه مشتری‌یی مجبور ایتمك ضرریدركه بو ضرری جبر واكمال ایده‌جك قارشولق یوقدر . ایكنجیسی شفیع بالشفعه اخذی اختیار ایتدكده بنانك قیمتی اعطایه اجبار اولندیغی صورتده مشفوعك ثمنندن زیاده پاره ویرمك ضرریدركه بوضره مقابل شفیعك ملكنه بناء داخل وبناء مذكور ضروه قارشولق اولیور. بوجهتله بدل ایله اولان ضرر بلا بدل اولان ضرردن اهون اولور.

مدیونی قضای دینه وبركیمسه‌یی كندوسی اوزرینه نفقه‌سی واجب اولان كسانی انفاقه اجبار ایتمك وداین مدیونك دیننك جنسی اولان مالنه ظفریاب اولدقده مدیونك رضاسی اولمقسزین مذكور مالی اخذك مشروع اولمسی بو اصله متفرعدر .

كذا بركیمسه‌نك ملكی اولان بیك غروش قیمتلو استر، باشنی دیكر كمسنه‌نك ملكی بولنان اون غروش قیمتلو تنجره‌سنه صوقوب چیقاره‌مز ایسه استر صاحبی مذكور تنجره‌نك قیمتی مالكنه اعطا یعنی : تنجره‌یی جبراً تملك ایدرك قیروب استرك باشنی اخراج ایده‌بیلور .

وكذا بركیمسه‌نك یوز غروشلق آلتونی دیكر كمسنه‌نك اون غروشلق حقه‌سنه دوشوب بلا كسر چیقارلمسی ممكن اولمسه آلتون صاحبی اوكمسنه‌یه اون غروش ویره‌رك جبراً

او حقه‌یی استملاك وكسر ایله پاره‌سنی اخراج ایده‌بیلور .

نته‌کیم : مجله‌نك ١١٤٠ ماده‌سی بوماده اوزرینـه متفرع مسـائلدن عد اولنمشدر . شویله که بر عین مشـترکك تفریق وتبعیضی صـاحبلرندن برینه نافع و دیکرینه مضر یعنی منفعت مقصوده‌سنی مفوت اولوبده نفعی اولان کیمسه قسمت استر ایسه حاكم آنی حکماً تقسیم ایدر. زیرا صاحب اکثر کندی ملکیله انتفـاعك کندوسنه حصر ایله غیریسنی انتفاع مذکوردن منع ایلمسنی حاکمدن طلب ایتمکده و طلب مذکور ایسه مشروع بولنمقده‌وحاکم حقوقی اهلنه ایصال‌ومظالمی دفعه مأمور بولنمقده اولمغـله حاکمك اجابت ایتمسی لازمدر. و صـاحب اقل غیرك ملکیله انتفاعی قصد ایتمکله آنك متضرر اولمسی نظر اعتباره آلنمـاز .

کذلك مجله‌نك ٩٠٦ ماده‌سـنك فقرهٔ ثالثه‌سی بو ماده‌نك فرعیدر . (٩٠٢) ماده‌یه باق .

﴿ ٢٨ ماده ﴾

[ایکی فساد تعارض ایتدکده] یعنی : بری اعظم دیکری اخف اولمق اوزره ایکی فساد قارشولشدقده [اخفی ارتکاب ایله اعظمنك] دفع وازاله‌سی [چاره‌سـنه باقیلور .] یعنی : اخفی ارتکاب اعظمنك دفعنك چاره‌سی اولمش اولور .

بو ماده اشباهده « ونشـأت من هذه‌القاعدة قاعدة رابعة

وهى ما اذا تعارض مقسدتان روعى اعظمهما ضرراً بارتكاب
خفهما » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

يعنى بركيمسه يكرمى برنجى ماده‌يه بناءً بويله ايكى فساددن
بريسنى ارتكابه مجبور اولديغى حالده اخف و اهوننى ارتكاب
ايدرك اعظمنى يعنى بيوكنى ترك ايدر. يوقسه بيوكنى ارتكاب
ايده‌مز . چونكه بلاضرورة حرامه مباشرت جائز اولميوب
زياده‌ده ايسه ضرورت يوقدر. اما فسادلرك ايكيسى‌ده يكديكره
مساوى اولور ايسه لدى‌المجبوريه هرقنغيسى‌اولورايسه اولسون
ارتكاب اولنه‌بيلور . (٩٠٢) ماده‌يه باق .

بو ماده ايله ٢٧ و ٢٩ ماده‌لر مألا واحد اولوب اختلاف
يالكز عباره‌ده‌در .

﴿ ٢٩ ماده ﴾

[اهون] واخف [شرين اختيار اولنور .]

بو ماده اشباهده « ثم الاصل فى جنس هذه المسائل ان
من ابتلى ببليتين يأخذ بايتهما شاء وان اختلفا يختار اهونهما لان
مباشرة الحرام لايجوز الاللضرورة ولاضرورة فى حق الزيادة »
ديو مذكور اولان مسئله‌دن مترجم بولنمشدر .

بو ماده‌نك مادهٔ آنفه‌دن فرقى آنجق عباره وعنوانده
ايدوكى مادهٔ آنفه شرحنده ذكر اولنمشيدى .

شرتين ، شرك تثنيه‌سی اولوب خيرك مقابليدركه نامشروع شی دیمکدر .

يعنی بر كيمسه ايكی شردن تعبير ديكرله ايكی نامشروع امردن برينی ايشلمكه مجبور اولدقده قنغيسی اهون وشرلی آزايسه ٢١ ماده‌يه بناءً آنی اختيار ايله‌يكرمی ايكی ماده حكمنجه ديكرينی ترك ايدر .

٩٠٢ ماده دخی مواد ثلثهٔ آنفه اوزرينه متفروع ايدوكی مارالذكر ٩٠٢ ماده‌ده كوسترلمشدر .

﴿ ماده ٣٠ ﴾

[دفع مفاسد] يعنی : فسادلری دفع وازاله ايتمك اكثريا [جلب منافعدن اولادر .]

بو ماده مجامعده « درأ المفاسد اولی من جلب المصالح » واشباهده « درأ المفاسد اولی من جلب المصالح فاذا تعارضت مفسدة ومصلحة قدم دفع المفسدة غالبا » ديو مذكور اولان قاعده‌دن مترجم بولنمشدر .

يعنی : بر منفعت ايله بر مفسدت تعارض ايتدكده يعنی : بركيمسه منفعتی متضمن بر ايش ايشليه‌جك اولسه برمفسدتك ايشلنمسنی استلزام ايلديكی حالده اومفسدت ايشلنمسون ايچون مذكور منفعتی ترك ايتمك اكثريا اولادر . زيرا شرعشريفك منهيانه اعتناسی مأموراته اولان اعتناسندن اشددر .

فقط منفعت ، مفسدتدن دها بيوك اولور ايسه ٢٨ و٢٨٩

و ٢٩ ماده‌لر احکامنجه منفعت طرفی کوزه‌دیله‌رك مفسده‌نك وقوعنه باقیلماز. شویله‌که مثلا: یالان سویلمك مفسدت ایسه‌ده ایکی خصم بینی اصلاح منفعتی دها بیوك اولمغله بویله اصلاح بین ایچون یالان سویلنیله‌بیلور .

نته‌کیم : شفیع عقد بیعه یاری کیجه‌ده واقف اولدقده صباحلین « بن بیعه شمدی واقف اولدم بالشفعه استرم » دیو طلب تقریر واشهادی اجرا و حقنی احیا ایچون کذبی اختیار ایده‌بیلور .

کذلك ظالم بر کیمسه دیکر بر کمسنه نزدنده‌کی ودیعه‌یی غصباً آلمق استدکده اوکمسنه نزدنده اویله بر ودیعه بولنمدیغنی بیان وودیعه‌یی انکار ایله اختیار کذب ایتمکه مجبوردر .

﴿ ٣١ ماده ﴾

[ضرر بقدر الامکان] یعنی : ممکن اولدیغی قدر صورت مشروعه‌ده [دفع] و ازاله [اولنور .]

قدر، فتحتینله قرائت اولنه‌بیله‌جکی کبی قافك فتحی ودالك سکونیله بدر وزننده اوله‌رق دخی اوقونه‌بیلوب بونده تاب وطاقت معناسنه‌در .

بو ماده مجامعده « الضرر مدفوع بقدر الامکان » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

ولدینه انفاقدن امتناع ایدن اب ، حبس ایدیله‌رك انفاقه

اجبار اولنمسی بو قاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر .

کذلك بر کیمسه بر مالی غصب واستهلاك ایتسه اول کیمسه اوزرینه آنك مثلنی ویرمك لازمکلور واومالك مثلی بولنمدیغی تقدیرده زمان و مکان غصبده‌کی قیمتنی اوده‌مك اقتضا ایلر و بو وجهله غصب و استهلاك ایله مغصوب منهه ترتب ایدن ضرر تضمین ایتدیریله‌رك دفع وازاله اولنور .

وکذلك ، مشتری عندنده مبیعك بر عیبی حادث اولدقدن صکره عیب قدیمی میدانه چیقسه مشتری نقصان ثمن ایله بایعه رجوع ایلر و عیب قدیم ضرری مشتریدن بو وجهله ازاله اولنور .

مدت اجاره‌ده تراکم ایدن توز و طوپراق و سوپرندینك تطهیر و ازاله‌سی مستأجره لازم اولمسی و مستأجر مأجوری تخریب ایدر اولدقده آخر منعنه مقتدر اوله‌مسه حاکمه مراجعت ایله اجاره‌یی فسخ ایتدیره بیلمسی بو قاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر . (٥٣٢ و ٥٣٣) ماده‌لره باق .

﴿ ٣٢ ماده ﴾

[حاجت عمومی اولسون خصوصی اولسون ضرورت منزله‌سنه تنزیل] و ضرورته بناءً یکرمی برنجی ماده حکمنجه ممنوع اولان شی تجویز [اولنور] مؤلف یعنی صاحب اشباه ضرورتی حاجتك غیری قیلدی حالبوکه بو ، بشقه یرده کورولمامشدر دیه پیری

زاده صاحب الاشباهه اعتراض ایلمشدر . یعنی مقصود عادی احتیاج اولمیوب ضرورت اولان احتیاج اولمسی لازم کلور . شو حالده حاجت ضرورت منزلهسنه تنزیل اولنور عبارهسی ضرورت ضرورت منزلهسنه تنزیل اولنور معناسنده اولور که عدم صحتی ظاهردر دیمك استر .

بو ماده اشباهده «الحاجة تنزل منزلة الضرورة عامة كانت او خاصةً» دیو مذکور اولان قاعدهدن مترجم بولنمشدر .

[بیع الوفانك تجویزی بوقبیلدن] یعنی : حاجت، ضرورت منزلهسنه تنزیل اولنهرق تجویز اولنان شیلردن [درکه بخارا اهالیسنده بورج تکثر ایتدکده کورینان احتیاج اوزرینه بو] بیع الوفا [معامله] سی [مرعی الاجرا اولمشدر .] بو فقرهدن آکلاشیلورکه بیع الوفا ذاتاً ممنوع اولدیغی حالده ضرورته بناءً تجویز قلنمشدر . چونکه بر کیمسهنك اقراض ایلدیکی پاره مقابلنده ربح و کار وفائده آلمسی ربا اولمغله شرعاً ممنوع اولوب بیع الوفاده دخی مشترینك بایعه ویردیکی اودنج یعنی ثمن مبیع مقابلنده ٣٩٨ ماده وجهله انتفاعی و وفاء مبیعك بایعك مشتریدن بالاستیجار اجرتنی مشتری یه ویرمك شرط ایتسه بیله بروجه بالا ضرورته بناءً تجویز قیلنمشدر . و صحیح فی بعض الاحكام لحل الانزال و منافع المبيع . . و من جملة انزاله و منافعه اجارته و اخذ اجرته طحطاوی قبيل الكفاله .

بيع الوفا ١١٨ ماده‌ده تعريف و ٣٩٦ ماده ايله مواد تاليه‌سنده بعض احكامى بيان اولنمشدر .

كذا سلم و اجاره واستصناعك تجويزى بو قاعده‌دن تفرع ايدر. زيرا اجاره‌ده معقود عليه‌كه ٤٢٠ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره منفعتدر وسلم استصناعده مبيع . معدوم اولمغله ٢٠٥ ماده‌يه بناءً قياس اولان عـدم جواز ايكن براى حاجت على خلاف القياس تجويز قلنمشدر . نته‌كيم : سلم واستصناع كتاب بيوعك باب سابعنك فصل ثالث ورابعنده وايجاره كتاب الاجاره‌ده بيان اولنور . بناءً على ذلك يعنى تجويز اجاره براى احتياج اولديغى جهتله بر منفعتى اول منفعت جنسـندن اولان ديكر بر منفعت مقابلنده ايجار يعنى : مثلا بر خانه‌يى ديكر خانه‌نك سكناسى مقابلنده ايجـار ايتمك صحيح دكلدر . زيرا حاجت يوقدر .

كذلك حمامه كيرمك حمـامده نه قدر مدت قالينه‌جغى و نمقدار صو استعمال ايديله‌جكى معلوم اولمديغى جهتله قياس اولان عدم جواز ايكن براى حاجت على خلاف القياس اوله‌رق تجويز قيلندى .

كذلك خيار تعيين مبيعك مجهوليتنى مستلزم اولديغى جهتله ٢١٣ ماده‌يه بناءً قياس اولان عدم الجواز ايكن ناسك استشاره‌يه وصوروب سؤال ايتمكه احتياجى بولنديغندن على خلاف القياس تجويز اولنمشدر .

﴿ ٣٣ ماده ﴾

[اضطرار غيرك حقنى ابطال ايتمز .]

بو ماده مجامعده « الاضطرار لايبطل حق غيره » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

اضطرار ، ممنوع اولان شيئ ايشلمك مجبوريتى معناسنه اولوب ايكى قسمدر . قسم اول . سبب داخليدن نشأت ايدن اضطراردركه بوكا اضطرار سماوى دخى دينلور. آجلق كبى . قسم ثانى، سبب خارجيدن ناشى حاصل اولان اضطراردركه بوكا اضطرار غيرسماوى دينلور. اكراه ملجى واكراه غيرملجى كبى.

يعنى : بر كيمسه اضطرار ومجبوريت مشروعه اوزرينه يكرمى برنجى ماده‌يه بناءً غيرك مالنه تجاوز ايتسه بويله اضطرار سببيله اول غيرك حقى باطل اولماز. شويله‌كه مثلا: ديكرك مالنه تعرض و آنى استهلاك ايتمك موجب ضمان اولوب بو ايسه حكم اصلى اوله‌رق آجلق كبى عوارض جزئيه ايله ساقط اولميه‌جغندن ينه ضمان لازمكلور .

[بناءً على ذلك بر آدم آج قالوبده] آجلغى تلفنى موجب اوله‌جق راده‌يه رسيده اولدقده يكرمى برنجى ماده‌يه بناءً مقدار كفايه [برينك اتمكنى] يا مأكولاتدن بشقه بر شيئنى بلا اذن [يسه بعده] اول يديكى نسنه قيمياتدن ايسه [قيمتنى] ومثلياتدن ايسه مثلنى مالكنه [ويرمسى لازم كلور .] مكركه

صاحبی مؤخرا حلال ایده اول حالده برشی لازم کلمز. یوخسه مجرد اضطرارایله آلمسی بدلنی ویرمکدن قورتیلمغه سبب اوله ماز. ایشته بو، اضطرار سماوی‌یه مثالدر. دیمك اولورکه اضطرار سببیله برکیمسه غیرك مالنه تجاوزه مجبوراولدقده اشبواضطرار اول کیمسه‌یی تجاوز مذکوردن طولایی معاقب یعنی دوچار مجازات اولمقدن قورتارر. یوخسه ضماندن قورتارماز.

نته‌کیم: برکیمسه‌نك صائل اولان دوه‌سی دیکر برکمسه‌نه اوزرینه هجوم ایتمکله نفسنی تخلیص ایچون اول کمسنه دوه‌یی بالمجبوریه قتل ایلسه قیمتنی صاحبنه ویرمسی لازم کلور. اما یکرمی برنجی ماده حکمنجه ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار بوصورتده اوکمسنه اوزرینه ضمان لازم کلنجه اباحه‌دن نه‌فائده حاصل‌اولور دینیلورسه جوابا دینیلورکه اباحه‌دن حاصل‌اولان فائده اوکمسنه دیکرك دوه‌سنی قتل‌ایتمسندن‌طولایی جزا دیده اولمقدن خلاصدر.

کذا مدت اوزرینه قایق استیجار اولنوبده اثنای راهده مدت، منقضیه اولسه اجاره ساحله یناشنجه‌یه‌دك بالاضطرار ممتد اولور ایسه‌ده ٤٨٠ ماده‌ده ذکر اولنه‌جغی اوزره فضله اولان مدتك اجرمثلنی مستأجرك قایقجی‌یه ویرمسی‌لازم‌کلوب یوخسه اجاره‌نك امتدادی بالاضطرار اولمغله قایقجینك حقی باطل اولمش اولماز.

کذلك ١٠٠٧ ماده‌ده بیان اولندیغی‌اوزره اکراه ملجیده

ضمان، مجبره وغیرملجیده مکرهه لازم کلوب یوخسه مجرد جبر واکراه سببیله اولان اضطرار ایله مال صاحبنک حقی باطل اولماز . ایشته بونلر دخی اضطرار غیر سماوینک مثاللریدر .

﴿ ماده ٣٤ ﴾

[آلمسی ممنوع اولان شیئك ویرمسی دخی ممنوعدر .]

بوماده اشباهده « ماحرم اخذه حرم اعطائه » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

یعنی: برکیمسه‌یه آلمق حرام وممنوع اولان برشیئی ویرمك دخی ویرن ایچون حرام وممنوعدر . یعنی: ممنوعیت هم آلمق وهمده ویرمك جهتلرنده‌در. بونده ممنوع لفظی مطلق اوله‌رق ذکر اولندیغندن ممنوعیت هم کراهت همده حرمته عام اولور.

بناءً علیه برایش که مکروهدر، آنی طلب وتحصیلنه سعی وحتی تقویتنه دائر کلام دخی مکروه اولدیغی کبی هرشی که حرامدر آنی طلب وتحصیلنه سعی وحتی تقویتنه دائر کلام دخی حرامدر. نته‌کیم: مادهٔ آتیه‌ده دخی مذکوردر زواهرالجواهر.

بوجهتله رشوت آلمق آلانه حرام وممنوع اولدیغی کبی رشوت ویرمك دخی ویرنه حرام وممنوع اولوب حتی وصی صبینك بر دعواسندن طولایی صبینك مالندن حاکمه رشوت ویرسه ضامن اولور .

کذا کاهن وفالجی ونائحه مقوله‌سنك خلقدن پاره آلمسی

ممنوع وحرام اولديغي كبي بر كمسنه‌نك بونلره مثلا: فال ونوحه مقابلنده اجرت ويرمسى دخى حرام وممنوعدر .

فقط آلمسى ممنوع اولان برشيئك ويرمسى بعضاً جائزاولديغى جهتله بو ماده‌نك بعض مستثنياتى بولنمش اولور شويله كه : بر غاصب بر صبينك مالنه مستولى اولدقده وصيسى صبينك مالندن بر مقدارينى غاصبه اعطا ايله ماعداسنى قورتاره بيلور يعنى: بوسببدن طولايى وصينك غاصبه مال ويرمسى جائز اولوب فقط غاصبك آلمسى طقسان يدنجى ماده موجبنجه هر حالده حرام وممنوعدر. ايشته بومثالده كوريورز كه آلمسى ممنوع اولان شيئك ويرمسى ممنوع دكلدر.

﴿ ماده ٣٥ ﴾

[ايشلنمسى ممنوع] وحرام [اولان شيئك استنمسى دخى حرام و [ممنوع اولور .]

بوماده اشباهده « ويقرب من هذه القاعدة ما حرم فعله حرم طلبه » ديو مذكور اولان قاعده‌دن مترجم بولنمشدركه عبارهٔ عربيه‌سنده دخى بيان اولنديغى اوزره بوماده مادهٔ سابقه‌يه مآلده يقيندر .

بناءً على كذلك رشوت آلمق و يالان يره شهادت ايتمك و بركيمسه‌يه غدر و آخرك مالنى غصب يا سرقت ايلمك ممنوع اولديغى كبي بر كمسنه‌نك رشوت آلمسنى استمك ويالان يره شهادت

وفلانه شويله غدر وتعدی ایت وفلانك مالنی غصب يا سرقت ایله دیمك حرام وممنوعدر .

فقط یمین مسئله‌سی بوقاعده‌دن مستثنادر. شویله که یالان یره یمین ایتمك حرام وممنوع ایسه‌ده یالان یره یمین ایتمکه حاضرلنان آدمه یمین ویرمك ممنوع دكلدر . چونکه بوحالده یمین تکلیفی تجویز ایدلمسه تحلیفك فائده‌سی اولان رجاء النکول ضایع اولور. رجاء النکول، مدعی‌علیه کندوسنه تکلیف اولنان یمیندن بلکه نکول ایدرده مدعینك حقی ظاهر اولور امیدندن عبارتدر .

مثلا: برکیمسه دیکر کمسنه‌دن صحیحاً آله‌جغی اولان بیك غروشی دعوی ایدوبده مدعی‌علیه انکار ایتسه ١٨١٨ ماده وجهله مدعی علیهك یمین ایتمسنی طلب ایده بیلور . اما مدعی علیهك اولوجهله بورجی بولندیغی حالده بورجی بولنمدیغنه یمین ایتمسی ممنوعدر.

ایشته شو یمین مسئله‌سنده کوریورز که ایشلنمسی ممنوع اولدیغی حالده استنمسی مشروع اولیور.

﴿ ماده ٣٦ ﴾

[عادت محکمه‌در.] وعند النزاع بك چوق مسائلده عادت مرجع اولور. زیرا عادت بردلیلدرکه آنك اوزرینه حکم بنا اولنور . بوجهتله دلالة الاستعمال والعاده ایله حقیقت ترك اولنور وهر اقلیم وهرعصرده اواقلیم وعصرك اهلنك عرفی معتبراولور بحر

وحاكم ومفتى عرف وعادتى ترك ايدرك ظاهر مذهب اوزر
حكم يا افتا ايده‌من قنيه .

بوماده اشباه ومجامعده « العادة محكمة اى هى المرجع عند
النزاع لانها دليل يبتنى عليه الحكم » ديو مذكور اولان قاعده‌نك
ترجمه‌سيدر .

بوقاعده‌نك اصلى « مارآه المسلمون حسنا فهو عندالله حسن
حديث شريفيدر .

عادت ، نفوسده تقرر ايدن وطبايع سليمه عندنده مقبول
بولنان امور متكرره‌دن يعنى تكرر ايتمش ومرة بعد اخرى
وجود بولمش اولان اموردن عبارتدر .

عادت لفظى برشيئك چوق دفعه تكررينى ومرة بعد اخرى
عودتنى اقتضا ايلركه تكرر وعودت مذكوره اول شيئك اتفاق
يعنى راست كله اولمق احتمالنى رفع وازاله ايدر . زيرا عادت
معاوده‌دن مأخوذ اولوب معاوده ايسه تكرر ايتمك ومرة بعد
اخرى واقع اولمق سببيله نفوس وعقولده مستقره وقبول ايل
متلقاة اولمق اقتضا ايدركه برلفظك بووجهله معتاد اولان معناد
استعمالنده علاقه يا قرينه غيرلازم اوله‌رق حقيقت عرفيه اولمش
اولور وعرف دخى بومعناده يعنى عرف ايله عادت من حيث الماصدق
برمعناده‌در . هرنه‌قدر من حيث المفهوم مختلف ايسه‌ده . نته‌ك
تفسير آتى ايله مجله بوكا يعنى عرف ايله عادتك معنالرى براولديغن
اشارت ايديور رساله‌ٔ نشرالعرف .

محکم ، میمك ضمی وحانك فتحی وکاف مشـدده مفتوحه ایله اوله‌رق تحکیمدن مأخـوذ اسم مفعولدرکه تحکیمك تعریفی ۱۷۹۰ ماده‌ده ذکر اولنمشدر .

[یعنی] حقنده نص وارد اولمیان [حکم شرعی یی اثبات] واستخراج [ایچـون عرف وعادت حکم قیلنور .] یعنی عادت آنك اوزرینه حکم بنـا ایدیلور بردلیل اولدیغندن عند النزاع مرجع اتخاذ اولنور .

حکم . فتحتینله ایدوکی ۱۷۹۰ ماده‌ده مسطور بولنمشدر . [کرك عام اولسـون وکرك خاص اولسـون .] بوقول عرف وعادتك تعمیمی ایچون کتورلمشدر. یعنی عرف وعادت ، کرك عام اولسون وکرك خاص اولسون حکم شرعی یی اثبات ایچون حکم قلنور. بوصورتده اسواقده واقع ناسك عاداتی دلیل الجواز اوله‌رق عادات مذکوره مرجع اتخاذ ایدیلور فتح .

شرحا « حقنده نص وارد اولمیان» دینلدی. چونکه حقنده نص شارع وارد اولدقده اونصك اقتضاسی اوزره حرکت لابد اولوب نص ترك ایدیله‌رك عادته کیدیله‌مز . چونکه عبادك تغییر النصه حقلری یوقدر. زیرا نص عرفدن اقوادر. شـو سببله که عرف باطل اوزرینه دخی اوله بیلور. نته‌کیم ۳۷ ماده شرحنده بیان اولنور. اما نص شارع باطل اوزرینه اولمسی ممکن اولماز . بوجهتله ادنی سببیله اقوی ترك اولنه‌ماز . شوقدر وارکه نص شارع ایله عرف تعارض ایتدکده امام ابی یوسفدن بر روایته

كوره نص عرف وعادته مبنى اولور ايسه اعتبار عرف وعادته اولوب دكل ايسه اعتبار نصه‌در . فقط بو امام دخى نصى ترك ايدرك عرف ايله عمل ايتمش اولميوب بلكه نصى تأويل ايديور . بومسئله ٣٧ ماده شرحنده ايضاح اولنور .

نته‌كيم نص عباد دخى عرف وعاداتدن اقوى اولديغى كبى . شويله كه مثلا : آتيده ايضاح اولنه‌جغى اوزره مسافر، اوكنه كتوريلان سفره‌دن اكل وتناوله بتحكيم العادة مأذون ايسه‌ده سفره صاحبى مسافرينى آندن اكلدن منع ايتديكى تقديرده عادتك خلافنه تصريح بولنمغله آرتق عادتك حكمى قالماز . وبناءً عليه مسافر آرتق آندن اكل ايده‌مز .

عرف وعادت ايكى وجهله تقسيم اولنور . وجه اول عرف و عادت اولا اوچ قسمه تقسيم ايدلمشدر ! شويله كه : قسم اول ، عرف عامدر كه عرف عام، واضعى متعين وطائفهٔ مخصوصه‌يه مستند بولنميان جماعت كثيره‌نك عرفيدر . بوعرف عام عهد صحابه‌دن زمانمزه قدر امتك تعامل ايتديكى ومجتهدلرك تقرير ايدرك قياسه مخالف اولسه بيله تعارفه بناءً آنكله عمل ايتدكلرى وحقنده نص واردر ودليل قائم اولميان شيدر . ايشته فقها بوعرفى قبول ايدرك عند عدم النص عرف اجماع منزلنده بولنديغنى بيان ايلمشلردر شفاء العليل . بوعرف عام وضع قديم كبيدر .

العرفية العامة كوضع القدم اى اذا قال والله لاضع قدمى فى دار فلان فهو فى العرف العام بمعنى الدخول فيحنث سواء دخلها ماشيا اورا كباولو وضع قدمه فى الدار بلادخول لايحنث [رسالة نشر العرف لمحمد عابدين]

قسم ثانى ، عرف خاصدر .

عرف خاص هر طائفهٔ مخصوصنك برشيئى اصطلاح ايلملرندن عبارتدر . علماء نحوك « رفع » لفظنى علماء آدابك «نقض» لفظنى اصطلاح ايتملرى كبى .

قسم ثالث، عرف شرعيدر. صلات وزكات وحج لفظلرى كبى كه بونلرك معناى شرعيلرندن طولايى معناى لغويلرى ترك ايدلمشدر . چونكه صلات لغت عربده دعا معناسنده ايكن اركان معهودهده استعمال ولغت معناسى ترك قلنديغى كبى حج دخى قصد معناسنده ايكن نسك معروفه ايچون مكهٔ مكرمه يى قصد معناسنه نقل اولنمشدر . ايمدى قسم ثالث ، قسم ثانيده داخل بولنمسى حسبيله مجلهده يالكز ايكى قسم، اعتبار اولنمشدر.

عرف عام ايله عرف خاص بيننده حكما فرق واردر شويله كه عرف عام ايله حكم عام ثابت اولور . مثلا بر كيمسه فلان كمسنهنك اوينه آياغمى باصمم ديو يمين ايتدكده اياق باصمغك بر لغت وبرده عرف عام معناسى واردر. لغت معناسى چپلاق آياغى قويمقدر. اما عرف عامجه معناسى اوه كيرمكدر . لغت معناسى متروك اولوب عرف عام معناسنده مستعمل اولمغله

بو وجهله يمين ايدن كيمسه او كمسنه‌نك اوينه كيردكده كرك ماشياً وكرك‌را كباً كيرسون حانث اولوب بالعكس خانه‌يه كيرمدن يالكز آياغنى قويسه حانث اولماز . اما عرف خاص ايله حكم خاص ثابت اولور. يوخسه حكم عام ثابت اولماز . مثلا بر نوع منقولك وقفى بر بلده‌ده متعارف اولوب ديكر بلده‌ده متعارف اولماز ايسه متعارف و متعامل اولان بلده‌ده آنك وقفى صحيح اولوب فقط متعارف ومتعامل اولميان بلده‌ده آنك وقفى صحيح اولماز. مثلا محصولاتى بر جهت خيره عائد اولمق اوزره قيون وكچى و اينـك كبى حيوان وجهادده استعمال ايدلمك اوزره باركير واستر وقف ايدلمك عادتى جارى اولان بلده‌لرده بونوع منقولاتك وقفى صحيح وعادتى جارى اولميـان قصباتده بو نوع منقولاتك وقفى غير صحيحدر .

نته‌كيم ٢٤٤ ماده‌ده بيان‌اولنديغى اوزره برنوع مسكوكاتك يرينه اجزاسى ويريله‌بيلمك ايچون عرف و عادت بلده‌يه اتباع اولنمق لازم كلوب بربلده‌ده ويريلور اولورسه يالكز او بلده‌ده ويريله‌بيلوب اما ديكر بلده‌ده ويرلمك عادت اولمينجه ويريله‌مز. ديكر مثال ٣٩ ماده شرحنده مذكور.

عرف و عادت ثانيـاً ديكر بر صورتله دخى تقسيم ايدلمش اولمغله آنى دخى بروجه آتى نقل ايدرز . شويله كه عرف ايكى قسمدر. قسم‌اول عرف عمليدر. برجماعتك بغداى اتمكنى وقيون اتى اكلده تعارفلرى كبى . بوعرف ، عندالحنيفه عامى

مخصص اولور. بناءً عليه بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه بنم ايچون اتمك يا ات آل ديسه مأمور انجق بغداى اتمكنى وقيون اتنى آله‌بيلور. يوخسه مأمور لفظ امر، عام اولمق بهانه‌سيله چاودار يا مصر اتمكنى ياخود دوه يا آت اتنى آله‌ماز . آلور ايسه كندى اوزرنده قالور .

قسم ثانى ، عرف قوليدر . بر جماعتك بر لفظى بر معناده تعارف ايلملريدر كه اولفظى ايشيدن كيمسه‌نك عقلنه بشقه معنى تبادر ايلمز. بوعرف هم عند الحنيفه وهمده عند الشافعيه عامى مخصصدر. بناءً عليه بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه اون آلتونه بنم ايچون فلانك آتنى آل ديسه مأمور اولان كيمسه انجق اون عدد عثمانلى آلتونى مقابلنده اول آتى آله بيلوب يوخسه آلتون لفظى عام يعنى انكليز ليراسنه دخى شاملدر ديه‌رك اون عدد انكليز آلتونى مقابلنده آلسه كندى اوزرنده قالوب آمرينه ويره‌من رسالهٔ نشر عرف .

عرف عامك معتبر اولمسى جاى بحث دكل ايسه ده عرف خاصك معتبر اولوب اولمديغى مسئله‌سى صاحب الاشباه ايله محشيلرى طرفندن موضوع بحث ايديله‌رك صاحب الاشباه عرف خاصك دخى معتبر اولمسى جهتنى التزام ومجله دخى بونى قبول ايلمشدركه مجله‌نك قبول مذكورى بالاده مذكور تعميمدن مستفاد اولور .

عرف خاصك معتبر اولمسى اوزرينه صاحب الاشباه بعض

مسائلی تفریع ایلمش وازان جمله مال مقابلنده وظائفدن نزول قاهرهده متعارف اولمغله لائق اولان بونك جوازیدر و بعد الفراغ بدل فراغی قبض ایتدکدن صکره رجوع ایدهجك اولسه آرتق رجوع ایدهمز دیمشدر .

رد محتار صاحبی اراضیٔ امیریهدن فراغده دخی بویله دنیلهجکی یعنی : بوده و ظائفدن فراغ حکمنده بولندیغنی ذکر ایلمشدر. فقط کرك اراضیٔ امیریهنك حق تصرفی وکرك مسقفات ومستغلات موقوفهنك حق تصرفی کبی حقوق مجرددن اعتیاضك جوازینه ٩٥ سنهٔ عربیهسنده ارادهٔ سنیه شرف صادر اولمش اولمغله زمانمزده اعتیاض مذکوراً صحتنه حکم اولنمقدهدر.

٣٧ و ٣٨ و ٣٩ و ٤٠ و ٤٣ و ٤٤ و ٤٥ مادهلر هب بو قاعدهدن استخراج اولنمش و بو قاعدهنك فروعاتی مثابهسنده بولنمش اولدیغی کبی ٤١ و ٤٢ مادهلر دخی بو قاعدهنك یعنی : شرعا معتبر اولان عادتك شرطلرینی بیان ایدر .

خلاصهٔ کلام ، شول وقایع جزئیهکه آنلرك احکامنی بیان ایچون نص شارع وارد اولمیه اول وقایعك حکمی بیلنمك ایچون عرف وعادته مراجعت ایدیلهرك ناس نصل عمل ایدهیورلر ایسه اول وقایعك احکام شرعیهسی دخی اویلهجهدر. حتی دینلمشدرکه حاکمه لازم اولان اوصافدن بریده عادات ناسی ادراکه مقتدر قریحه صاحبی اولمقدر . زیرا احکامك چوغی عادات اوزرینه بنا قلنور .

۲۳۰ ماده موجبنجه عرف بلده‌ده مبیعك شامل اولدیغی
هر شیئك من غیر ذکر بیعده داخل اولمسی و۲٤٤ ماده حکمنجه
بر نوع مسکوکات یرینه اجزاسنك ویریله بیلمسنده عرف
وعادت بلده‌یه اتباعك لزومی و۲٥۱ ماده مقتضاسنجه بیع مطلق
بر مدت معلومه ایله مقسط اولمق اوزره عرف و عادت اولان
یرده اول مدته مصروف اولمسی و۲۹۱ ماده‌ده ذکر اولندیغی
اوزره اودون و کمور کبی حیوان اوزرنده محمولاً صاتلمش اولان
شیلری مشترینك خانه‌سنه نقل ایتمك امرنده و٥۷٤ ماده وجهله
عملك توابعندن اولوبده آجر اوزرینه شرط قلنمیان شیده
عرف وعادت نه ایسه اکا اتباع اولنمسنك و٥۷٦ ماده‌ده ذکر
اولندیغی کبی عرف وعادت اولان یرلرده اجیره یمك ویرمه‌نك
لزومی و۱۳٤۰ ماده‌سی هپ بو قاعده‌دن تفرع ایدر .

کذا ٥٦۹ ماده وجهله بر کیمسه مثلا : اوغلنی صنعت
اوکرنمك ایچون اوسته‌یه ویروبده احدهما آخره اجرت شرط
ایتمدکلری حالده چوجق صنعت اوکرندکدنصکره یکدیکرندن
اجرت مطالبه ایتسه‌لر عرف و عادت بلده نه ایسه آنکله
عمل اولنور .

وکذا ضیافته کیدن کیمسه صراحة صاحبنك اذنی بولنمسه
بیله اوکنه وضع ایدیلان طعامدن اکل و تناول ایده‌بیله‌جکی
کبی ٥۷٥ ماده شرحنده ذکر اولنه‌جغی اوزره مکارینك یوکی

خانه‌یه ادخال ایتمسی عرف و عادت اولور ایسه آنی خا
ادخال ایتمك مكاری اوزرینه لازمكلور .

كذلك البسه ویمك مقابلنده سوت انا استیجاری، اجر
مجهوله اولمغله ٤٥٠ و ٤٦٠ ماده‌لر احكامنجه قیاس اولان ع
جواز ایسه‌ده عرف وعادته بناءً تجویز ایدلمشدر .

نته‌كیم : بر چارشونك اكثر اهالیسی یا چارشونك رئیس
اجرت مقطوعه ایله چارشویی بكلتمك اوزره بكجی‌یی استیج
ایتدكلرنده بو تقدیرده بدل ایجارك كل اوزرینه اولمسی مع
اولدیغی صورتده دیكرلری امتناع ایتسه‌لر بیله بكجی اجر
جمله‌سی اوزرینه لازم كلور. زیرا اجرتك كل اوزرینه اولم
معروف اولنجه كل اوزرینه اولمسی مشروط كبیدر حموی.

۱۸۸و۳٥٤و٤۹٥و٥٥٥و٦۲۲و۸۲۹و۱٤۱٥ ماده‌لری
بر چوق احكام بو قاعده‌دن تفرع ایلر .

﴿ ۳۷ ماده ﴾

[ناسك] بینلرنده وقوعبولان اخذ واعطا و سائر
[استعمالی] یعنی : ناسك شرعه ونص فقهایه مخالف اول
عرف وعادتلری [بر حجتدر كه] لدی الحاجه آكا مراج
و [آنكله عمل واجب] ولازم [اولور .]
یعنی : آنك خلافنه كیدیله‌مز .

بوماده مجامعده «استعمال الناس حجة يجب العمل بها» ديو
كور اولان قاعده‌دن مترجمدر .
بوكا تعامل وتعارف دخی دنيلور .
استعمال مذكور كلى اولديغى تقديرده حجت بولنديغى دركار
ده كلى اولميوب يالكز بربلده‌يه مخصوص اولديغى صورتده
مشايخ بلخه كوره ينه حجتدر . يعنى اوبلده‌ده حجت اولور.
را عرف خاص ايله حكم خاص ثابت اولور. اما ديكر بلده‌ده
ت اولماز. زيرا عرف خاص ايله حكم عام ثابت اولماز. ايمدى مجله،
دۀ آنفه‌ده عرف خاصك معتبر اولمسى قولنى اختيار ايلديكنه
راً بوراده دخی مشايخ بلخك قولى مرجح طوتيلمسى
اسب اولور: چونكه بر بلده‌يه مخصوص اولان عرف، عرف
اصدن عبارتدر .
اجماع شرعينك حجت اولمسنك مدارى . كلك كذبدن
صمتى اولديغى كبى تعامل وعرفك حجت اولمسنك مدارى
خی بودر.
استعمال ايله مادۀ آنفه‌ده ذكرى سبق ايدن عادت حقنده
ى : لفظين مذكورين بعضيلرى مترادفدر ديدكلرى حالده
يكر بعضيلرى عادت برلفظى معناى مجازى‌يه عرفا نقل ديمك
لوب اما استعمال برلفظى موضوع اصليسندن معناى مجازى‌يه
رعا نقل و آنده استعمالك غلبه‌سيدر ديو ذكروبيان ايلمشلردر.
ايشته ناسك استعمالى شرعه و نص فقهايه مخالف اولميان

خصوصاتده مجتدر . و منصوص عليه اولميان خصوصاده عرف و عادت و استعمال ناسه توفيق و آنك مقتضاسيله عمل اولنور فتح .

بو جهتله بر كيمسه نعل ايله شراكي يعنى تاسمه‌يي اشترا برله بايعك آني تشريك ايتمسي يعنى تاسمه‌يي نعله چاقمسي شرط ايلسه صحيح اولور . حالبوكه چه‌خه‌جيدن بر پالتولق چوخه آلسه‌ده ديكمسي بايع اوزرينه شرط ايلسه صحيح اولماز . فرق شودركه اولكي معامله متعامل اولوب اما ايكنجي معامله متعامل دكلدر .

ينه بوجهتله برمالك بيعي امرنده تاجرلردن بري ديكرندن استعانه ايدوب بيع واقع اولدقدن صكره معين مستعيندن اجرت طلب ايتسه چارشو اهاليسنك تعاملرينه باقيلور . اكر اجرت ايله عمل ايتمك متعاد ايسه اجر مثل آلور . دكل ايسه نسنه آله‌ماز بزازيه فى الخامس من الاجارة .

ينه بو جهتله ١٦٨ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره عرف و عادت بلده‌ده انشاى بيع ايچون مستعمل اولان لفظلر ايله بيعك انعقادى و ٣٨٩ ماده وجهله استصناعى متعامل اولان شيلرده على الاطلاق استصناعك تجويزى و ٦٣٦ ماده موجبنجه وقت مستقبله مضاف اوله‌رق وقوعبولان كفالتك صحيح اولمسى كبي بك چوق مسائل فقهيه بو اصلدن تفرع ايدر .

ينه بو جهتله بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه بر قاب ايچنده

موضوعاً بر هدیه کوندرسه عرف و عادته نظر اولنه‌رق اکر طبق ایچنده بولنان میوه کبی شیلردن ایسه اول میوه او کمسنه‌نك اولوب طبقی او کیمسه‌یه رد ایتمسی لازم کلوب اما اکر قوطی ایچنه باصیلمش مکهٔ مکرمه خرماسی یاخود الیوم درسعادتده متعارف اولدیغی اوزره ولادتی تهنیت ایچون کتوریلان مخصوص سپت ایچنه قونیلمش شکر کبی قابنك رد اولنمسی متعاد اولمیان یعنی: قابیله برابر مهدی الیهك اولمسی معتاد اولان شیلردن ایسه ظرفی دخی او کمسنه‌نك اولور.

ینه بو جهتله ٤٩٥ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله برکیمسه برکون ایشلمك یا استعمال ایلمك اوزره بر اجیر طوتدیغی یا بر دابه استکرا ایلدیکی صورتده طلوع شمسدن عصره قدر یاخود غروب شمسه قدر ایشلمك یا استعمال ایتمك خصوصنده عرف بلده نه ایسه آکا کوره عمل اولنور.

نته‌کیم: منقولك اصالةً وقفی صحیح دکل ایکن بر منقولك وقف اولنمسی حقنده بر بلده‌ده عرف و عادت جریان ایتمش ایسه او بلده‌ده او مقوله منقولك وقفی صحیح اولور. زمانمزده کتب شرعیه و مصاحف شریفه و نقودك وقفی متعارف اولدیغی کبی.

معلوم اولملیدرکه عاقدین میاننده شرعه مخالف اولمیه‌رق بر شرط ومقاوله درمیان اولنمش ایسه سکسان اوچنجی ماده حکمنجه آکا اتباع اولنمق لازم کلوب یوخسه بو مثللو شرط

و تصريحه قارشو عرف و عادت و استعماله باقيلمز .

مثلا بركون اوكلهدن ايكندي‌يه قدر ايشلمك مقاوله‌سيله استيجار اولنسان اجير آنجق بروجه مقاوله ايشلتديريله‌بيلوب يوخسه عرفه نظر ايديله‌رك آنی آندن زياده مدت ايشلتمكه اجبار ايديله‌ميه‌جكی كبی فلان كون صباحدن اوكله‌يه قدر فلان ايشده استعمال اولنمق اوزره استكرا اولنان دابه آنجق اوقدر مدت استعمال ايديله‌بيلوب يوخسه عرف وعادته بنـا اولنه‌رق آندن زياده صاحبنك اذنی اولمقسزين استعمال اولنه‌ماز .

وبرده شرعه مخالف اولان عرف و عادته اعتبار يوقدر . زيرا نص عرفدن اقوی اولمغـله ادنادن طولايی اقوای ترك اولنه‌ماز .

نص عرفدن اقوادر دنيلدی . زيرا عرف باطل اوزرينه دخی اوله‌بيلور . زمانمزده ليـالی عيدده شموع و سروجك مقـابره اخراجی كبی . اما نص ثابت اولدقدنصكره باطل اوزرينـه اولمسی محتمل اولماز . و برده عرفك حجت اولمسی آنجق آنی تعارف والتزام ايدنلر اوزرينه اولديغی حالده نص كل ناس اوزرينه حجتدر .

فقط امام ابی يوسف رحمه الله تعـاليدن بر روايتـه كوره نص عادت و استعماله مبنی بولنور ايسه اعتبار عرف و عادته و دكل ايسه نصه در ايمدی آلتون و كموش وزنی وبغدای و آرپه و خرما وطوز كيلی اولمسی حقنده نص شار

ى حديث شريف وارد اولمغله طرفينه كوره بونلرده نصه
تبار اولنه‌جغندن بغدايك بغداى مقابلنده بيع و مبادله‌سنده
لده تساوى شرط اوله‌رق كيلده تساوى‌يه رعايت ايدلميوبده
زنده تساوى‌يه رعايت ايدلسه جائز دكلدر . نته‌كيم آلتون
كموش موزوناتدن اولمغله بونلرده كيله ايله معامله يعنى مثلا
راض و استقراض ايدلمسى جائز دكل ايكن امام ابى يوسفه
وره بو اشياء سته‌دن آلتون و كموشك وزنى و بغداى
آرپه و طوز و خرمانك كيلى اولمسى حقنده‌كى نص شارع
صر سعادتده‌كى عرف وعادت و استعمال ناس اويله ايدوكنه
بو كبى عرف و عادت و استعماله مبنى اولان نصك حكمى
رف و عادتك تبدليله تبدل ايده‌جكنه بناءً اعتبار عرف
عادت واستعماله‌در بوايسه نفس الامرده نصه مخالف عرف
ه عمل اولميوب بلكه نصى تأويلدر. زمانمزده آلتون وكموش
رك مضروب و كرك غير مضروب اولسون عصر سعادتده
لديغى كبى موزون اولديغى مثللو آرپه و بغداى دخى مكيل
لمشدر واقعا آلتون و كموشك مضروب اولان قسمى
ن الناس عددا تعاطى و تداول ايديور ايسه‌ده بونك سببى
زرلرنده علامت وزن بولنان ضرب موجود اولمسندن ايلرو
وب يوخسه بوندن طولايى زمانمزده بونلر عددى اولمش
لدر حتى بونلر سيليك اولمق كبى زنا نقصانيت علامتى بولندقده
د ايله قبول ايدلمامسى دخى بونلرك موزون اولمسنه مبنيدر.

فقط زمانمزده طوز و خرماده وزن ایله معامله ایدلمکده اولمسی امام مشارالیه مذهبنه مبنی بولنمشدر .

یاغ و شکر و دقیق کبی اموال حقنده نص وارد اولمامغله بونلرده عرف و عادت ناسه توفیق اولنور زیلعی و حاشیهٔ و رد محتار فی الربا و شفاء العلیل .

﴿ ٣٨ ماده ﴾

[عادةً ممتنع اولان شیٔ حقیقةً] یعنی نفس الامرده [ممتنع کبیدر .] زیرا تعویل و اعتماد عادات اوزرینه در .

بوماده مجامعده « الممتنع عادة کالممتنع حقیقةً » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

بناء علیه برکیمسه « له عندی ثوب فی عشرة » دیو اقرار ایتسه بر ثوب لازمکلور . یوخسه اون ثوب لازم کلمز . زیرا اون ثوبك بر ثوبه ظرف اولمسی عادةً ممتنع اولوب عادة ممتنع ایسه حقیقةً ممتنع کبی اولدیغی جهتله کلامك آخری یعنی : فی عشرة سوزی لغو اولور .

کذا ، برکیمسه فلان قادینك حملی یعنی : قارنند‌ه‌کی جنینی بکا شویله بر مال صاتمش یا اقراض ایلمش اولدیغی جهتله شو قدر غروش بورجم وار دیو اقرار ایتسه بو اقراری ایله نسنه لازم کلمز . زیرا مقر عادة مستحیل بولنان سببی بیان ایلمشدر . چونکه جنیندن بیع واقراض تصور ایدیله‌مز .

وکذا بر کیسه‌ه دیکر کمسنه ایچون بر شی اقرار ایتدکدن صکره اقرارمده کاذب ایدم دیسه کشینك غیر ایچون کاذباً اقرار ایتمش وعاقلك کندینه مضر برشیئی کذبا سویلمش اولمسی عادة ممتنع اولمغله ۱۵۸۹ ماده وجهله مقرله بعدالتحلیف اقراری ایله مؤاخذه اولنور .

کذلك ، فقر ایله معروف اولان بر کیسه دیکر کمسنه‌دن دفعهٔ واحده ایله اقراض ایلدیکی یاخود کندوسندن غصب ایتمش اولدیغی کبی برسبب بیانیله اموال عظیمه‌یی دعوا ایتسه ظاهر اولان شو دعوانك عدم استماعیدرکه ابن الغرس دخی فواکه بدریه‌سنده بویله‌جه جزم ایتمشدر .

کذلك ۱۶۲۹ ماده دخی بوکا مثالدر . شویله‌که برکیمسه سنا کندوسندن کوچك وفقط نسبی معروف اولان برکمسنه ایچون بو، بنم اوغلمدر دیسه بودعواسی استماع ایدلمز . زیرا عادة ممتنعدر . زیدك اوغلی صکره‌دن عمروه اوغل اوله‌ماز .

ماده ۳۹

[ازمانك] تبدل و[تغیریله] عرف وعادته مبتنی بولنان [احکامك] یعنی : احکام جزئیه‌نك تبدل و [تغیری انکار اولنه‌ماز.] زیرا ازمان تغیر ایتدکجه ناسك احتیاجاتی واحوالی و عرف وعاداتی واستعمالاتی دخی تغیر ایده‌جکی جهتله دلیله مبنی اولمیوب عرفه مبتنی بولنان احکام جزئیه دخی تبدل ایدر. اما احکام کلیه هرحالده باقی اولوب تغیر ایلمز ! بو مثللو اختلاف

زمانی ایله اختلاف بر هانی بینی فرق و تمییز ایتمك خیلی دقته محتاجدر .

بوماده مجامعده «لاینکر تغیر الاحکام بتغیر الازمان» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب شارحی امکنه وعرفك تبدلی ایله دخی احکامك تبدل ایده‌جکنی ذکر ایدرك دیمشدر که بر کیمسه رمضانده مسجده بر موم کوندروبده یاقیلدقدنصکره ثلثی قالسه اول کیمسه‌نك اذن صریحی اولمدقجه امام و مؤذن اول باقی‌یی اخذ ایده‌مزلر . مکر که اوضعده بلا اذن صریح اخذ ایلملری عرف اوله . اوحالده اخذ ایده‌بیلور . دیمك اولورکه مذکور بقیه مومك اخذی عرف وعادت اولان بلده‌ده اخذ اولنمق حلال اولوب اما آنك اخذی عرف وعادت اولمیان بلده‌ده اخذی حرام اولور . بو مثال امکنه‌نك تبدلیله اولان تبدل احکامه مثالدر .

٣٦ ماده شرحنده ایضاح اولندیغی اوزره عرف خاص ایله حکم عام ثابت اولمیه‌جغی جهتله مذکور مومی کوندرنك اذن صریحی اولمقسزین بقیه مومك اخذی بر بلده‌ده عرف اولمش اولمغله عرف مذکور بولنمیان دیکر بلاد ده اخذ اولنه‌ماز حموی

ازمانك تبدلیله تبدل احکامك مثالنه کلنجه قدمای فقها عندنده اشترا اولنه‌جق خانه‌نك قبل الشرا بر اوطه‌سنی کورمك کافی اولوب آندن صکره صاتون آلان ایچون دیکر اوطه‌لری

كوردكده خيار رؤيت يوقدر. ومتأخرين فقها عندنده قبل الشرا هر بر اوطه‌سنى كورمدكجه خيار رؤيتى باقى اولور. متقدمين ايله متأخرين بينلرنده‌كى بو اختلاف، دليل وحجت اوزرينه مبنى اختلاف اولميوب بلكه انشاآت حقنده عرف وعادتك اختلافندن نشأت ايتمشدر كه قدماى فقها زماننده خانه‌لرك هر اوطه‌سى برطرز اوزره ياپيله‌كلديكندن بر اوطه‌سنى قبل الشراء كورمك سائرلرينى كورمكدن مغنى ايمش. مؤخراً خانه‌لرك اوطه‌لرى مختلف ياپلمق عادت اولديغندن برخانه‌نك براوطه‌سنى كورمك سائر اوطه‌لرينى كورمكدن مغنى اولمامشدر. اما بوبابده حكم كلى كه مقصد شرايه كوره بر علم كافى حاصل ايتمكدن عبارتدر تغير ايتميوب يالكز بو حكم كلينك حوادثه امر تطبيقى تغير زمان ايله تبدل ايدر. «٣٢٦» ماده‌يه باق. نته‌كيم مجله‌نك ٢٤٤ ماده‌سى دخى بوكا مثال اولور شويله كه مذكور ماده حكمنجه مجله تأليف اولنديغى زمانده مجيديه‌نك يرينه اجزا- سندن اولان قرقلق وايكيلك ويريله‌مز ايكن شمدى ويريلور. مذكور ماده شرحنه مراجعت اولنه.

شاهدلرك سراً و علناً تذكيه اولنمسى ومال وقف ومال صغيرى غصب ايدوب استعمال ايدن كمسنه‌يه هر حالده ضمان منفعت يعنى: اجر مثل، لازم اولمسى بوقاعده اوزرينه متفرع مسائلدندر. شويله‌كه: امام اعظم، زماننده ناسك صلاحى بولنديغندن خصم طعن ايتمدكجه مال حقنده اولان شهاداتده

تذكيهٔ شهوده حاجت اولمديغنى اجتهاد بيورمشلر ايكن امامين زمانى دهـا مؤخر اولەرق مشـارالیهما ناسك احوالنده تغير وكذب مشاهده بيورملريله سراً و علناً تذكيهٔ شهودك لزومنى اجتهاد بيورمشلر اولوب فتوى دخى امامين مذهبى اوزرينـه اولەرق مجلەنك ١٧١٦ مادەسنده بويلەجه قبول ايدلمشدر .

نتەكيم : منافع غصب، مضمون دكل ايكن متأخرين فقها ناسك اموال ايتام واوقافه اولان تعديلرينى مشاهده ايلدكلرندن قطعاً للاطماع الفاسدة بونلرده لزوم ضمان ايله افتا ايلمشلردركه ٥٩٦ ماده دخى بو وجه اوزره يازلمشدر .

اثناى شرحده اشـارت اولنديغى وجهله ازمانك تغيريله تغيرايدن احكام، عرف وعادت اوزرينه مبنى بولنان احكامدر. اما نص ايله ثابت اولان احكام تغير ايلمز. زيرا نص عرفدن اقوادر چونكه نص باطل اوزرينـه اولمسى اصلا محتمل دكل ايكن عرف باطل اوزرينـه اولەبيلور. ليـالئ عيدده شموع وسرجك مقابره اخراجنده زمانمز اهلنك تعارفلرى و ناسك قديم زماندنبرو بيوع فاسدەيى تعاملرى و بو جملەدن اولەرق مظروفك بيعى وظرف ايچون مقدار تخمنك طرحى ونقدينك نسئة ومتفاضلا بيعى وبونلر مثللو عقود فاسده وباطلەيى تعارفلرى وغيبت كبى محرماته الفتلرى وبوكا بكزر انواع فسوقى اعتيادلرى كبى. بو كبى محرمات اعتياد وتعامل ايله حلال اولور دينلمك باطل وبوكا اعتقاد اولنمق العياذبالله تعالى دينك وايمانك تهلكەيه

وقوعنی مستلزم اولور شفاء العلیل. نته‌کیم: ۳۷ ماده شرحنده دخی ذکر اولندی .

﴿ ٤٠ ماده ﴾

[عادتك دلالتیله معنای حقیقی ترك اولنور .] ده مجـازه کیدیلور .

بو ماده مجامع ومنارده «الحقیقة تترك بدلالة العادة» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

لفظك ایکی معناسی بولنوب بری معنای حقیقیدرکه اصل اولان بودر دیکریده معنای مجازیدر . اوچنجی اوله‌رق علماء بیانك ذکر ایتدکاری معنای کنائی علماء اصوله کوره بعضا حقیقت وبعضا مجاز اولور. نته‌کیم ۱۲ ماده شرحنده ایضـاح اولنمشیدی. لفظك معنای حقیقیسی لباس ملك ومعنای مجازیسی لباس مستعار کبیدر. بنـاءً علیه برلفظك معنای حقیقیسـنده استعمال ایچون قرینه ودلیل لازم اولمیوب اما معنای مجازیده استعمالی ایچون قرینه یعنی معنـای حقیقیدن صارف بر دلیل لازمدر. وبو قرینه ودلیلك انواعی واردر . بریسـیده معنای حقیقینك عادة مهجوریتیدرکه بو ماده‌ده بیان اولنیور. «٦١» ماده شرحنده بیـان اولنـه‌جغی اوزره بو ماده «٦١» ماده‌ده داخلدر .

یعنی : بر لفظك معنـای حقیقیسـنك غیری بر معنـاده

استعمالی عرف و عادت اولنجه معنای حقیقی‌یه باقلمیه‌رق معروف ومعتاد اولان معناده استعمال اولنور. وعرف وعادت معنای حقیقیدن صارف قرینه اولور .

علم اصول فقهده مذکور اولدیغی اوزره بو قاعده‌نك تفصیلاتی شودرکه بونده اوچ صورت واردر : صورت اولی ، حقیقت، مستعمل اولمدیغی تقدیرده کرك متعذر اولسون کرك عادة یا شرعا مهجور اولسون مجاز بالاتفاق اولیدر. بو صورتده معنای مجازی‌یه کتمك اوچ سببدن طولایی اولمش اولور. برنجیسی حقیقتك متعذر بولنمسیدر. متعذر شول معنایه دینورکه آکا وصول بلا مشقة ممکن اولماز . بوکا مثال : بر کیمسه‌نك شو آغاجدن یمم دیو یمین ایتمسی اولوب بونك معنای حقیقیسی بولنان نفس آغاجدن اکل ایتمك متعذر اولمغله مجازه حمل اولنه‌رق او آغاج مثمر ایسه ثمرینه دکل ایسه پاره‌سنه حمل اولنور. ایمدی بونده معنای حقیقی مهجور اولمغله حتی تکلف ایدرك آغاجی اکل ایتسه حانث اولماز فان قلت المحلوف علیه عدم اکلها و هو غیر متعذر بل المتعذر اکلها قلت الیمین اذا دخلت فی النفی کانت للمنع فوجب ان یصیر ممنوعا بالیمین و ما لا یکون مأکولا لا یکون ممنوعا بالیمین ابن ملك .

ایکنجیسی، حقیقتك عادة مهجور اولمسیدر. بوکا مثال : بر افندی کیجه‌لین زقاغه کیدرکن اوشاغنه فناری یاق دیدکده

بو کلامك معنای حقیقیسی فنارك ذاتنی یاقمق ایسه‌ده حقیقت مذکوره مستعمل اولمیوب مهجور اولدیغی وبو سوز ذکر محل وارادهٔ حال علاقه‌سیله فنارك ایچنده‌کی مومی یاقمق معناسنه معروف ومستعمل بولندیغی جهتله اوشاق مذکور مومی یاقه‌بیلور. یوخسه کلام مذکوری معنای حقیقیسنه حمل ایدرك فنارك ذاتنی یاقه‌ماز، حتی یاقارایسه ۹۱۲ ماده حکمنجه ضامن اولور.

عادة مهجوره دیکر مثال : فلانك اوینه آیاق باصمم دیو واقع اولان یمینده‌کی آیاق باصمم لفظیدرکه معنای حقیقیسی بولنان چپلاق آیاغمی قومام مفهومی مهجور اولمغله اوینه کیرمم معناسنده مستعمل ایدوکی ۳۶ ماده شرحنده بیان اولنمشیدی.

اوچنجیسی، حقیقتك شرعا مهجور اولمسیدر. شرعا مهجوره مثال : فلانی خصومته توکیل ایتدم لفظنده‌کی خصومتك معنای لغویسی نزاع ایسه‌ده شارع تعالی ولاتنازعوا امر جلیل هدایت دلیل ایله نزاعی منع بیورمش وبناءعلیه بومعنی مهجور بولنمش ایدوکندن بو کلامده‌کی خصومت جواب معناسنده مستعمل وجواب ایسه اقرارده انکارده شامل اولمغله وکیل بالخصومه خصمك مدعیاتنی اقرار ایتسه دخی جائز اولور.

صورت ثانیه، حقیقت مستعمل اولوب مجاز غیر مستعمل اولدیغی ویاخود استعمالده ایکیسیده مساوی یاخود معنای حقیقی استعمالاً مجازدن اکثر بولندیغی تقدیرده حقیقت، مجازدن بالاتفاق اولیدر.

صورت ثالثه، مجاز حقيقتك استعمالندن اكثر و اغلب اولنجه امام اعظمه كوره حقيقت اوليدر. زيرا مستعار اصله مزاحمه ايده‌مز. وامامينه كوره مجاز اوليدر. بوكا مثال: بر كيمسه شو بغدايدن يمم ياخود فراتدن ايچمم ديو يمين ايتدكده امام اعظمه كوره عين حنطه‌يي يمك و فراتدن بطريق الكرع «صويي موضعندن آغزيله يعني بارداق وكف كبي بر شي ايله آلميه‌رق ايچمك» ايچمكله حانث اولوب اما او بغدايدن اعمال ايدلمش دقيق يا خبزي يمكله حانث اولميه‌جغي كبي فراتدن دستي وفوچي ايله صو آلوب ايچرسه ينه حانث اولماز. فقط امامينه كوره كرك بغدايدن وكرك آندن اعمال ايدلمش دقيق وخبزدن يمش اولسون حانث اوله‌جغي كبي فراتدن كرع صورتيله ياخود قاب ايله آلوب ايچدكده ينه حانث اولور ابن ملك.

بو ماده‌دن صورت اولى قصد اولنه‌رق مسئله، مسئلهٔ اتفاقيه عد ايدلمك ممكن اولديغي كبي صورت اولى وثالثه‌يه عام و شامل عد اولنه‌رق امامين مذهبنه مبني عد ايدلمك دخي ممكن اوله‌بيلور.

ايشته تعديل و اعتماد عادت اوزرينه اولديغي جهتله علما ديمشلردركه بربلده مفتيسنه اوبلده اهاليسندن اولميان برمستفتي وارد اولديغي حالده مذكور بلده‌نك عادتي اوزره افتا ايتميوب مستفتينك مملكتي اهاليسنجه، سؤال اولنان لفظ لغوينك معناي عرفيسي اولوب اولمديغي ولفظ مذكور لغوي اولميوب عرفي

بولنديغى صورتده مذكور مملكتك عرفى بلدهٔ مذكوره عرفه مطابق بولنوب بولنمديغى تحقيق وتدقيق ايتدكدن صكره جواب ويرمليدر .

بو ماده اوزرينه متفرع بعض مسائل بروجه آتى ذكر اولنور. شويله كه ١٥٨٤، مادهده بيان اولنديغى اوزره شرطه تعليق اولنان اقرار . باطل اولديغى حالده عرف ناسده حلول اجله صالح اولان برزمانه تعليق اولنور ايسه دين مؤجلى اقراره حمل اولنور . شويله كه بر كيمسه ديكر كمسنه يه بن فلان محله وارير ايسه‌م سكا شوقدر غروش دينمدر ديو اقرار ايتسه باطل اولديغى حالده فلان آيك ابتداسى ياخود روز قاسم كلور ايسه سكا شوقدر غروش دينمدر ديسه دين مؤجلى اقراره حمل اولنه‌رق مقرله اجلى تصديق يامقر اجلى اثبات ايدر ايسه اولوقتك حلولنده ومقرله اجلى تكذيب ايدوبده مقردخى اثبات ايده‌مز ايسه بالطلب مؤجل اولمديغنه مقرله تحليف اولندقدن صكره حالا مبلغ مزبورك مقرلهه تأديه‌سى لازم كلور .

كذلك موته معلق اوله‌رق اقرار ، ورثه دينى انكار ايتمسون ايچون اشهاده حمل اولنور. شويله كه بركيمسه اكروفات ايدر ايسه‌م فلان كمسنه يه شوقدرغروش بورجم وار ديسه اشهاد اولوب كرك صاغ قالسون كرك وفات ايتسون مبلغ مذكورى او كمسنه يه ويرمسى لازم كلور .

نته كيم : سكسان ايكنجى ماده شرحنده بيان اولنه‌جغى

اوزره شرطه تعليق اولنان ابرا باطل اولديغى حالده داين ابرائى كندو موتنـه تعليق ايتسه يعنى : مثلا داين مديونه بن وفات ايدرايسهم ذمتكده‌كى آله‌جغمدن سن بريسين ديسه صحيح وتعليق بوراده معناى مجازيده استعمال اولنه‌رق وصيته حمل اولنور .

﴿ ماده ٤١ ﴾

[عادت] وعرف [آنجق مطرد ياخود غالب] و وقت تلفظه متصل ومقارن [اولدقده معتبر اولور .]

بو ماده اشباهده « انما تعتبر العادة اذا اطردت اوغلبت » ديو مذكور اولان قولدن مترجم ومأخوذ بولنمشدر .

وبو ماده مادهٔ آتيه‌نك اصلى وقاعده‌سى كبيدر .

يعنى شرعا معتبر ايدوكى ٣٦و٣٧ و٣٨و٣٩ و ٤٠ ماده‌لرده بيان اولنـان عرف وعادت ، مطرد يعنى : اصلا تخلف ايتمز يا غالب يعنى : قليلاً تخلف ايتسه‌بيله اكثريا تخلف ايتمز اولمق لازمكله‌جكى كبى اشباهده بيان اولنديغى اوزره عرف وعادتك وقت تلفظده يعنى : عرف و عانه حمل اولنه‌جق شيئك وقوعى زماننده بولنمسى شرط اولوب حتى مثلا : مؤخراً حادث اولان بر عرفه او عرفك حدوثنـدن اول ظهور ايدن وقايع حمل اولنه‌ماز .

خلاصهٔ كلام . عرف وعادتك معتبر اولمسنده ايكى شرط واردر . شرط اول ؛ عادت وعرف غالب يامطرد اولمق ، شرط

ثانی ؛ عادت وعرف مقارن سابق اولوب یوقسه متأخر حادث وطاری اولمامقدر .

مثلا: بر بلده‌ده انکلیز وعثمانلی وفرانسز آلتونلری کبی مالیتده مختلف آلتونلر تداول ایدوبده فقط عثمانلی آلتوننك رواجی یعنی: اخذ واعطاده آلنوب ویرلمسی دیکرینه‌نسبة غالب وزیاده اولجه مثلا برکیمسه جنسنی بیان ایتمیه‌رك ایکی آلتونه برمال آلسه عثمانلی آلتونه مصروف اولور . یعنی: بوتقدیرده آلتون تعبیری عثمانلی آلتونه مصروف اولمسنده مذکور آلتونك رواجده اغلبیتی شرطدر. نته‌کیم : «٢٤٠» ماده شرحنده تفصیل اولنور .

﴿ ٤٢ ماده ﴾

[اعتبار] یعنی احکام شرعیه‌ده اعتبار آنجق [غالب شایعه اولوب] یوقسه مغلوب و[نادره دکلدر.] زیرا مغلوب غالبه تابع اولمغله آتی الذکر قرق سکزنجی ماده حکمنجه آکا آیروجه حکم ویریله‌مز . شایع ناس ایچره یاییلوب فاش وآشکاره اولمق معناسنه‌در. ناقص واویلرده اسم فاعل همزه ایله یازلمق وقولدن قائل دینلمك وناقص تائیلرده اسم فاعل یا ایله یازلمق وبیعدن بایع دینلمك واولوجهله ناقص واوی ایله ناقص یائی آره‌سی کتابة فرق اولنمق قاعدهٔ صرفیه مقضاسندن ایسه‌ده بعضاً ناقص یائیلر واویلر کبی همزه ایله‌دخی یازلدیغی واردر.

بوماده مجامعده « الاعتبار للغالب الشایع لاللنادر. »

دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب مادهٔ آنفه بو ماده‌نك فرعی کبیدر. یعنی : اعتبار آنجق غالب شایعه اولوب مغلوب ونادره اولمدیغی جهتله عادت آنجق مطرد یاخود غالب اولدقده معتبر اولور .

مفقودك طقسان یاشنی اکمالنده موت ایله حکم اولنمسی بواصله تفرع ایدر. شویله‌که مفقود وقت ولادتندن اعتباراً طقسان یاشنی اکمال ایتدکده حقیقةً وفاتی ثابت اولمسه‌بیله حاکم اصولنه توفیقاً وفاتیله حکم ایدرك اموالنی ورثه‌سی بیننده تقسیم ایده‌بیلور. زیرا غالب شایع اولان بنی آدمك بوسنه واصل اولمزدن اول وفاتی اولوب اکرچه بوسندن زیاده برحیات قالان بولنور ایسه‌ده بونلر نادر اولمغله آکا اعتبار اولنماز. ایشته بو مسئله‌ده غالب شایعه اعتبار اولندیغندن موت مفقود ایله‌حکم اولنوب اعتبار مغلوب ونادره اولمامغله مفقود برحیات اعتبار ایدلمدی .

مفقوده متعلق مسائل بوندن اقدم طبع اولنان «رسالهٔ مفقود» نام رساله‌مزده مفصلاً مذکور اولمغله اورایه مراجعت اولنه !

کذلك ۹۸۷ ماده ده ذکر اولندیغی اوزره اون بش یاشنی اکمال ایدن کیمسه‌نك حکماً بالغ عد اولنمسی بو قاعده‌نك فرعیدر. غالبا و اکثریا علامةالبلوغ مدت مذکوره‌دن زیاده تأخر ایلمز. واقعا بعض کمسنه‌لرده علامةالبلوغ اون

آلتی یا اون یدی یاشك اكمالندن صكره ظاهر اولور ایسه‌ده بونلر نادر اولمغله آكا اعتبار اولنماز. و بناءً علیه بوكمسنه‌لر دخی اون بش یاشنی اكمال ایتدكلرنده بالغ عد اولنورلر.

كذلك مدت حضانه اركك چوجغك استغناسنه یعنی: كندی باشنه اكل و شرب و تلبس و استنجایه مقتدر وقیز چوجغك مشتهات اولنجه‌یه قدر اولوب مدت مذكوره اركك چوجقده یدی و قیز چوجقـده طقوز یاش اولمق اوزره تقـدیر اولنمش ومجمع الانهرده ذكر اولندیغی وجهله فتوی دخی بونك اوزرینـه بولنمشدر. اكثر چوجقلرده مدت مذكوره‌ده استغنا و مشتهات اولمق حاصل اولور. لكن بعض چوجقلرك بنیه‌لرینه واقلیم و تربیه‌لرینه كوره مدت حز بوره‌ده استغنا و مشتهات اولمق حاصل اولماز ایسـه‌ده بونلر نادر اولوب اعتبار ایسه غالب شایعه‌در.

﴿ ماده ٤٣ ﴾

[عرفا معروف اولان شی] شرعاً، صراحةً [شرط قیلنمش كبیدر.] اكر اول عرفك غیریسیله تصریح ایدلمز ایسه، بو ماده اشباهده «المعروف عرفا كالمشروط شرطاً». ورد المحتارك كتاب الهبه‌سـنده: «والاصل فیه ان المعروف عرفا كالمشروط شرعا» و مشرعده «الثابت بالعرف كالثابت بدلیل شرعی والثابت بالعرف كالثابت بالنص» و پیری زاده‌ده

«المعروف بالعرف كالمشروط باللفظ» دیو مذکور بولنان مسئله‌لردن مأخوذ بولنمشدر .

عرف ، مشتهر بشهادة العقول و طبایع سلیمه عندنده مقبول اولان شیدر .

بو ماده اوزرینه متفرع بعض مسائل بروجه آتی ذکر و ایراد اولنور : شویله که بر کیمسه شوقدر آلتونه برمال اشترا ایتسه‌ده او آلتونك نوعنی یعنی عثمانلی یا انکلیز یا فرانسز آلتونی اولدیغنی بیان ایلمسه بدلالة العرف عثمانلی آلتونی تعین ایدرك کویا حین مقاوله‌ده و اثنای مبایعه‌ده عثمانلی آلتونی تصریح و شرط ایدلمش کبی اولور .

فقط عرفك غیریسیله تصریح ایدیله‌رك مثلا شوقدر عدد انکلیز یا فرانسز آلتونی دیو مقاوله و پازارلق اولنور ایسه آرتق اول عرفه اعتبار قلنماز کشف الاسرار شرح المنار .

نته‌کیم ٥٦٣ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره بر کیمسه‌نك طلبی اوزرینه اجرت ایله خدمت ایدر مقوله‌دن بر شخص او کیمسه‌یه اجرت مقاوله ایدلمیه‌رك یعنی اجرتدن سکوت اولنه‌رق خدمت ایتدکده شخص مرقوم اجر مثل آلور . (٤٦١ ماده‌یه باق) .

چونکه شخص مرقومك اجرت ایله خدمت ایدر مقوله‌دن اولدیغی معروف بولنمسی صراحةً و لفظاً کندوسیچون اجرت شرط قیلنمش کبیدر . ایمدی بو وجهله شرط اجرت ایله بر اجیر استیجار اولنوب فقط مقدار اجرت بیان اولنمسه اجر مثل

لازم كله جكى جهتله بونده دخى اجر مثل لازم كلدى .

كذا بركيمسه ديكمك يا بوياتمق يا ييقامق ايچون البسه سنى درزى يا بوياجى يا ييقاييجى يه ويروب بعده اجرتله يا مجاناً ايشلنديكنده اختلاف ايتسه لر يعنى اول كيمسه مجاناً ايشلدك ديو و درزى وبوياجى و ييقاييجى اجرت ايله ياپدم ديو نزاع ايلدكلرنده درزى يا بوياجى يا ييقاييجينك اجرت ايله اجراى صنعت ايلملرى معروف اولنجه سوز اشخاص مرقومه نكدر . چونكه بونلرك عمللرينك اجرت ايله معروف اولمسى اجرتك مشروط اولمسى منزلنده اولور .

كذا بر كيمسه بر اينكى صاتون آلدقدنصكره صاغيلماز ايدوكى ظاهر اولدقده بو مثللو اينكك سوت ايچون آلنمسى معروف ايسه مشترى ٣١٠ ماده يه بناءً رد ايده بيلوب اما ات ايچون آلنمسى معتاد ايسه رد ايده مز .

وكذا بركيمسه مال صاحبنك اذنى اولمقسزين معد للاستغلال اولان بر مالى استعمال ايتسه ٥٩٦ ماده ده ذكر اولنديغى اوزره تأويل ملك وعقد اولمديغى حالده اجر مثل لازمكلور . زيرا مذكور مالك اجرت ايله استعمالى معروف اولمسى اول كيمسه اوزرينه اجرت شرط قلنمش حكمنده اوليور . حالبوكه اجرت مقاوله اولنوبده مقدارى تعيين اولنميجه اجر مثل لازم كلور . شويله كه مثلا بركيمسه بر خانه نازل اولسه ياحمامه كيرسه ياخود بر دلاله مال صاتدرسه اجرت مقاوله ايتمسه بيله

بحسب العرف خان و حمام و دلال اجرتلو و اجرت شرط قیلنمش کبی اولوب بناءً علیه اجرتی ویرمکه مجبوردر .

کذلك ، ولیمه و ختان کبی جمعیتلرده بر شخصك دیکرینه ارسال ایلدیکی مالك اکر علی وجه الهبه اولمسی معروف ایسه هبه حکمنده اولوب مال موهوب هلاك اولدقدن یا اتلاف اولندقدنصکره بو هبه‌دن رجوع اولنه‌ماز . (٨٧١ ماده‌یه باق!) و اکر علی وجه البدل اولمسی معروف ایسه بدل ایله وفا لازم اولدیغندن مثلیاتدن ایسه مثلنك وقیمیاتدن ایسه قیمتنك اعطاسی ایجاب ایدر .

کذلك قیم اجر مثله مستحق اولور . قاضی یا اهل محله قیم ایچون اجرت کرك شرط ایتسون وکرك ایتمسون . زیرا ظاهر اولان قیملکی انجق اجرت ایله قبول ایتمك اولوب معروف ومعهود مشروط کبیدر بحر فی الوقف .

وکذلك اب بنته جهازا بعض اموال ویروب صکره عاریت اوله‌رق ویردیکنی ادعا ایتدکده عرفاً وعادةً اب بو اموالی دکل عاریت ملك اولمق اوزره ویرمك معتاد وعرف اولوب عرف واقع ذخی مستمر اولنجه بینه بولنمدیغی حالده ابك قولی قبول اولنماز . اما عرف مستمر اولمیوب مشترك اولنجه سوزا بکدر . «٤١» ماده‌یه باق اشباه .

نته‌کیم قریه چوبانی سرح یعنی صغر سروسی قریه زقاقلرینه داخل اولدیغنده هر صغری صاحبنك زقاغنه صالیویروب خانه‌سنه تسلیم ایتمامکله تلف یا ضایع یاخود قورت یسه نظر اولنور .

عرف وعادت بووجهله صاليويرمكده مطرد اولنجه چوبانه ضمان لازم كلمز زيرا معروف مشروط كبيدر. اما عرف وعادت مطرد اولمينجه ضمان لازم كاور . كرك قورت ييسون وكرك ضايع اولسون تكملهٔ ردمحتار فى اخرالوديعة .

معلوم اولمليدركه ٣٧ ماده شرحنده دخى ذكر اولنديغى اوزره عرفا معروف اولان شيئك مخالفى ذكر وتصريحيله مقاوله اولندقده ارتق اعتبار عرفه اولميوب تصريحهدر . شويله كه مثلا بردرزى بركيمسهنك البسهسنى تبرعاً ومجاناً ديكمكى صراحةً تعهد ايدوب ديكسه صكره عرفه بنا ايديلوبده اول كيمسهدن اجرت مطالبه ايدهمز.

كذلك آنفا ذكراولنديغى اوزره بدلالة العرف دراهم مطلقه نقد بلده مصروف ايكن طرفين غيرمعروف اولان نقدى تصريح ايدرلرايسه ارتق عرفه مبنى خلافنه كيديلهميهجكى كبى صغرسوريسى قريهيه كيردكدن صكره هر بر فردى صاحبنك خانهسى زقاغنه صاليويرمك عادت ايكن صغر چوبانى صاحبى بوندن نهى ايتدكدن صكره صاليويرسهده ضايع اولسه ضامن اولور تكملهٔ ردمحتار فى آخر الوديعة وشرح المنار كشف الاسرار .

﴿ ماده ٤٤ ﴾

[بين التجار معروف] ومشتهر [اولان شى بينلرنده] صراحةً [مشروط] يعنى مقاوله اولنمش [كبيدر .]

حتى معامله‌لرنده تصريح قيلنمسه بيله اول شيئك ايفاسى لازم كلور. امام محمد بوياجى اصنافى يا نه كيدرك معامله‌لرندن بو شو ايشدن مقصدلرى نه ايدوكنى سوآل واستيضاح ايدر ايدى بحر فى القضاء .

بو ماده ، مادهٔ سابقه‌نك غيرى برشى اوليوب آنده داخل وشرح مجامعده « ومنها لو باع التاجر فى السوق شيئاً بثمن ولم يصرحا بحلول ولا تأجيل وكان المتعارف فيما بينهم ان يأخذ البايع من ثمنه كل جمعة قدراً معلوماً انصرف البيع اليه بلا بيان للعرف » ديو مذكور بولنان مسئله‌دن مأخوذ بولنمشدر. مادهٔ سابقه بو ماده‌دن دها اشملدر زيرا مادهٔ سابقه تجار وسائر صنف اهالى بيننده معروف اولانه عام وشامل ايكن بو ماده يالكز تجار بيننده معروف اولانه مخصوصدر . اهميت تجاريه‌يه بناءً آيروجه تصريح ايلمشدر .

بناءً على ذلك برتاجر برمالنى بيع ايتمسنى ديكر كمسنه‌يه امر ايدوب اودخى مالى بيع ايله پاره‌يى امين بيلديكى برشخص ايله ارسال ايتديكى حالده شخص مرقوم فرار ايدرك پاره ضايع اولسه وكيللرك امين بيلديكى شخص ايله ثمن مبيعى مؤكللرينه كوندرملرى بين التجار معروف واشتهار شايع ايله مشتهر ومعتاد اولديغى تقديرده او كمسنه‌يه ضمان لازم كلمز . يعنى ١٤٦٣ ماده حكمنجه ثمن مذكور او كمسنه يدنده وديعه اولوب ٧٩٠ ماده‌يه بناءً مستودع وديعه‌يى بلا اذن آخره تسليم ايده‌ميه‌جكندن

اوكمسنه‌يه ضمان لازم‌كلور دنيله‌مز. زيرا بومعامله بين التجار مشتهر اولنجه‌وكيل بالبيع اوزرينه پاره‌يى امين‌بيلديكى شخص ايله كوندرمسى شرط قيلنمش حكمنده اولور .

كذا اعتباراً لعادة التجار مضارب ركوب ايچون حيوان اشترا وسفينه استكرا ايده‌بيلوب اماركوب ايچون سفينه‌يى اشترا ايده‌مز . « قال فى البزازيه قبيل متفرقات البيوع اشترى قطنا معلوماً بثمن معلوم يحط من حصة الورام ان كان معهوداً لان المعروف كالمشروط انتهى .»

﴿ ٤٥ ماده ﴾

[عرف] وعادت [ايله تعيين] وتخصيص [نص ايله تعيين] وتخصيص [كبيدر.]

بو ماده دخى آنف الذكر ٤٣،٤٤ ماده‌لرده داخل اولوب منافع الدقايقده « كذا قالوا المعروف كالمشروط فعلى المفتى به صارت العادة كالمشروط صريحاً » ديو مذكور اولان قاعده‌دن اخذ اولنمشدر . بوماده اوزرينـه برر عنوان تحتنده اوله‌رق بعض مسائل تفريع اولنور .

« اعاره »

٨١٦ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره اعارهٔ مطلقه‌نك عرف وعادت ايله تقيد ايتمسى بوماده‌يه متفرعدر . نته‌كيم رد المحتارده « يحمل ماشاء اى من اى نوع كان لاالحمل فوق طاقتها كالوسلك

طريقا لا يسلكه الناس فى حاجة الى ذلك المكان ضمن اذ مطلق الاذن ينصرف الى المتعارف وليس من المتعارف الحمل فوق طاقتها » دينلمشدر .

« وكالت »

بيعه توكيل متعارف اولان ضرردن عارى صورتله توكيله محمول اولەرق ١٤٩٩ ماده وجهله برمالك تبعيضنده ضرر وار ايسه وكيل آنك نصفنى صاتەمز . چونكه بو تقديرده مؤكله شركت ضررى لاحق اولور. فقط قبل الخصومة نصف اخرى دخى صاتدقده ضرر شركت زائل اولمغله ممنوع اولان نفاذ دخى عودت ايدر . (٢٤ مادەيه باق)

وكذا ١٤٩٨ ماده ده ذكر اولنديغى كبى على الاطلاق بيعه وكيل اولان كيمسه مؤكلنك مالنى پشين اقچه ايله ياخود اول مال حقنده بين التجار معروف اولان مدت ايله ويرەسىيه صاته بيلورسەده عرف وعاته مخالف برمدت طويله ايله صاتەمز. چونكه مدت طويله ايله صاتيلەماسى عرف ايله تعيين ايدلمش اولمغله صراحةً شرط قيلنمش كبى اولورده مار الذكر ١٤٩٨ مادەده صرحةً بروجه پشين صاتمغه وكيل اولسه ويرەسىيه صاتەمز ديو مذكور اولان فقره قبيلندن اولور .

« اجاره »

٥٢٧ و ٥٢٨ مادەلر دخى بو قاعده اوزرينه متفرع مسائلدندر .

﴿ ٤٦ ماده ﴾

[مانع ومقتضى تعارض] واجتماع [ايتدكده مانع تقديم اولنور .]

بو ماده اشباهده « اذا تعارض المانع والمقتضى فانه يقدم المانع » ديو مذكور اولان قاعده‌دن مترجم بولنمشدر .

بونده‌كى مقتضى اسم فاعل صيغه‌سيله اولوب يوخسه اسم مفعول صيغه‌سيله مقتضى دكلدر زيرا مقتضى اصوليونه كوره شول لازم متقدمه اطلاق اولنوركه شرعا ياخود عقلا منطوقك صحتى آكا متوقف اوله ايمدى بورده‌كى مقتضى بومعناده دكلدر .

بو ماده‌نك اوزرينه متفرع بعض مسائل آنك نوعنه كوره برر عنوان تحتنه وضع ايله بروجه آتى تفريع اولنور .

« بيع »

[بناء على ذلك] ٧٥٦ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره [بر آدم] يعنى راهن [بورجليسى] يعنى داينى [يدنده مرهون اولان مالنى] بورجليسنك يعنى مرتهنك اذنى اولمدجه [آخره صاته‌مز .] يعنى صاتسه نافذ اولميوب مرتهنك اذننه يافك رهنه موقوف اولور. چونكه راهنك مذكور ماله مالك اولمسى ١١٩٢ ماده حكمنجه آخره صاتمغه اقتدارنى مقتضى ومذكور مال مرهون بولنمسى ٧٤٧ ماده وجهله شو اقتداردن

مانع اولمغله مانع طرفی ترجیح اولنه‌رق بیع تجویز اولنمدی.
یعنی بیع مذکور نافذ اولمدی .

کذا ٣٩٧ ماده ده ذکر اولندیغی اوزره و فاءً صاتیلان مبیعی کرك بایع و کرك مشتری آخره صاته‌میه‌جغی کبی ٣٥٠ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله مانع ردبولندیغی حالده بایع معیب اولان مبیعی کیرو آله‌میوب نقصان ثمن ویرمکه مجبور اولور . ایشته مبیعك معیب چیقمسی ٣٣٧ ماده حکمنجه ردی مقتضی. ومانع رد بولنمسی رده مانع اولوب اولوجهله مانع ایله مقتضی تعارض ایتمکله مانع طرفی ترجیح اولنه‌رق رد جهتنه کیدلمیوب فقط اوتوز برنجی ماده‌یه توفیقاً ضررك بقدرالامکان ازاله‌سی ضمننده نقصان ثمنك ردی لازم کالدی .

کذا بر کیمسه معلوم برمال ایله نزاعه مفضی جهالت ایله مجهول اولان مالنی عقد واحد ایله صاتدقده رکن بیعك وجودی و برینك معلوم اولمسی معلومده بیعك صحتنی مقتضی ایسه‌ده دیکرك بروجه مذکور مجهول اولمسی بیعك صحتنی مانع اولمغله مانع طرفی بالترجیح بیع مذکور هیچ برنده صحیح اولماز .

وکذا بر کیمسه بر مال متقوم ایله لاشه کبی هیچ واصلا مال اولمیان شیئی عقد واحد ایله صاتدقده امام اعظم حضرتلرینه کوره بیع هیچ بریسنده صحیح اولماز . چونکه برینك مال متقوم اولمسی صحت بیعی مقتضی ایسه‌ده دیکرینك لاشه بولنمسی

٢١٠ماده‌یه بناء صحت بیعه مانع اولمغله بوراده مانع طرفی ترجیح اولندی .

کذلك متعاقدیندن ایکیسی ایچون دخی خیار شرط بولنوبده برلکده اوله‌رق یعنی معاً بریسی فسخ ودیکری مجیز اولسه فسخ طرفی ترجیح اولنور .

« شرکت »

١١٩٢ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره فوقانیسی برینك وتحتانیسی دیکرك ملکی اولان ابنیه‌ده بریسی دیکرینك اذنی اولمدقجه اکا مضر اوله‌بیله‌جك برشی یاپه‌مز وکندی بناسنی یقاماز. ایشته بومثالده کوریورزکه مثلافوقانی صاحبی فوقانی‌یه مالك اولمسی و ١١٩٧ ماده حکمنجه هیچ برکیمسه ملکنده تصرفدن منع اولنه‌مامسی جهتیله فوقانی صاحبنك تصرفی مقتضی وتحتانی صاحبنك فوقانیده حق سقفی بولنمسی جهتیله فوقانی صاحبنك تصرفنه مانع اولمغله مانع طرفی ترجیح اولنور.

« اقرار »

بر مریض ، مرض موتنده بومال فلان وارثم ایله فلان اجنبینکدر دیو ایکیسنه اقرار ایدوب مقر لهما دخی شرکتی تصدیق ایتسه‌لر برینك وارث بولنمسی ١٥٩٨ ماده حکمنجه اقرارك صحتی مانع و دیکرینك اجنبی اولمسی ١٦٠١ ماده موجبنجه اقرارك صحتی مقتضی اولوب فقط مانع طرفی ترجیح اولنه‌رق اقرار مذکور هیچ بریسی حقنده صحیح اولماز .

« شهادت »

متوفانك صغير ولدى لهنه وصينك شهادتى ١٧٠٣ ماده حكمنجه غير جائز وكبير ولدى لهنه شهادتى جائز ايكن وصى، متوفانك برى بالغ ديكرى صبى اولان ايكى ولدى لهنه شهادت ايتدكده ميراثك غيريسنده رد اولنور .

كذا برادر وهمشيره بر كيمسه‌دن بر مالى دعوى ايتدكلرنده بودعوايه قيزك زوجيله اجنبى بر كمسنه شهادت ايتسه‌لر ١٧٠٠ ماده حكمنجه زوجك زوجه‌سى لهنه شهادتى جائز اولمديغندن بو شهادت نه‌برادر نه‌ده همشيره حقنده قبول اولنور. يعنى ايكيسى حقنده دخى قبول اولنماز . ايشته قيزك زوجنك قائن برادرى لهنه شهادتى جائز ايسه‌ده زوجه‌سى لهنه شهادتى جائز اولمديغندن بو شهادت ايكيسى حقنده رد و اولوجهله مانع طرفى تقديم اولندى .

« قضا »

حاكم كندى ولدى ايله اجنبى بر كيمسه‌نك لهنه بر خصوصده حكم ايتسه ١٨٠٨ ماده حكمنجه حاكمك كندى ولدى لهنه حكمى جائز اولمديغندن ديكرينك حقنده دخى جائز اولميوب حكم مذكور تماميله باطل اولور .

٥٩٠ ماده يعنى بدون اذن المستأجر آجرك مأجورى صاتمسى حالنده مستأجرك اذنى اولمقسزين نافذ اولمامسى و١٧٢٥ ماده يعنى مزكيلردن بعضينك جرح و بعضينك تعديل ايلمسى

حالنده جرح طرفنك مرجح طوتلمسی دخی بوقاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر .

بو ماده‌نك بعض مستثنیاتی دخی واردر .

شویله‌که ١٠٨١ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره حصه‌داراندن بری غائب اولدیغی صورتده حاضراولان کیمسه مشترك‌خانه‌نك کلیسنده ساکن اوله‌بیلور .

بونده کوریورزکه مذکور خانه‌ده غائبك حصه‌سی بولنمسی ٩٦ ماده‌یه بناءً حاضرك آنده ساکن اوله‌بیلمسنه مانع وحاضرك دخی حصه‌دار بولنمسی ١١٩٢ ماده‌یه مبنی آنده‌ساکن اوله‌بیلمسنی مقتضی اولوب بو مسئله‌ده مقتضی طرفی ترجیح اولنمشدر .

﴿ ٤٧ ماده ﴾

[وجودده بر شیئه تابع اولان] نسنه [حکمده دخی آکا] یعنی اول شیئه [تابع اولور .]

بو ماده اشباهده «التابع تابع» دیو مذکور اولان قاعده‌دن مأخوذ اولوب بونك ظاهر ترجمه‌سی «تابع اولان شیٔ تابعدر» جمله‌سی اولدیغنه وبونده‌کی حمل ایسه «القائم قائم» کلامنده‌کی حمل کبی معناسی غیر مفید بولندیغنه بناءً مجله «التابع تابع» قاعده‌سنی «التابع للشیٔ فی‌الوجود تابع لذلك الشیٔ فی‌الحکم» دیو تفسیر ایلمشدر. «٤٨ و ٥٠» ماده‌لر بوقاعده‌دن استخراج اولنمشدر .

[بناءً على ذلك بركبه حيوان صاتلدقده] ياهبه ايدلدكده [قارننده‌كی‌ياوريسی] وجودده اول حيوانه تابع اولمغله حكمده دخی اكا تابع اوله‌رق [تبعا صاتيلمش] ياهبه ايدلمش [اولور .]

كذا بركيمسه بر حيوانی بيك غروش مقابلنده رهن ايدوب مرتهن يدنده ايكن مذكور حيوان ياوريلاسه مذكور ياوری‌دخی اول‌حيوان ايله برابر مبلغ مذكور مقابلنده‌مرهون اولمش اولور . چونكه ياوری وجودده حيوانه تابع اولمغله حيوانك حكمی اولان مرهونيتده دخی آكا تابع اولور .

وكذا ، ٢٣٦ ماده‌ده ذكر اولنديغی اوزره بعد العقد وقبل القبض مبيعده حاصل اولان ثمره مشتری‌يه عائد اولور . مثلا بر باغچه صاتيلدقده قبل‌القبض حاصل اولان ميوه و سبزه وصاتيلمش اولان اينكك‌قبل‌القبض‌تولد ايدن ياوريسی‌مشتری‌يه عائد اولور .

كذلك زوائدالمغصوب‌وجودده مغصوبه تابع اولمغله‌حكمده دخی آكا تابع اوله‌رق ٩٠٣ ماده‌ده ذكر اولنديغی وجهله مغصوب منهك مالی اولدی .

﴿ ماده ٤٨ ﴾

[تابع اولان شيئه آيروجه] يعنی متبوعندن آيرو ومستقل اوله‌رق [حكم ويريله‌مز .]

بوماده مجامعده «التابع لايفرد بالحكم» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

[مثلا بر حيوانك قارننده‌كى ياوريسى آيروجه] يعنى مستقلاً تعبير ديكرله اناسز آخره [صاتيله‌ماز.] وحيوان صاتيلوركن مذكور ياوري استثنا اولنه‌ماز. حتى استثنا اولنسه بيع فاسد اولور.

كذا ٨٥٦ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره بر حيوانك قارننده‌كى ياوريسى آخره هبه ايديله‌ماز. و بركيمسه كبه حيوانى هبه وتسليم ايدوبده قارننده‌كى ياوريسنى استثنا ايتسه هم آنا هم حملده هبه جائز و استثنا باطل اولور.

وكذا ٢١٦ ماده وجهله ارضه تبعا حق شربك بيعى وكذا ايجارى جائز ايسه‌ده منفرداً جائز دكلدر. چونكه حق شرب ارضه تابع اولمغله آيروجه بيع كبى آ كا مستقلاً حكم ويريله‌مز.

حق شربك آيروجه بيعنك عدم جوازى برروايتده اولديغى ٢١٦ ماده شرحنده تفصيل اولنور .

كذلك ٢٢٤ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره تبعيضنده ضرر اولان موزوناتدن برمجموعك مقدارى بيان ويالكز اومجموعك بهاسى ذكر اولنه‌رق صاتلدقده لدى التسليم زياده كلورسه زياده‌سى مشترينك اولوب بايع مخير اولماز . شويله‌كه بش قيراطدر ديو يكرمى بيك غروشه صاتيلان بر الماس طاش بش بچق قيراط چقسه اول طاش يكرمى بيك غروشه مشترينك اولوب بونده بايع مخير اولماز . چونكه يارم قيراط تابعدر .

بومادەنك بعض مستثنیاتی دخی واردر. شویلەکە برکیمسە سبب صالح بیانیلە جنین ایچون برمال اقرار ایتسە صحیح اولوب تاریخ اقراردن اعتباراً تمام آلتی ماهدە یاخود آلتی ماهدن اقلدە اول جنین حیاً طوغارسە مقربهە مالك اولور. ایشتە بومسئلەدە جنین والدەسنە تابع ایکن آیروجە حکم ویریلەرك مقرلە اولمشدر وبو اقرار ایلە مقربهە کسب استحقاق ایلمشدر.

کذا جنین حیاً طوغمق شرطیلە تولدندن اولجە وفات ایدن پدرینە وارث اولور.

نتەکیم مرتهن رهندەکی حق حبسنی اسقاط ایتسە ومکفول لە کفیلی ابرا ایلسە رهن وکفیل دینە تابع اولوب دین ایسە هنوز باقی اولدیغی حالدە شو اسقاط وابرا راهن ومکفول لە حقلرندە صحیح اولور.

وکذا برکیمسە مسکوکات خالصەدن اولان آلەجغنە مقابل مسکوکات مغشوشەیە راضی اولەرق جودت و خالصیت حقنی اسقاط ایتسە صحیح اولور. حالبوکە جودت وخالصیت دینك صفتی ودینە تابع اولمغلە آیروجە حکم ویریلەمملیدی!

« فائدە »

اشباهدە اجل، دینك صفتی ودینە تابع اولدیغی حالدە دین مؤجلك اجلنی ترك وابطال ایلە پشین قیلمق جائز اولمق مسئلەسی دخی بوقاعدەنك مستثنیاتندن عداولنمش ایسەدە زیلعی تخالفدە اجل، دین وثمنك وصفی اولمدیغنی بیان ایلدیکی کبی حصیری

دخی جامع کبیر شرحنده بووجهله ذکر ایلمشدر .

﴿ ٤٩ ماده ﴾

[بر شیئه مالك اولان کیمسه اول شیئك ضروریاتندن اولان شیئه دخی مالك اولور .]

بوماده مجامعده «من ملك شيئاً ملك ماهو من ضروراته» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

[مثلا خانه‌یی صاتون آلان کیمسه] اول خانه‌یه مالك اولدیغی کبی آنك علوینه و[اکا موصل اولان طریقه] و آنك کیفنه [دخی مالك اولور .] (٢٣٢ ماده‌یه باق !) زیرا طریق خانه‌نك ضروریاتندن اولوب طریق اولمینجه خانه ایله انتفاع ایدلمز وکیریلوب چقلماز .

نته‌کیم ١١٩٤ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره کیمکه بریره مالك اولور ایسه مافوقنه و ماتحتنه دخی مالك وبنابرین ملکی اولان عرصه‌ده ایستدیکی ابنیه‌یی یاپمق و دیلدیکی قدر چیقمق وزمینی حفرایله مخزن یاپمق ودیلدیکی قدر درین قویو قازمق کبی تصرفاته مقتدر اولور .

﴿ ٥٠ ماده ﴾

[اصل] یعنی متبوع [ساقط اولدقده فرع] یعنی تابع [دخی ساقط اولور.] بوراده‌کی اصل متفرع علیه معناسنه‌در.

شو ماده اشباهده « يسقط الفرع اذا سقط الاصل » ديو مذكوراولان قاعده‌نك ترجمه‌سی‌اولوب «التابع يسقط بسقوط المتبوع» قاعده‌سی دخی بوكا قريبدر .

يعنی متبوعك سقوطيله تابع ساقط اولور . اما فرعك سقوطی اصلك سقوطنی مستلزم اولماز. بناءً عليه ٦٦٢ ماده‌ده ذكر اولنديغی اوزره اصيل دينندن ابرا اولندقده كفيل دخی دينندن بری اولوب اما ٦٦١ ماده‌ده بيان اولنديغی وجهله كفيل ابرا اولندقده بونكله اصيل ابرا اولنمش اولماز .

كذلك ١٥٢٧ و ١٥٣٠ ماده‌لرده ذكر اولنديغی وجهله مؤكلك فوت ويامجنون اولمسيله وكيل منعزل يعنی حق غير تعلق ايلمديكی تقديرده وكيلك مؤكل بهده‌كی حق تصرفی ساقط اولوب اما وكيلك وفاتيله مؤكلك مؤكل بهده‌كی حق تصرفنه خلل كلمز .

فقط اشباهك «وقد يثبت الفرع وان لم يثبت الاصل» ديو بيانی اوزره بعضا اصل ثابت اولمديغی حالده فرعك ثابت اولديغی سكسان برنجی قاعده‌ده بيان اولنور.

﴿ ٥١ ماده ﴾

[ساقط اولان شی عودت ايتمز يعنی كيدن] شی بر دها [كيرو كلمز .]

بو ماده مجامعده « الساقط لا يعود » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

ساقط باب اولدن اولان سقط يسقط فعلندن مأخوذ اولوب مصدری قعود وزننده سقوطدركه دوشمك معناسنه‌در.

يعنی بر كيمسه اسقاطی قابل اولان بر حقنی اسقاط ايتدكده آرتق اول حق عودت ايلمز . اما قابل اسقاط اولميان حقك اسقاطنك حكمی اولميوب اسقاط مذكور باطل اولور . مثلا بر كيمسه‌نك ديكر كمسه‌نك ملكنده واقع طريقی يا مسيلی يعنی طريقك يا مسيلك رقبه‌سی بولنوبده او كيمسه ، او كمسنه‌يی مذكور طريق و مسيلدن ابرا واسقاط ايتسه ساقط اولماز. زيرا عين اولان ملكدن اعراض ايله او ملك باطل يعنی مذكورعين ترك ايله متروك اولميوب بلكه آنده‌كی حق ملك ساقط اولمق ايچون بيع وهبه وتسليم كبی بروجهله تمليك لازمدر .

بو ماده اوزرينه بيع، صلح وابراء شركت ووصيتدن بعض مسائل بروجه زير تفريع اولنور .

« بيع »

۲۸۱ ماده‌ده بيان اولنديغی اوزره بايع ثمن مبيعی قبض ايتمدين مبيعی مشتری‌يه تسليم ايدرسه حق حبسنی اسقاط ايتمش ديمك اولوب آرتق ثمنی قبض ايدنجه‌يه دك مبيعی مشتريدن استرداد وحق حبسنی اعاده ايده‌مز . بو مسئله‌ده كوريورزكه ساقط اولان حق حبسی بردها عودت ايتميور.

كذا خيار رؤيتله مخير اولان مشتری مبیعی کورمدین یاخود کوردکدن صکره کندوسی مخیر اولمیه‌رق بیع یا رهن یا ایجار ایتسه ٣٣٥ ماده حکمنجه خیاری ساقط اولوب اول مبیع خیار عیب و حکم حاکم ایله کندوسنه رد یا رهن فك اولنسه یا اجاره منقضیه اولسه ساقط اولان خیار رؤیتی آرتق عودت ایتمز.

وکذا سلم اقاله اولندقدن صکره بواقاله‌یی دخی اقاله ایتمك وبو وجهله سلمی اعاده ایلمك جائزاولماز. زیرا سلم‌دین اولوب اقاله ایله ساقط اولمغله اقاله‌نك اقاله‌سیله ساقط اولان سلم عودت ایتمز.

«صلح وابرا»

١٥٥٨ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله بعض حقوقك اسقاطنی متضمن اولان صلح، طرفین متصالحین رضالریله بیله فسخ اولنه‌ماز.

کذا برکیمسه بیك غروش آله‌جغندن مدیونی ابرا واوده ابرایی قبول ایتدکدنصکره اول کیمسه مذکور بیك غروشی مدیون مرقومدن ادعا و مدیونی او بیك غروشدن بنی ابرا ایلمشیدك دیو دفع ایلدیکنده اول کیمسه هر نه قدر بن سنی او بیك غروشدن ابرا ایلدم ایسه‌ده سن ابرا ایلدیکم اول‌بیك غروشی بکا بورجلك اولدیغنی مؤخراً اقرار ایلدك دیو دعوا ایتسه قبول واستماع اولنماز. (١٥٦٢ ماده‌یه باق.)

« شركت »

۱۲۲۷ ماده وجهله برینك عرصه‌سندن برممر معینده حق مروری اولان کمسنه‌نك اذنیله صاحب عرصه اول ممر اوزرینه بنا احداث ایلسه اول کمسنه‌نك حق مروری ساقط اولوب صاحب عرصه ایله آرتق مخاصمه ایدرك حق مذکوری اعاده‌یه حقی قالماز .

« بینات »

قاضی بر شاهدك شهادته اهلیتی موجود ایکن فسق یاتهمت کبی بر سببدنطولایی شهادتنی رد ایتدکده آرتق اول حادثه‌ده آنك شهادتی قبول ایدلمز اشباه .

« وصیت »

وارث ، متوفی مورثنك ثلث مالی اوزرینه زائد اولان وصیتی مجیز اولدقدن صکره نادم اولمغله دونه‌جك اولسه اجازتیله حق فسخی ساقط اوله‌رق آرتق اجازتدن دونه‌مز .

ذخیره و عمدة الفتاواده مذکوردرکه دین ساقط اولوب صکره عودت ایلمسی جائزدر . کورلمزمیکه داین مدیونی دیندن ابرا ایتدکده دین ساقط اولوب مدیون ابرایی رد ایتسه بعدالسقوط عودت ایدر . بوکا جوابا دینیله بیلورکه بو تقدیرده دین هنوز ساقط اولمیوب مدیونك عدم ردینه موقوف قالور .

كذا مرتهن یدنده‌کی مرهون حیوان فرار ایتدکده دین

ساقط اولوب صكره مذكور فراری حیوان عودت ایتسه دین دخی عودت ایدر . بوكا دخی بالاده‌كی جواب مثللو جواب ویریله‌بیلور .

﴿ ماده ٥٢ ﴾

[برشی باطل اولدقده آنك] یعنی باطل اولان اول شیئك [ضمننده‌كی] دیكر [شی دخی باطل اولور .] شی اوله متضمن و شی ثانی‌یه متضمن اطلاق اولنور . اول شی یعنی شیء اول شیء ثانی‌یی كرك حقیقةً متضمن اولسون . آتیده «دمی سكا صاتدم» كلامنده‌كی بیعده اولدیغی كبی كه بیع مذكور قتله اذنی حقیقةً متضمن اولور . و كرك حقیقةً متضمن اولمیوب بلكه آنك اوزرینه مترتب و آكا مسبب اولسون . آتیده بیان اولنه‌جق موقوف علیهك ایجاری ایله برابر عمارته اذن ویرمسی كبی كه عمارته اذن اجاره ضمننده دكل ایسه‌ده آنك اوزرینه مترتب اولدیغندن آنك ضمننده عد اولنور .

بو ماده اشباه و مجامعده «اذا بطل الشیء بطل ما فی ضمنه» دیو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب «اذا بطل المتضمن بالكسر بطل المتضمن بالفتح» دیو مذكور اولان قاعده دخی بو معناده اولدیغی كبی «المبنی علی الفاسد فاسد» یعنی فاسد اوزرینه مبنی اولان شی فاسددر دیو بیان اولنان قاعده دخی بو ماده‌یه قریبدر .

يعنی ضمناً ثابت اولان شیٔ متضمنك بطلانندن صكره آرتق باقی قالماز . زيرا باقی اولسه بقاده قصداً ثابت اولمسی لازم كلوب يوخسه بقاده دخی ضمناً ثابت اولمش اولميه‌جغندن باقی اولان ثابت اولانك عينی اولميوب غيری اولمش اولور .

بو ماده اوزرينه بيع ، اجاره ، وكالت ، كفالت ، صلح وابرا واقراردن بعض مسائل آنك نوعنه كوره برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه آتی تفريع اولنور .

« بيع »

١٧٥ ماده‌ده ذكر اولنديغی اوزره تعاطی طريقيله بيع منعقد اولديغی حالده بيع باطل ويا بيع فاسد ضمننده‌كی تعاطيله بيع صحيح ومنعقد اولماز . شويله كه بر كيمسه ملكنده اولميان برمالی آخره صاتدقدن صكره آنی استملاك ايدرك اولجه وقوع بولان بيعه بناءً مشتری‌يه تسليم ايتسه بو بيع باطل اولور . چونكه كرچه تعاطی ايله بيع منعقد اولور ايسه‌ده بونده‌كی تعاطی ، بيع باطل سابق اوزرينه مبنی اولمغله صحيح اولماز يعنی اوده باطل اولور .

كذا بر كيمسه كندوسنه توجه ايدن يمينی مدعيدن صاتون آلسه شرا باطل اولوب شراء مذكور ضمننده بولنان يميندن اسقاط دخی باطل اولمغله مدعی ينه اول كيمسه‌يی استحلاف ايده بيلور .

وكذا بر كيمسه ديكر كيمسنه‌يه « قانم سكا حلال اولسون

بنی قتل ایله » دیو امر ایدوبده مأمور دخی آنی قتل ایلسه مأموره قصاص لازم کلیوب دیت لازم کلور ایکن « قانمی شو قدر غروشه سکا صاتدم » دیوبده مأمور دخی آنی قتل ایلسه بوصورتده مأموره قصاص لازم کلور. زیرا بیع مذکور باطل اولدیغی کبی آنك ضمننده‌کی قتله اذن دخی باطل اولور .

کذلك « ١٥٦٦ » ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره برکیمسه مال صاتوب ثمنی قبض ایدرك مشتری بایعی ثمن مذکوره متعلق کافهٔ دعاویدن ابرا ایتدکدن صکره مبیع ؛ بالاستحقاق ضبط اولنسه بیع ؛ باطل ومنفسخ اولمغله آنك ضمننده‌کی ابرالك دخی تأثیری اولمیوب ابراء مذکور دخی باطل اوله‌جغندن مشتری ویرمش اولدیغی ثمنی بایعدن استرداد ایلر .

« اجاره »

برکیمسه بر مالی شول اشیاسیله مشغول اوله‌رق ایجار ایتسه‌که اول اشیانك تفریقی موجر ایچون موجر ضرر اوله بوایجار فاسد اولور. شویله‌که موجر مثلا ارضنی هنوز ادراك ایتمامش اکین ایله مشغوله اولدیغی حالده منجزا ایجار ایتمکله لدی‌المرافعه حاکم فساد اجاره‌یه بناء فسخیله حکم ایتدکدنصکره ارضنی بالتخلیه مستأجره تسلیم ایتسه تعاطی ایله اجارهٔ مبتدئه اولمق اوزره منعقد اولماز . زیرا تسلیم مذکور سابقاً وقوع بولان اجارهٔ فاسده ومفسوخه اوزرینه مبنیدر . نته‌کیم ٥٢٣ ماده شرحنده ایضاح اولنور .

كذا موقوف عليه ؛ ناظر دكل ايكن مال وقفى بالايجار آنك تعميرينه مستأجره اذن ويرسه‌ده مستأجر دخى تعمير ايتسه متبرع اولور. يعنى مصرفيله كمسنه‌يه رجوع ايده‌مز . زيرا اجاره جائز اولمينجه آنك ضمننده‌كى عمارته اذن دخى جائز اولماز .

« صلح وابرا واقرار »

عقد فاسد ضمننده‌كى ابرا واقرار دخى فاسد اولور ، شويله كه ايكى كيمسه صلح اوله‌رق صلح مذكور ضمننده يكديكرينى ابرا ياخود مدعى‌عليه، عين‌مدعايه مدعينك ايدوكنى اقرار وحتى صلح واقرار وابرايى متضمن سند شرعى دخى تنظيم ايتدكلرندن صكره صلحك فسادى ظاهر اولسه آنك ضمننده‌كى ابرا دخى باطل وحكمسز اولورده ابراء مذكور ايله طالبك مطلوبنه خلل كلمز .

بوقاعده‌نك بعض مستثنياتى اولديغى اشباهده مذكوردر . شويله‌كه شفيع حق شفعه‌سندن برمال اوزرينه مشترى ايله صلح اولدقده صلح‌مذكور صحيح اولميوب لكن صلح مذكور شفيعك حق شفعه‌سنى اسقاط ايدر . ايشته بو مثالده متضمن بالكسر يعنى صلح باطل اولديغى حالده متضمن بالفتح يعنى اسقاط شفعه باطل اولميور .

كذا شفيع شفعه‌سنى برمال مقابله‌سنده مشترى‌يه بيع ايتسه بيع مذكور صحيح اولمديغى حالده آنك ضمننده اولان اسقاط

شفعه صحیح اولوب باطل اولماز . یعنی متضمن بالکسر بولنان بیع باطل ایکن متضمن بالفتح بولنان اسقاط شفعه باطل اولمیور .

﴿ ماده ۵۳ ﴾

[اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی] یعنی متعذر اولدیغی [حالده بدلی ایفا اولنور.] بوماده مجامعده « اذا بطل الاصل یصارالیالبدل» دیو مذکور اولان قاعده دن مأخوذ بولنمشدر.

یعنی اولا صلك ایفاسی لازم کلوب حتی اصلك ایفاسی ممکن ایکن بلا رضی الآخر بدلی ایفا اولنهماز . زیرا اصلك ایفاسی ادا اولوب اما بدلك ایفاسی قضا واصلك خلفیدر . واصل ممکن ایکن خلفه کیدلمز .

بو جهتله مال مغصوب ، یدغاصبده عیناً موجود اولنجه عیناً رد ، اصل اولمغله بعینه رد اولنمق لازم اولور . یوقسه بو صورتده آنك بدلی ویریلهمز . یعنی غاصب بدلی ویرمك استیوبده مغصوب منه راضی اولمسه بدلی ویرمکه حقی یوقدر وبروجه مذکور عین مغصوبك ایفاسنه اصولیون «اداءکامل» اطلاق ایدرلر . زیرا رد عین مغصوب بحسب الحقیقه تسلیم عین واجب اولور . فقط مال مغصوب تلف یاضایع اولوبده اولوجهله عیناً صاحبنه ردی قابل اولمدیغی صورتده « ۸۹۱» ماده‌ده تفصیل اولندیغی وجهله بدلیایفا اولنور. یعنی مثلیاتدن

ایسه مثلی ایفا اولنورکه بوکا یعنی مثلی ایفایه مثل معقول ایله قضا وقضاء کامل دنیور . چونکه مثلی ایفا اولندقده بو مثل هم صورة همده معنی مغصوبك مثلی ایفا ایدلمش اولور شو جهتله که مثلا بغدای بغدایه بکزر . معنی دخی مثلیدر . چونکه برشیئك معناسی اول شیئك قیمتندن عبارت اولوب اعطا اولنان بغدای مغصوب بولنان بغدای قیمتندهدر . وشوحالده قضاء کامل صورةً ومعنی مثلیله قضا اولور . وقیمیاتدن ایسه قیمتی ایفا اولنورکه بوکا قضاء قاصر دنیلور . قصورینك سببی شودرکه صورة مغصوبك مثلی اولمیوب یالکز معنی مثلیدر .

ینه بوجهتله ٤٨٨ و ٤٨٩ مادهلرده بیان اولندیغی اوزره آیك ابتداسنده ایکن اجاره ، شهریه مقاوله اولنور ایسه آیلق اولمق اوزره منعقد اولهرق آی اوتوز کوندن ناقص اولسه دخی تمام آیلق اعطا اولنوب آنجق آیك برازی کچمش ایکن بر آیلق اولمق اوزره مقاوله اولندیغی صورتده مذکور اصلك ایفاسی قابل اولمامغله بدل اولهرق آی اوتوز کون اولمق اوزره اعتبار اولنمسی لازم کلور .

﴿ ٥٤ ماده ﴾

[بالذات] و قصداً [تجویز اولنمیان شی بالتبع] وضمناً [تجویز اولنهبیلور .] یعنی قصداً ثابت اولان شیده مراعاتی لازم کلن شروط حکماً و تبعاً ثابت اولان شیده ارانیلماز

و تعبیر دیکرله قصدیاتده تجویز اولنمیان ضمنیاتده تجویز اولنور .

بو ماده اشباهده « یغتفر فی التوابع مالا یغتفر فی غیرها وقریب منها یغتفر فی الشیٔ ضمنا مالا یغتفر قصداً » دیو مذکور اولان ایکی قاعده‌نك ایکنجیسندن مترجم اولوب یغتفر اغتفاردن مأخوذ وثلاثیسی جفر وزننده غفر اوله‌رق رخص و وسعت ومساعده معناسنه‌درکه یغتفر یجوز دیمك اولور . ایشته صحیح اولان بروجه مذکور اولوب لکن وهبی افندی‌یه منسوب بر شرح اشباه مطالعه‌کذار عاجزی اولمشدرکه بو ذات یغتفر کلمه‌سنی افتقاردن مأخوذ بولنان یفتقر ظن ایدرك بناء علی هذا صاحب الاشباهك قاعدهٔ مذکوره اوزرینه تفریع ایلدیکی مجله‌نك شو آتی مثالی وسائر فروعاتی قاعدهٔ مذکوره‌یه متفرع عد ایتمیوب مذکور قاعده‌یی فروعسز براقمشدر .

[مثلا مشتری مبیعی] یعنی مثلا برکیمسه‌نك دیکر کمسنه‌دن صاتون آلدیغی بغدایی اول کیمسه کندوسی طرفندن [قبض ایچون بایعی] یعنی او کمسنه‌یی [توکیل ایتسه جائز] وبایعك بو وکالتنه بناءً اولان قبضی معتبر و مشترینك قبضی مقامنه قائم [اولمار .] زیرا شخص واحدك هم تسلیم وهمده تسلم ایلمسی جائز دکلدر . حتی بروجه مذکور قبضدن صکره مبیع بایع یدنده تلف اولسه ۲۹۳ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره ضرری کندوسنه یعنی بایعه عائد اولوب بو وجه ایله مشترینك بایعی

قبض مبيعه توكيل ايتمسى بالذات و قصداً تجويز اولنماز .

[اما] مشترى [اشترا ايلديكى ذخيره‌يى اولچوب قويمق ايچون بايعه چوالى ويروب او دخى ذخيره‌يى چواله وضع ايديجك ضمناً و تبعاً] يعنى ذخيره‌نك چواله كيلى حقنده‌كى امر ضمننده وچواله تبعاً [قبض بولنور.] يعنى مشترى مبيعى قبض ايتمش اولور . نته‌كيم ٢٧٣ ماده‌ده مصرحدر . حتى بو صورتده مبيع تلف اولسه بايع حقنده برشى ترتب ايتميوب ٢٩٤ ماده حكمنجه ضررى مشترى‌يه عائد اولور .

كذلك مشترى مبيع اولان حنطه‌يى طحن ايتمكى بايعه امر ايدوبده بايع دخى طحن ايتسه مشترى مبيعى قبض ايتمش عد اولنه‌جغى كبى مبيعى تعييب ايتمسنى مشترى بايعه امر ايدوبده بايع دخى تعييب ايتسه مشترى مبيعى قبض ايتمش عد اولنور.

وكذا بر كيمسه‌نك كورميه‌رك صاتون آلديغى مالى قبضه برينى وكيل ايتدكدن و وكيل دخى او مالى كورميه‌رك يعنى مستوراً قبض ايلدكدن صكره وكيل مرقوم خيار رؤيتى اسقاط ايتسه صحيح اولماز . وبو وجهله وكيلك خيار رؤيتى اسقاط ايتمسى بالذات تجويز اولنماز ايسه‌ده وكيل مبيعى كوره‌رك قبض ايتسه امام اعظمه كوره خيار رؤيتى ساقط اولور . و بو وجهله قبض مذكوره تبعاً خيار رؤيت دخى ساقط اولور .

كذلك منقولك وقفى متعارف اولميان محلده وقف منقول

جائز دكل ايكن بر عقار وقف اولندقده او عقاره تابع اولان منقول دخی عقاره تبعاً وقف اولور. ولوكه مذكور منقولك وقفی حقنده عرف وعادت بلده جاری اولميه. نتهكيم ارضه تبعاً حق شربك وقنواته تبعاً صويك وقفی صحيح اولور.

وكذلك بر نهردن حق شربی بولنان بر كيمسه حق شربنك مثلا بر ويا ايكی كونلكنی صاتدقده جائز دكل ايكن ارضه تبعاً بيعی جائز اولور. يعنی مثلا شوارضی حق شربی ايله شو قدره صاتدم ديسه بيع مذكور جائزدر. نتهكيم ٢١٦ مادهده مذكوردر.

اشباهده مذكور اولديغی اوزره «من لاتجوز اجازته ابتداءً تجوز انتهاءً» يعنی ابتداءً اجازتی جائز اولميان كيمسهنك اجازتی انتهاءً جائزدر قاعدهسی بو مادهيه قريبدر.

بو قاعده كلی دكلدر. كورلمزميكه بر كيمسه قرضه مؤجلا كفيل اولسه قرض، كفيل حقنده مؤجل اولور ايسهده كفيله تبعاً اصيل حقندهدخی مؤجل اولور دينلهمز. ايشته بومسئلهده تأجيل قرض بالذات جائز دكل ايسهده بالتبع جائز اولور دنيلهميوب مستقرض حقنده بالذات تأجيل قرض جائز اولمديغی كبی كفيله تبعاً دخی جائز اولمدی.

اشباهده بيان اولنديغی وجهله بو قاعدهنك عكسنه يعنی «بالتبع تجويز اولنميان شی بالذات تجويز اولنور» كلامنه متفرع

ایکی مسئله واردرکه بریسی شودر «فاسق اولان کیمسه‌یه تقلید قضا ابتداءً صحیح اولوب اما حین تقلیدنده عادل ایکن صکره فاسق اولسه بعض مشایخه کوره حاکم منعزل اولورکه شیخ الاسلام ابن کمال دخی فتوی بونك اوزرینه‌در دیمشدر .»

﴿ ماده ٥٥ ﴾

[ابتداء تجویز اولنمیان شی، بقاء تجویز اولنه بیلور .]

بوماده مجامعده « یفتقر فی الابتداء مالا یفتقر فی الانتهاء » دیو مذکور اولان قاعده‌دن مأخوذ بولنمشدر. چونکه یفتقر لفظی محتاج اولمق معناسنه بولنان افتقاردن مأخوذ فعل مضارع مجهول اولوب بوقاعده عینیله ترجمه اولندقده انتهاده وبقاده احتیاج بولنمیان شیئه ابتداده حاجت مس ایدر . نته‌کیم مال موهوبك مشاع اولمامسی جواز هبه‌ده انتهاده محتاج الیه وشرط دکل ایکن ابتداده محتاج الیه وشرطدر.

[مثلا] هبه‌ده لازم اولان قبض کامل بولنه‌مدیغی جهتله قابل قسمت اولان برمالدن [حصهٔ شایعه‌یی] شریکنه یا اجنبی‌یه [هبه ایتمك صحیح دکلدر .] حتی بووجه ایله هبه وشایعاً یعنی موهوب حصه‌یی غیر موهوب حصه ایله برلکده تسلیم ایتسه بیله موهوب له مال موهوبه مالك اولماز . وبووجهله حصهٔ شایعه‌یی هبه ایتمك ابتداء تجویز اولنماز. مکرکه واهب بعد الهبه مال موهوبی تقسیم ایدوب حصهٔ موهوبه مفرز اوله‌رق موهوب

لهه تسليم ايده . اوحالده ٢٤ ماده‌یه بناءً هبه تمام اولور .

[اما] بروجهه بالا قابل قسمت اولان [برمال موهوبك حصهٔ شايعه‌سنه] يعنى مال مذكور كاملا برينـه هبه وتسليم ايلدكدن صكره اومالك بالتقسيم افرازى ممكن اولان برحصه‌سنه [برمستحق چيقوبده ضبط ايتسه] باقيسنده [هبه باطل اولميوب حصهٔ باقيه موهوب لهك مالى اولور .] ان شاء الله تعالى كتاب هبه‌ده تفصيل اولنه‌جغى اوزره قابل قسمت اولميان برمالك حصهٔ شايعه‌سنى هبه ايتمك ابتداء صحيح اولديغى كبى بقاء دخى صحيح اولمغله بوماده‌نك شو مثالى هرنقدر مطلق ايسه‌ده بروجه بالا قابل قسمت اولان مال ايله تقييد وتخصيص ايدلمك اقتضا ايدر.

كذا بالكز برخانه‌سندن بشقه مالى اولميان بركيمسه مرض موتنـده اول خانه‌نك كليسنى براجنبى‌یه هبه وتسليم ايتـدكدن صكره وفات ايدوب ورثه، هبه‌یى مجيز اولمسه‌لرخانه‌نك ثلثاننده هبه باطل اولور ايسه‌ده ثلثنده باقى قالور .

وهكذا مثلا هفته‌ده معين ايكى كونده حكمه مأمور اولان حاكم بشـقه كونلرده حكم ايده‌مز ايكن بشـقه كونلرده حكم ايدوبده اول معين كونلرده بوحكمنى مجيز اولسه صحيح اولور.

كذلك برمالى بيعه وكيل اولان كيمسه ١٤٦٦ ماده حكمنجه اومالى بيعه آخرى توكيله مقتدر اولمديغى حالده بركمسنه فضولى اوله‌رق مذكور مالى بيع ايدوبده وكيل بو بيعه اجازت ويرسه اجازتى صحيح و بيع معتبر اولور .

وكذلك ايكی كيمسه بيننده مشترك اولان اثمار قبل النضج والادراك ايچلرندن بريسی اول ميوه‌لرده‌كی حصه‌سنی اجنبی‌يه صاتسه صحيح اولماز. زيرا اجنبی درحال مالنك طوپلانمسيله تفريقنی استديكی حالده ديكر مشاركی متضرر اولور. (١٩ ماده‌يه باق.) نته‌كيم بو مسئله ٢١٥ ماده شرحنده تفصيل اولنه‌جقدر. اما اول ايكی كيمسه جمله ميوه‌لرينی بالاتفاق اجنبی‌يه بيع ايتدكلرندن صكره بالتراضی نصفنده بيعی فسخ ايتسه‌لر نصف آخرده بيع صحيح اوله‌رق قالور.

نته‌كيم ايكی صبی شهادتيله بر قادينی تزوج ايتمك جائز دكل ايكن صبيلر بالغ اولدقلرندن صكره حضور حاكمده نكاح مذكوره شهادت ايتسه‌لر صحيح اولور.

معلوم اولمليدركه مشاعك هبه‌سی صحيح اولمديغی بومثالده ذكر اولنديغی حالده قابل قسمت اولميان مشاعده هبه‌نك صحتی وقابل قسمت اولان مشاعده هبه‌نك عدم صحتی كبی هبهٔ مشاعك مسائل مهمه‌سی محل مناسبی اولان كتاب هبه‌ده ذكر اولنمامش ايسه‌ده مذكور كتابك شرحی اثناسنده يعنی ٨٥٨ ماده شرحنده تفصيلات ويريله‌جكدر.

آنجق قابل قسمت اولان بر مال تماماً آخره هبه وتسليم اولندقدن صكره نصفی بالاستحقاق ضبط اولنمسی يعنی بر شخص، مذكور مالك نصف شايعی كندوسنك اولديغندن بالبحث والادعا بينه ايله اثبات ايدوب تحت حكمه آلديرمسی سببيله مال موهوبه عارض اولان

شیوع ، صدرالشریعه‌نك ظاهر کلامندن اکلاشلدیغی اوزره شیوع طاری اولوب ابن کمال دخی بونده مشارالیه صدر الشریعه‌یه تبعیت ایلمشدر. حالبوکه فصولین وکافی وقاضیخانده شیوع مذکور یعنی بالاستحقاق موهوبه عارض اولان شیوع ، شیوع مقارن اولوب شیوع طاری اولمدیغی جهتله هبه‌نك تمامیتنه مانع اولدیغی مصرح اولمغله شوتصریحه بناءً صاحب الدرر مشارالیه صدرالشریعه‌یی تخطئه ایتمش ومذکور تخطئه مجله‌نك شومثالنه وبلکه ۴۳۰ ماده‌سنه دخی وارد بولنمشدر. فقط قهستانی بالاستحقاق والاثبات والحکم عارض اولان شیوع، شیوع طاری ایدوکنی دعوی النهایه والکرماینیدن نقل ایتدکدن صکره لعل بومسئله‌ده ایکی روایت وار دیمشدرکه برروایتده صدرالشریعه‌نك دیدیکی کبی بالاستحقاق موهوبه عارض اولان شیوع ؛ طاری و دیکر روایتده فصولین وکافی و قاضیخانك دیدکلری کبی شیوع مذکورك مقارن بولنمسیدر. ایمدی مجله‌نك شومثالی وکذا ۴۳۰ ماده‌سی مثالی روایت اولایه مبنی اولوب یوقسه روایت ثانیه‌یه مبنی دکلدرکه حتی مثال مذکور صحیح اولمیه. بومسئله انشاءالله تعالی کتاب هبه شرحنده دها زیاده ایضاح اولنور .

❁ ٥٦ ماده ❁

[بقا ابتدادن اسهلدر .] وابتدا بقادن کوچدر .

بو ماده مجامعده « البقاء اسهل من الابتداء » دیو مذکور

اولان قاعدەنك ترجمەسی اولوب مادۂ سابقەنك اصلی حکمندە اولدیغی جهتله «بقا ابتدادن اسهل اولمغله ابتداءً تجویز اولنمیان شی بقاءً تجویز اولنەبیلور» دینلور .

مثلا ۴۲۹ مادەدە ذکر اولندیغی اوزرە کرك قابل تقسیم اولسون کرك اولمسون برکیمسه حصۂ شایعەسنی شریکنه ایجار ایدەبیلور ایسەدە آخرە یاخود بالکز احد شریکنه ایجار ایدەمیوب بووجهله حصۂ شایعەنك ابتداءً آخرە ایجاری جائز اولمدیغی حالدە ۴۳۰ مادەدە بیان قلندیغی کبی برکیمسه خانەسنی آخرە ایجار ایتدکدنصکرە اوخانەنك نصف حصەسی برمستحق طرفندن ضبط اولنسەدە اجارەیی فسخ ایتسەیاطرفین نصفندە اجارەیی فسخ ایتسەلرباقی حصۂ شایعه حقندە اجارە صحیح اولەرق قالور. بومثالدە کوریورزکه اجارۂ مشاع ابتداءً جائز دکل ایکن بقاءً جائز وبناء علیه بقا ابتدادن اسهل اولدی .

کذا نصب نائبه مأذون اولمیان حاکمك نصب ایتدیکی نائبك حکمی صحیح اولمدیغی حالدە حاکم مومیٰالیه نائب نصب ایدوبدە اول نائب حاکم مومیٰالیه حضورندە یا غیبتندە حکم ایتدکدن صکرە اول حاکم دخی مؤخراً بوحکمی مجیز اولسه صحیح و اولوجهله ابتداءً جائز اولمیان استخلاف بقاءً جائز وبنابرین بقا ابتدادن اسهل اولدی .

وکذا برکیمسه فضولا بردعوایی اصول مشروعەسنه موافق

اولەرق حكم ايدوبده بعده نصب نائبـه مأذون اولميـان حاكم مجيز اولسه حكم مذكور صحيح ارلور .

مادۀ آنفەنك مثـالى بو مادەيه مثال اولور . شويلەكه هبۀ مشـاع ابتداءً جائز اولمديغى حالده مال موهوبك بر حصەسنه بر مستحق چيقسه حصۀ باقيەده هبه باقى قالوب بناء عليه هبۀ مشاع ابتداءً جائز دكل ايكن بقاءً جائز وبووجهله بقا ابتدادن اسهل اولدى .

﴿ ماده ٥٧ ﴾

[تبرع] يعنى مجـاناً برشيئك تمليكى [آنجق] متبرع له طرفندن وقوعبولان [قبض ايله تمام] يعنى ملكيتى مفيد [اولور.] زيرا نبى عاليمقـام صلى الله تعـالى عليه وسـلم « لاتجوز الهبة الامقبوضة » بيورمشـدر . وبرده بلا قبض تمـام يعنى ملكيتى مفيد اولەجق اولسه هبه ايله متبرع اولان كيمسه تبرع ايتمديكى تسليم ايله الزام ايدلمسى لازم كلوركه بوده تبرعات موضوعنـه مخالفدر . شويلەكه مجرد عقد يعنى ايجاب وقبول ايله ملك ثابت اولەجق اولسه موهوب له موهوبك كندوسنه تسليم ايدلمسنى واهبدن طلب ايدەبيلوب متبرع ارزرينه تسليم موهوب لازم وواجب اولور. بو ايسه باطلدر. چونكه واهب يالكز هبه يعنى ايجـاب ايله تبرع ايلمش وتسليم موهوب ايله تبرع ايلمـامش ايدى .

بو ماده مجامعده «التبرع لا يتم الا بالقبض» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب تبرع نفعل وزننده اوله‌رق بر آدم اوزرینه اعطاسی واجب اولمیان عطیه‌یی احسان ایلمك معناسنه‌در .

[مثلا] عاقل وبالغ اولان [بر آدم برشی هبه] یاهدیه یاصدقه [ایتسه]ده موهوب‌له آنی واهبك اذنیله قبض ایدیویرسه هبه‌وهدیه وصدقه تمام اولوب اما [قبل القبض] یعنی موهوب لهك قبضی بولنمدقجه [هبه] یاهدیه یاصدقه تمام یعنی موهوب‌له مال موهوبه مالك [اولماز.] شوجهتله قبل القبض واهب یاخود موهوب‌له فوت اولسه هبه باطل اوله‌جغی کبی قبل القبض واهب خود بخود هبه‌سندن رجوع ایده‌بیلور . ولو که هبه‌دن مانع رجوع بولنه (٨٤٩ و ٨٦٢ ماده‌لره باق.)

١٥٩١ ماده‌نك فقرهٔ اولیسی دخی بو ماده‌نك فرعیدر . نته‌کیم برکیمسه فقیره ویرمك اوزره جبندن پاره چیقارمشکن آکا ویرمسه اول کیمسه اوزرینه برشی لازم کلمز .

ایشته ، هبه کرك مجاناً اولسون وکرك بشرط العوض اولسون تمامیتنده قبض الموهوب لازم اولورکه تفصیلاتی هبه‌ده ذکر اولنور .

فقط وصیت ؛ مابعد موته مضاف اوله‌رق بطریق التبرع تملیك دیو تعریف اولندیغنه نظراً تبرع اولدیغی حالده موصینك وفاتندن صکره قبول وصیت ایله موصی‌له موصی‌به‌ه مالك اولوب

قبضه توقف ایتمز . بنابرین بو ماده ده‌کی تبرع مجاناً وفی الحال تملیك اولنان شی معناسنه آلنور ایسه وصیت ایله سؤال وارد اولماز. وصیتك بلاقبض تمامیتنده متبرع به‌ایله متبرع الزام‌ایدلمش اولمسی لازم کلمز . چونکه متبرع اولان موصی فوت اولمش وورثه‌سی ایسه غیر متبرع بولنمشلردر .

﴿ ماده ٥٨ ﴾

[رعیه یعنی تبعه اوزرینه] راعی و آمرك [تصرف] ایتمسی [مصلحته] یعنی تصرف وفعلنده فائده‌نك وجودینه[منوطدر.] بناءً علیه راعینك تصرفنده رعیه ایچون فائده بولنور ایسه تصرف مذکور صحیح اولور. نته‌کیم اشباهده «تصرف القاضی فیماله فعله فی اموال الیتامی والاوقاف مقید بالمصلحة فان لم یکن مبنیا علیها لم یصح» وکذا شرح جامع کبیرده «تصرف القاضی انما ینفذ فیما ثبت لعامة المسلمین اذا کان فیه منفعة لهم اما مافیه مضرة فلا فصار وجوده وعدمه بمنزلة» دینلمشدر . آنجق بو ماده‌ده متصرف ذکروتخصیص قلنمدیغی جهتله قاضی‌یه شامل اوله‌جغی کبی وصی وقیملره دخی عام اولور .

رعیه ؛ غنیه وزننده اولوب والی زیر دستنده اولان عامهٔ ناسه دنیلور .

مثلا قتیلك ولیسی بولنمازایسه ذات حضرت پادشاهی آنك ولیسی اولوب قاتلدن استیفای قصاص بیوررلر. یاخود قصاصه

بدل قاتلك رضاسيله بيت المال ایچون دیتدن دون اولمامق اوزره قاتلدن بر مقدار مال آلوب قصاصدن آنی اطلاق ایدولرکه هرایکی صورتده جائزدر .

کذا قاضینك امور عامه ده تصرفنك صحتی تصرف مذکور عامه یه نافع اولدیغی صورتده اولوب اما عامه یه مضر اولورایسه صحیح اولمدیغندن بوبابده کی امرینك وجود وعدمی مساویدر. مثلا قاضی بر شخصك یاخود بیت المالك مالنی استهلاك ایله بر کمسنه یه اذن ویرسه اذنی صحیح اولمدیغی کبی کندوسی یعنی قاضی استهلاك ایتسه ضامن اولور .

کذا حاکمك اموال ایتام واوقافده تصرفی مصلحته منوط اولدیغندن حاکم صغیرك مالنی برینه هبه ایتسه صحیح اولماز .

وکذا بر کیمسه نك دیواری طریق عامه طوغری انهدامه متوجه اولدقده صاحبنه تقدم اولنوب بعده حاکم یاخود تقدم ایدن شخص طرفندن اول دیوارك نقضی ایچون صاحبنه لزوم شرعیدن زیاده مهل اعطا اولنسه یاخود کلیاً ابقاسنه رخصت ویرلمش اولسه بو امهال ورخصتده تبعه نك فائده سی بولنميوب بلکه مضرتی بولندیغندن امهال و رخصتی صحیح اولمیه جغی جهتله نقضی ممکن اوله بیله جك قدر مدت مرور ایدوب لکن هنوز مهل مذکور منقضی اولمدین دیوار منهدم اوله رق بریسنك مالنی تلف ایتسه ٩٢٨ ماده حکمنجه دیوار صاحبی ضامن اولور . و بروجه محرر وقوعبولان رخصت و امهال

شرعاً صحیح و معتبر اولمدیغندن دیوار صاحبنی ضماندن قورتارماز .

نته‌کیم حاکم شرط واقفك خلافی اوله‌رق برمسجده فراش تقریر ایتسه تقریر مذکور حاکمه حلال اولمدیغی کبی بوتقریر ایله فراشك اجرت آلمسی دخی حلال اولماز. زیرا بلا تقریر فراشك استیجاری ممکندر .

کذلك ١٥٤٠ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله بر صبینك دعواسندن ولیسی صلح اولدقده اکر صبی‌یه ضرر بین یوق ایسه صحیح اولور. و اکر ضرر بین وار ایسه صحیح اولمیه‌جغی کبی بر ولی یاوصی صبینك آله‌جغنی محیلدن دها ملی اولان بر کمسنه اوزرینه حواله آله‌بیلور ایسه‌ده ملی اولمیان کیمسه اوزرینه حواله آله‌ماز . نته‌کیم ٦٨٥ ماده‌ده متناً و شرحاً ایضاح اولنور .

ایشته بونده کوریلیور که ولی و وصینك فعلنده یعنی تصرفنده صبی‌یه منفعت و مصلحت بولنور ایسه صحیح اولور والا اولماز .

و کذلك ١٢١٦ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره لدی‌الحاجة امر سلطانی ایله برکمسنه‌نك ملکی قیمتیله آلنوب طریقه‌الحاق اولنه‌بیلور که بومعامله اوکمسنه علیهنه بر تصرف ایسه‌ده حاجت مصلحت و منفعتی ایچون اولدیغی جهتله تجویز اولندی .

نته‌کیم ١٢١٧ ماده‌ده بیان‌اولندیغی وجهله ماره‌یه مضرتی

اولمدیغی حالده بر کمسنه طریقك فضله اولان یرینی ثمن مثلیله جانب میریدن آلوب خانه‌سنه الحاق ایده‌بیلور که طریق مذکور عامه‌نك اولمق ملابسه‌سیله بومعامله عامه‌نك حقلرنده بر تصرف ایسه‌ده آلنان یر فضله اولمغله برابر ثمن مثلیله آلنمسی مصلحتندن طولایی تجویز اولندی .

﴿ ماده ٥٩ ﴾

[ولایت خاصه ولایت عامه‌دن اقوادر .]

بو ماده اشباهده « الولایة الخاصة اولی من الولایة العامة » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب ولایت واوك کسری وفتحیله اولوب « نفاذ التصرف علی الغیر شاء اوابی » دیه تعریف ایدلمشدر که غیر استر راضی اولسون استر اولمسون اوزرینه تصرفك نفاذی دیمکدر .

ولی خاص اوچ صنفدر صنف اول، نکاح ومالده ولیدرکه بوده اب و جد یعنی ابوالاب وبونك یعنی جدك پدرندن عبارتدر . مالده ولیلر ۹۷٤ ماده‌سنده تفصیل اولنور . صنف ثانی ، یالکز نکاحده ولیدرکه بوده سائر عصبات وام وذوی الارحامدن عبارتدر . صنف ثالث ، یالکز مالده ولیدرکه بوده وصیدن عبارتدر . متولئ وقفك ولایتی دخی بو قبیلدندر .

[مثلا متولئ وقفك] مال موقوفه اولان [ولایتی] ولایت خاصه وقاضینك ولایتی ولایت عامه اولدیغی جهتله

[قاضينك ولايتندن اقوادر.] بوجهتله وقفك متوليسى وناظرى بولنديغى حالده حاكم وقفك مالنده تصريف ايده‌مز . ولو كه بومتولى وناظر حاكم طرفندن نصب ايدلمش متولى وناظراوله. حتى وقفك مالنى حاكم بر كيمسه‌يه ايجار ايتدكدن صكره متوليسى ديكر بر كمسنه‌يه ايجار ايتسه متولينك ايجارى معتبر اولوب حاكمك ايجارى معتبر دكلدر .

كذا حاكم طرف واقفدن نصب اولنان متولى‌يى عزل ايده‌مز . مكركه متولينك خيانتى ظاهر و متحقق اوله . زيرا واقفك وقفنه اولان ولايتى ولايت خاصه اولمق ملابسه‌سيله حاكمك ولايتندن اقوى اولور . ويتيمك وصيسى بولنديغى حالده حاكم يتيمك مالنده تصرف ايده‌مز . ولوكه بو وصى‌شو حاكمك نصب ايتمش اولديغى وصى اوله .

كذلك يتيم ويتيمه‌نك نكاح ايچون وليسى بولنديغى تقديرده حاكم آنلرى تزويج ايده‌مز .

تفصيلات مشروحه‌دن آكلاشيلوركه ولايت خاصه‌نك بولنديغى يرده ولايت عامه‌نك عمل و تأثيرى يوقدر . و تعبير ديكر ايله ولايت خاصه‌نك بولنديغى محلده ولايت عامه اطلاق اولنان شى اصلا بولنه‌ماز . چونكه ولايت آنفاً تعريف اولنديغى كبى « نفاذ التصرف على الغير شاء اوابى » دن عبارت اولوب ولى خاص بولنديغى محلده ولى عامك تصرفى اصلا نافذ دكلدر .

بوجهتله شارح الاشباه پیری زاده «الصواب لاعمل للولاية العامة مع الولاية الخاصة» دیمشدر . نته‌کیم فتاوای ظهیریه‌ده «قاضی البلد اذا نصب رجلا متوليا على الوقف بعد ماقلد الحاكم الحكومة فليس للحاكم على الوقف سبيل حتى لايملك الاجارة اوغيرها» دینلمشدر .

پیری زاده‌نك سالف الذكر اعتراضنه جواباً دنیله‌بیلور ولایت خاصه‌نك بولندیغی یرده فی الجمله ولایت عامه‌نك تأثیری واردر . مثلا وصی یا متولینك خیانتی ظاهر اولدقده حاکم انلری عزل و امین ومستقیملری تعیین و ولی خاص صغیره‌نك تزویجندن امتنا ایتدکده ولی عام بولنان قاضی آنی تزویج ایده‌بیلور .

نته‌کیم ۹۷۵ ماده‌سی دخی بو قبیلدندر .

بو ماده‌نك مستثنیاتی دخی واردر . شویله‌که صبی، ولی قتیل اولدیغی حالده وصیسی یالکز دیتدن دون اولمیان مال اوزرینه صلح اوله‌بیلوب یوخسه قاتلی قصاص ایتدیره‌میه‌جکی کبی عفو دخی ایده‌مز ایکن بو تقدیرده حاکم قصاص ایتدیره‌بیلور . ایشته بو مسئله‌ده ولی خاصك مقتدر اولمدیغی شیئه ولی عام مقتدر اولیور و بناءً علیه بونده ولایت عامه ولایت خاصه‌دن اقوی اولدیغی ظاهر اولیور .

﴿ ٦٠ ماده ﴾

[كلامك] مهما امكن [اعمالى اهمالندن اولادر .]

بو ماده اشباهده « اعمال الكلام اولى من اهماله متى امكن فان لم يمكن اهمل » ديو مذكور اولان قاعده‌نك فقرهٔ اوليسنك ترجمه‌سى اولديغى كبى آلتمش ايكنجى ماده دخى فقرهٔ ثانيه‌نك ترجمه‌سيدر .

[يعنى بركلامك] حقيقى يا مجازيدن [بر معنايه حملى ممكن اولدقده اهمال يعنى معناسز اعتبار اولنماملیدر .] زيرا بر كلام اهمال اولندقده مذكور كلام مهمل لغو وعبثدن عبارت قالوب حالبوكه عاقلك عقل و دينى لغو و عبث اولان ايله تكلمدن لسانني منع ايده‌جكى جهتله عاقلك كلامنك صحته حملى واجبدر. شو حالده كلام معناى حقيقيسنده استعمال اولنور. وكلامده اصل اولان معناى حقيقى اولمغله بر لفظك معناى حقيقيسنده استعمالى متعذر اولمدقجه مجازه كيدلمز . چونكه مجاز حقيقتك خلفى اولوب خلف اصله مزاحمه ايده‌مز ومعناى حقيقيسنده استعمالى ممكن اولماز ايسه مادهٔ آتيه‌ده بيان اولنديغى وجهله معناى مجازيده استعمال قيلنور .

ايشته كلام كرك معناى حقيقيده استعمال ايدلسون وكرك معناى حقيقيده استعمالك تعذرى ملابسه‌سيله معناى مجازيده استعمال اولنسون او كلام اعمال ايدلمش اولور .

٤٠ ماده شرحنده دخی بیان اولندیغی اوزره بر کلام هم معنای حقیقی همده معنای مجازیده استعمال اولنه کلوب فقط معنای مجازیده استعمالی دها اکثر اولنجه حقیقت مجازدن فرداولمق اوزره معنای مجازیده استعمال، اولی اولدیغنه امامین قائل اولمشلردر .

مثلا صلبی ولدی اولان بر کیمسه بو مالمی ولدمه وقف ایتدم دیه بر مالی وقف ایتسه وقف مذکور صلبی ولدینه منحصر اولەرق ولدینك ولدی داخل اولماز . زیرا اسم ولد عندالاطلاق ولد صلبی‌یه متناول اولوب یوقسه ولدالولده دکل. ولده وصیتده دخی حکم بویله‌در .

ولد لفظی بروجه‌بالا معنای حقیقیسنده استعمال اولندقده لفظ مذکور اعمال اولنمش اوله جغی کبی حین وقفده واقفك ولد صلبیسی بولنمیوب حفیدی یعنی ولدینك ولدی بولنان بر کیمسه فلان مالمی ولدمه وقف ایتدم دیه‌رك برمالی وقف ایتسه صلبی ولدی اولمامغله بوکلامی اهمال واو مال میراثه ادخال اولنه‌میوب بلکه معنای مجازی‌یه حملی ممکن اولمغله اعمال یعنی مذکور مالی حفیدینه وقف ایدلمش اعتبار اولنور .

ایشته ولد لفظندن کرك ولد صلبی قصد ایدلسون وکرك حفید اراده اولنسون کلام اعمال ایدلمش اولور.

بووجهله اعمال اولنان لفظ هم تأکید همده تأسیسه محتمل اولور ایسه تأسیسه حمل اولنمسی اولی اولور . چونکه تأسیس

تأكيددن و تعبير ديكرله افاده اعادەدن اولیدر . زيرا لفظك اصل وضعی غيريسنك افاده ايتديكی معنانك بشقەسنی افاده ايتمك ايدوكی جهتله تأكيده حملده لفظی اصل وضعندن فی الجملة اهمال واردر.

تأكيد ، بر لفظ كندوسندن مقدم كتوريلان لفظدن حاصل اولان معنانك تقرير وتقويتی ايچون اولمقدركه بوتأكيده اعادەدخی دينلور . تأسيس ، بر لفظ كندوسندن مقدم حاصل اولميان بر معنانك افادەسی ايچون اولمقدر كه بو تأسيسه افاده دخی دينلور .

بناءً علی ذلك بر كيمسه دينك سببنی بيان ايتميەرك ديكر كمسنەيه بيك غروش بورجی اولديغنه دائر اشهاد و سند اعطا ايتدكدنصكره ينه سبب بيان ايتميەرك او كمسنەيه بيك غروش بورجی اولديغنه دائر بردها اشهاد وسند اعطا ايتسه ايكنجی سند بشقه دين واولكی سند بشقه دين اعتبار وكلام اولوجهله تأسيسه حمل اولنوب يوقسه ايكنجی سند اولكی سندك تأكيدی ايچون يازلمشدر دينلەرك كلام تأكيده حمل اولنەماز . نتەكيم بر كيمسه زوجەسنه « انت طالق طالق طالق » ديسه اوچ طلاق بوش اولوب تأكيدی قصد ايتدم ديدكده ديانةً تصديق اولنور ايسەده قضاءً تصديق اولنماز .

ايشته هم تأكيد همده تأسيسه محتمل بولنان كلامك تأسيسه حملی اولی ايسەده بعضاً تأكيده دخی حمل اولنور .

شویله که مؤکل وکیلنه «بعه وبعه من فلان» دیدیکی صورتده وکیل ، اول فلاندن بشقه‌سنه دخی بیع ایده‌بیلور . بونك ایضاحی شودرکه مؤکل بومالی فلان کیمسه‌یه صات دیو توکیل ایتدکده وکیل آکا صاتمیوبده بشقه بر شخصه صاتسه صحیح اولماز . (١٤٥٦ ماده‌یه باق .) بو صورتده مذکور کلامده‌کی «بعه» سوزی مشتری تعیین ایدلمیه‌رك بیعه وکالتی تضمن ایتمکله وکیل او مالی دیلدیکنه یعنی اوفلاندن بشقه‌سنه‌دخی صاته‌بیلور و مذکور کلامده‌کی «وبعه من فلان» سوزی مشتری تعیین ایدیله‌رك بیعه وکالتی تضمن ایتمکله مذکور سوزه کوره یعنی مذکور سوز تأسیسه حمل اولندیغی تقدیرده وکیل او مالی بشقه‌سنه صاتامامق لازم کلور . لکن تأکیده حمل اولنمش اولدیغی جهتله وکیلك انی او فلاندن بشقه‌سنه صاتمسی جائز اولدی .

﴿ ٦١ ماده ﴾

[معنای حقیقی] یی لفظدن اراده ایتمك [متعذر] یاخود متعسر [اولدقده مجازه کیدیلور.]

بو ماده مرقانده « اذا تعذرت ای الحقیقة او هجرت عادةً او شرعاً صیر الیـه ای الی المجاز » دیو مذکور اولان مسئلهٔ اصولدن مترجم بولنوب قاعدهٔ سابقه‌نك فرعی مقامنده‌در . یعنی بر کلامك معنای حقیقیسنی اراده ایتمك متعذر اولدقـده

اوكلام اهمال اولنميوب بلكه معناى مجازيسنده استعمال اولنور. شرعاً وعرفاً مهجور يعنى غيرمستعمل اولان معنى، متعذر حكمندهدر. بناءً عليه مجله متعسرى دخى متعذرده داخل قيلمشدر. بو صورتده تعذر اوچ درلو اولور. برنجيسى تعذر حقيقى ايكنجيسى تعذر عرفى اوچنجيسى تعذر شرعيدركه امثلهسى قريباً ذكر اولنور.

مجازك علامتى، لفظك معناى حقيقيسنى عقلده و نفس الامرده معناى مجازيدن نفينك صحتيدر. مثلا اب مجازاً جد معناسنه استعمال اولنديغى صورتده جد اب دكلدر دينلور. نتهكيم رجل شجاع اسد دكلدر دينلديكى ونفى مذكورك عدم صحتى لفظك معناى حقيقيسنده مستعمل اولديغنه علامتدر.

برنجيسى اولان تعذر حقيقى دخى ايكى صورتله اولور.

صورت اولى، معناى حقيقى يى اراده ايتمك نفس الامرده متعذر وغير ممكن اولور شويله كه صلبى ولدى اولميوبده حفيدى بولنان بر كيمسه بر مالنى ولدينه وقف ايتسه چونكه ولدك معناى حقيقيسى ولد صلبى ايسهده بونى اراده ايتمك ممكن اولمديغندن اهمال اولنميوب معناى مجازى اولان حفيد قصد اولنهجغندن حفيدينه اولمق اوزره وقف صحيح اولور.

صورت ثانيه، معناى حقيقى يى اراده ايتمك نفس الامرده ممكن ايسهده مشقتله ممكن اولور. شويله كه بر كيمسه خورمه آغاجنه اشارت ايدرك شو خورمهدن يمم ديو يمين ايتمك كبى كه

آغاجی یمکدخی ممکن‌ایسه‌ده مشقتلی اولدیغندن معنای مجازیسی اولان مذکور آغاجك یمیشـنی یمم معناسـنه حمل اولنور . و آغاجك یمیشی‌دخی اولمدیغی صورتده قیمتنه مصروف اولور. حتی بو تقدیرده اول کیمسه تکلف ایدوبده اول آغاجی اکل ایده‌جك اولسه حانث اولماز .

ایکنجیسی اولان تعذر عرفی شو وجهـله‌در که معنای حقیقی‌یی اراده ایتمك مهجور اولور یعنی معنای حقیقی‌یی ناس اراده ایتمامکده اولوب معنای مذکوری ترك ایتمش اولمریدر. مثلا بر کیمسه فلانك اوینـه آیاق باصمم دیو یمین ایتـدکده بونك معنـای حقیقیسی چپلاق آیاغی خانه‌سـنه قویمم اولوب بو معنای حقیقی‌یی قصد ایتمك ممکن ایسـه‌ده ناس شو معنایی ترك ایدرك اوینه کیرمم معناسنه استعمال ایتمکده‌درلر .

اوچنجیسی اولان تعـذر شرعی‌یه کلنجه شرعـاً مهجور اولان‌معنی‌دخی عادةً مهجور حکمنده‌اولور. شویله‌که برکیمسه دیکر کمسنه‌یه فلان خصوصده فلان شخص‌ایله خصومته وکیل ایتدم دیسـه خصومتك معنای حقیقیسی نزاع و غوغا اولوب بو معنی شرعـاً مهجور و « ولاتنازعوا » آیت جلیله‌سیله‌حرام وممنوع‌اولدیغنه بناءً معنای مجازیسی‌اولان‌مدعی‌یه‌جواب‌ویرمك معناسنه کیدیلوب خاص اولان خصومتك اسمی عام بولنـان جوابه اطلاق قبیلندن اوله‌رق بونك‌نتیجه‌سی‌اولمق‌اوزره‌وکیل

بالخصومة مدعينك دعواسنى هم اقرار همده انكار ايده بيلور .
(١٥١٧ مادهيه باق.)

﴿ ٦٢ ماده ﴾

[بر كلامك اعمالى ممكن اولماز ايسه اهمال اولنور.] اعمال ديمك معناى حقيقى يا مجـازى‌يى اراده ايتمك اولديغى تفسير آتيدن اكلاشيلور.

بوماده اشباهك «وان تعذرت الحقيقة والمجاز اوكان اللفظ مشتركا بلامرجح اهمل لعدم الامكان اى امكان اعمال الكلام» ديو مذكور اولان مسئله‌دن مأخوذ بولنمشدر.

[يعنى بركلامك حقيقى ومجازى برمعنايه حملى ممكن اولماز] ياخود لفظ ايكى معنى بيننده مشـترك اولوبده برطرفى ترجيح ايده بيله‌جك مرجح بولنماز [ايسه اوحالده] بالضروره [مهمل يعنى معناسز براغيلور .] ده تصحيـح تصرف ايچـون كلامده ادراج جائز دكلدر. زيرا بوقپو كشاد اولندقده عالمده هيـچ بر تصرف فاسـد اولماز . چونكه هيـچ بر تصرف يوقدركه آنده برشى ادراج ايله صحيح اولمسون .

خلاصـهٔ كلام . كلامك اهمالنى موجب اولان حال ايكى اولوب برنجيسى اوكلامدن معناى حقيقى ومجازيدن برينى اراده ايتمك ممكن اولمامسى ايكنجيسى لفظ ايكى معنا بيننده مشـترك اولوبده برطرفى ترجيح ايده‌جك مرجح بولنماسيدر. ومجله‌نك

ممكن اولماز ايسه تعبيرى تحتنده لفظ ايكى معنى بيننده مشترك اولوبده برطرفى ترجيح ايده‌جك مرجح بولنمامسى صورتنه دخى عام اولور . هرنقدر تفسيرى اخص ايسه‌ده .

برنجيسنه يعنى معناى حقيقى ومجازيدن برينى اراده ايتمك ممكن اولمامغله اهمال اولنانلره امثله شونلردر .

١٦٢٩ ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره بركيمسه كندوسندن سناً بيوك بولنان ياخود سناً بيوك دكلسه‌ده نسبى معروف اولان بركمسنه حقنده بو بنم اوغلمدر ديو حضور حاكمده ادعا ايتسه دعواسى صحيح اولماز . زيرا سناً بيوك اولانك اوغلى اولمسى حقيقةً متعذر اولديغى كبى نسبى معروف اولانك اوغلى اولمسى دخى شرعاً متعذردر .

كذا بر وارث شرعاً ديكرينه اصابت ايدن حصهٔ ارثيه‌دن زياده برسهم اقرار ايتسه باطلدر . شويله‌كه بركيمسه وفات ايدرك يالكز براوغلنى وبرقيزينى ترك ايدوبده اوغلى بابامزدن موروث تركه‌نك نصفى بكا ونصف آخرى همشيره‌مه ميراثدر ديسه بوكلام اهمال اولنوب تركه بينلرنده ثلث وثلثان اوله‌رق تقسيم اولنور . يعنى ثلثى متوفانك قيزى وثلثانى متوفانك اوغلى آلور .

نته‌كيم بركيمسه زوجه‌سنه حال نشوزنده ياخود قضا ياخود رضا سبق ايتمكسزين كچن مدت ايچون زوجه‌سنه شوقدر غروش نفقه بورجى اولديغنى اقرار ايتسه‌ده زوجهٔ مزبوره بونى يعنى نشوزنى و قضا يا رضانك عدمنى معترفه بولنسه شرعاً محال اولديغى جهتله اقرار مذكور

باطل اولور يعنى اقرارمذكوره دائراولان كلامى اهمال اولنور.

وكذا بركيمسه بن فلان كمسنه‌نك الى‌كسديكم جهتله ديت اوله‌رق بشيوزدرهم كموش بورجم‌وارديسه وحالبوكه اوكمسنه‌نك ايكى اليده صاغلام بولنسه كلام مذكور اهمال اولنه‌رق اول كيمسه‌يه نسنه لازم كلمز.

مجله‌نك ١٥٧٧ و ١٦٩٧ ماده‌لرى دخى بوقاعده‌يه تفرع ايدر مسائلدندر.

ايكنجيسنه يعنى لفظ ايكى معنى بيننده مشترك اولوبده برطرفى ترجيح ايده بيله‌جك مرجح بولنمامسندن طولايى اهمال اولنانه مثال بودر.

هم معتق هم معتق بولنان بركيمسه كندى مواليسنه وصيت ايتسه وصيت مذكوره باطل اولور. زيرا مولى اسم مشترك اولوب منعم معناسنه اوله‌رق اعلايه يعنى اسم فاعل صيغه‌سيله معتقه اطلاق اولنديغى كبى منعم عليه معناسنه اوله‌رق اسفله‌يعنى اسم مفعول صيغه‌سيله معتقه دخى اطلاق اولنوركه فاعل ايله مفعول ومنعم ايله منعم‌عليه بيننده منافات بولنديغى‌مثللو وصيتدن مقصد وغرضجه دخى اختلاف واردر. چونكه اعلايه وصيت مجازات يعنى مكافات ايچون ايكن اسفله وصيت زيادهٔ انعام ايچوندر. ايشته بومثالده كوريورزكه مولى اسم مشترك اولوب مشترك ايچون ايسه عموم اولمديغى جهتله يالكز بريسى قصد اولنمق اقتضا ايتديكى حالده اوده مجهول اولوب اختلاف مقصد

حسبیله تعیینی ممکن اولمدیغندن وصیت مذکوره باطل اولور.

﴿ ماده ٦٣ ﴾

[متجزی] یعنی اجزای متعدده یه انقسامه قابل [اولمیان برشیئك بعضی ذکر ایتمك کلنی ذکر] ایتمك [کبیدر.]

بوماده اشباه ومجامعده « ذکر بعض مالایتجزی کذکر کله » دیو ذکر اولنان قاعده نك ترجمه سی اولوب منافع الدقایقده دخی بیان اولندیغی اوزره بونده بعضی ذکر کلنی ذکر کبی اولمسه کلامك اهمالی لازم کلوب حالبوکه مهما امکن کلامك اهمال اولنمامسنك لزومی ٦٠ ماده ده ذکر اولنمشیدی. بوجهتله بوماده مارالذکر التمشنجی ماده یه متفرع بولنمشدر.

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه نك نفسنه کفیل اولمق استدکده بوکمسنه نك ثلثنه یا ربعنه ویا خمسنه کفیلم دیسه کفالت صحیح اولور. زیرا نفس بر اولوب ثلث وربع کبی حصه لره تجزی وتقسیمه قابل اولمدیغندن اولوجهله بعضیسنی ذکر ایتمك کلیسنی ذکر ایتمك کبی اوله رق کفالت صحیح اولور.

کذا ۱۰٤۱ ماده ده ذکر اولندیغی اوزره شفعه تجزی قبول ایتمیه جکی جهتله شفیع برمال مشفوعك نصفنده شفعه یی تسلیم ایتسه مشفوعك کلیسنده حق شفعه سنی اسقاط ایتمش اولور. نته کیم قصاص دخی تجزی قبول ایتمیه جکندن ولی قتیل برشخص اولوبده قاتل عامدی قصاصك بر جزئندن

عفو ایتسه قصاصك كلیسی ساقط اولور . یوقسه قصاصك اوجزئندن ماعداسی دیته منقلب اولماز .

كذا اقل مهر اون درهم كموش اولدیغی جهتله طرفین مثلا سكز درهم مهر ایله عقد نكاح ایتسه‌لرعقدینه اون درهم كموش اوزرینه واقع اولور .

اما متجزی اولان شیئك بعضیسنی ذكر، كلینی ذكر كبی دكلدر. شویله‌كه بركیمسه برشخصه سنك بوكمسنه‌یه بورجك اولان آلتیوز غروشك ثلثنه كفیلم دیسه یالكز ایكیوز غروشه كفیل اوله‌جغی كبی بركیمسه دیكر كمسنه‌یه بنم سنده آله‌جغم اولان درتیوز غروشدن ربعنی ابرا ایتدم دیسه اوكمسنه‌یی یالكز یوز غروشدن ابرا ایتمش اولور .

بو ماده‌نك دخی بعض مستثنیاتی واردر . شویله‌كه بر كیمسه بنم نصفم ویاثلثم سكا كفیلدر دیسه كفالت منعقد اولماز رد محتارنی الكفاله .

﴿ ماده ٦٤ ﴾

[مطلق اطلاقی اوزره جاری اولور اكر] مطلق عوارض وقرائندن مجرد اولوبده اولوجهله [نصاً یاخود دلالةً تقیید دلیلی بولنماز ایسه.] بوماده مجامعده « المطلق یجری علی اطلاقه كالمقید علی تقییده » دیو مذكور اولان مسئلهٔ اصولیه ایله ینه مجامعك خاتمه‌سنده « انمایجری المطلق

على اطلاقه اذالم يقم دليل التقييد نصاً اودلالة » ديو مسطور اولان قاعده‌دن اخذ اولنمشدر .

ام السنهٔ فقها وكتب حنفيه‌ده « المطلق ينصرف الى الكمال» يعنى مطلق كماله صرف اولنور ديه كسب اشتهار ايدن كلام، قرائن بولنديغى يعنى مطلقى اطلاقدن چيقاروبده كماله صرفه قرينه موجود اولديغى تقديرده ديمك اولور .

مطلق، جنسى ميانه‌سنده شايع اولان حقيقت وماهيتدن بر حصه‌دركه بلاشمول ولاتعيين چوق حصه‌لره محتمل اوله . ومطلقك مقابلى مقيددركه مقيد دخى شيوع واحتمالدن بروجهله چيقان شيدر .

يعنى مطلق اطلاقى اوزرينه ابقا اولنور. مكركه نصاً ياخود دلالةً تقييد دليلى بولنه . اوحالده اطلاقدن چيقاريلوب مقيد اولمق اوزره استعمال اولنور. بونك تفصيلى علم اصول فقهك عام مباحثنده‌در .

مثلا ٥٧١ و ٥٧٢ و٥٧٣ ماده‌لرده بيان اولنديغى اوزره بر كيمسه بر جبه‌يى شوقدر غروشه ديكمك اوزره درزى ايله پازارلق ايتسه‌ده كندى الكله ديك ديو تقييد ايلمسه مطلق اطلاقى اوزره ابقا اولنه‌رق درزى كندى يرنده بشقه‌سنى دخى قوللانه‌بيله‌جكندن ديكمك اوزره جبه‌يى قلفه‌سنه ويرسه‌ده اول قلفه يدنده بلاتعد ولاتقصير تلف اولسه ضامن اولماز. اماكندى الكله ديك ديديكى صورتده صراحةً تقييد اولنمغله اجير كندو

يرنده بشقه‌سنی قوللانه‌میه‌جغی جهتله قلفه‌سنه ویروبده تلف اولسه ضامن اولور .

کذا ٨١٩ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله معیر اکر منفعتی تعیین ایتمکسزین مطلق اوله‌رق اعاره ایتمش ایسه مستعیرك مستعاری اطلاق اوزره استعماله صلاحیتی اولدیغندن دیلرسه آنی کندو استعمال ایدر دیلرسه بشقه‌سنه اعاره ایله استعمال ایتدیرر . زیرا بوراده اعاره مطلق اولمغله اطلاقی اوزره جاری اولور . اما اعاره بر نوع انتفاع ایله تقیید اولندقده آرتق صراحةً تقیید بولنمغله مستعیر مأذون اولدیغی انتفاعك مافوقنه تجاوز ایده‌مز . زیرا بوصورتده‌کی اعاره مقید اولمغله تقییدی اوزره جاری اولور .

وکذا ١٤٩٤ ماده حکمنجه علی‌الاطلاق بیعه‌وکیل اولان کیمسه مؤکلنك مالنی آزه چوغه مناسب کوردیکی بها ایله صاته‌بیلوب اما ١٤٩٥ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره مؤکل تعیین ثمن ایتمش ایسه نصاً تقیید بولندی دیمك اولمغله آندن نقصانه صاته‌ماز .

بونلر نصاً تقییده دائر مثاللر اولوب دلالةً تقییده دائر امثله‌یه کلنجه ١٤٧٨ ماده‌ده بیان اولندیغی کبی بربارکیر کیراجیسی وصفنی بیان ایتمیه‌رك برآتی اشترایه برکیمسه‌یی توکیل ایتسه حال مؤکلك دلالتیله تقیید بولنمغله اول کیمسه یکرمی بیك غروشلق عرب آتنی اشترا ایده‌میوب آنجق مؤکلنك حالنه

مناسب بارکیری اشترا ایده‌بیلور . یعنی بونده‌کی آت ظاهراً مطلق ایکن اطلاقی اوزره جاری اولمدی. چونکه دلالةً تقیید واردر .

کذا برشیئك بهاسی بیان اولنمقسزین اشتراسنه وکیل اولان کمسنه اول شیئ قیمت مثلیه‌سیله وغبن یسیر ایله آله‌بیلوب فقط غبن فاحش ایله آله‌مز . زیرا وکالت مذکوره هرنقدر مطلق ایسه‌ده غبن فاحشه عدم تجاوز قیدیله دلالةً مقیددر. (١٤٨٢ ماده‌یه باق .)

وکذا قربان بیرامی قریب بولندیغی برزمانده بر کیمسه کندوسنه قربان آلمغه یاخود بر کیمسه یازین کندوسنه بوز یاقیشین کمور اشترایه دیکر کمسنه‌یی توکیل ایتسه هرنه‌قدر توکیل ظاهراً مطلق ایسه‌ده بحسب الدلالة تقید ایتمکله او کمسنه اول قربان بیرامی ایچون قربان یاخود او یازده بوز یاخود او قیشده کمور آله‌بیلوب یوخسه بو وقتلر مروروندن صکره یعنی دیکر قربان بیرامی ایچون یاخود دیکر یاز یا قیش ایچون آله‌مز . (١٤٨٤ ماده‌یه باق .)

١٤٨٣ ماده دخی بو قاعده‌نك فروعاتندندر .

﴿ ٦٥ ماده ﴾

[حاضرده‌کی وصف] یعنی مسمی وموصوف مشارالیهك جنسندن اولور ایسه برای تعریف اولان حاضرده‌کی وصف

١٦

[لغو] يعنى اعتباردن ساقط اولوب عقد مشاراليهه تعلق ايدر . و اشارت بولندقده مشاراليهك صفتيله تسميه‌نك اعتبارينى اسقاط ايدر خانيه . زيرا مسمى يعنى موصوف مشاراليهده ذاتاً موجود اولوب وصف ايسه ذاتاً موجود اولميوب استحقاقده آكا يعنى ذاته تابع بولنمشدر . ووصفدن مقصد تعريف اولوب معينده ايسه اشارت ايله تعريف وصف ايله تعريفدن دها ابلغدر . چونكه اشارت ايله تعريف اشتراكى كلياً قطع و مجاز احتمالنى رفع ايتديكى حالده وصف وتسميه بونلرى قطع ايتمز . وچونكه اشارت ايله تعريفده هم من جهة العين همده من جهة القلب تعريف بولنوب اما وصف ايله تعريفده يالكز من جهة القلب تعريف بولنور .

[وغائبده‌كى وصف معتبردر .] زيرا غائب وصف و تعريف ايله بيلنور .

بو ماده مجامعده « الوصف فى الحاضر لغو وفى الغائب معتبر » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدركه اشباهك احكام اشارت بحثنده دخى محرردر .

يعنى بركيمسه برشيئى تعريف ايچون آنك جنسيله برابر وصفنى ذكر ايلديكنده نظر اولنور . موصوف يعنى اول شى اكر حاضر ومشاراليه اولور وموصوف ومسمى مشاراليهك جنسندن بولنور ايسه وصف لغو وكأن لم يكن حكمنده‌در .

و موصوف يعنى اول شى اكر غائب ايسه وصف معتبردر . بو قاعده نكاح ، بيع ، اجاره وسائر عقودده جارى و مرعى بولنمشدر .

[مثلا بايع مجلس بيعده حاضر اولان برقير آتى صاته جق اولديغى حالده] همم آته اشارت همده آتى توصيف ايدرك [شو ياغيز آتى شوقدر بيك غروشه] سكا [صاتدم ديسه] موصوف اولان آت حاضر ومشاراليه اولديغى كبى مسمى دخى مشاراليهك جنسندن اولمغله [ايجابى معتبر اولوب] وصف يعنى [ياغيز تعبيرى لغو] وفائده سز [اولور.] وبناءً عليه عقد بيع صحيح ولازم اولور. ومشترى آت ياغيز دكلدر بناءً عليه آلمم ديه‌مز .

[اما ميدانده] يعنى مجلس عقد بيعده موجود و مشاراليه [اولميان] يعنى غائب بولنان [بر قير آتى ياغيز ديو صاتسه] موصوف غائب اولوب غائبده‌كى [وصف] دخى [معتبر اولمغله بيع] لازم اوله‌رق [منعقد اولماز.]

مجله نسخه‌لرنده بو وجهله يعنى « بيع منعقد اولماز » تعبيريله واقع اولمشدر. حالبوكه ٣١٠ ماده‌يه نظراً بيع منعقد اولوب فقط مشترى خيار وصف ايله مخير اولمق لازمكلور . نته‌كيم اشباهده «الاترى ان من اشترى فصاً على انه ياقوت فاذا هو زجاج لاينعقد العقد لاختلاف الجنس ولو اشترى على انه ياقوت احمر فاذا هواخضر انعقد العقد لاتحاد الجنس»

دینلمشدر. بوندن دخی آکلاشیلور که جنس متحد اولدقده اختلاف وصف مانع انعقاد دکلدر. «١٠٧» ماده‌ده بیع غیر منعقد بیع باطله اطلاق اولندیغی محرر اولمغله بوراده «منعقد اولماز» عباره‌سندن باطل اولور معناسی آکلاشیلور وبناءً علیه مجله‌نك بو مسئله‌سی نقله موافق کورونمیور. فقط متنده‌کی «اولماز» نفیی، محذوف بولنان «لازم» قیدینه راجع اعتبار اولنه‌رق «بیع منعقد اولماز» دیمك «بیع لازم اوله‌رق منعقد اولماز» معناسنده‌در دینلوب جواب ویریله‌بیلور. نته‌کیم اثنای شرحده اولوجهله یازلدی.

کذا مؤکل بو قوزی‌یی بنم ایچون آل دیوبده وکیل او قوزی قیون اولدقدنصکره آلسه قوزیلق وصفی لغو اولمغله مؤکل ایچون آلنمش اولور.

وکذا مدعی حضور حاکمده موجود اولان تیموره اشارت ایدرك بو اون قیه تیمور بنمدر دیو دعوی ایتدیکی حالده مذکور تیمور یکرمی یاخود سکز قیه ایدوکی ظاهر اولسه دعوی وشهادت قبول اولنور. زیرا وزن مشارالیهده صفت اولدیغی جهتله لغودر.

حاصل کلام. وصفك لغو اولمسنده ایکی شرط واردر. برنجیسی اووصف ایله موصوف اولان شیئك حاضر اولمسی ایکنجیسی اول شیئك مشار الیه جنسندن بولنمسیدر. حتی اولکی شرط بولنمسه یعنی اول شی حاضر اولمیوب غائب اولسه

وصف معتبر اولور. بو مسئله مجله نك « اما ميدانده موجود اولميان بر قير آتى الخ » مثاليله بيان اولنمشدر .

وايكنجى شرط مفقود اولسه يعنى اول شى مشاراليه جنسندن اولمسه وصف ينه معتبردر . يعنى حاضر اولان مسمى وموصوف ، مشار اليهك جنسنك خلافى اولور وخلافى اولديغى عاقدينك معلومى اولماز ايسه وصف معتبر اولمغله عقد مسمايه يعنى اول وصف ايله متصف اولان شيئه تعلق ايدر. يوقسه مشاراليهه تعلق ايتمز. زيرا مسمى مشاراليهك مثلى اولوب يوقسه آكا تابع بر وصف دكلدر . الحاصل تسميه وتوصيف بر اعتبار ايله اشارتدن واشارت ايسه ديكر بر اعتبار ايله تسميه وتوصيفدن اقوادر . شويله كه تسميه وتوصيف ماهيتى توصيف وتعريف ايتمك ومعانى اعتباره احق اولمق حيثيتيله اشارتدن اقوادر واشارت ايسه شركتى قطع و مجاز احتمالنى ازاله ايلمك حيثيتيله تسميه و توصيفدن اقوادر. مسمى مشاراليهك جنسنك خلافى اولديغى صورتده اعتبار اوله ومسمى مشاراليهك جنسندن بولنديغى تقديرده اعتبار ثانى يه مراعات اولنمشدر .

مثلا ٢٠٨ ماده ده بيان اولنديغى وجهله بايع بر طاشه اشارت وهمده توصيف ايله بو الماسى سكا صاتدم ديه رك صاتديغى طاش الماس اولميوب صرچه اولديغى ظاهر اولسه بيع الماسه متعلق والماس وصفى معتبر ايدوكنه والماس

ایسه معدوم اولدیغنه بناءً بو بیع باطل اولور. فقط مسمی مشارالیهك جنسنك خلافی اولور وعاقدین دخی خلاف جنسی اولدیغنه واقف وعالم بولنور ایسه عقد مشار الیهه تعلق ایدرك ینه صحیح اولور شویله که مثلا برکیمسه اوکنده‌کی عبده اشارت ایدرك شو حماری سکا صاتدم دیسه و مشتری دخی مبیع حمار اولمیوب عبد ایدوکنه واقف اوله‌رق اشترا وقبول ایتسه عقد، عبد اوزرینه واقع اولوب تسمیه‌یه یعنی حمار دینلمسنه اعتبار یوقدر . زیرا عقد مشـار الیهه تعلق ایدر چونکه حاضر ده تعریف ایکی امرك بریسیله‌در. برنجیسی عینه اشارت ایکنجیسی تسمیه اولوب ایکیسی اجتماع ایتدکده اعتبـار عینه‌در . یوقسه تسمیه‌یه دکل .

﴿ ماده ٦٦ ﴾

[سؤال] وخطاب [جوابده اعاده اولنمش عد اولنور .]

بوماده اشـباهده « السؤال معاد فی الجواب » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سی اولوب فقهانك بوکلامی مطلق اوله‌رق ذکر ایلملوندن ظـاهر اولان بوقاعده فقهك جمیع ابوابنده جاری اولور پیری زاده .

بوماده اعاده مطلق اوله‌رق ذکر اولنمش ایســه‌ده مطلق اولمیوب مقید اولمغله بروجـه آتی تفصیلنه ابتـدار اولنور . شـویله که برکلام ، ســؤاله جواباً وارد اولدقده اکر جوابك

محتاج اولدیغی مقدار ایسه کلام مذکور سؤاله مقصور اولور وسؤالده اولانك اعادەسنی تضمن ایدر. واکرجوابك محتاج اولدیغی مقداردن زیاده ایسه ظاهر اولان کلام مبتدأ اولوب فقط خلاف ظاهر اولەرق جوابه احتمالی دخی اولمغله مجیب «جواب قصد ایتدم» دیسه دیانةً تصدیق اولنوب اما قضاءً تصدیق اولنماز.

[یعنی] جواب ویرن کمسنه طرفندن [تصدیق اولنان بر] خطاب و [سؤالده] سؤال وخطاب ایدن کیمسه جانبندن [نه دینلمش ایسه مجیب آنی سویلمش حکمندەدر] وسؤال وخطابده نه وار ایسه جواب دخی آنکله تقید ایتمش واو قیده نص ایدلمش حکمنده اولور.

بوماده اوزرینه بیع و اجاره و اقرار و وصیتدن بعض مسائل بروجه آتی تفریع اولنور.

«بیع»

برکیمسه فضولی اولەرق دیکر کمسنەنك مالنی صاتمغله بر شخص بیع مذکوری اوکمسنەیه تبلیغ ایلدیکنده مال صاحبی دوشونمکده وسکوت ایتمکده ایکن بر آدم اوکمسنەیه یعنی مال صاحبنه بکا اجازته اذن ویردکمی دیدیکنده اوکمسنه اوت دیسه اجازته اذن ویردم دیمك اولەرق بناءً علیه او آدم بیع مذکوری مجیز اولسه نافذ اولور.

کذا برکیمسه دیکر کمسنەیه سنك شومالنی شوقدر غروشه

آلدم دیدکده او کمسنه دخی اوت دیسه بیع منعقد اولور .

کذا برکیمسه دیکر کمسنه‌یه شوخانه‌یی شوقدرغروشه سکا صاندم وشو دکانمی شوقدر غروشه سکا ایجار ایتدم دیدیکنده او کمسنه قبول ایتدم دیسه هم بیعی هم ایجاره‌یی قبول ایتمش اوله‌جغندن هم بیع هم اجاره منعقد اولور.

« اقرار »

مدیونه « شو صکده اولانك جمیعیسیله اقرار ایدرمیسین » دینلدکده اوده « اوت » دیسه مذکور صکده اولانك جمیعیسنی مقرر اولمش اولور .

کذا برکیمسه دیکر کمسنه‌یه « بنم سنده بیك غروش آله‌جغم واردر ویر» دیمسی اوزرینه او کمسنه «اوت» دیمش اولسه بیك غروش بورجی اولدیغنی اقرار ایتمش اوله‌جغندن مبلغ مذکوری مقر لهه ویرمسی لازمکلور .

« وصیت »

برکیمسه مریض اولان دیکر کمسنه‌یه «ثلث مالکی وجوه بره وصیت وتنفیذینه بنی وصی نصب ایتدکمی» دیدکده او کمسنه دخی «ایتدم» دیوبده بعده فوت اولسه او کمسنه اول کیمسه‌یه جواب اولمق اوزره ایتدم دیمکله مالنی وجوه بره وصیت واول کیمسه‌یی تنفیذینه وصی نصب ایتمش اولور .

﴿ ماده ٦٧ ﴾

[ساكته بر سوز اسناد اولنماز. لكن معرض حاجتده] متكلمك [سكوت] ايتمسى [بياندر .]

معرض ، ميمك فتحيله مسجد وزننده اولەرق عرض يعرض يعنى باب ثانيدن اسم مكان اولوب موضع عرض الشى يعنى بر شيئك ذكر واظهارى محلنه دينلور . « قلته فى معرض كذا » دينلور كه « فى موضع ظهوره » ديمكدر . ايمدى بو معناده اولان معرض لفظنى عامه تحريف ايدوب كسر ميم وفتح را ايله اوقورلر ايسەده آنجق بو صورتله اولان معرض خادمەنك مشترى يه عرض اولنديغى اثناده لابسه اولديغى البسەسنه اطلاق اولنور .

بو ماده ايكى فقره اوزرينه مؤسس اولوب فقرهٔ اوليسى اشباهده «لاينسب الى ساكت قول» ديو مذكور اولان قاعدەنك ترجمەسى اولديغى كبى فقرهٔ ثانيەسى دخى علم اصول فقهده و ازان جمله مرآتده « ومنه اى من بيان الضرورة السكوت لدى الحاجة الى البيان بان يدل عليه اى على كون السكوت بيانا حال المتكلم اى الذى شانه التكلم فى الحادثة لانه المتكلم بالفعل فان السكوت ينافيه » ديومذكور اولان مسئلهٔ اصوليەدن اخذ وترجمه اولنمشدر .

[يعنى سكوت ايدن كيمسەيه شو سوزى سويلمش اولدى

دینلمز.] بو تفسیر شو ماده‌نك فقرهٔ اولیسنك تفسیری اولوب
شو فقره‌یه متفرع بعض مسائل بروجه زیر بیان اولنور.

« بیع »

١ — ١٦٥٩ ماده‌ده ذکر اولندیغی کبی برکیمسه اجنبی
کمسنه‌نك مالنی آخره صاتارکن مال صاحبی آنی کوروبده
سکوت ایتسه یعنی نهی ایتمسه شوسکوت ایله اواجنبی کمسنه مال
صاحبی طرفندن بیعه وکیل اولمش یا مال صاحبی بیعه اجازت
ویرمش اولماز.

٢ — برکیمسه‌یه سنك فلان مالکی فضولاً فلان شخص
صاتدی دیو خبر ویرلدکده اول کیمسه سکوت ایتسه بیع
فضولی‌یی مجیز اولمش اولماز.

« اجاره »

٣ — برکیمه بلا اذن دیکر کمسنه‌نك معدللاستغلال اولمیان
خانه‌سنده ساکن اولسه‌ده صاحبی سکوت ایتسه مذکور خانه
اول کیمسه‌یه ایجار ایدلمش عد اولنمیوب بناءً علیه صاحبی اول
کیمسه‌دن اجرت مطالبه ایده‌مز. (٥٩٦ ماده‌یه باق.)

« غصب واتلاف »

٤ — برکیمسه اجنبی برکمسنه‌نك مالنی اتلاف ایدرکن مال
صاحبی کوروبده سکوت ایتسه مال صاحبی مرقوم اجنبی‌یه
اتلافه اذن ویرمش عد اولنماز.

٦ — زوج ایله زوجه افتراق ایتدکلرنده زوجه زوجیله

برلكده ساكن اولديغى خانه‌دن برمالى آلوب كوتوروب برقاچ سنه استعمال وزوج دخى بوكا عالم ايكن بر زمان سكوت ايتدكدنصكره زوج، مذكور مالى ادعا ايتسه سوز آنك يعنى زوجكدر. زيرا زوج ذاتاً اوماله واضع يددر.

« حجر واذن »

٧ — حاكم وليسى ووصيسى اولميان صبى يامعتوهك بيع وشراسنى كوروبده سكوت ايتسه تجارته اذن ويرمش عد اولنماز. وبو مسئله ٩٧١ ماده قبيلندن اولماز. نته‌كيم مادهٔ مذكوره شرحنده ايضاح اولنور.

« دعوى »

٨ — بركيمسه مرض موتنده بعض كسانى جمع ايدوب بنم كمسنه‌يه دينم يوقدر دبو وصيت ايدرك فوت اولدقدنصكره وصيت مذكوره اثناسنده حاضر اولانلردن برشخص اولوقت سكوت ايتمش ايكن اول كيمسه‌نك بكا شوقدر غروش بورجى واردر ديو دعوى ايتسه بينهٔ عادله ايله اثبات ايدنجه اشبو دعواسى استماع اولنور.

[لكن سويليه‌جك يرده سكوت ايتمسى اقرار وبيان عد اولنور.] بوتفسير شوماده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سنك يعنى «لكن معرض حاجتده سكوت بياندر» فقره‌سنك تفسيرى اولوب ساكتك سكوتى سوز ونطق كبى اولان بعض مسائل فقهيه‌يى على وجه الاجمال ضبط واحاطه ايدركه مسائل مذكوره‌دن معاملاته‌دائر

اولانلردن بعضیلری نوعلرینه کوره بر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه آتی تعداد اولنور.

«بیع»

۹ — مشتری مبیعی قبض ایدرکن کندوسی ایچون حق حبس بولنان بایع کوروبده منع ایتمسه قبضه رخصت ویرمش عد و آرتق ۲۸۱ ماده حکمی اجرا اولنور. بیع کرک صحیح اولسون کرک فاسد اولسون.

۱۰ — بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن بر مال صاتون آله‌جق اولدیغنده بر شخص اول کیمسه‌یه مذکور مال عیبلودر دیو خبر ویردکده سکوت ایتسه اول کیمسه عیبه راضی اولمش اوله‌جغندن بو خبردن صکره او مالی صاتون آلور ایسه آرتق خیار عیبی قالماز.

«اجاره»

۱۱ — ٤۳۸ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله برکیمسه دیکر کمسنه‌نك خانه‌سنده غصباً یاعاریةً اوتورمقده ایکن او کمسنه اول کیمسه‌یه شوقدر غروشه بوخانه‌ده اوتور والا چیق دیسه واول کیمسه‌ده سکوت ایتسه‌ده ینه اول خانه‌ده ساکن اولسه اول کیمسه مذکور خانه‌یی اول قدر غروشه استیجار ایتمش اولور. یعنی سکوتی بدل اجاره‌یه رضا عد اولنور.

۱۲ — برچوبان افندیسنه بن سنك ویردیکك یوز غروش اجرته راضی دکلم ایکی یوز غروش ایسترم دیسه‌ده افندی دخی

سكوت وچوبان ینه چوبانلق ایتسه افندی ایکییوز غروشه راضی اولمش عد اولنمغله بدل ایجار اوله‌رق ایکییوز غروش ویرمسی لازم کلور .

١٣ — مالك الدار مستأجرینه «عندحلول‌الاجل خانه‌می تسلیم ایت اکر بوندن صکره اوتورر ایسه‌ك اجرتی شو قدر غروشدر» دیوبده مستأجر سکوت ایتسه بوندن صکره اول قدر غروش اجرت ویرمسی لازم کلور .

« رهن »

١٤ — راهن رهنی بیع ایدرکن مرتهن کوروبده سکوت ایتسه بیع رهنه راضی اولمش اولوب مبیعده رهن باطل اولور.

١٥ — مرتهن ، رهنی بیع ایدرکن راهن کوروبده سکوت ایتسه بیعه راضی اولمش اولوب مبیعده رهن باطل اولور.

« هبه »

١٦ — موهوب لهك یا متصدق علیهك یعنی کندوسنه بر مال صدقه ایدیلان کمسنه‌نك مال موهوبی یاخود صدقه‌یی قبض ایدرکن مالك سکوت ایتسه قبضه اذندر. «٨٤٣» ماده‌یه باق. نته‌کیم متصدق علیهك سکوتی دخی صدقه‌یی قبول اولوب اما رد ایله مردود اولور .

١٧ — زوجه جهاز اولمق اوزره قزینه زوجنك مالندن بعض اشیا ویررکن زوج کوروب سکوت ایتدکده اول اشیایی آرتق قزندن استرداد ایده‌میه‌جکی کبی زوجه قزینك جهازی

ايچون زوجنك يعنى قزك باباسنك مالندن معتاد اولديغى مقدار مصرف ايتسه وزوج بيلوب سكوت ايلسه زوجه‌سنه تضمين ايتديره‌من يعنى بروجه مذكور سكوتى مصرفه اذن عد اولنور.

١٨ — ٨٤٧ ماده‌ده ذكر اولنديغى وجهله‌داين آله‌جغنى مديونه هبه و مديونى دخى سكوت ايتسه هبه صحيح و دين ساقط اولور . يعنى سكوت مذكور هبه‌يى قبول عد اولنوب اما مديون هبه‌يى رد ايتسه مردود اولور .

« امانات »

١٩ — مودعك ايجابى اوزرينه وديع سكوت ايتسه‌قبول عد اولنور . مثلا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه بومال سنك نزدكده وديعه‌مدر ديدكده اوكمسنه سكوت‌ايتسه وديع وعقدايداع منعقد اولمش اولور. حتى او كمسنه اورادن كتسه‌ده وديعه ضايع اولسه ضامن اولور . (٧٧٣ ماده‌يه باق.)

كذا بركيمسه بر متاعى ديكر كمسنه‌نك نزدينه براغور ايكن اوكمسنه كوروبده سكوت ايتسه وديع اولمش‌اولوب‌حفظى ترك يا تعدى ايتمسيله مذكور متاع ضايع يا تلف اولسه ٧٨٧ ماده حكمنجه او كمسنه ضامن اولور .

« حجر و اذن »

٢٠ — بر صغير مميزى وليسى آليش ويريش ايدركن كوروبده سكوت ايتسه يعنى منع ايتمسه ٩٧١ ماده وجهله دلالة اذندر .

« شفعه »

۲۱ — شفیع بیعه مطلع و واقف اولمشیکن سکوت ایتسه شفعه‌یی صاقط اولور . (۱۰۲۹ و۱۰۲۳ ماده‌لره باق.)

« وکالت و امر »

۲۲ — ۱٤٥۱ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره مؤکلك ایجابی اوزرینه وکیل سکوت ایتسه وکالتی قبول ایتمش عد اولنور . مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یی بر خصوصه توکیل ایلدکده او کمسنه سکوت ایتدکدن صکره مؤکل بهه مباشرت ایتسه صحیح اولوب تصرفی فضولی اولماز. اما وکالتی رد ایدرسه مردود اولور .

۲۳ — بر کیمسه معین بر شیئك اشتراسنه دیکر بر کمسنه‌یی توکیل ایتدکده ۱٤۸٥ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره او کمسنه او مالی کندوسی ایچون اشترا ایده‌مز وکندوسی ایچون آلسه بیله موکلی ایچون واقع ایکن اول کیمسه‌یه اول شیء کندم ایچون آله‌جغم دیوب اول کیمسه‌دخی سکوت ایتسه‌ده صکره او کمسنه مذکور مالی اشترا ایتسه کندوسنك اولور.

۲٤ — برکیمسه دیکر کمسنه‌نك کسمك اوزره یاتیردیغی قیونی کسمکه باشلیوب او کمسنه دخی اول کیمسه‌یی کسرکن کوروب سکوت ایتسه سکوتی دلالةً کسمکه امر عد اولنور .

۲٥ — بر کیمسه دیکر کمسنه‌نك اتمك یاپمق اوزره یوغوردیغی خمیری اتمك یاپارکن او کمسنه‌یی کوروبده سکوت

ایتسه سکوتی دلالةً اتمك یاپمقله امر عد اولنه‌رق اول کیمسه اوزرینه خمیرك ضمانی لازمکلمز. وفاعل دخی معین عد اولنوب اجرت آله‌مز .

٢٦ — زوجك یوغنی زوجه‌سی اکیرسه یازوجك ایپلکندن زوجه‌سی بز طقوسه‌ده زوج بیلوب سکوت ایتسه زوج یوغك یا ایپلکك بدلنی زوجه‌سنه تضمین ایته‌دیره‌مز . وزوجه دخی معینه عد اولنوب زوجندن عمل مذکور مقابلنده اجرت آله‌مز .

« اقرار »

٢٧ — مقر لهك سکوتی قبولدر . یعنی بر کیمسه دیکر کمسنه ایچون برشیٔ اقرار ایدوبده او کمسنه سکوت ایتسه مقرك اقرارینی قبول و تصدیق ایتمش اولور . اما مقر لهك ردیله اقرار مردود اولور .

« دعوی »

٢٨ — ١٨٢٢ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره مدعی علیه بلا عذر سکوت ایتسه مدعی بهی انکار ایتمش عد اولنور .

٢٩ — بر کیمسه بر عرصه‌یی یا خانه‌یی ملکمدر دیو دیکر کمسنه‌یه بیع و تسلیم ایتدیکنی و مشترینك بر مدت اول عرصه‌ده ابنیه یاپمق یاخود آغاج دیکمك کبی بر وجهله تصرف ملك ایله تصرفنی بر شخص کوروبده بلا عذر سکوت ایتسه مذکور عرصه کندوسنك اولمدیغنی اقرار ایتمش عد اولنوب

١٦٥٩ ماده وجهله آرتق دعوی ایده‌مز . اما مشتری بروجه مذکور تصرف ایتمامشیکن یالکز بیع و تسلیم زماننده حاضر بولنوب سکوت ایتمسیله دعواسی ساقط اولماز .

شو یکرمی طقوزنجی مسئله ایله بو ماده‌نك فقرهٔ اولیسنه متفرع برنجی مسئله بیننده اولان فرقه دائر رفع‌الاشتباه عن کلام‌الاشباه نامیله بر رساله تألیف اولنمشدرکه خلاصهٔ مندرجاتی بروجه آتی نقل اولنور . شویله که مارالذکر برنجی مسئله‌ده مبیع ، ساکتك ایدوکی معلوم اولمغله غیرك یعنی بایعك آنده تصرفی اوزرینه مالکك سکوتی اذن عد اولنمیوب اما شو یکرمی طقوزنجی مسئله‌ده مبیع ساکتك اولمسی غیر معلوم ایدوکندن طول مدت سکوتی حقنی مسقط املدی . حتی بر عقار حجت و بینهٔ شرعیه ایله بر کیمسه یدنده ایکن دیکر کمسنه آنی فضولاً آخره صاتدیغی صره‌ده اول کیمسه‌نك سکوتی ایله حقی ساقط اولماز .

٣٠ — بر شخص بر مالی ملکمدر دیو اقاربندن بر کمسنه یاخود زوج یا زوجه‌دن بریسی دیکری حضورنده آخره بیع و تسلیم ایتدکده او کمسنه یاخود زوج یا زوجه‌دن بری کوروبده سکوت ایتمشیکن صکره اول مال بنمدر یاخود آنده حصه‌م واردر دیو دعوی ایتسه بو سکوت اول مال کندی مالی اولمدیغنی اقرار دیمك اولمغله اشبو دعواسی استماع اولنماز. (١٦٥٩ ماده‌یه باق .)

« قضا »

۳۱ — کندوسنه قاضیلك یا والیلك تفویض اولنان کمسنه‌نك سکوتی قبولدر . اما رد ایله مردود اولور .

﴿ ۶۸ ماده ﴾

[بر شیئك اومور باطنه‌ده دلیلی اول شی مقامنه قائم اولور .] بو ماده مجامعده « دلیل الشیء فی الامور الباطنة یقوم مقامه » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

[یعنی حقیقتنه اطلاع] و کسب وقوف [متعسر اولان] شیئك [امور باطنه] یعنی اشکار اولمیان هر بر امر [ده] اول امرك [دلیل] وسبب [ظاهریسی ایله حکم اولنور .]

خلاصهٔ کلام، برشیئك وجودی خفی و آکا کسب وقوف متعسر اولور ایسه اول شیئك سبب ظاهریسی اول شی مقامنه اقامه اولنور .

دلیل ، شول شیدر که اول شیئه علم شیء آخره علمی مستلزم اوله .

بو ماده اوزرینه متفرع بعض مسائل برر عنوان تحتنده بروجه‌زیر بیان اولنور .

« بیع »

۱۸۳ ماده وجهله بر کیمسه بیعی ایجاب ایتدکدنصکره دیکر طرفدن قبول اولنمدین اعراضه دلالت ایدر بر قول

ياخود فعل بولنور ايسه ايجاب باطل اولور . زيرا اعراض امور باطنه‌دن اولوب غير جانبندن حقيقته مطلع اولمق متعسر اولمغله دليل ظاهريسى اولان مذكور قول يا فعل ايله اعراضه حكم اولنور .

كذا ٣٤٤ ماده‌ده ذكر اولنديغى اوزره مشترى صاتون آلديغى حيوانك عيبنه مطلع اولدقدن صكره تداوى ايتسه عيبه رضا امور باطنه‌دن بولنديغنه مبنى دليل ظاهريسى اولان تداوى‌يه بناءً عيبه راضى اولديغنه حكم اولنور .

« امانات »

٧٦٩ و ٧٧٠ ماده‌لرده بيان اولنديغى اوزره بر كيمسه لقطه‌يى كنديسنه ملك ايدنمك قصديله آلور ايسه غاصب وصاحبنه ويرمك قصديله اخذ ايلر ايسه وديع حكمنده اولوب فقط بوقصد امور باطنه‌دن اولديغى جهتله دليل ظاهريسى ايله عمل اولنور . شويله كه او كيمسه لقطه‌يى قبض ايدركن صاحبنه رد ايتمك قصديله آلديغنى اشهاد ايدر و مؤخراً صاحبنى بولمق ايچون مجامع ناسده اعلان و اشاعه ايلر ايسه مذكور لقطه اول كيمسه يدنده وديعه والا مال مغصوب حكمنده اولور . نتكيم سالف الذكر ٧٦٩ ماده شرحنده تفصيل اولنه‌جقدر .

« بينات »

شهادت دخى بوقاعده اوزرينه متفرع مسائلدندر. شويله كه

بر کیمسه یدنده برمال بولندقـده وضع یدی ایله مذکور مال اول کیمسـه‌نك ایدوکنه استدلال اولنه‌بیـله‌جکندن شاهد؛ مال مذکور اول کیمسه‌نك ملکی ایدوکنه وضع یدمذکوره بناء شهادت ایده‌بیلور. زیرا شاهد ایچون بلامنازع وضع یددن بشقه ملکیته‌دلیل یوقدر. غایت‌ مافی‌الباب شاهد اسباب ملکندن‌اولان شرا وامثالنی‌معاینه‌ایله مذکور مال‌مدعینك ملکی‌اولدیغنه‌کسب اطلاع‌ایده‌بیلور ایسه‌ده اسباب‌مذکوره‌دخی وضع‌یده راجعدر. چونکه مملکك ملکنك ثبـوتی دخی بلا منـازع وضع یددن بشقه برشی ایله دکلدر. حتی بویله اولمسه ایدی مشترینك آندن تملکی جائز اولماز ایدی.

تفصیلات آنفه‌دن اکلاشیلور که شاهـدك حقیقت ملکه واقف‌اولمسی متعذر اولدیغی جهتله آنك‌اعتماد واستناد ایده‌جکی شی ملکك دلیل ظاهریسی اولان وضع یده اعتبار ایتمکدر. حتی بروجه مذکور معاینهٔ ید ایله ملکه شهادت جائز اولمسـه ایدی باب شهادتك سدی لازم کلور ایدی.

« عقوبات »

قاتل اوزرینه قصاصك اجراسی قاتلك قتلی قصد ایلمسنه متوقف اولوب فقط قصد امر باطنی اولدیغندن آلت‌قتل قصد مقامنه اقامه ایدیله‌رك عادةً اجزای بدنی تفریق ایدن آلت ایله قتل ایلمش ایسـه قتل مذکور عمد اعتبار اولنه‌رق قصـاص لازمکلور.

﴿ ٦٩ ماده ﴾

[مكاتبه مخاطبه] وغائبدن كتاب حاضردن خطاب [كبيدر.]

تفصيلات آتيه‌دن آكلاشيله‌جغى اوزره « غائبدن كتاب حاضردن خطاب كبيدر » تعبيرى مجله‌نك شو عباره‌سندن اشملدر .

بو ماده اشباهده «قال فى الهداية و الكتاب كالخطاب ... لان الكتاب من الغائب كالخطاب من الحاضر» ديو مذكور اولان مسئلهٔ فقهيه‌دن مأخوذ بولنمش اولوب مذكور كتابده احكام الكتابه عنوانى تحتنده بو ماده اوزرينه متفرع اوله‌رق ابواب متفرقه‌دن بر چوق مسائل ذكر اولنمشدر .

يعنى ايكى كيمسه بالمواجهه و بالمشافهة بيع واجاره كبى عقود شرعيه‌يى عقد ايده‌بيله‌جكلرى مثلو غياباً مكتوبلشمق ايله دخى عقد ايده‌بيلورلر . مكاتبه‌نك مخاطبه كبى اولمسى دلسزه منحصر اولميوب صحيح يعنى متكلم وناطق بولنان كمسنه حقنده دخى بويله‌در .

معلوم اولمليدر كه كتاب ، يعنى مكتوب اوچ قسمدر . قسم اول ، مستبين يعنى يازوسى اوقوناقلى و مرسوم يعنى رسم و عادته موافق و معنون يعنى عنوان ايله مصدر اولاندر . مجمع الانهرده ذكر اولنديغى اوزره بالاسى فلانه ديو يازلمش و زيرى فلان ديو مهرلنمش اولان كتاب بو قبيلدندر . فقط

مجمع الانهر صاحبنك زماننده یازینك کاغد اوزرینه یازلمسی وزیرینك مهرلنمسی معروف و لازم اولوب حتی او وقتده کاغددن بشقه برشی اوزرینه یازیلان یا مهرلنمیان مکتوبلره مرسوم نظریله باقلمازکن زمانمزده مهرلنمش اولنجه مرسوم اوله‌جغی کبی مهرلنمیوب یالکز امضا ایدلمش اولدقده ینه مرسوم اولور . (١٦١٠ ماده‌یه باق.) فقط زمانمزده کاغدك غیریسی اوزرینه یازلدقده حکم نصل اولور. فلیحرر. ظن ایدرمکه عرف وعادته باقیلور .

بو قسم کتاب کرك حاضر وکرك غائب حقنده نطق یعنی لسان ایله بیان کبی حجتدر . نته‌کیم کتاب اقرارك باب رابعنده و ١٧٣٦ ماده‌نك فقرهٔ استثنائیه‌سنده بیان اولنمشدر.

قسم ثانی ، مستبین یعنی یازوسی اوقوناقلی اولمقله برابر غیر مرسوم اولان یعنی رسم وعادته موافق اولمیاندر . دیوار یاخود آغاج یاپراغی اوزرینه یازیلان ویاخود کاغد اوزرینه یازلمش اولدیغی حالده رسم و عادته موافق اولمیان یازو کبی . بو قسم مکتوب لغو اولوب حجت دکلدر . مکرکه کاتب نیت ایده . اشهاد نیت مقامنه قائم اوله‌جغی کبی املاء دخی نیت مقامنه قائم اولور . املاء غیره سویلیوب یازدیرمقدر (١٦٠٧ ماده‌یه باق.) زیرا کتابت بعضاً تحقیق ایچون اولدیغی حالده بعضاً دخی تجربه ایچون اولدیغندن نیت یا اشهاد یا املاء ایله جهت تعین ایدر .

قسم ثالث ، مستبین اولمیان یازودر . هوا وصو اوزرینه

يازمق كبی . بو قسم كتاب، كلام غير مسموع حكمنده اوله‌رق نيت ايتسه بيله آنكله هيچ بر حكم ثابت اولماز . شويله كه مثلا بر كيمسه « بنم فلان كمسنه‌يه بيك غروش بورجم وار » عباره‌سنی دكز يا هوا اوزرينه يازمسيله اقرار حاصل اولماز . بوراده يازمقدن مقصد حروف ونقوشی ميدانه وظاهره چيقه‌جق وجهله يازمق اولميوب بلكه كاغد اوزرينه يازيله‌جق اولدقده نصل يد و ال حركت ايلر ايسه اولوجهله يدك حركتندن عبارتدر. چونكه هوا وصو اوزرينه حروف ونقوشك اظهاری ممتنعدر .

بو ماده اوزرينه متفرع بعض مسائل نوعلرينه كوره برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه‌زير بيان اولنور :

« بيع »

بر كيمسه غائب بركمسنه‌يه فلان مالمی شوقدر غروشه سكا صاتدم ديه‌رك معنون ومرسوم برمكتوب يازوبده اوكمسنه دخی بو مكتوبی قرائت ايتديكی مجلسده قبول ايلر يا قبول ايتديكنه دائر مكتوب يازار ايسه بينلرنده بيع منعقد اولور . و اولكی صورتده مكاتبه اولميوب مكاتبه يالكز ايكنجی صورتده اولور. (١٧٣ ماده‌يه باق.)

« اجاره »

٤٣٦ ماده‌ده ذكر اولنديغی وجهله مكاتبه ايله دخی عقد اجاره اولنه‌بيلور.

«وکالت»

وکالتدن عزل ایتدیکنه دائر موکل وکیله مکتوب کوندروبده بو مکتوب آکا یعنی وکیله واصل اولدیغنده وکیل وکالتدن منعزل اولور. ایشته بو مثالده غائبدن کتاب حاضردن خطاب کبی اولدی .

﴿ ٧٠ ماده ﴾

[دلسزك] قاش یا ال کبی عضولریله اولان [اشارت معهوده] یعنی معلومه [سی] بیع، اجاره، هبه، رهن، اقرار، ابرا ، تحلیف ، و وصیت کبی معاملاته دائر اولان خصوصاتده [لسان ایله بیان کبیدر.] زیرا دلسزك اشارتی معتبر اولمسه‌ایدی ناس ایله مبایعه و معامله‌یه مقتدر اوله‌میوب آجلقدن تلف اولمسی لازم کلوردی.

بو ماده‌نك اطلاقندن دخی مستفاد اوله‌جغی اوزره دلسز کتابت بیلمدیکی تقدیرده اشارت معهوده‌سی معتبر اولدیغی کبی کتابت بیلدیکی صورتده دخی اشارت مذکوره‌سی معتبردر . یوقسه دلسز کتابتی بیلنجه اشارتی معتبراولمیوب یازو ایله افادهٔ مرام ایتمسی لازمدر دینله‌مز. زیرا کرك کتابت وکرك اشارت حجت ضروریه‌در .

ففی الکتابة زیادة بیان لم توجد فی الاشارة لان قصد البیان فی الکتابة معلوم حسا وعیانا وفی الاشارة زیادة اثر لم توجد فی

الكتابة لان الاصل فى البيان هو الكلام لانه وضع له والاشارة اقرب اليه لان العلم الحاصل بها حاصل بما هو مفصل بالتكلم وهو اشارته بيده او برأسه صارت اقرب الى النطق من آثار الاقلام فاستويا ولا يقدم على الآخر بل يخير [تكملهٔ بحر فى آخر الكتاب فى مسائل شتى.]

ابن الهمام دلسزك كندوسيله طلاق واقع اولان اشارتندن مقصود، تصويته مقارن يعنى دلسزك صداسنه مصاحب بولنان اشارتدر. زيرا دلسزك عادتى، اشارتى تصويتنه مقارن اولمقدر ديديكى جهتله حموى لايق اولان دلسزك قرائت ايله اولان اشارتى دخى بويله اولمقدر ديمشدر. يعنى ابن الهمامك وحموينك افادات مذكوره لرندن اكلاشيلوركه دلسزك طلاق وقرائته دائر اولان اشارتنك معتبر اولمسنده اشارت مذكوره دلسزك صداسنه مقارن اولمسى لازمدر. فقط بيع واجاره كبى عقودده كى اشاراتنك معتبر اولمسنده تصويت لازميدر. فليحرر. ابن الهمام طرفندن سرد اولنان دليله كوره تصويت لازمدر.

دلسزك اشارت معروفه سى بيلنمديكى حالده اقربا ودوست وقومشولرندن تحقيق وسؤال اولنور. وبو اشارتى خبر ويره جك اولان كيمسه نك لايق اولان عادل اولمسيدر زيرا فاسقك قولى ايچون اعتبار يوقدر. ومخبر حضور حاكمده دلسز شو اشارتيله بونى وبو اشارتيله شونى قصد ايديور ديو حاكمه خبر ويرر.

هدايه شارحلرى ديمشلردركه دلسزدن صدور ايدن اشارت ايكى نوع اولوب نوع اول انكاره دليل اولان اشارتدر.

دلسز باشنی عرضا تحریك ایتمسی کبی . نوع ثانی اقراره دلیل اولان اشارتدر . دلسز باشنی طولاً تحریك ایتمسی کبی که بوتحریك اقرار معناسنه اوله‌رق کندوسندن صدوری معروف اولدیغی تقدیرده اقرار صاییلور .

دلسز کتابت بیلدیکی تقدیرده کتابتی دخی اشارت معروفه‌سی مثللو لسان ایله بیان کبیدر . [١] لانه صلی الله تعالی علیه وسلم بلغ الرسالة بالکتاب کالخطاب فاذا کان خطابا فی حق القادر ففی حق الاخرس اولی لان عجزه ظاهر والزم عادة لان الغائب یقدر علی الحضور والاخرس لایقدر علی نطق والظاهر بقاؤه علی الدوام تکملهٔ بحر فی آخر الکتاب فی مسائل شتی .

بوماده‌ده دلسزك دینلدی . زیرا ناطق اولان کیمسه‌نك اشارتی باطلدر . ١٥٨٦ ماده‌یه باق . بوجهتله ناطق اولان بر کیمسه‌نك مالنی دیکر کمسنه فضولی اوله‌رق آخره بیع ایدوبده اول کیمسه بیعی استماع ایتدیکنده ساکت ومتأمل ایکن برشخص اول کیمسه‌یه بیع مذکوری مجیز اولدکمی دیمسی اوزرینه اول کیمسه باشنی طولاً تحریك ایتسه یعنی اکسه بیعه اجازت ویرمش اولماز .

---

[١] علامهٔ مقدسی خلقة دلسز اولان کمسنه کتابتی بیله‌مز وکتابتك اکا تعلیمی ممکن دکلدر . چونکه دلسز نطقه ونطقی استماعه مقتدر دکلدر که حروفدن مرکب اولان الفاظی تعلم ایده بیلسون دیمش ایسه‌ده دلسزك قابل تعلیم کتابت اولدیغی زمانمزده بالتجربه ثابت اولمشدر .

بوماده اشباهده « الاشارة من الاخرس معتبرة وقائمة مقام العبارة فی کل شیٔ من بیع واجارة وهبة ورهن ونکاح وطلاق وابرأ واقرار وقصاص » دیو مذکور اولان مسئله‌دن مأخوذ اولوب کتاب مذکورده احکام الاشارة عنوانی تحتنده اخرسك قنغی اشارتلری معتبر وقنغیلری غیر معتبر ایدوکی بیان اولنمشدر. مثلا دلسز اشارت معروفه‌سیله بیع، اجاره، یمین، یمیندن نکول، امورینه برینی توکیل واقرار ایده بیلور. ١٧٤ و٤٣٦ و١٥٨٦ ماده‌لره باق .

کذا دلسزك حضورنده وصیته دائر تنظیم اولنان ورقه یعنی وصیتنامه‌سی قرائت اولنوبده حضار بز بوکا شاهد اوله‌لمی دیدکلرنده دلسز نعم یعنی اوت معناسنه اوله‌رق باشنی تحریك ایتسه وصیت ایتمش اولور.

دلسزلك ایکی نوعدر یا اصلی اولور یاخود عارضی اولور. بوماده ده دلسز مطلق اوله‌رق ذکر اولندیغی جهتله اصلی وعارضی‌یه شامل اولور ایسه‌ده مقصود اولان اصلی اولوب عارضی دکلدر . عارضی دلسز معتقل اللساندر . چونکه معتقل اللسان اولان یعنی ذاتاً ناطق اولدیغی حالده بعده نطقه مقتدر اولمیه‌جق صورتده دلی طوتیلان کیمسه‌نك اشارت وایماسی معتبر اولماز ، زیرا بوکیمسه‌نك مرضی کسب خفت ایدرك لساننك آچیلمسی احتمالی قائم اولوب حالبوکه اشارتك عباره مقامنه قائم اولمسی حاجت وضرورت ایچوندر . ضرورت ایسه عباره‌دن یأس

وقوعنده تحقق ايدر . شوقدر واركه معتقل اللسان اولان كيمسه‌نك حال اعتقالى وفاتنه قدر باقى وثابت اولور ايسه اوحالده قبل الموت اشارت معروفه‌سيله وقوعبولان اقرارى دلسزك اقرارى كبى معتبر اولور.

آنفا شرحا دلسزك اشاراتى معاملاته دائر اولان خصوصاتده معتبردر دينلدى . زيرا حد قذف كبى حدوده دائر اولان خصوصاتده دلسزك اشارتيده كتابتيده معتبر اولماز . چونكه حدود شبهات ايله مندفع اولور .

﴿ ماده ٧١ ﴾

[ترجمانك قولى هرخصوصده] يعنى حدودده وحدودك غيريسنده [قبول اولنور .]

بوماده اشباهده « يقبل قول الواحد العدل فى احد عشر موضعا كما فى منظومة ابن وهبان فى تقويم المتلف وفى الجرح والتعديل والمترجم » ديو مذكور اولان مسئله‌ٔ فقهيه‌دن مأخوذ بولنمشدر .

ترجمان، لفظى فصيح اولان تانك فتحى ورانك سكونى وجيمك ضمى ايله اولوب برلغتى آخر لغتله بيان وتفسير ايدن آدمه دينلور .

ترجمه ، دخى جيمك فتحيله « ابدال لفظة بلفظة تقوم مقامها » ديه تعريف اولنديغى كبى تفسيردخى « العبارة عن الشیٔ

بلفظ اسهل وايسر من لفظ الاصل» ديو تعريف اولنور .

ترجمان ، شيخينه يعنى امام اعظم ايله امام ابى يوسفه كوره واحد اولسه دخى قولى قبول اولنوب اما امام محمد ترجمان نصاب شهادت اولمسى لازم ايدوكى رأينده بولنمشدر . كرك بوماده‌ده وكرك ١٨٢٥ ماده‌ده ترجمان لفظى مفرد اوله‌رق ذكر اولنمسندن مجله‌ده شيخين قوللرى اختيار قلنديغنه استدلال اولنه بيلور . وبرده امام اعظمه كوره مترجمك اعمى اولمامسى شرطدر .

مثلا حاكم لسانى بيلمديكى برمدعينك ادعاسنى وشاهدلرك شهادتلرينى بر ترجمان واسطه‌سيله ترجمه ايتديرسه ترجمه وافادهٔ مذكوره‌يى مدعينك ياشاهدلرك بالذات افاده‌لرى كبى آنلر طرفندن قبول ايدر. شوقدر واركه ترجمانك عادل اولمسى لازم اولديغى كبى آنفاً ذكر اولنديغى وجهله بصير اولمسى دخى مقتضى اولمغله برابر احتياطه رعايةً ايكى اولمليدر. زيرا مترجمك قولى اعجمينك عباره‌سندن بدلدر .

﴿ ماده ٧٢ ﴾

[خطاسى ظاهر] وآشكار [اولان ظنه] يعنى بويله ظن اوزرينه واقع اولان فعله [اعتبار يوقدر .] بلكه اعتبار حقيقت ونفس الامره مطابق اولانه‌در .

بوماده اشباهده « لاعبرة بالظن البين خطاؤه » ديومذكور

اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر . یعنی شول فعل که ظن اوزرینه
واقع اولوب بعده حکم شرعی‌یه مخالف ایدوکی ظاهر اوله
اوفعله اعتبار اولنماز .

بوماده اوزرینه متفرع بعض مسائل ، آنك نوعنه کوره
برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه زیر تفریع اولنور .

« اجاره »

اشباه شارحی حموی کندوسندن وقوعبولان بر استفتا
اوزرینه شو قاعده‌یه بناءً بروجه آتی جواب ویردیکنی بیان
ایدیور . « برکیمسه برخانه‌یی کندوسی اوزرینه موقوف یعنی
غله‌سی کندوسنه مشروط وکندوسنی اکا ناظر ظنیله دیکر بر
کمسنه‌یه ایجار ایتدکدن صکره وقفك بطلانی متبین ومذکور
خانه حصراً اول کیمسه‌یه موروث اولدیغی ظاهر اولسه اعتبار
ظنه اولمیوب نفس الامره ایدوکنه ونفس الامرده اول خانه
اول کیمسه‌نك ملکی اولمقله اجاره‌سی صحیح اولدیغنه مبنی اجاره
باقی اولوب فسخ اولنماز . »

« کفالت »

کفیل ، دینی ادا ایتدکدن صکره اصیلك اولجه ایفای دین
ایتدیکی اکلاشلسه کفیل ویردیکنی داینندن استرداد ایده‌بیله‌جکی
کبی اصیل ، ایفای دین ایلدکدن صکره کفیلك اولجه دینی ادا
ایلدیکی ثابت اولسه اصیل داینه رجوع ایلر . زیرا کفیل یا
اصیل دین ذمتده ثابتدر ظنیله ایفای دین ایتدکلری حالده دین

مذكور باقی اولمديغی ظاهر وخطاسی متبين اولمشدر .

« صلح »

برکیمسه دیکر کمسنه‌دن معلوم برحق ادعا ایدوب مدعی علیه مدعی ایله برمال اوزرینه صلح اولدقدن صکره مدعینك مدعی علیهده حقی بولنمدیغی تحقق ایتسه مدعی علیه ویردیکی بدل صلح ایله مدعی‌یه رجوع ایدر .

« بینات وتحلیف »

برکیمسه دیکر کمسنه‌دن بیك غروش طلب ایتدکده اوکمسنه اول کیمسه‌یه اکر سنك بنده آله‌جغك اولدیغنه یمین ایدر ایسه‌ك سکا اومبلغی ویریرم دیوبده اول کیمسه یمین ایتمسیله اوکمسنه دخی شرط مذکورك صحیح ومشروع بولندیغی ظنیله مبلغ مذکوری ویرسه اوکمسنه مبلغ مذکوری استرداد ایدر. چونکه ٧٦ ماده‌یه بناءً یمین مدعی‌یه توجه ایتمیوب مدعی علیهه عائد اولور .

« غصب واتلاف »

٩١٤ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره برکمسنه کندی مالی ظنیله دیکرك مالنی اتلاف ایتسه ضامن اولور.

« قضا »

حکم حاکم خلاف مشروع وخطا ایدوکی ظاهر اولسه حکم مذکوردن رجوع ایتمسی حاکم اوزرینه لازم کلور . ١٨٣٨ ماده‌یه باق .

« مداينه »

بركيمسه آخر كمسنه‌يه بورجی واردر ظنیله شوقدرغروش ويردكدن صكره بورجی اولمديغی تبين ايتسه ويرديكی پاره ايله اكا رجوع ايده بيلور . نته‌كيم بركيمسه‌نك ديكر كمسنه‌يه يالكز اون ليرا بورجی وارايكن غلطاً اون ايكی ليرا ويرسه زياده‌سی اوكمسنه‌نك اولميوب يدنده امانت اوله‌جغندن اول كيمسه‌نك حق استردادی واردر . شوقدر واركه زياده اولان ايكی ليرا اوكمسنه يدنده بلا تعد ولا تقصير تلف اولنجه برشی لازم كلمز . وباقيسنك بش سدسی قابضك وبر سدسی دافعك اولور . ١٠٦١ ماده‌يه باق .

كذا بركيمسه مالی اولمديغی حالده وفات ايتمكله داين متوفانك اوغلندن آله‌جغنی طلب ايتمكله اوده پدرينك بورجی وار ظنيله دينی ادا ايتدكدن صكره بورجی اولمديغی ظاهر اولسه ابن، مؤدا ايله داينه رجوع ايدر .

« نفقه »

مستحق نفقه اوليان بر صغيره‌نك پدری او صغيره‌نك زوجندن نفقه طلب ايدوبده زوج دخی نفقه لازمدر ظنيله صغيرۀ مزبوره ايچون نفقه فرض وتقدير ايتسه فرض وتقدير مذكورك حكمی اولميوب نفقه لازم اولماز .

پيری زاده شرح طحاويدن نقلاً بو ماده‌نك بروجه آتی مستثناسنی ذكر ايلمشدر. شويله‌كه بركيمسه بر حيوانی صاتون

آلمقله بايعك قومشوسی آنی مشتریدن بالشـفعه طلب ایدوب مشتری دخی آنده شفعه جاریدر ظنیله حیوانی مرقوم قومشویه رضـاسیله تسلیم ایتـدکدن صکره شفعه جاری اولمدیغنه مطلع اولسـه تسلیم وتسلم مذکور ایله مشتری وقومشـو بیننده بیع تعاطی منعقد اوله‌جغندن آرتق استرداد ایده‌مز .

اما قومشو حاکمه بالمراجعه آنده شفعه ادعا ایدرك اول کیمسـه‌نك رضاسی اولمقسزین حاکم شفعه ایله‌حکم ایتسه حکمی نافذ اولمـاز . نته‌کیم انفا قضا عنوانیله ذکر اولنان مسئله‌دن مستفاد اولور .

﴿ ماده ٧٣ ﴾

[سنده مستند] ودلیلدن نشأت ایتمش [اولان احتمال ایله حجت یوقدر.] یعنی برحجتکه آکا بویله براحتمال عارض‌اوله‌مذکور حجت ایله عمل اولنه‌ماز . اما سنده مستند اولمیان لاعن دلیل اولان احتمال معدوم کبیدر .

بو ماده مجـامعده « لاحجة مع الاحتمال الناشی عن لیل » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

[مثلا برکیمسه ورثه‌سندن برینه شوقدر غروش بورجی اولدیغنی اقرار ایتدیکی تقدیرده] هرنقدر ١٥٧٨ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره نفس اقرار مقره مقصور حجت ایسه ده [اکر] اول کیمسه‌نك بو اقراری [مرض موتنده ایسه] ١٥٩٨

ماده‌ده دخی بیان قلندیغی وجهله [دیکر ورثه تصدیق ایتمدکجه بو قرار حجت دکلدر . زیرا دیکر ورثه‌دن مال قاچرمق] و آنلرك حقلرینی ابطال ایتمك [احتمالی مرض موته مستندر .] و بو وجهله دیکر ورثه‌دن مال قاچرمق آنلره جور اولدیغندن اقراری رد و ابطال اولنور . فقط دیکر ورثه تصدیق ایدرلر ایسه کندی حقلرینی کندولری ابطال ایتمش اولدقلرندن اقرار مذکور صحیح ونافذ اولور. فقط اجنبی‌یه اقرارده بو احتمال یوقدر. چونکه مریض اجنبی‌یه وصیت طریقیله دخی ایصال نفعه مقتدر اولدیغی جهتله اقرار مذکورده تهمت بولنماز .

[اما] بواقراری [صحتنده] وقوعبولدی [ایسه اقراری معتبراولور واول حالده اولان] ورثه‌دن مال قاچرمق [احتمال]ی [مجرد بر نوع توهم اولدیغندن] وماده‌ٔ آتیـه حکمنجه توهم غیر معتبر بولندیغندن [اقرارك حجیتنه مانع اولماز .]

﴿ ماده ٧٤ ﴾

[توهمه اعتبار یوقدر .]

بو ماده کتب فقهیه ده ازان جمله مجمع الفتاوانك کتـاب الوصایاسنده « فلا اعتبار للتوهم » دیو مذکوراولان مسئله‌نك ترجمه‌سیدر. یعنی توهم ایله برحکم شرعی ثابت اولماز. بوجهتله قطعاً وظـاهراً ثابت اولان شـیئك امر موهومدن طولایی تأخیری جائز اولماز .

مثلا مفلساً وفات ايدن كيمسه‌نك مالى صاتيله‌رق اثمانى بين الغرما غرامة تقسيم اولنور. هرنقدر غريم آخرك ظهورى موهوم ايسه ده بوكا اعتبار اولنماز . وغريم آخرك ظهورى حالنده اودخى حقنى اصول مشروعه‌سى وجهله آلور.(١١٦١ ماده‌يه باق.)

بو ماده اوزرينه متفرع بعض مسائلك بروجه آتى بيانه ابتدار اولنور .

« استحقاق »

بر كيمسه‌نك يدنده بولنان اشيايه ديكر كمسنه مستحق چيقوبده آلدقده اوكمسنه اشياى مزبوره ايله بنم شوقدر اشيام دخى سرقت اولنمشيدى اشياى مزبوره يدكده بولنمغله ماعداسى دخى سنده اولور ضامن اول ديو دعوا ايتسه اسماع اولنماز.

« شفعه »

برخانه‌نك برى غائب ديكرى حاضر اولمق اوزره ايكى شفيعى اولوبده حاضر اولان، شفعه‌نك كليسنى ادعا واثبات وشرائطنه تماميله رعايت ايتديكى تحقق ايتسه شفعه‌نك كليسى حاضر ايچون حكم اولنور. زيرا حاضرك حقى تحقق ايلدى . حالبوكه غائبك شفعه‌يى طلب ايتمك احتمالى اولوب شايد طلب ايدر وهميله حاضرك حقى تأخير اولنماز . وبو وجهله وهمه اعتبار ايدلمز .
بو مسئله ١٠١٣ ماده شرحنده ايضاح اولنه‌جقدر .

« شركت »

١٢٠٣ مادەدە بيان اولنديغى اوزره برينك انسان بويندن يوكسك يردە پنجرەسى اولوبدە احتمالكه نردبان وضعيله قومشوسنك مقرنسوان اولان محلنه نظر ايلر ديو وقوعبولان دعوى اوزرينه مذكور پنجره سد اولنه‌ماز . نته‌كيم بركيمسه ديكر كمسنه‌نك منزلنه متصل صمانلغنه اوت وصمان قويمق استدكده اوكمسنه جائزكه اوت و صمان يانوب منزلمه سرايت ايده ديو اول كيمسه‌يى صمان‌قويمقدن منع ايده‌مز. (١١٩٢ مادەيه باق)

« اقرار »

ايكى كيمسه بيننده برمدت اخذ واعطا جارى اولوب بعده حساب كوردكلرنده برى ديكرينه ثمن مبيعدن شوقدر غروش بورجى اولديغنه دائر اقرار وسند اعطا ايتدكدن صكره سند ويرن جائزكه حسابده غلط واقع اولمشدر تكرار حساب كورمدكجه مبلغ مزبورى ويرمم ديه‌مز .

« وصيت »

وصيت ديندن مؤخر اولمغله دينى مالنى محيط اولان كيمسه‌نك وصيتى غرمانك اجازتى اولمقسزين صحيح اولميوب فقط اول كيمسه‌نك دينى مالنى محيط دكل ايسه ثلث مالى مقدارنده صحيح اولور . واقعا مؤخراً دينك ظهورى احتمالى اولمغله بو احتماله نظراً دينى اولميان كيمسه‌نك دخى وصيتى صحيح

اولماق لازم كلور ايسه‌ده احتمال مذكور توهمدن عبارت اوله‌رق اكا اعتبار اولنميه‌جغی جهتله وصيت مذكوره صحيح اولور .

« وقف »

فى‌الاصل اراضيسی، عشريه يا خراجيه اولان برمملكتده قديماً وقف ايدلمش بولنان برمزرعه حقنده احتمالكه آنك مالكی بلا وارث وفات ايدرك مزرعهٔ مذكوره جانب بيت‌الماله عائد اوله‌رق اراضیٔ اميريه حكمنی اكتساب ايتدكدن صكره بدون التملك وقف ايدلمش اولسون ديو احتمال مجرد ايله اول مزرعه اوقاف غير صحيحه‌دن ايدوكنه حكم اولنه‌ماز.

« عقوبات »

١٧٤١ ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سی دخی بو قاعده‌نك اوزرينه تفريع ايدلمشدر .

كذا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يی جرح ايدوب بعده اول كيمسه‌يه برأتام كلوب برمدت سالما كزدكدن صكره وفات‌ايتسه ورثه‌سی جائزكه سنك جرحكدن وفات ايتمش اوله ديو اول كيمسه‌دن ديت دعوی ايتسه‌لر مسموع اولماز .

﴿ ٧٥ ماده ﴾

[برهان] و شهادت عادله [ايله ثابت اولان شی عياناً] ومشاهدةً [ثابت كبيدر .]

برهـان اصولیون اصـطلاحنجه حق باطـلدن تفریق وصحیحی فاسددن تمییز ایدن دلیلدر . واهل میزان اصطلاحنجـه مقدمات قطعیه‌دن مرکب و نتیجـهٔ قطعیه‌یی منتج اولان قیاسدر. فقها ایسه « برهن علیه » دیرلرکه دعواسنه شاهد کتوردی دیمکدر. فقط بجرده بیان اولندیغی وجهله برهان تعبیری کتب فقهیه‌ده بعضاً شهادت و اقراره شامل اولان حجت معناسنده دخی قوللانلمشدر. آنجق بوراده‌کی برهان « برهن علیه » کلاملرنده اولدیغی کبی شهادت عادله معناسنده‌در. یوخسه اصولیون واهل اصطلاحلرنده‌کی معنالرده مستعمل دکلدر.

عیان، عینك کسریله مفاعله‌دن مصدر اولوب بر شیئی شبهه‌سز و آچیقدن کورمك معناسنه‌در . فلان شیئی معاینه ایتـدی دینلورکه کوزی ایله کوردی دیمکدر . اما عینك فتحیله اولان عیان، عان‌دن مأخوذ اولوب «عان الماء والدمع» دینلورکه صویا کوز یاشی آقدی دیمکدر.

بو ماده مجامعده «الثابت بالبرهان کالثابت بالعیان» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر.

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه‌دن برحق دعوی واو کمسنه اقرار ایتـدکده او کمسنه‌نك عیاناً ثابت اولان بو اقراری نصلکه علیهـنه حجت و مدار حکم اولور ایسـه او کمسنه اقرارینی انکار ایدوبده مدعی برهان یعنی شهادت عادله ایله

مذكور اقراری اثبات ایدرسه بینه او کمسنه علیهنه مدار حکم اولور .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن جهت قرضدن بیك غروش دعوی ومدعی علیه اقرار ایتسه بورج عیاناً ثابت اولمغله علیهنه حکم والزام اولنه‌جغی کبی مدعی علیه بورجنی انکار ایتمکله مدعی آله‌جغنی شهود عادله ایله اثبات ایتسه اوکمسنه‌نك اول کیمسه‌یه بورجی اولدیغی برهان یعنی شهادت عادله ایله ثابت اولمغله ینه علیهنه حکم اولنور.

وکذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه فلان شخصك سکا اولان دینه کفیلم دیوب لکن اوشخصك دینی نه‌مقدار اولدیغی بیان اولنمیوب فقط او شخصك او کمسنه‌یه بیك غروش بورجی اولدیغی بینهٔ عادله ایله ثابت اولسه کفیل اوزرینه بیك غروش لازم کلور . زیرا بینه ایله ثابت اولان عیاناً ثابت کبیدر نقول بهجه فی الکفاله .

﴿ ماده ٧٦ ﴾

[بینه ، مدعی ایچون ویمین ، منکر اوزرینه‌در .]

بو ماده حدیث شریفدن ترجمه ایدلمشدر . مجامع شارحی منافع الدقایق صاحبنك بیاننه کوره حدیث شریف مذکور « البینة للمدعی والیمین علی من انکر » در . مشارقده ایسه لفظ حدیث « لویعطی الناس بدعواهم لادعی ناس دماء

رجال و اموالهم و لکن الیمین علی المدعی علیه» دیو مذکوردر .

بینه ، مدعینك صدقنی انبا و اشعار ایدن شهادت عادله‌دن عبارت اولوب شهادت مذکوره بیانی افاده ایتمسی حسبیله بینه تسمیه قلندیغی کبی آنکله خصمه غلبه ایدلمسی جهتیله دخی حجت اطلاق اولنور .

مدعی . «۱۶۱۳» ماده‌ده تعریف اولندیغی اوزره حضور حاکمده برندن حقنی طلب ایدن کیمسه‌در .

یمین ، حالفك یعنی یمین ایدن کیمسه‌نك خبرینك یعنی افاده‌سنك ایکی طرفدن برینی مقسم به ایله تقویه ایتمسیدر.

شو حدیث شریفك بعض احکامی عقلاً و بعضیسی شرعاً بیلنور . شویله‌که بینه مدعی اوزرینه قیلنمسی مجرد دعوی ایله بر شیئه کسب استحقاق اولنه‌میه‌جغنه دلالت ایدرکه دعوی خبر اولوب خبرك ایسه صدقه و کذبه احتمالی اولمغله بویله محتمل حجت اوله‌ماز . بو حکم عقلیدر. و مدعی دعواسنی بینه ایله اثبات ایتدیکی تقدیرده مدعی بهه مستحق اوله‌جغنه دلالت ایدرکه بوده حکم شرعیدر .

یعنی برکیمسه دیکر کمسنه‌دن برحق دعوی و او کمسنه انکار ایتدکده ۱۸۱۷ ماده موجبنجه حاکم بینه‌یی اول کیمسه‌دن استر . یوقسه او کمسنه‌دن استمز . و اول کیمسه دعواسنی اثبات ایده‌مدیکی تقدیرده ۱۸۱۸ ماده وجهله

طلبيله منكر اولان او كمسنه يه يمين ايتديريلور. يوخسه مدعى يه يمين ايتديريلەمز.

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن آله‌جق ادعا او كمسنه انكار ايلديكى صورتده اول كيمسه اوزرينه اثبات مدعا ايتمسى لازم كلور. ايده‌مديكى تقديرده طلب ايدرسه مدعى عليهه يمين ويريلور.

كذا بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن برمال صاتون آلدقدنصكره بايع مشترى يه يعنى اول كيمسه‌يه سن فلان شخص طرفندن بالوكاله و عقدى نفسكه مضاف قيله‌رق آلديغك جهتله ١٤٦١ ماده‌يه بناءً ثمن مبيعى وير ديو دعوى ومشترى اول آدم طرفندن شرايه وكيل اولميوب رسول ايدوكنى و١٤٦٢ ماده حكمنجه رسول ثمن ايله مطالب اولميه‌جغنى درميان ايتدكده بينه بايع اوزرينه‌در. زيرا بايع مشترينك عقدى نفسنه مضاف قيلديغنى ادعا ايديور. ويمين مشترى اوزرينه‌در. زيرا مشترى عقدى نفسنه اضافتى انكار ايديور.

بوقاعده‌دن يعنى بينه مدعى ايچون ويمين منكر اوزرينه اولمق قاعده‌سندن اصلا عدول اولنماز. حتى بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن شوقدر غروش دعوى ايتدكده او كمسنه اول كيمسه‌يه بنده فى‌الحقيقه اول قدر غروش آله‌جغك اولديغنه يمين ايدر ايسه‌ك مبلغ مذكورى تأديه ايدرم ديمسيله اول كيمسه دخى

اولوجهله یمین ایتسه او کمسنه‌نك مبلغ مذکوری تأدیه ایتمسی لازم کلمز .

مدعی کیم ومنکر یعنی مدعی علیه کیمدر . بونك تفریقی مهمدر. واقعا مدعی یعنی خارج ومدعی علیه یعنی ذی‌الیددن هر بری بومال بنمدر سنك دکلدر دیمکده اولملرینه نظراً ظاهر حالده هم مدعی هم منکر ایسه‌لرده خارجك مقصودی ملکی نفسیچون اثبات اولوب نفی ضمناً داخل اولور. اماذی الیدك مقصودی ملکی خارج ایچون نفی اولوب اثبات ضمناً داخل اولور. ایشته بوکا مبنیدرکه خارج اولا « بو بنمدر وذی الید ایسه اولا « بو سنك دکلدر » دیر .

بناءً علیه مقصود قصدی اعتبار ایدیله‌رك قصداً مدعی اولانك اوزرینه شاهد وقصداً منکر اولانك اوزرینه یمین لازم کلدی .

امام شافعی مدعی‌یه ایکی صورتده یمین توجه ایده‌جکنی اجتهاد ایلمشدر .

۱ — مدعی ایچون بینه اولمدیغی تقدیرده مدعی علیه تحلیف اولنوب یمیندن نکول ایدر ایسه یمین مدعی اوزرینه رد اولنه‌رق یمین ایدرسه لهنه حکم اولنور. یمین ایتمز ایسه لهنه حکم اولنه‌ماز .

۲ — مدعینك یالکز بر شاهدی اولوب بشقه شاهد اقامه‌دن عاجز قالدیغی صورتده مدعی تحلیف اولنور.

﴿ ماده ٧٧ ﴾

[بينه خلاف ظاهری] وخلاف اصلی [اثبات ایچون ويمين اصلی] وظاهری [ابقا ایچوندر .]

ظاهر حال ایله متمسك اولان کیمسه‌نك بیاننه ظاهرحال شاهد اولمغله بینه‌یه محتاج اولماز .

بو ماده مجامعده « البينات شرعت لاثبات خلاف الظاهر واليمين لابقاء الاصل » دیومذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر.

خلاف ظاهر وخلاف اصل، صفات عارضه‌ده وجود وبرکیمسه‌نك ذمتنك مشغولیتی وامرحادثك ابعد زمانه اضافتی کبی شیلردر.. اصل وظاهر، صفات عارضه‌ده عدم وبرائت ذمت وامر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتی کبی شیلردر. (٨ و ٩ و ١١ ماده‌لره باق.)

بو ماده اوزرینه بعض مسائل نوعنه کوره برر عنوان تحتنده اوله‌رق بروجه آتی ذکر اولنور .

« بیع »

برکیمسه بو مالی بن صبی ایکن صاتدم ٩٦٧ ماده‌یه بناءً بیع نافذ اولمامغله‌کیرو استرم دیو دعوی ومدعی علیه بالغ‌ایکن صاندك بیع لازمدر دیو ادعا ایتسه صغر یعنی‌عدم البلوغ اصل اولدیغندن سوز مع‌اليمين صغری ادعا ایده‌نکدر. اما کبر عارض وخلاف ظاهر اولدیغی جهتله بینه کبری ادعا ایده‌نکدر.

كذا متبايعاندن بری بیعمز وفاءً ایدی دیکر باتا ایدی دیو اختلاف ایتسه‌لر بیعك باتا اولمسی ظاهر اولمغله سوز بیعك باتاً اولدیغنی ادعا ایده‌نکدر. وبیعك وفاءً اولمسی خلاف اصل اولدیغی جهتله بینه بیعك وفاءً اولدیغنی ادعا ایده‌نکدر. نته‌کیم ٤٠٣ ماده شرحنده تفصیل اولنور .

« اکراه »

متبایعان طوع و کرهده اختلاف ایتدکلرنده سوز طوعی ادعا ایده‌نکدر. چونکه طوع اصلدر . اما بینه اکراهی ادعا ایده‌نکدر . چونکه اکراه خلاف اصلدر .

« غصب »

برکیمسه دیکر کمسنه‌نك مالنی غصب ایتدکدن صکره یدنده تلف اولدیغنی بیان ایله عیننی رددن بالامتناع بدلنی ویرمك استدکده مغصوب منه تلفی انکار ایله عیناً وجودینی ادعا ایتدیکی صورتده حاکم مال مغصوب عیناً موجود اولسه ایدی غاصب آنی اظهار ایلردی دینیله‌جك قدر غاصبی حبس ایتدکدن صکره بدل ایله حکم ایدر . زیرا تلف عارض وخلاف ظاهر واصل اولوب غاصب آنی ادعا ایتدیکی جهتله بوادعاسی بلابینه قبول اولنماز .

« دین »

برکیمسه دیکر کمسنه‌دن فلان جهتدن طولایی شو قدر غروش آله‌جق حقی اولدیغنی ادعا واو کمسنه انکار ایتدکده بینه‌اولی

كيمسه‌نكدر. زيرا اول كيمسه ٨ ماده حكمنجه اصل اولان برائت ذمتك خلافنى ادعا ايديور. و سوز ايسه مع اليمين او كمسنه‌نكدر. زيرا او كمسنه اصلى ادعا ايليور.

بو ماده‌نك بعض مستثنياتى دخى واردر. شويله‌كه ١٧٧٤ ماده‌ده ذكر اولنديغى وجهله امين اولان كيمسه برائت ذمتى حقنده يمين ايله تصديق اولنور.

مثلا مودع وديعه‌يى دعوى ايدوبده وديع دخى بن آنى سكا رد ايتدم ياخود بلا تعد ولا تقصير هلاك اولدى ديدكده سوز مع اليمين وديعكدر. حالبوكه رد يا هلاك صفات عارضه‌دن اولديغى جهتله ٩ ماده‌يه بناءً اصل اولان آنك عدمى اولوب آنى ادعا ايدن خلاف ظاهرى ادعا ايتديكندن بو ماده حكمنجه اقامهٔ بينه‌يه محتاج اولمليدى. وبالعكس رد يا هلاكك عدمنى ادعا ايدن مودع اصل و ظاهرى ادعا ايتديكى جهتله رد اولنمديغنه يا هلاك اولمديغنه يمين ايله سوز مودعك اولمليدى.

﴿ ماده ٧٨ ﴾

[بينه حجت متعديه واقرار حجت قاصره‌در .] نكولى ذكر ايتمدى. زيرا نكول اقرار حكمنده‌در .

بو ماده كتب فقهيه‌ده ازانجمله تنويرالابصارده وشرحنده «والاصل ان البنية حجة متعدية والاقرار حجة قاصرة على المقر

لعدم ولايتـه على غيره» ديو مذكور اولان مسـئلهٔ فقهيـهدن اخذ اولنمشدر .

بينه، مبينه يعنى نفس الامرده ثابت وقبل الشهـاده موجود اولان شيئى يعنى مشهود بهى اظهـار و آشكار ايدن شهـادت معناسنده اولوب ١٦٧٦ ماده‌ده حجت قويه ديمكدر ديو تعريف اولنمشدر .

متعديه، تعديدن مأخوذ اولوب تعـدى غيره تجـاوز ايتمك معناسـنه‌دركه غيردن مقصود مشهود عليه ومقضى عليهدن بشقه كيمسه‌لر ديمكدر .

اقرار، بر كيمسه ديكر كمسنه‌نك كندوسنده اولان حقنى خبر ويرمكدر ديو ١٥٧٢ ماده‌ده تعريف اولنمشدر .

قاصره، نصر بابندن اولان قصردن مأخوذ اولوب «قصر الشئ على كذا» دينلوركه «لم يتجاوز الى غيره» ديمكدر .

يعنى اقرار، نفس مقره مقصور اولوب غيره تجاوز ايتمز بر حجتدر .

بينه حجت متعديه اولدى . چونكه بينه‌نك حجت اولمسى قضا و حكم حاكم ايله اولوب قاضينك ايسه ولايت عامه‌سى بولنمغله يالكز مقضى عليه ومحكوم عليه حقنده حجت اولميوب بشقه‌لرى يعنى قضيـهٔ مذكوره‌ده حكم قاضى كندولرينه متعدى و متجـاوز بولنان كيمسـه‌لر حقنده وبلكه الدر المختـارده مذكور اولديغى

اوزره حريت ونكاح ونسب و ولاء كبى بعض قضايادە كافهٔ ناس حقلرندە دخى حجت اولور در منتقى .

بو جهتله يعنى شهادت وبينه‌نك حجت اولمسى حكم حاكم ايله اولديغندن من غير خصم اقامهٔ بينه ايدلمك جائز اولماز .

اقرار حجت قاصره اولدى . زيرا اقرارك حجت اولمسى مقرك زعمنه مبنى اولوب زعم المقر ايسه كندوسندن بشقه‌سى حقندە حجت دكلدر. بو جهتله من غير خصم اقرار جائز اولدى.

ينه بو جهتله غير عليهنه اقرار جائز اولمدى. مثلا وصى متوفانك فلانه دينى اولديغنى اقرار ايتسه اشبو اقرارى باطل اولوب مقر به متوفانك تركه‌سندن آلنه‌ميه‌جغى كبى وصى‌اوزرينه دخى كندى مالندن ايفاسى لازم كلمز .

كذا بر كيمسه وفات ايدوب ايكى برادرى ترك ايتمكله بونلردن بريسى اخ ثالثى اقرار ايتديكى حالده ديكرى انكار ايتسه مقر، ابن ابى ليلى‌يه كوره حصهٔ ارثيه‌سنك يعنى ارثاً يدينه كچن مالك ثلثنى اخ ثالثه اعطايه مجبوردر. و بو اقرار ايله اخ منكر اوزرينه نسنه لازم كلمز. بو مسئله‌دە مقر اوزرينه ثلث لازم كلمسى ۱٦٤۲ ماده‌ده اختيار اولنان قوله مبنيدر .

معلوم اولمليدركه فقها اقرارده تهمت بولنمديغنه بناءً شهادتك فوقنده بر حجت شرعيه ايدوكنى بيان ايلمشلردر . بو جهتله عندالاجتماع يعنى بر حق هم اقرار همده بينه ايله ثابت اولدقده اقراره بناءً حكم اولنور . مكركه بينه‌يه بناءً حكمه

حاجت مس ایده . اولحالده بینه ایله حکم اولادر . نتیجه‌کیم قریباً ایضاح اولنور . بیان مذکور ایله بو ماده بیننده منافات یوقدر . زیرا قوت و ضعف تعدیه واقتصاردن بشقه شی اولدیغندن اقرارك نفس مقره اقتصار و شهادتك غیره تعدیه ایله اتصافی اقرارك قوت وشهادتك اقراره نسبتله ضعف ایله اتصافنه منافی اولماز .

عندالاجتماع اقراره بناءً حکم اولادر دینلمشیدی . مثلا برکیمسه‌نك دیکر کمسنه‌دن صاتون آلدیغی مال ایچون برشخص بنمدر دیو اول کیمسه‌دن ادعا واول کیمسه‌نك انکاری اوزرینه شهادت ایله اثبات ایتدکدن صکره اول کیمسه اقرار کیفیت ایلسه یاخود بالعکس اولا اول کیمسه اقرار کیفیت ایتدکدن صکره مدعی ینه اقامهٔ بینه ایتسه حاکم اقراریله حکم ایدر . فقط اول کیمسه دخی ویردیکی ثمنی بایعدن استرداد ایتمك احتیاجنده بولنور ایسه اولحالده بینه ایله حکم اولنملیدرکه اول کیمسه دخی متضرر اولمسون .

بوماده اوزرینه دیکر بعض مسائلك بروجه آتی تفریع ایله مزید توضیحنه ابتدار اولنور .

« دین »

١٦٤٢ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره بر کیمسه ورثه‌دن یالکز بریسی حضورنده ترکه‌دن دین دعوی ایدوبده یالکز او وارثك حضورنده بینه ایله اثبات وموجبنجه حکم اولندقده

حکم مذکور جمله ورثه علیهنه اولمش اولور . بناءً علیه سائر ورثه مدعی‌یه اول دینی بزم حضورمزده تکرار اثبات ایت دیه‌مزلر. اما مذکور دین، بینه‌ایله اثبات اولنمیوبده آنی ورثه‌دن یالکز بریسی اقرار ایتدیکی وموجبنجه حکم اولندیغی صورتده دیندن آنك حصه‌سنه نقدر اصابت ایدرسه یالکز اول مقدار استحصال اولنوب وارث مقرك اقراری سائر ورثه‌یه سرایت ایتمز .

کذا احد شریکین آخرك امریله مشترك بر اشتری برینه صاتدقدن صکره شریك آمر بایعك جمیع ثمنی قبض ایلدیکنی اقرار ایتسه مشتری، آمرك مذکور ثمنده اولان حصه‌سندن بری اولور. اما بایعك حصه‌سندن بری اولماز.

کذا بر متوفانك یالکز ایکیوز آلتون ترکه‌سی قالوب بر شخص متوفای مرقومدن یوز آلتون آله‌جق ادعا وبالبینة اثبات ایدرك حکم استحصال ایتدکدن صکره دیکر برکمسنه‌دخی اول متوفادن یوز آلتون آله‌جق ادعا و ورثه انکار ایدوب مدعیده اثبات ایده‌مدیکی و ورثه یمین ایتدیکی حالده اول شخص بو ایکنجی مدعینك متوفاده یوز آلتون آله‌جغی اولدیغی اقرار ایدر ایسه شخص مرقومك حکما آلدیغی یوز لیرانك نصفنی او کمسنه‌یه ویرمسی لازم کلور هندیه فی الباب السابع عشر من الدعوی .

« استحقاق »

برکیمسه‌نك برشخصدن بیك غروشه صاتون آلدیغی مالی

دیکر کمسنه بندر دیو دعوی وبینه ایله اثبات ایدرك بالاستحقاق ضبط ایتسه اول کیمسه ثمن مبیعی بایعدن استرداد ایدر . بایع مرقوم حین محاکمه‌ده حاضر بولنمدم بناءً علیه حکم بالاستحقاق بکا سرایت ایتمز دیه‌مز . اما بینه ایله اثبات ایتمیوب بلکه اول کیمسه مذکور مال، مستحقك اولدیغنی اقرار ایتمسیله او کمسنه مذکور مالی ضبط ایتسه اول کیمسه ویردیکی ثمن مبیعی او شخصدن استرداد ایده‌مز . ایشته بو مثالده کوریورز که بینه مشهود علیهك غیریسی اولان بایعه دخی متعدیه اولوب اما اقرار مقره مقصور اوله‌رق بایعه متعدی اولمیور .

کذا مشتری عندنده ایکن مبیع حیوان یاوریلدقدنصکره بر کیمسه مذکور حیوانی ادعا وبینه ایله اثبات ایتدکده ید مشتریده موجود یاوریسی دخی آکا تابع اولور . اکر حاکم یاوریسنی دخی برلکده حکم ایتمش ایسه . اما بینه ایله ثابت اولمیوب ذوالید یعنی مشتری مذکور حیوان اول کیمسه‌نك ایدوکنی اقرارایتدکده یاوری تابع اولماز . اکرمقرله یاوری‌یی ادعا ایتامش ایسه . سائر زوائدده دخی حکم بویله‌در . فرق شودر که بینه ملکی اصلندن اثبات ایدر ولد ایسه اصلنده حیوانه متصل ایدی بناءً علیه بینهٔ مذکوره ایله ایکیسنده دخی استحقاق ثابت اولدی اما اقرار حجت قاصره اولوب بونکله صحت خبر ضرورتندن طولایی یالکز مخبر بهده ملك ثابت

اولوب ۲۲ ماده حکمنجه بالضرورة ثابت اولان ضرورت مقداریله تقدیر اولنور مجمع الانهر.

« اجاره »

موجر خانهٔ مأجور یعنی کندیسنك ملکی اولوبده غیره ایجار ایلدیکی خانه فلان شخصك اولدیغنی اقرار ایتسه اقرار مذکور مقرك نفسی حقنده صحیح اولوب اما مستأجر حقنده صحیح اولماز. بناءً علیه مستأجرك حقنه خلل کلمز و اجاره منفسخ اولماز. لکن مدت اجاره مرورندن صکره مذکور خانه مقرله ایچون حکم اولنور. ایشته بو مثالده کوریورزکه اقرار مقره مقصور اولوب مقرك غیریسی اولان مستأجره تجاوز ایلمز.

« کفالت »

بر کیمسه فلان کمسنه‌نك فلان‌شخصه اولان بورجنه کفیلم دیدکده مذکور بورج مثلا بیك غروش ایدوکی شهادت ایله ثابت اولسه کفیل دخی آنی ضامن اولور. واکر شهادت ایله ثابت اولماز ایسه مقدار دیننده سوز مع الیمین کفیلك اولوب مکفول عنه، کفیلك اقرارندن زیاده اقرارایتسه اشبو اقراری کفیله تجاوز ایتمز.

کذا سکسان برنجی ماده‌نك مثالی‌دخی بوکا آیروجه برمثال اولدیغی مادهٔ مذکوره شرحنده تقریر اولنور.

« غصب »

بر کیمسه برعقاری دیکر کمسنه‌یه بیع و تسلیم ایتدکدن صکره فلان شخصدن غصب ایتدیکنی اقرار ومقرله دخی تصدیق ایتدیکی حالده مشتری تکذیب ایتسه اشبو اقراری مشتری حقنده حکمسزدر. فقط امام محمده کوره مقر اول‌عقارك قیمتنی مقرله‌ایچون ضامن اولور. لکن شیخین‌عقار، غصب‌ایله مضمون اولمدیغنه قائل اولدقلری جهتله مشارالیهما عندنده مقره ضمان لازم کلمز.

« رهن »

راهن مرهونی غیر ایچون اقرار ایتدکده اشبو اقراری مرتهن حقنده حکمسزدر. یعنی اقرار مذکور مقرك غیریسی بولنان مرتهنه تجاوز ایلمز. فقط مقر حقنده معتبر اولدیغندن مقرله دیلرسه دینی ایفا ایله رهنی مرتهندن اخذ وصکره راهنه مراجعت ایلر. ودیلرسه قیمتنی راهنه تضمین ایتدیرر.

« شرکت »

۱۳۸٤ ماده دخی بو قاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر.

« عقوبات »

بر کیمسه فلان شخص ایله برابر فلان آدمی قتل ایتدك دیو اقرار ایدوب لکن شخص مرقوم استنطاق اولندقده قتلی انکار ایدوب ایکیسنك برلکده قتل ایلدیکی بینه ایله ثابت اولمدیغی تقدیرده مجرد اول کیمسه‌نك بروجه‌محرر وقوعبولان

اقرارینـه بناءً قتلك موجبي شخص مرقوم اوزرینـه اجرا اولنه‌ماز .

اقرارك حجت قاصره اولمسی قاعده‌سـنك بعض مستثنیاتی دخی واردر . شویله که زوجه برینـه بورج اقرار ایتـدکده زوجی تکذیب ایتسه بیله اقرار مذکور صحیح اولوب ایفای دین ایچون لدی‌الایجاب زوجه حبس اولنه‌بیلور . هرنقدر بو اقراراوزرینه وقوع‌بولان حبسدن زوج متضرر اولورایسه‌ده .

کذا موجر اقرار دین ایتسـه صحیح اوله‌رق ایفای دینـه کافی بشقه‌مالی اولمینجه اجاره فسخ‌اولنورده برای دین مأجور بیع ایدیلور .

بو مثاللرده اقرار مقره مقصور اولمیوب غیره یعنی مسئلهٔ اولاده زوجه ومسئلهٔ ثانیه‌ده مستأجره متعدی اولور .

مع ذلك سالف الذکر مثاللر امام اعظمك مذهبی اولوب اما امامینه کوره بونلردخی مستثنا اولمیوب زوجه زوج حقنده وموجر مستأجر حقنده تصدیق اولنه‌میه‌جغندن زوجه حبس واجاره فسخ اولنه‌ماز .

﴿ ماده ۷۹ ﴾

[کشی اقراریله مؤاخـذه اولنور .] اکر اقراری شرعاً تکذیب اولنمازایسه . بوماده مجامعده «المرأ مؤآخذ باقراره» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

بناءً على ذلك بر كيمسه ديكر كمسنه ايچون بر مال اقرار ايتدكدنصكره اقرارنده خطا ايتديكنى ادعا ايتسه قبول اولنماز.

نته‌كيم بر كيمسه ديكر كمسنه‌دن آله‌جق دعوى ايدوبده او كمسنه اقرار ايتدكدنصكره بن مذكور دينى تماماً ادا ايلدم ديسه نظر اولنور. اكر ادايى ينه مجلس اقرارده ادعا ايدر ايسه قبول اولنماز. زيرا بو ادعاده اقراردن رجوع وتناقض واردر. واكر بشقه مجلسده واقرار مذكوردن صكره ايفا و ادا ايتديكنى ادعا ايدر ايسه قبول اولنورده ١٦٣٢ ماده حكمنه توفيق معامله اولنور.

كذا موجر اجرتى قبض ايتدم ديو اقرار ايتدكدنصكره مقبوضم بولنان اجرت زيوفدر ديه جيادينى ادعا ايتسه قبول وبينه‌سى استماع اولنماز.

وكذا مشترى مبيعك عيب قديم ايله معيب اولديغنى ادعا و بايع عيب قديمى اقرار ايدرسه اقرارى موجبنجه مشترى مبيعى بايعه رد ايده‌بيلور.

كذلك ١٥٨٨ ماده‌ده ذكراولنديغى وجهله حقوق عبادده اقراردن رجوع صحيح اولماسى بواصله تفرع ايدر. شويله‌كه بركيمسه فلان كمسنه‌يه بيك غروش بورجم وار ديدكدن صكره اقرارمدن رجوع ايتدم ديمسنه اعتبار اولنميوب اقراريله الزام اولنور.

وكذلك ١١٢٧ ماده‌نك فقرهٔ اخیره‌سی بو قاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر.

شرحاً «اکر اقراری شرعاً تکذیب اولنماز ایسه» دینلدی. زیرا ١٦٥٤ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره شرعاً تکذیب اولنان اقرار باطل اولوب آنکله مقر مؤاخذه اولنماز. شویله‌که مثلا مشتری خانهٔ مشترایی بیك غروشه آلدیغنی دعوی ایتدیکی حالده بایع ایکی بیك غروشه صاتدیغنی ادعا واثبات ایتسه شفیع اولان شخص مذکور خانه‌یی مشتریدن ایکی بیك غروشه تملك ایده‌بیلور. یوقسه شفیع مشتری‌یه سن بو خانه‌یی بیك غروشه آلدیغکی بایع ایله اولان مخاصمه ومرافعه اثناسنده اقرار ایتمکله بیك غروشه تملك ایدرم دیه‌مز. زیرا اکرچه مشتری بیك غروشه آلدیغنی اثنای محاکمه‌ده اقرار ایتمش ایسه‌ده حکم حاکم ایله تکذیب اولنمغله اقرار مذکوری باطل اولدی.

کذا برکیمسه دیکر کمسنه‌دن فلان شخصده ازجهت قرض آله‌جغم اولان بیك غروشه اوشخصك امریله کفیل اولدیغك جهتله مبلغ مکفول به مذکوری بکا ویر دیو دعوی واو کمسنه کفالتی انکار ایتدکده اول کیمسه وجه مذکور اوزره کفالتی اثبات ایله مبلغ مکفول بهی او کمسنه‌دن آلنجه او کمسنه دخی اوشخصه رجوع ایدر. کرچه او کمسنه اثنای مرافعه‌ده کفیل اولمدیغنی اقرار ایتمش ایسه‌ده اقرار مذکور شرعاً تکذیب

اولندیغی جهتله باطل اولوب اوکمسنه مذکور اقراریله مؤاخذه اولنماز .

دیکر برمثالی دخی ١٦٥٤ ماده‌ده محرر بولنمش اولمغله اورایه مراجعت اولنه .

اقرارك شرائط صحتی کتاب اقرارده بیان اولنمش ومقرك مؤاخذه اولنمسنی ایجاب ایدن اقراردن مقصود شرعاً صحیح ومعتبر بولنان اقرار ایدوکی درکار بولنمشدر. ١٥٧٣ و ١٥٧٥ ماده‌لره باق .

﴿ ٨٠ ماده ﴾

[تناقض ایله حجت قالماز .] یعنی تناقض سببیله حجت باطل اولور. [لکن متناقضك علیهنه اولان حکمه خلل کلمز .]

آتیده بیان اولنه‌جق نقلدن آکلاشیله‌جغی اوزره بوفقرهٔ ثانیه‌نك معناسی شودر « لکن حجت مذکوره موجبنجه لاحق اولان حکمه خلل کلمز . » نته‌کیم آتیده‌کی مثالده « اولکی شهادتلری اوزرینه حاکم حکم ایتمش ایسه بوحکم دخی بوزیله‌میوب » فقره‌سی بوکا دلالت ایدر .

بوماده فقهانك رجوع عن الشهاده مباحثنده بیان ایتدکلری مسائلدن و آزان جمله هدایه‌ده « واذا رجع الشهود عن شهادتهم قبل الحکم بها سقطت لان الحق انما یثبت بالقضاء والقاضی لایقضی بکلام متناقض ولا ضمان علیهما لانهما ما اتلفا شیئاً لا علی المدعی

ولاعلى المدعى عليه فان حكم بشهادتهم ثم رجعوا لم يفسخ الحكم لان آخر كلامهم يناقض اوله فلا ينقض الحكم بالتناقض » ديو مذكور اولان مسائلدن اخذ اولنمشدر.

اشباهده « الحجة بينة عادلة او اقرار او نكول عن يمين الخ » ديو بياننذن ومجله‌نك ۷۸ ماده‌سندن مستفاد اولديغى اوزره مطلقا حجت تعبيرى هم شهادت همده اقراره شامل ايسه‌ده بومقامده‌كى حجت اقراره شامل دكلدر . وبلكه بومقامده‌كى حجت بينه وشهادت معناسنه‌در. چونكه مجامع شرحنده شارحك « التناقض لايمنع صحة الاقرار » ديو بيانى اوزره مثلا بركيمسه برشيئى انكار ايتدكدن صكره اقرار واولوجهله تناقض ايتسه اقرار مذكورى صحيح ومعتبر اولور. زيرا مقر اولا كيمسه شو اقرارنده متهم دكلدر .

مجله‌ده‌كى « متناقض » لفظى شخص متناقض معناسنده اخذ وبوندن دخى شاهدلر قصد اولندقده فقرهٔ ثانيه‌نك معناسى شويله اولور . « لكن تناقض متناقض اولان شاهدلر عليهنه حكمك صدورينه مانع اولميوب بالعكس ضمان بدل ايله حكمك صدورينى موجب اولور . » شومعنى ومفاد دخى نفس الامرده صحيحدر .

يعنى برحجت وشهادتكه قبل وقوع التناقض آنك مقتضاسى وموجبى ايله حكم لاحق اولمشدر حكم مذكور تناقض مرقوم ايله بوزيلميوب باقى اولور . شوحالده مثال آتيده بوفقره‌يه

مثال اولان « لكن اولكى شهادتلرى اوزرينه حاكم حكم ايتمش ايسه حكم مذكور بوزيله‌ميوب » فقره‌سى اولور .

مجله‌ده‌كى متناقض لفظندن محكوم‌عليه قصد اولندقده فقرهٔ ثانيه‌نك معناسى ينه شو اخيراً بيان قلنديغى وجه اوزره اوله بيلور. لكن متناقض لفظنك شاهدلرك متخالف كلاملرينه وبو مناسبتله شاهدلره دخى اطلاق اولنمسى ظاهر ايسه‌ده محكوم‌عليهه اطلاقى ظاهر اولمامغله اوجه بيان اولنان معنالردن برى اراده اولنمليدر .

[مثلا] برخصوصه شهادت ايدن [شاهدلر شهادتلرندن] قبل الحكم [رجوع ايله تناقض ايتدكلرنده شهادتلرى حجت اولماز] وآرتق حاكم ، مذكور شهادتلرى ايله حكم ايده‌مز . زيرا شاهدلرك هر برى شهادتلرنده متناقض اولوب حاكم كلام متناقض ايله حكم ايده‌مز. وبوتقديرده شاهدلره برشيئك ضمانى لازم كلمز . چونكه شهادت مذكوره مدعى ويا مشهود عليهك مالنك تلفنه مؤدى اولمامشدر . زيرا مدعينك حقنك عدم ثبوتى آنلرك شهادتلرندن رجوعنه مضاف اولميوب اصل‌عدمده باقيدر . مشهود عليهك مالنك تلفنه مؤدى اولمامشدر . زيرا شهادت ايله حقك ثبوتى حكم حاكمه‌محتاجدر. «٧٨» ماده شرحنه باق .

شوفقرهٔ مثاليه بومادەنك فقرهٔ اوليسنك مثاليدر .

رجوع ، لغة نقيض‌الذهاب يعنى كتمكك نقيضى اولوب

اصطلاحاً شاهدك اولجه اثبات ایتدیکنی نفی دیمکدر .

[لکن اولکی شهادتلری اوزرینه حکم ایتمش ایسه] یعنی شاهدلرك شهادتلرندن رجوعی حاکم شهادتلری موجبنجه حکم ایتدکدن صکره وقوعبولسه [بوحکم دخی بوزیله‌میوب محکوم بهی شاهدلرك تضمین ایتمسی] یعنی محکوم علیهه بدلنی ویرملری [لازم کلور] که تفصیلی ۱۷۲۹ و ۱۷۳۰ ماده‌لرده بیان اولنیور.

حکم بوزیله‌ماز دینلدی . زیرا شهودك کلاملری متناقض اولوب کلام متناقض ایله حکم جائز اولمدیغی کبی نقض حکم دخی جائز دکلدر. چونکه کلامین متناقضین صدقه دلالتده متساوی اولوب کلام اول اتصال قضا ایله ترجح ایلمش ومرجوحك راجحه معارضه ایده‌میه‌جکی درکار بولنمشدر .

شهود متسبب وحاکم، مباشر اولدیغنه نظراً ۹۰ ماده حکمنجه ضمان شهوده لازم کلیوب حاکمه لازم کلملی ایدی دیو وارد اولان سؤاله جواب ، مذکور ۹۰ ماده شرحنده بیان اولنه‌جقدر .

کرك بوراده وکرك ۱۷۲۹ ماده‌ده حکمك بوزیله‌ماسی مطلق اوله‌رق ذکر اولنمشدر. یعنی محکوم بهی محکوم له قبض ایتمش ایسه دیو تقیید اولنمامشدر. انجق بومسئله‌ده فقها اختلاف ایتمشلر اولوب خلاصه، بزازیه، خزانة المفتین وبحرده محکوم له محکوم بهی قبض ایتسه‌ده ایتمسه‌ده رجوع موجب ضمان ایدوکی بیان اولنمش ایکن وقایه ، کنز ، درر، ملتقی، هدایه ، مختار،

اصلاح ومواهب الرحمانده محكوم له محكوم بهى قبض ايتمش ايسه رجوع، موجب ضمان اولوب اما قبض ايتمامش ايسه ضمان لازم كليه‌جكى بيان اولنمشدر. درمنتقاده ايسه قبض ايدلسه‌ده ايدلمسه‌ده موجب ضمان ايدوكنى ترجيح وحتى عقاره شهادت اولنوبده بعدالحكم شاهدلر رجوع ايتسه‌لر عقار مذكورى شاهدلرك ضامن اولمسى لازم كله‌جكنى ذكر ايلمشدر. تفصيلاتى اسباب موجبه‌سيله ان‌شاء الله تعالى ١٧٢٩ ماده شرحنده بيان اولنور.

﴿ ماده ٨١ ﴾

[اصل ثابت اولمديغى حالده فرعك ثابت اولديغى واردر.]

بوماده اشباهده «وقد يثبت الفرع وان لم يثبت الاصل» ديو مذكور اولان مسئله‌نك ترجمه‌سيدر.

[مثلا بر كيمسه فلانك فلانه شوقدر غروش دينى وار بن دخى آكا كفيلم ديسه] يعنى مديونك بنم فلانه اولان شوقدر غروش بورجمه كفيل اول ديه امرى اولمقسزين اول كيمسه كفيل اولسه [واصيلك] دينى [انكارى] يعنى ذاتاً بورجى اولمديغى درميان ايتمسى [اوزرينه داين] دينى [ادعا ايتسه] واثبات ايده‌ميوبده اصيل دخى بورجى اولمديغنه يمين ايلسه [مبلغ مزبورى كفيلك ويرمسى لازم كلور.] واصيل برى اولوب آكا هيچ برشى لازم كلمز.

مديونك امری اولمقسزین دینلدی . زیرا مدیون، بنم فلانه اولان شوقدرغروش بورجمه کفیل اول دیو اول کیمسه‌یه امر ایتمسیله اودخی کفیل اولسه مدیونك بوامری دینی اقرار اولمغله بوصورتده اصیل دخی مؤاخذه اولنور.

ومدیون ذاتاً دینی بولندیغنی انکار ایتمیوب بلکه اولمقدار دینی وارایدیسه‌ده ایفا ایلمش اولدیغنی ادعا ایتسه **١٦٣٢** ماده وجهله معامله اولنمسی لازم کلور.

کذا اصیل قبل الکفاله یعنی کفیل، دینه کفیل اولمزدن اول کندوسی دینی ادا ایلمش اولدیغنه بینه اقامه ایتسه اصیل دیندن بری اولدیغی حالده کفیل ینه مؤاخذه یعنی مبلغ مکفول به کفیلدن اخذ واستیفا اولنور . ایشته اصیلك بورجی اصل وکفیلك بورجی فرع ایکن اصیلك بورجی ثابت اولمدیغی حالده کفیلك بورجی ثابت اولیور .

بومثال ٧٨ ماده‌یه یعنی اقرارك حجت قاصره اولدیغنه دخی مثالدر . چونکه کفیلك دینی اقراری کفیل علیهنه وکفیله مقصور برحجت اولوب اقرار مذکور اصیله متعدی ومتجاوز اولماز .

﴿ ماده ٨٢ ﴾

[شرطك] یعنی شرطه تعلیق صحیح ومشروع اولان خصوصاتدن بری شرطه تعلیق اولندیغی صورتده اول شرطك

تحققق و [ثبوتی عندنده آکا] یعنی اوشرطـه [معلق اولان شیئك] یعنی حکمك تحقق و [ثبوتی لازم اولور .] اما اول شرطك ثبوتندن اول یعنی هنوز شرط ثابت اولمدقجـه آکا معلق اولان شی معدوم اولور یعنی ثابت اولماز. زیرا اول شی قبل وجود الشرط ثابت اولسه وجود المشروط بدون الشرط لازم کلور .

بوماده مجامعده « المعلق بالشرط یجب ثبوته عنـد ثبوته ومعدوم قبل ثبوت شرطـه » دیو مذکور اولان قاعـده دن اخذ اولنمشدر .

معلق ، تعلیقدن مأخـوذ اسم مفعول اولوب تعلیق دخی برجملەنك مضموننك حصولنی دیکرجملەنك مضموننك حصولنه ربط ایتمکدرکه اول « دیکرجمله » یه شرط و اوبرجملەیه جزا دینلور .

صحت تعلیقده شرطك علی خطر الوجـود معدوم اولمسی یعنی وجودی ممکن اولان معـدوم بولنمسی شرطدر. بناءً علیه موجـوده تعلیق ، تنجیز اولور. یعنی معلق درحال ثابت اولور . شویلەکه مثلا بر کیمسـه دیکر کمسنەیه اکر بنم سنده آلەجغم وار ایسه ابرا ایتدم دیوبده فی‌الحقیقه اول کیمسـەنك او کمسنەده آلەجغی بولنسه او کمسنه دینندن بری اولور .

کذا بر کیمســه دیکر کمسنەیه فلان شخص فلان مالکی شوقدر غروشه فضولا بکا صاتدی دیمسیله اوکمسنه دخی اکر

اول‌قدر غروشه صاتدی‌ایسه بیعی مجیز اولدم دیسه وفی‌الحقیقه اول قدر غروشه یا دها زیاده‌یه صاتدیغی تحقق ایتسه اجازت صحیح اولور .

نته‌کیم معلقاً وقوعبولان وقف صحیح دکل ایکن موجود و محقق اولان بر شیئه تعلیق ایله اولان وقف تنجیز اوله‌رق صحیح اولور . شویله‌که بر کیمسه کندوسنك تحت تملکنده اولان بر عقاره بالاشاره اکر شو عقار بنم ملکم ایسه وقف اولسون دیسه وقف صحیح اولور .

وبرده مستحیله یعنی وجودی غیر ممکن اولان شیئه تعلیق دخی باطل اولور .

ادات شرط ، لغت عربده « ان ، کلما ، متی واذا » ولغت ترکیده « اکر ، هروقت ، نه زمان ونه وقتده » کبی لفظلردر . بوماده اوزرینه متفرع بعض مسائل بروجه آتی ایراد اولنور .

شویله‌که مثلا ٦٢٣ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره برکیمسه دیکر کمسنه‌یه خطاباً اکر فلان آدم آله‌جغکی ویرمز ایسه اداسنه کفیلم دیدکده شرط اولان فلان آدمك آله‌جغی ویرمامسنك تحقق وثبوتی تقدیرنده اکا معلق اولان کفالتك ثبوتی لازم کلوب او حالده کفیلدن مکفول به مطالبه اولنور . اما هنوز مدیوندن مطالبه اولنمیوبده آله‌جغی ویرمامسی تحقق ایتمدکجه کفالت دخی ثابت اولمیوب کفیلدن مطالبه اولنماز .

کذا بر کیمسه‌نك نفسنه کفیل اولان کمسنه اکر فلان

كونه قدر كتوروب اول كيمسه‌یی تسليم ايده‌مز ايسه‌م نه بورجی وار ايسه ضامنم ديسه او كيمسه‌يی كتوروب تسليم ايتمكه اول كيمسه‌نك قدرتی وار ايكن اوكون تسليم ايتمز ايسه ويا اول كيمسه قبل‌التسليم وفات ايلر ايسه اوكمسنه آنك بورجنی ضامن اولور .

كذلك بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه فلان شخص ، ذمتنده‌كی بيك غروش آله‌جغكی آلتی آيه قدر ويرمز ايسه بن ضامنم ديسه تعليق صحيح اولور . حتی شخص مرقوم آلتی آيه قدر مبلغ مذكوری ويرمز ايسه اول كيمسه‌يه ضمان لازم كلور.

شرحاً «شرطه تعليقی صحيح و مشروع اولان الخ» دينلدی . زيرا شرطه تعليقی صحيح اوليلان خصوصاتدن بری شرطه تعليق اولندقده تعليق مذكور فاسد اولور. يعنی شرط ثابت اولسه بيله آكا متعلق اولان شی ثابت اولماز . نته‌كيم ايضاحات آتيه‌دن آشكار اولور .

يالكز شرط ملايمه يعنی عقدك موجبنی و مقتضاسنی تأييد ايدن شرطه تعليقی صحيح اولوب شرط غير ملايمه تعليقی صحيح اوليان شونلردر . ١ وكالت ٢ تجارته اذن ٣ عزل قاضی ٤ قضا يعنی حاكملك ٥ امارت يعنی واليلك ٦ كفالت ٧ ابرا عن‌الكفالة ٨ بعدالشراء تسليم شفعه ٩ وصيت ١٠ حواله .

مثلا مؤكل وكيلنه هرنوقت سنی وكالتدن عزل‌ايدر ايسه‌م وكيلمسين ديسه بعدالعزل وكالت منعقد اوله‌جغی كبی برسفيهك

ولیسی سفیهه سکا اذن ویردم نوقت کسب صلاح ایدر ایسه‌ك دیدکده کسب صلاح ایلدیکی حالده مأذون اولمش اولور .

نته‌کیم بر صبینك ولیسی صبی‌یه اکر صباح اولور ایسه سکا تجارته اذن ویردم دیدیکی تقدیرده صباح اولدیغنده صبی مأذون اولور .

کذا پادشاه حضرتلری حاکمه اکر عزل اولندیغکه دائر کتابم سکا کلور ایسه معزولسین یاخود پادشاه حضرتلری بر ذاته اکر فلان بلده‌یه وارير ایسه‌ك او بلده‌نك حاکملکنی یاخود والیلکنی سکا توجیه ایتدم دیسه شرطك ثبوتی حالنده آکا معلق اولان دخی ثابت اولور .

کذلك بر کیمسه داینه اکر مدیونك فلان کمسنه سفردن کلور ایسه آنده‌کی آله‌جغنه بن کفیلم دیدکده او کمسنه سفردن کلدیکی تقدیرده کفالت منعقد اوله‌جغی کبی مکفول‌له کفیله اکر مکفول بهك شو مقداريني یعنی بعضیسنی ویرر ایسه‌ك کفالتدن سنی ابرا ایتده دیسه اولمقدار دینی ویردیکی صورتده کفالتدن بری قالور .

وکذلك بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه بوخانه‌ده‌کی حق شفعه‌می تسلیم ایتدم بو خانه‌یی سن آلمش ایسه‌ك دیدکده او کمسنه‌نك آلدیغی ثابت اولور ایسه شفعه‌نك تسلیمی دخی ثابت اوله‌جغی کبی بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه ثلث مالمی سکا وصیت ایتدم فلان

آدم اجازت ویرر ایسه دیسه‌ده اوده اجازت ویرسه وصیت تحقق ایدر .

ایشته بالاده محرر اولان امور عشره بو وجهله شرط ملایمه تعلیق اولنسه تعلیق صحیح اوله‌رق بو ماده حکمنجه شرطك ثبوتی عندنده آکا معلق اولان شیئك دخی ثبوتی لازم کلور . اما امور عشرهٔ مذکوره شرط غیر ملایمه تعلیق اولندقده تعلیق مذکور صحیح اولماز . شویله‌که مثلا روزکار اسر ایسه یا فلان خانه‌یه کیرر ایسه‌ك فلان خصوصمه وکیلمسین یا تجارته اذن ویردم یا سنی والی یا حاکم ایتدم یا کفیل اولدم یا کفالتدن ابرا ایتدم دیو تعلق اولندقده شرط ثابت اولسه بیله آکا معلق اولان شی ثابت اولماز .

اصلا تعلیقی صحیح اولمیانلر شونلردر . ١ بیع ٢ اجاره ٣ اعاره ٤ استیجار ٥ هبه ٦ صدقه ٧ اجازت عقد « یعنی شول عقدلرکه شرطه تعلیقی صحیح اولمیه اول عقد موقوفاً منعقد اولدقده آنك اجازتنی شرطه تعلیق صحیح دکلدر » ٨ اقرار ٩ دیندن ابرا ١٠ مالدن مال مقابله‌سنده عن اقرار یاخود عن انکار یاخود عن سکوت صلح ١١ مزارعه ١٢ مساقات ١٣ وقف ١٤ تحکیم ١٥ اقاله ١٦ قبل البیع تسلیم شفعه ١٧ خیار عیبله رد مبیع حقنی ابطال ١٨ خیار شرط ایله رد مبیع حقنی ابطال ١٩ عزل وکیل ٢٠ حجر مأذون .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه اکر فلان آدم سفردن

كلور ایسه بو خانه‌می شو قدر غروشـه سکا بیع یا ایجار یا اعاره یاهبه یا صـدقه ایتـدم دیسه‌ده اول آدم سفردن کلیویرسه بیع یا اجاره یا اعاره یا هبه یا صدقه منعقد اولمیه‌جغی کبی بر کیمسه‌نك مالنی آخر کمسنه‌نك فضولا بیع یا اجاره یا هبه و تسـلیم ایلدیکنی او کیمسه استماع ایتـدکده اکر فلان شخص راضی اولور ایسه بیعی یا اجاره یاهبه‌یی مجیز اولدم دیوبده شخص مرقوم دخی راضی اولسـه اجازت ثابت اولماز .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه اکر فلان آدم کلور ایسـه ویا اکر بکا اللی غروش بورج ویرر ایسـه‌ك ویا اکر بندن استدیککك اللی غروشی یارین سکا ویرمز ایسـه‌م ویا اکر آله‌جغك اولدیغنه یمین ایدر ایسـه‌ك سکا بیك غروش بورجم وار دیدکدنصکره شرطلر ثابت اولدقده اکا معلق اولان ثابت اولماز . یعنی مثلا فلان آدم کلیویرسه اول کیمسه‌نك او کمسنه‌یه بیك غروش بورجی ثابت اولماز .

وکذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه اکر خانه‌مه کیرر ایسه‌ك یا فلان آدم کلور ایسه آله‌جغمدن بریسین ویا سـنده‌کی طقوز یوز غروش آله‌جغمك بشیوز غروشنی هر نه زمان بکا ویرر ایسـه‌ك باقی درتیوز غروشـدن بریسین ویا سن وفات ایدر ایسه‌ك دیندن بریسین دیسه‌ده شرطلر ثابت اولسه معلق‌اولان

ثابت اولماز . يعنى مثلا بشيوز غروش ويرسه بيله باقى درتيوز غروشدن برى اولماز .

اشبو ايضاحاتدن آكلاشيلوركه بو ماده وقاعده‌نك حكمى مطلق اولميوب شرح ماده اثناسنده بيان اولنديغى وجهله مقيددر .

« استثنا »

اقرار ودينندن ابرانك شرطه تعليقى صحيح اولمديغى بالاده بيان اولنمشدى . انجق شو حكمدن آتى الذكر ايكى مسئله مستثنادر .

١ — داين ابرايى كنديسنك وفاتنه تعليق ايتدكده تعليق مذكور صحيح اولوب وصيته حمل اولنور .

مثلا داين مديوننه اكر بن وفات ايدر ايسه‌م ديندن بريسين ديدكده صحيح و وصيته حمل اولنورده داين وفات ايدنجه مديون برى اولور .

٢ — « ١٥٨٤ » ماده‌ده بيان اولنديغى وجهله اقرارك حلول اجله صالح اولان شيئه تعليقى صحيحدر .

وكذا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه اكر فلان آدم سفردن كلور ايسه فلان دعوامدن شويله بر مال اوزرينه سنكله صلح اولدم ديسه‌ده اول آدم سفردن كليورسه صلح صحيح اولميه‌جغى كبى بركيمسه ديكر كمسنه‌يه فلان ترلامى سكا مزارعه‌يه يا فلان

باغچمی سکا مساقاته ویردم اکر فلان آدم کلور ایسه دیدکده
شرط ثابت اولسه بیله معلق ثابت اولماز .

کذلك بر کیمسه اکر اوغلم سفردن کلور ایسه خانه‌می
فقرایه وقف ایتدم یاخود ایکی کیمسه برکمسنه‌یی تحکیم ایده‌جك
اولدقلرنده اکر فلان آی باشی کلور ایسه بینمزده حکم ایت
دیدکلرنده مذکور تعلیقلر صحیح دکلدر .

کذلك برکیمسه دیکر کمسنه‌دن یوز غروشه برمال صاتون
آلمغله اوکمسنه اول کیمسنه‌یه اوجوز آلدك دیدکده اول کیمسه
اکر زیاده ویرن بولنور ایسه اکا صات یاخود بر عقاره شفیع
اولان برکیمسه دیکر کمسنه‌یه بو خانه‌یی اکر سن صاتون آلور
ایسه‌ك شفعه‌یی سکا تسلیم ایتدم یاخود مشتری بایعه اکر بوکون
خیار عیبله مبیعی رد ایتمز ایسه‌م خیارمی ابطال ایتدم دیسه‌ده
شرطلر واقع اولسه معلق واقع اولماز . حتی او کون خیار
شرطله بیعی فسخ ایتمسه بیله خیاری باطل اولمیوب مدت
خیارده ینه فسخ ایده‌بیلور .

نته‌کیم مخیر اولان کیمسه اکر بو کون فلان ایشی یاپماز
ایسه‌م یا اکر بوکون خیار شرط ایله بیع فسخ ایتمز ایسه‌م بیعه
راضی اولدم دیسه یاخود مؤکل وکیلنه اکر فلان کیمسه کلور
ایسه سنی وکالتدن عزل ایتدم یا هر نه وقت سنی توکیل ایدر
ایسه‌م معزولسین ویاخود حاکم برکیمسه‌یه اکر سفیه اولور
ایسه‌ك یاخود اکر یارین اولور ایسه سنی حجر ایتدم دیسه یعنی

بونلری بروجه مشروح شرطه تعليق ايتسه باطل اولەرق شرط ثابت اولسه بيله اكا معلق اولان شی ثابت اولماز .

« فائده »

« زمان مستقبله اضافتی صحيح اولوب اولميانلره دائردر » .

زمان مستقبله اضافتی صحيح اولانلر شونلردر . ١ اجاره ٢ فسخ اجاره ٣ مزارعه ٤ مساقات ٥ مضاربه ٦ وكالت ٧ كفالت ٨ ايصاء يعنی بر كيمسه‌يی وصی قيلمق ٩ وصيت بالمال ١٠ قضا يعنی حاكملك ١١ امارت يعنی واليلك ١٢ وقف ١٣ عاريت ١٤ ابطال خيار .

مثلا بر كيمسه فلان خانه‌می يارينندن اعتباراً شهربه شو قدر غروشه‌سكا ايجارايتدم يا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه‌سكاهر آيلغی‌شوقدر ايجار ايتديكم فلان خانه‌مده‌كی اجاره‌يی شهر آتی ابتداسندن اعتباراً فسخ ايتدم ديسه‌صحيح اولور . (٤٠٨و٤٩٤ماده‌لره‌باق .)

كذا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه فلان ترلامی ياباغچه‌می فلان آی ابتداسندن اعتباراً شو قدر مدت بو وجهله سكا مزارعه‌يه يا مساقاته ويردم ديسه صحيح اولديغی كبی بركيمسه ديكر كمسنه‌يه فلان آی ابتداسندن اعتباراً سنكله شو وجهله عقد مضاربه ايتدم ديسه صحيح اولور .

كذا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه فلان آيك ابتداسنده بومالی صاتمغه سنی وكيل ايتدم ديسه صحيح اولوب وكيل اول آيك ابتداسندن اقدم اول مالی صاتەماز . (١٤٥٦ ماده‌يه باق .)

وكذا بركيمسه بن وفات ایتدیکمده فلان کمسنه ترکه‌مه وصی اولسون یا برکیمسه بن وفات ایتدیکمده فلان شخصه شو قدر مالم وصیت اولسون دیسه صحیح اولور .

کذلك پادشاه حضرتلری برذاته فلان سنه‌نك ابتداسندن اعتباراً سنی فلان بلده‌یه حاکم یاوالی تعیین ایتدم یاخود برکیمسه فوت اولدیغمدن صکره بومالم فلان جهته وقف اولسه دیسه صحیح اولور .

ایشته بالاده تعداد اولنان شیلر بو وجهله کله‌جك زمانه مضاف قیلنسه صحیح ومعتبر اولور .

زمان مستقبله اضافتی صحیح اولمیان شونلردر . ۱ بیع ۲ اجازت بیع ۳ فسخ بیع ٤ قسمت ٥ شرکت ٦ هبه ۷ صلح عن مال ۸ ابرا عن الدین .

مثلا برکیمسه دیکر کمسنه‌یه فلان مالمی فلان آیك باشنده شو قدر غروشه سکا صاتدم دیسه واوکمسنه دخی اولوجهله قبول ایتسه صحیح اولمیوب حتی مذکور آیك ابتداسی کلسه بیله او کمسنه او ماله مالك اولماز . دیکرلری دخی بورجه اوزره‌درلر .

﴿ ماده ۸۳ ﴾

[بقدر الامکان] یعنی طاقت یتدیکی قدر شرع شریفه موافق بولنان [شرطه مراعات اولنمق لازم کلور .]

بوماده مجامعده «يلزم مراعات الشرط بقدر الامكان» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

قدر . قافك فتحى ودالك سكونيله بدر وزننده اوله‌رق تاب وطاقت ديمكدر .

شرحاً شرعه موافق بولنان دينلدى . زيرا شرط اوچ قسمه تقسيم اولنمش وقسم اول، شرط جائز . وقسم ثانى، شرط فاسد . وقسم ثالث، شرط لغو بولنمشدر . ايمدى قسم اوله مراعات اولنمق لازم كلور ايسه‌ده قسم ثانى وثالثه مراعات اولنه‌ماز . نته‌كيم آتيده ايضاح اولنور .

وبرده بوقاعده‌ده‌كى شرطدن مقصد ادات شرط اولمقسزين قوشيلان شرط ديمكدر . مثلا بومالى شو شرطله صاتدم ياخود بوالبسه‌يى يامامق اوزره بيع ايتدم مثللو «شرط» ياخود «اوزره» كبى الفاظ ايله درميان قلنان شرطلردركه بونلره شرط تقييدى دنيليور .

اما ادات شرط ايله يعنى معلق صورتده كتوريلان شرطلره دائر تفصيلات مادهٔ سالفه‌ده مرور ايلديكه بوكاده شرط تعليقى اطلاق اولنور .

شمدى بوماده اوزرينه متفرع بعض امثله عائد اولدقلرى برر عنوان تحتنده بروجه آتى تفريع اولنور .

« بیع »

۱۸٦ مادهده ذکر اولندیغی اوزره عقد بیعك مقتضاسندن
لان شرطله بیع صحیح وشرط معتبر اولور .
۱۸۷ و۱۸۸ و۲۸۷ و۳۹۸ مادهلر دخی بوقاعده اوزرینه
فرع مسائلدندر .
کذا بر کیمسه مؤنت حملی یعنی مصارف حمالیهسی بولنان
ن مقابلنده برمالی صاتهجق اولدقده مشتری ثمنی فلان یرده
سلیم ایتمك شرطیله صاتسه صحیح وشرط معتبردر .

« اجاره »

٤٦٨ و٤٧٤ مادهلرده بیان اولندیغی اوزره اجرتك تعجیل
تأجیلی حقنده عقد اجاره ایدنلر هرنه شرط ایدرلر ایسه اکا
عایت اولنمسی لازم کلور .

« امانات »

۷۸٤ مادهده بیـان اولندیغی اوزره عقد ایداعده ایراد
لنان شرط ممکن الاجرا ومفید ایسه معتبردر .

« شرکت »

۱۱٦٦ مادهده بیان اولندیغی وجهله حین قسمتده بر
صهنك دیکر حصـهده طریقی یاخود مسیلی اولمسی شرط
دیلور ایسه آکا رعایت اولندیغی مثللو ۱٤۲۰ ماده موجبنجه
ضاربهٔ مقیدهده رب المالك شرطی نه ایسه مضاربك اکا رعایت
سی لازمدر .

« دين »

بركيمسه‌نك ديكر كمسنه ذمتنده ثمن مبيعدن بيك غروش آله‌جغى اولمغله بر تقسيطى وقت معيننده ادا ايتمز ايسه جمله‌سى پشينه تحول ايتمك اوزره تقاسيط معلومه‌يه ربط ايتسه صحيح وشرط معتبر اولوب بناء عليه مديون بر تقسيطى وقت معيننده ادا ايتمز ايسه جمله‌سى پشينه تحول ايدر .

« وقف »

واقفك شرطى شارعك نصى كبى اولمسى يعنى شارعك نصنه مراعات و اتباع نصل لازم ايسه واقفك شرعه موافق بولنان شرطنه دخى اويلجه مراعات واتباعك لزومى بوقاعده اوزرينه متفرع مسائلدندر. اما واقفك شرطى شرعه مخالف اولور ايسه آكا اتباع اولنه‌ماز .

شرعشريفه مخالف بولنان شرطه يعنى شرطفاسد ايله شرط لغوه‌مراعات اولنه‌ميوب باطل ايدوكى بالاده اشعار قلنمشيدى. بونك اوزرينه دخى بعض امثله‌نك ايرادينه بروجه آتى ابتدار اولنور .

« بيع »

١٨٩ ماده‌ده ذكر اولنديغى وجهله احد عاقدينه نفعى اولميان شرطله بيع صحيح ايسه‌ده شرط لغودر. شويله‌كه مثلا مشترى آخره صاتمامق شرطيله بايع بر حيوانى صاتدقده بيع

صحيح ايسه‌ده شرط لغو اولوب آكا مراعات اولنمق لازم
كلديكی جهتله مشتری اول حيوانی آخره صاته‌بيلور .

« رهن »

رهنده عدم ضمان شرط قلنسه يعنی رهن يد مرتهنده تلف
اولدقده مقابلی اولان دينك عدم سقوطی شرط ايدلسه بيله
رهن صحيح وشرط باطل اولمغله رهنك قيمتی نسبتنده دينينه
ساقط اولور .

« امانات »

٧٨٤ ماده‌ده مذكور اولديغی وجهله عقد ايداعده ايراد
اولنان شرط ممكن اجرا ومفيد دكل ايسه لغودر . كذا مودع
يامعير وديع يامستعير يدلرنده وديعه ياعاريتك بلا تعد تلفی
تقديرنده ضمان شرط ايتدكده بوشرطلر ٧٧٧ و٨١٣ ماده‌لره
مخالف اولديغندن شرط مذكور صحيح ومعتبر اولماز . حتی
وديعه ياعاريت وديع يامستعير يدلرنده بلا تعد وتقصير تلفی
تقديرنده وديع يا مستعير ضامن اولماز .

« شركت »

١٠٧٣ ماده‌ده ذكر اولنديغی وجهله شركت ملك ايله
مشترك اموالك حاصلاتی صاحبلری بيننده حصه‌لرينه كوره
تقسيم اولنه‌جغندن حاصلات مذكوره‌دن مشاركلرك برينه
حصه‌سندن فضله برشی شرط ايدلسه صحيح اولميه‌جغی كبی ١٤٠٢
ماده‌ده بيان اولنديغی اوزره شريكلردن برينك مال مشترا ده‌كی

حصه‌سندن فضله ربح شرط ایدلسه لغو اولوب ربح مذکور مال مشترا‌ده‌کی حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور.

کذا ۱۳۳۷ ماده حکمنجه شریکلردن برینه مقطوعاً شو قدر غروش ویرلمك اوزره عقد شرکت اولنسه شرکت باطل اولور .

تفصیلات سالفه‌دن اکلاشیلورکه شرعاً غیر معتبر اولان شرطك بعضیسی مشروط اولان عقدی افساد ایتمیوب کندوسی لغو اولور. وبعضیسی افساد ایدر بناءً علیه ایضاحات آتیه‌نك أعطاسی مناسب کولدی .

شرط فاسد یعنی عقدك مقتضاسندن وعقدك ملایمی اولمیان شرط ایله صحیح وشرط مذکور لغو وغیر معتبر اولان عقود شونلردر .

۱ شرط ملایمه تعلیقی صحیح اولانلر یعنی ۷۲ ماده شرحنده بیان اولنان وکالت والخ ۲ قرض ۳ هبه ٤ صدقه ٥ رهن ٦ ایصاء یعنی وصی نصب ایتمك ۷ اقال ۸ حجر مأذون .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه بنده‌کی آله‌جغکدن بنی ابرا ایتمك شرطیله سنی فلان خصوصه وکیل ایتدم دیسه‌ده اوده قبول ایتسه وکالت صحیح اولوب شرط لغو اولور .

کذا پادشاه حضرتلری ابدی عزل ایتمامك شرطیله سنی فلان بلده‌یه حاکم یا والی ایتدم دیسه‌ده اوده‌قبول ایتسه ولایت صحیح‌اولوب شرط باطل‌اولمغله‌مثلا‌جاکمك سبب عزلی اولسه‌ده

اولمسه‌ده پادشاه حضرتلری دیلدیکی آنده آنی عزل ایده‌بیلور. چونکه حاکم طرف پادشاهیدن حکمه وکیل اولوب مؤکل ایسه وکیلنی دیلدیکی وقت عزل ایده‌بیلمسی ١٥٢١ ماده احکامندن بولنمشدر .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه بکا شو قدر غروش اودنج ویرمکلکك شرطیله بو داینکه کفیل اولدم دیسه کفالت صحیح وشرط باطل اولور .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه بکا بر آی خدمت ایتمکلکك شرطیله شو بیك غروشی سکا اودنج یاصدقه ویردم دیسه‌ده مبلغ مذکوری اوکمسنه‌یه تسلیم ایتسه صحیح وشرط باطل اولور.

کذا راهن برهفته بن قوللانمم یاضایع اولور ایسه مقابله‌سنده‌کی دین ساقط اولمامق شرطیله بومالی سکا رهن ویردم دیسه‌ده مذکور مالی مرتهنه تسلیم ایتسه رهن صحیح وشرط باطل اولوب حتی مرتهن رهنی بر هفته قوللاندرمسه راهن رهنی استرداد ایده‌مز .

کذلك برکیمسه دیکر کمسنه‌یه فلان قزکی بکا تزویج ایتمك شرطیله سنی وصی نصب ایتدم دیسه ایصاء صحیح وشرط باطل اولور .

ایشته امور مذکوره‌ده بو وجهله شروط فاسده مشروط اولدقده امورمذکوره صحیح اولوب فقط شرطلر شرعشریفه مخالف اولدیغی جهتله لغو اولور .

وشرط فاسد ايله صحيح اولميان عقود دخی شونلردر .

١ بيع ٢ قسمت ٣ اجاره ٤ اجازت عقد ٥ مالدن مال مقابلنده عن اقرار یاعن انكار یاعن سكوت صلح ٦ ابرا عن الدين ٧ مزارعه ٨ مساقات ٩ وقف .

مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه شو استرمی بر آی قوللانمم شرطيله سكا صاتدم ديسه یابری ديكرينه برشیهبه ايتمك شرطيله مشترك مالرینی تقسيم ايتسه‌لر صحيح اولماز .

كذا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه سن بكا اوذنج پاره یاشويله بر هديه ويرمكلكك شرطيله شوخانه‌می بوقدر غروشه سكا ايجار ايتدم ديسه یابر كيمسه ديكر كمسنه‌يه شو قدر كون بكا خدمت ايتمكلكك شرطيله سنی آله‌جغمدن ابرا ايتدم ديسه صحيح اولماز .

ايشته عقود مذكوره‌ده بووجهله شرط فاسد ذكرودرميان اولندقده عقود مذكوره صحيح اولماز .

﴿ ماده ٨٤ ﴾

[وعدلر صور تعليقی اكتسا ايله] يعنی معلق اوله‌رق ذكر اولنمسيله [لازم اولور .] زيرا وعدلر صورت تعليقی اكتسا ايتدكده كندوسندن التزام وتعهد معناسی ظاهر اولور.

بوماده كفالت البزازيه‌ده نوع فی الفاظه ديديكی يرده « لما علم ان المواعيد باكتساء صور التعليق تكون لازمة » وكذا

اشباهك كتاب الحظر والاباحه‌سنده « ولایلزم الوعد الا اذا کان‌معلقا » دیو مذکور اولان مسئلهٔ فقهیه‌دن‌مترجم بولنمشدر.

صور، صادك ضمی‌وواوك فتحیله اولوب صورتك جمعیدر.

یعنی وعد برشیئك حصولنه یاعدم حصولنه تعلیق اولنوبده معلق علیه یعنی شرط اولان شی ثابت اولدقده سکسان‌ایکنجی ماده حکمنجه معلق بولنان موعود ومشروطك دخی حصولی لازم کلور.

ایضاحات سالفه‌دن اکلاشیلورکه بو ماده سکسان ایکنجی ماده‌نك فرعی مثابه‌سنده‌در.

[مثلا] ٦٢٣ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره برکیمسه دیکر کمسنه‌یه [سن بومالی فلان آدمه صات اکر اقچه‌سنی ویرمز ایسه بن‌ویررم دیسه] وبونك اوزرینه اوکمسنه او آدمه مذکور مالی صاتوبده او آدمدن اقچه‌سنی طلب ایتدیکی حالده [مالی آلان] او آدم [آقچه‌یی ویرمسه] یعنی آقچه‌یی ویرمم دیسه یاخود بو کون یارین ویریرم دیو مماطله ایتسه [بووعدی ایدن کیمسه‌نك وعد مذکوری کفالت حکمنی اکتسا ایتمکله [آقچه‌یی ویرمسی لازم کلور. اما او کمسنه او آدمدن آقچه‌یی هنوز طلب ایتمزدن اول اول آدم وفات ایدرسه ضمان دخی باطل اولور . یعنی اول کیمسه‌یه ضمان لازم کلمز. زیرا ٨٢ ماده شرحنده بیان اولندیغی اوزره شرطك ثبوتندن اول اکا معلق اولان شی دخی معدوم اولمغله

او كمسنه‌نك او آدمدن آقچه طلبی واو آدمك اادن امتناعی یاممااطله‌سی وقوعبولمدقجه شرط اولان اول آدمك آقچه ویرمامسی دخی تحقق ایتمز وبو حالده آکا معلق اولان ضمان دخی لازم کلمز .

وعدك لزومی بروجه مشروح صورت تعليقی اكتسا ایله اولوب اما وعد مجرد یعنی صورت تعليقی اكتسا ایتمیان وعدلر لازم اولماز . شویله‌که مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه ثمن مثل یاغبن یسیر ایله بر ملکنی بیع ایتدکدن صکره بایع کندوسنه، مشتری ثمنی کیرو ویردکده بیعی اقاله ایده‌جکنی وعد ایتسه اشبو بیع، بات اولوب مشتری ثمنی ویرسه بیله وعد مزبوره بناءً بایع اوزرینه اقالهٔ بیع ایتمسی لازم کلمز .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه ذمتنده اولان شوقدر غروش آله‌جغنی اوکمسنه‌دن طلب ایتدکده دیکر برشخص مبلغ مزبوری بن آلیویره‌یم دیسه او شخصه برشی لازم کلمز .

کذلك بر کیمسه بنم شو قدر غروش دینمی سن کندی مالکدن ادا ایت دیو آخر کمسنه‌یه امر ایدوب او دخی وعد ایتدکدنصکره اادن امتناع ایتسه مجرد وعد ایتمش اولمسیله اول کمسنه ادای دینه جبر اولنماز.

حموی دیمشدرکه عبدك ایجابیله لازم کلن ایکی شی اولوب بریسی نذر اولدیغی حالده دیکریده تعلیقه مقترن بولنان وعد اولوب بوراده بیان اولنان بو ایکنجیدر .

فقط بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه بكا كلور ايسه‌ك سكا اكرام ايدرم ديدكده او كمسنه اكا واردیغنده اول كيمسه اوزرينه اكرام هم ديانةً همده قضاءً مى واجب اولوب يوقسه يالكز ديانةمى واجب اولور محل نظردر. انتهى.

وعد مجرد ايله برشى لازم اولميه‌جغى بالاده بيان اولنمش ايدى بوحكمدن آتى‌الذكر برمسئله مستثنا بولنمشدر. شويله‌كه بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه بر مالى ثمن مثاندن دون بر مبلغ ايله يعنى غبن فاحش ايله بيع ايتدكدن يعنى بيع مذكورى مطلق اوله‌رق عقد ايتدكدنصكره مشترى محضر شهودده ويرديكى پاره‌نك مثلنى بايع كندوسنه اعاده‌ايتدكده بيعى فسخ ايده‌جكنى وعد ايتسه مشترى يا بعد وفاته وارثى اوزرينه وعد مذكورك ايفاسى لازمكلور. وبيع مذكور بيع بالوفا اولور.

❁ ماده ٨٥ ❁

[بر شيئك] يعنى قبض اولنان بر مالك [نفعى] يعنى كار و فائده‌سى اول شيئك ملكى و [ضمانى] يعنى بو ايكى شى [مقابله‌سنده‌در.]

بوماده « الخراج بالضمان » حديث صحيحندن اخذ اولنمش اولوب فخر الاسلامك اصولنده ذكر اولنديغى اوزره حديث مذكور جوامع الكلمدن اولمغله بالمعنى نقلى جائز دكلدر.

خراج، ملك انساندن خارج‌اولان يعنى تحصل ايدن شيدر.

یعنی مثلا حیوانك سودی و یاوریسی وبدل ایجاری و عقارك حاصلاتی کبی شیلردر . وضماندن مقصود دخی مؤنتدر . یعنی حیوانك مصارف انفاقیه‌سی وعقارك مصارف تعمیریه‌سی کبی شیلردر .

یعنی بر کیمسه‌نك حیوانك منافعی کندوسنکدر. چونکه مذکور حیوان آنك ضمانده‌در.

بو حدیث شریف منفعت مقابله‌سنده بولنان هر مضرتده ضرب مثل اولمشدر .

« الغنم بالغرم » قاعده‌سی دخی بو معناده‌در که قاعدهٔ مذکوره‌نك ترجمه‌سی ٨٨ ماده‌ده مذکور اولدیغی وجهله نعمت کلفته کوره‌در دیمکدر . بناءً علیه بو ماده ایله ٨٨ ماده‌نك «ونعمت کلفته کوره‌در» فقره‌سی متحد اولوب اختلاف یالکز عباره‌ده اولمغله بریسیله اکتفا قلنمق ایجاب ایدر ایدی.

[یعنی برشی تلف اولدیغی تقدیرده] اول شی کیمك ملکی و آنك [خساری] یعنی زیانی [کیمه عائد ایسه] اول شی [آنك ضماننده دیمك اولوب اول کیمسه‌نك بو وجهله ضمانی اول شی ایله انتفاعه مقابل اولور.]

[مثلا] بر کیمسه عیبنه مطلع اولمیه‌رق بر حیوان صاتون آلوبده قبض ایله‌ینه عیبنه مطلع اولمقسزین برمدت قوللاندقدنصکره مشتری عیب قدیمنه واقف اولوبده [خیار عیب ایله] ردایتسه بو وجهله بالخیار [رد اولنان حیوانی مشتری] عیبنه مطلع اولمیه‌رق [قوللانمش

اولمسندن طولابی بایع اجرت آله‌مز . زیرا] اول حیوان [قبل‌الرد] یعنی خیار عیبله بایعه رداولنمزدن اول [تلف‌اولیدی خساری مشتری‌یه عائد] و مشترینك یالکز نقصان عیبله بایعه رجوعه حقی [اوله‌جق‌ایدی.] نته‌کیم کتاب‌بیوعك باب‌سادسنك فصل سادسنده بیان اولنه‌جقدر.

عمر بن عبدالعزیز بو مسئله‌ده بایع ایچون اجرت حکم ایتمش ایسه‌ده مؤخراً سالف‌الذکر «الخراج بالضمان» حدیث شریفنه مطلع اوله‌رق حکمنی نقض ایلمشدر .

بو ماده شرحنده عیبنه مطلع اولمقسزین دینلدی . زیرا ٣٤٤ ماده‌ده بیان اولندیغی‌وجهله مشتری عیبنه مطلع اولدقدن صکره استعمال ایتسه آرتق خیار عیبی ساقط اولور .

بو مثالده قوللانلمش اولمسندن طولابی دینلیورکه کرك بالذات مشتری قوللانمش اولسون کرك مثلا آخره ایجار ایدرك قوللاندرمش واجرت آلمش اولسون حکم براولوب بو تقدیرده آلدیغی اجرت مشترینك ملکی اولور .

صاحب الاشباه بشقه یرده کورمدیکی بیانیله ایکی سؤال و جوابی ذکر ایلمش اولوب برنجیسی بر شیئك نفعی ضمانی مقابله‌سنده اولیدی قبل القبض مبیع ٢٩٣ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره بایعك ضماننده اولمغله بونده یعنی قبل القبض مبیعده حاصل اولان زیاده بایعك اولمسی لازم کاور ایدی . حالبوکه ٢٣٦ ماده‌ده ذکر اولندیغی اوزره مذکور زیاده یعنی

بعدالعقدوقبل القبض مبيعده حاصل اولان ثمره وزياده مشترى يه عائد اولور. بو سؤاله بروجه آتى جواب ويرلمشدر. شويله كه نفع قبل القبض يعنى برشيئك نفعى اول شى قبض اولنمزدن اول يالكز ملك مقابله‌سنده اولوب اما بعدالقبض ملك وضمان يعنى بو ايكى شى مقابله‌سنده‌در. ايشته سؤال مذكورى ازاله ايتمك ايچون اثناى شرحده بعض قيود علاوه اولنمشيدى .

ايكنجى سؤال . بر شيئك نفعى ضمانى مقابله‌سنده اوليدى ٨٩١ ماده‌ده ذكر اولنديغى وجهله مال مغصوب غاصبك ضماننده اولديغى وبلكه غاصبك ضمانى غيريسنك ضماننده اقوى ايدوكى جهتله زوائدالمغصوب غاصبك ملكى اولمق لازم كلوردى. حالبوكه ٩٠٣ ماده حكمنجه زوائد مذكوره مغصوب منهكدر. سؤال مذكوره دخى شو وجهله جواب ويرلمشدر كه بونده‌كى ضماندن ضمان خاص يعنى ضمان ملك قصد اولنمقده اولوب خلاصه‌سى مجله‌ده دخى تفسير اولنديغى اوزره برشيئك نفعى اول شى تلف اوليدى كيمك ملكنده تلف اولمق اقتضا ايدر ايسه آنكدر يعنى بر ملكك نفعى مالكنكدر ديمك اولوب مال مغصوب ايسه غاصبك ضماننده ايسه‌ده غاصبك ملكى دكلدر.

﴿ ماده ٨٦ ﴾

[اجرت ايله ضمان] سبب واحددن طولايى محل واحدده [مجتمع اولماز.] بناءً عليه ضمان لازم كلن يرده اجرت لازم كلمز.

ضمان، ٤١٦ ماده‌ده برشیئك مثلیاتدن ایسه مثلنی وقیمیاتدن ایسه قیمتنی ویرمکدر دیو تعریف اولنمشدر .

بوماده مجامعده «الاجر والضمان لایجتمعان» دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

مثلا ٥٥٠ ماده‌ده بیان اولندیغی اوزره رکوب ایچون استکرا اولنان حیوانه یوك یوکلدیله‌میه‌جکندن شاید یوکلدیلوبده حیوان تلف اولسه مستأجر اوحیوانی ضامن اولوب بوحالده اجرت ویرمك لازم کلمز .

کذا ٥٥١ و٥٣٦ ماده‌لرده ذکر اولندیغی‌اوزره برکیمسه کندوسی بینمك اوزره استیجار ایلدیکی‌حیوانه غیریسنی ارکاب ایتسه یاخود برکیمسه کندوسی کیمك اوزره استیجار ایلدیکی البسه‌یی غیریسنه کیدرسه‌ده حیوان یاالبسه تلف اولسه اول کیمسه ضامن اولوب بوحالده اجرت ویرمك لازم کلمز .

کذلك ٥٩٦ ماده حکمنجه برکیمسه دیکر کمسنه‌نك حیوانی غصب ایله استعمال ایتدکده یدنده ایکن تلف اولسه ایدی ضمان لازم کله‌جکی واولوجهله مذکورحیوان غاصبك ضماننده بولندیغی جهتله غاصب مغصوبی رد ایتسه ضماندن بری اولور . یعنی مال یتیم ومال وقف ومعد للاستغلال دکل ایسه ضمان منفعت لازم کلمز .

٥٤٥ ماده ایله ٥٤٧ و ٥٤٨ ماده‌لرك بعض احکامی دخی بوماده اوزرینه متفرع مسائلدندر .

مثلا ٥٤٨ مادەدە ذکر اولندیغی مستأجر مأجور حیوانی مدت اجارەدن زیادە استعمال ایتدکدە غاصب اولوب حیوان ضمانندە اولمغلە زیادە مدت ایچون اجرت لازم کلمز .

شرحاً اشارت اولندیغی اوزرە اجرت ایلە ضمانك عدم اجتماعی سبب واحددن طولایی ومحل واحددە اولدیغی تقدیردەدر . اما محل وسبب مختلف اولورسە اجرت ایلە ضمان اجتماع ایدەبیلور . شویلەکە برکیمسە محل معینە قدر کندوسی بنوب کتمك اوزرە استکرا ایلدیکی حیوانە هم کندوسی بنسە همدە حیوان اوستندە یالکز طورمغە مقتدر بولنان برینی ترکنە آلسەدە اول حیوان محل مذکورە واردقدن صکرە تلف اولسە هم اجرت یعنی اجر مسمی وهمدە حیوانك نصف قیمتنك ضمانی لازم کلور .

اجرت لازم کلدی . زیرا اول کیمسە کندوسی بینەرك محل مذکورە واصل اولمش ومنفعت مقصودەیی استیفا ایلمشدر. (٤٦٩ مادەیە باق) فقط بوسببدن ناشی ضمان لازم کلمز .

نصف قیمتنك دخی ضمانی لازم کلدی یعنی اول حیوان ایکیسنی دخی قالدیرمغە متحمل ایسە اول کیمسەیە حیوانك نصف قیمتنك ضمانی دخی ایجاب ایتدی. زیرا اول کیمسە برینی ترکنە آلمش واولوجهلە تعدی ایلمشدر. فقط بووجهلە ترکنە بریسنی آلمش اولدیغندن طولایی اجرت لازم کلمز.

خلاصهٔ کلام. اجرتك لزومنك سببی بشقە ونصف قیمتك

ضمانـنك سببی بشقه اولمغـله ایکیسی سبب واحددن طولایی اجتماع ایلمش اولماز. بواردناف مسئله‌سی ٥١١ ماده شرحنده دها زیاده تفصیل اولنه‌جغندن اورایه مراجعت اولنه .

﴿ ماده ٨٧ ﴾

[مضرت منفعت مقابله‌سنده‌در.] تعبیر دیگرله کلفت نعمته کوره‌در . بو ماده مجامعده « الغرم بالغنم » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سـیدر . و شو ماده ٨٥ ماده‌نك عکسیدر که بر شیئك ضمانی نفعی مقابله‌سنده‌در دیمکدر.

[یعنی بر شیئك منفعتنه نائل اولان] کیمسه [آنك مضرتنه متحمل اولور.]

بو ماده اوزرینـه متفرع بعض مسائل آنك نوعنه کوره برر عنوان ایله بروجه‌زیر تفریع اولنور.

« بیـع »

٢٩٢ مادده بیان اولنـدیغی وجهله مبایعه سـند وحجتی تحریری اجرتی مشـتری یه عائددر . چونکه سـند مذکورك منفعتی آکا عائد اولوب یوقسه بایعه دکل .

« شرکت »

١٣٠٨ ماده حکمنجه برملك مشترك تعمیر وترمیمه محتاج اولدقده صاحبلری حصه‌لرینـه کوره بالاشتراك تعمیر ایدرلر .

وبو وجهله حصه‌لرینه کوره تعمیر مضرتنه متحمل اولورلر .
چونکه ١٠٧٣ ماده حکمنجه حاصلاتی حصه‌لرینه کوره تقسیم اولنور . وبو وجهله حصه‌لرینه کوره منفعتنه نائل اولورلر .
١٣٢٦ و ١٣٢٧ و ١٣٢٨ ماده‌لر دخی بو قاعده اوزرینه متفرع مسائلدندر. یعنی مثلا نهر مشترکك مؤنت کری واصلاحی یوقاریدن باشلار. وابتدا جمله حصه‌دارلر مؤنت کریده متشارك اولورلر و اك اوست طرفنده‌کی حصه‌دارك اراضیسندن کچدکده او خلاص اولور. چونکه آنك منفعتی اوراده منتهی اولدیغی کبی مضرتی دخی اوراده منتهی اولور و بو وجهله اشاغیسنه قدر ایدر .

١١٥٢و١٣١٩و١٣٢٤ ماده‌لردخی بوقاعده‌نك فروعاتندن بولنمشدر .

« وقف »

بر وقفك حاصلاتندن او وقفك عمارتیله بدأ ایدیلور .
واقف کرك شرط ایتسون وکرك ایتمسون. وبووجهله مشروطه، مذکور وقفك حاصلاتندن اخذ ایتمك منفعتنه نائل اولدیغی کبی عمارتی مضرتنه دخی متحمل اولور.

« عقوبات »

طریق عظیمده برقتیل بولنوبده قاتلی معلوم اولمسه ورثهٔ قتیله بیت المالدن دیت وبرلمك لازم کلوب بووجهله بیت المال مضرته متحمل اولور. و ولیسی اولمیان بر قتیلك دیتی دخی

بيت‌الماله وضع اولنورده بيت‌المال برجه مذكور منفعتنه نائل اولور .

﴿ ٨٨ ماده ﴾

[كلفت نعمته] كوره در [ونعمت كلفته كوره‌در.] بو ماده‌نك فقرهٔ اوليسی مادهٔ سابقه‌نك مرادفی اولديغی كبی فقرهٔ ثانيه‌سی فقهانك وازان جمله الدر المختار صاحبنك «لان الغنم بالعزم» كلامندن مأخوذ بولنمش اولوب بوده سكسان بشنجی ماده معناسنده بولنديغی جهتله اختلاف يالكز عباره‌ده‌در . مذكور (٨٥ ماده شرحنه باق .)

مثلا لقيطك فقرندن طولايی احتياجی بولنديغی نفقه‌سی وبرنی موجب ديت قتل ايله قتل ايدرسه مقتولك ديتی بيت‌المالدن اعطا اولنوب بيت‌المال بووجهله لقيطك كلفتنه متحمل اولور . ولقيط وفات ايدرسه تركه‌سی دخی بيت المـاله عائد اوله‌رق بو وجهـله بيت‌المال لقيطك نعمتنه نائل اولور . بو مثالده كوريورزكه بيت‌المال لقيط ايچون تحمل ايتديكی اعطـای نفقه وديت كلفتنه كوره لقيطك ميراثنی آلمق نعمتنه نائل اولمشدر .

كذا ملك مشتركك كراسی شركانك حصه‌لرينه كوره اولديغی كبی ملك مذكور تعمير و ترميمه محتاج اولدقده مصارف تعميريه‌سی او ملكده‌كی حصه‌لرينه كوره اولور. مثلا

بر ملکك ثلثانی بر کیمسه‌نك وثلثی دیکر کمسنه‌نك اولجه او مالك کراسی و حاصلات سائره‌سی کبی نعمت وفائده‌لری ثلثان وثلث اولمغله تعمیری ایچون اقتضا ایدن مصارف وکلفت دخی ثلثان و ثلث اولور .

﴿ ماده ۸۹ ﴾

[بر فعلك حکمی] او فعلك عاملی و [فاعلنه مضاف قیلنور و مجبر] یعنی اکراه معتبر ایله اکراه ایدن [اولمدقجه] مذکور فعلك حکمی [آمر‌ینه مضاف قلنماز .] بو ماده ۹۵ ماده‌نك فرعی مثابه‌سنده اولوب مجامعده و وکالة الاشباهده « الآمر لایضمن بالامر » دیو مذکور اولان مسئله‌دن اخذ اولنمشدر .

مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه سن فلان شخصك مالنی اتلاف ایت دیو وقوعبولان امری اوزرینه او کمسنه دخی اتلاف ایتسه اولمال او کمسنه‌یه تضمین ایتدیریلوب یوقسه مجرد امری سببیله آمره ضمان لازم کلمز. چونکه ۹۵ ماده حکمنجه غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمك باطل وبناءً علیه امر مذکور کائن لم یکن حکمنده اولور .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه صاتوب هنوز تسلیم ایتمدیکی قیونی ذبح ایتمسنی بر شخصه امر ایتمسیله شخص مرقوم دخی صاتیلدیغنی بیلدیکی حالده ذبح ایتسه مشتری شخص مرقومه

تضمين ايتديره‌بيلور . نته‌كيم ٢٩٣ ماده شرحنده تفصيل اولنور . بو تقديرده شخص مرقوم ضامن اولديغی مبلغ ايله امری سببيله آمرينه رجوع ايده‌مز . نته‌كيم ٩٥ ماده شرحنده ايضاح اولنور .

بو ماده‌ده مجبر اولمدقجه آمرينه مضاف قيلنماز دينلمسندن دخی مستفاد اولوركه آمر اكراه معتبر ايله مجبر اولنجه اوفعلك حكمی آمرينه مضاف قيلنور . يوخسه فاعلنه دكل . نته‌كيم مجله‌نك طقوزنجی كتابنده بيان اولنور .

بو قاعده‌نك بعض مستثنياتی واردر . شويله‌كه عاقل وبالغ اولان بر كيمسه بر صبی‌يه بر مالی اتلاف ايت ديو غيرك مالنی اتلاف ايتديردكده «٩٦٠» ماده حكمنده صبينك مالندن اتلاف اولنان مالك ضمانی لازم كلوب فقط وليسی دخی آمره رجوع ايدر . لكن آمر دخی صبی اولنجه رجوع ايده‌مز .

﴿ ٩٠ ماده ﴾

[مباشر يعنی] بر شيئك [بالذات فاعل] و عاملی [ايله متسبب] يعنی اول شيئك وقوعنه مفضی ومؤدی اولان نسنه‌نك يعنی سببك فاعلی بر فعلك وقوعنده [مجتمع اولدقده] اكر اول سبب ، مباشرتدن منفرد و يالكز قاله‌جق اولديغی حالده مثلا تلف وقوعنه مفضی ومؤدی اولميه‌جق سبب ايسه فعلك [حكم] و اثری [اول فاعله مضاف قيلنور .] يوقسه متسببه

دکل تعبیر دیکرله مباشر ضمانده متسبب اوزرینه تقدیم ایدیلور خانیه .

بو ماده اشباهده « اذا اجتمع المباشر والمتسبب اضیف الحکم الی المباشر » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر .

مباشر ، شول کیمسه‌درکه فعلیله تلف بیننده دیکر فاعل مختارك فعلی تخلل ایتمکسزین یعنی آره‌یه کیرمکسزین کندی فعلیله تلف حاصل اوله . و متسبب . شول کیمسه‌درکه فعلیله تلف بیننده فعل مختار تخلل ایدرك یعنی آره‌یه کیره‌رك کندی فعلیله تلف حاصل اوله .

[مثلا برینك] یعنی بر کیمسه‌نك [طریق عامده] بلا امر ولی‌الامر [قازمش اولدیغی قویی‌یه دیکری] یعنی دیکر کمسنه [برینك حیوانی القا ایله اتلاف ایتسه] اول کیمسه متسبب واو کمسنه مباشر اوله‌رق تلف فعلی فاعلی اولان او کمسنه‌یه مضاف قیلنه‌جغی جهتله [او] کمسنه [ضامن اولوب قویی‌یی حفر ایدن کیمسه‌یه ضمان لازم کلمز .] زیرا قویی‌یی قازمق فعلی یالکز بولندیغی یعنی مباشرك القاسی منضم اولمدیغی حالده حیوانك تلفنی مستلزم اولمیوب بلکه حیوانك تانی مباشرك دفع والقاسی فعلیله حاصل اولدی . شوقدر وارکه حفر بئر فعلی دخی اولمسه ایدی اول بئره القا فعلی دخی حاصل اولماز ایدیسه‌ده القا فعلی وصف اخیر اولمغله حکم آکا مضاف قلندی . یعنی هر حکمکه ایکی وصفلی بر علت ایله ثابت اولور

اول حکم انك صکره موجود اولان وصفه مضاف قلنور ولوالجبه فی الفصل الثانی عشر من الشهادة .

اما اول حیوان ، مذکور قویی‌یه کندولکندن دوشوب تلف اولسه قویی بلا امر ولی الامر قازلدیغی تقدیرده مادهٔ آتیه شرحنده ذکر اولنه‌جغی اوزره مذکور قویی حفر ایدنه ضمان لازم کلور .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌نك مالنی سارقه دلالت وارائه ایدوبده سارق دخی آنی سرقت ایتسه ضمان سارقه لازم کلوب یوقسه اول کیمسه‌یه دکل .

کذا بر کیمسه دیکر کمسنه‌یی قطع طریقه دلالت ایتمکله قطع طریق ایدرك بر طاقم اموالی غصب ایتسه ضمان قطع طریق ایدن کمسنه اوزرینه اوله‌جغی کبی بر کیمسه آخر کمسنه‌نك خانه‌سنك قپوسنی یا آتنك باغنی آچوبده دیکر برشخص مذکور خانه‌دن اموال یاخود مذکور آتی سرقت ایتسه ضمان سارق اوزرینه لازم کلور . یوخسه اول کیمسه‌یه دکل .

کذلك بر کیمسه ترلاسنی صولامق ایچون نهر عامده بند باپسه‌ده صولایوب بندی کالاول ترك ایتدکدن صکره صو تکثر ایدرك دیکرك اراضیسنی یا مزروعاتنی افساد ایتدکده نظر اولنور . صویی دیکر بر کمسنه اجرا ایتمش ایسه ضمان او کمسنه اوزرینه لازم کلور . اما صو ، مذکور بند سببیله کندولکندن آقمش ایسه ضمان اول کیمسه اوزرینه لازم کلور .

وكذلك داين مديونى طوتمش ايكن بر كمسنه مديون مرقومى داين يدندن قورتارمغله فرار ايتسه اول كمسنه اوزرينه ضمان دين لازم كلميه جكى كبى بر كيمسه ديكر كمسنه‌يى طوتوبده شخص ثالث او كمسنه‌نك پاره‌سنى آلسه ضمان آخذه يعنى شخص ثالثه لازم كلور يوخسه اول كيمسه‌يه دكل .

نته‌كيم بر كيمسه كيجه‌لين خاندن طشره‌يه چيقوب قپوسنى آچيق براقمغله خاندن بر شى سرقت اولنسه اول كيمسه‌يه ضمان لازم كلمز .

اما اول سبب يالكز بولنديغى حالده مثلا تلف وقوعنه مفضى اولور ايسه حكم متسببه مضاف قيلنور . شويله كه مثلا ٩٢٢ ماده‌ده بيان اولنديغى وجهله برى ديكر كمسنه‌نك اثوابنه صاريلوبده مجادله ايدركن اول كمسنه‌نك اوزرندن بر شى دوشوب تلف اولسه ياخود سقطلانسه صاريلان كيمسه ضامن اولور . صاريلان كيمسه بوراده متسبب و دوشورن او كمسنه ايسه مباشر ايسه‌ده يالكز تسببى تلفك وقوعنه مفضى اولمشدر .

كذا بر كيمسه ياغك طولمنى ياروب ياخود بر قنديلك ايپنى كسوبده ياغك يا قنديلك تلفنه سبب اولسه اول كيمسه ضامن اولور . زيرا يالكز ياغ طولمى يارمق ياخود قنديلك ايپنى كسمك ياغك يا قنديلك تلفنه سبب مستقلدر .

بو ماده‌نك بعض مستثنياتى دخى واردر . شويله كه مثلا وديع وديعه‌يى سارقه ارائه ودلالت ايدوبده سارق دخى اول

وديعه‌یی سرقت ایتسه چونکه متسبب یعنی وديع حفظده تقصير ایتمش دیمك اولمغله ٧٨٧ ماده حکمنجه ضامن اولور. حالبوکه وديع متسبب و سارق ایسه مباشر اولدیغی جهتله بو ماده‌یه نظراً ضمان سارقه لازم کلملی ایدی.

قضا یعنی حکم دخی بو ماده‌دن مستثنا در. شویله‌که شاهدلر حکم حاکم لحوقندن صکره رجوع ایتسه‌لر ضمان شاهدلره لازم کلور. حالبوکه شاهدلر متسبب و حاکم ایسه مباشر اولمغله ضمان حاکمه لازم کلملی ایدی. نته‌کیم امام شافعی بو قاعده‌یه تمسکله ضمان حاکمه لازم کله‌جکنی اجتهاد بیورمشدر.

وجه استثنا شودرکه فی الحقیقه حاکم مباشر و شاهدلر متسبب ایسه‌لرده حاکم اوزرینه ایجاب ضمان ممکن دکلدر. چونکه بعد اداء الشهادة شهودك عدالتی تحقق ایتدکده حکم ایتمك حاکم اوزرینه واجب اولور. (١٨٢٨ ماده‌یه باق!) حتی بو تقدیرده حاکم حکمدن امتناع ایتسه آثم ومستحق عزل وتعزیر اوله‌جغندن شاهدلر طرفندن حکمه مجبور ومکره کبی اولور. وبرده ضمان حاکم اوزرینه لازم قیلنسه غرامت خوفندن طولایی ناس تقلد قضادن امتناع ایدرلر. وحیث تعذر ضمان المباشر ضمن المتسبب لکونه متعدیاً.

﴿ ٩١ ماده ﴾

[جواز شرعی ضمانه منافی اولور.]

بو ماده مجامعده « جوازالشرع ينافي الضمان » ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سيدر .

يعنى بر ايشـك ايشلنمسى شرعاً جائز اولمغله بر كيمسه او ايشى ايشليوبده آندن طولايى برزيان ترتب ايتسه اول كيمسه بوزيانى ضامن اولماز .

[مثلا] ٩٢٤ ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سـنده بيـان اولنديغى اوزره [بر آدمك كندى ملكنده] ياخـود كندوسـنك حق حضرى بولنان بريره [قازمش اولديغى قويى‌يه برينك حيوانى] خودبخود [دوشـوب تلف اولسـه] ١١٩٢ ماده موجبنجه او آدم ايچون كندو ملكنده قويى قازمغه جواز شرعى بولنمغله آنك اوزرينه بوحيوانك [ضمان] ى [لازم كلمز .] چونكه بر آدمك كندى ملكنده تصرفى سـلامتله مقيد اولماز. اما بر آدم بلاامر ولى‌الامر طريق عامده ياغيرك ملكنده يا مشترك برملكده قازمش اولديغى‌قويى‌يه برينك حيوانى‌دوشـوب تلف اولسه ضمان لازم كلور. زيرا بركيمسه‌نك حق‌حفرى بولنميان يرده قويى قازمسنده جواز شرعى يوقدر .

بوقاعده اوزرينه اجاره ، امانات، هبه ، شركت ووكالتدن بعض فروع تفريع اولنمشدر.

« اجاره »

مستأجرك حيوان مأجوره مشروطك مثلى ياخود مادوننى تحميل ايتمسنه ٦٠٥ ماده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سى حكمنجه جواز شرعى

بولنمغله مستأجر بويله مشروطك مثلی یا مادونی بولنان برحموله‌یی یوکلدوبده حیوان تلف اولسه ضمان لازم کلمز .

« امانات »

۷۹۹ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله غائب بولنان صاحب ودیعه اوزرینه نفقه‌سی واجب اولان برکیمسه ایچون ودیعه آقچه‌دن حاکم تقدیر نفقه ایتمکله ودیع اول آقچه‌دن اول کیمسه‌نك نفقه‌سنه صرف ایتسه ضمان لازم کلمز .

۷۹۵ و ۸۲۲ و ۸۲٤ ماده‌لر دخی بوقاعده‌نك متفرعاتندندر .

« هبه »

۸۷۵ ماده حکمنجه بری برکیمسه‌یه مطعوماتدن برشی اباحه ایتدکده اول کیمسه‌نك اول شیدن اکل وتناول ایتمسنده مساغ شرعی اولمغله بعده صاحبی آنك قیمتنی مطالبه ایده‌مز .

« شرکت »

۱۰۷۵ ماده‌نك مثالنده محرر اولدیغی اوزره مشترك خانه‌ده صاحبلرندن بری دیکرندن اذن آلمقسزین برمدت ساکن اولمسنه جواز شرعی بولنمغله قضارا خانه محترق اولسه ضمان لازم کلمز .

کذا برکیمسه کندوسنك حق مروری بولنان بریولده النده آتش بولندیغی حالده کچوبده آتشك برپارچه‌سی قضارا دیکر برکمسنه‌نك ملکنه اصابت ایدرك اوکمسنه‌یه برخسار ترتب

ایتسه ضمان لازم کلمز. اما حق مروری اولمیان بریردن کچوبده اول وجهله آتش پارچه‌سنی دوشورسه‌ده بویوزدن برخسار ترتب ایتسه روزکارك القاسیله اولمینجه ضمان لازم کلور.

« وکالت »

وکیل ویره‌سی یه صاتدیغی مالك ثمنی مقابله‌سنده رهن یا کفیل آلمسنه ١٥٠٠ ماده موجبنجه جواز شرعی بولنمغله وکیل اولوجهله رهن یا کفیل آلوبده رهن تلف یا کفیل مفلس اوله‌رق دین اولوجهله ساقط یا استیفا اولنه‌ماز اولسه وکیله ضمان لازم کلمز.

٣٣ ماده ایله بوماده بعض مرتبه تقید ایدر. چونکه آچلقدن هلاك اولمه مرتبه‌سنه واران کیمسه‌نك غیرك مالی اکل ایتمسنده جواز شرعی وار ایکن ضمان لازم کلیور.

١٠٨٦ ماده‌سی دخی بوماده‌نك مستثنیاتندندر.

﴿ ماده ٩٢ ﴾

[مباشر متعمد اولمسه‌ده] اتلاف ایتدیکی شیئی [ضامن اولور.] بوماده مجامعده « المباشر ضامن وان لم یتعمد » دیو مذکور اولا قاعده‌نك ترجمه‌سیدر. ومباشرك تصریفی «٩٠» ماده شرحنده مرور ایتدی.

« اولمسه‌ده » عباره‌سندن اکلاشیلورکه مباشر متعمد اولدیغی صورتده دخی ضامن اولمسی بطریق الاولیدر. یعنی مباشر متعمد

اولدیغی صورتده اتلاف ایتدیکی مالی ضامن اوله‌جغی کبی متعمد اولمدیغی صورتده دخی ضامن اولور .

متسبب متعدی اولمق شرطیله ضامن ایکن مباشر متعدی اولمـه‌ده ضامن اولیور . فرق شودرکه مباشرت مستقلا علت وسبب تلف اولوب بناءً علیه تعمد بولنمامق عذریله آنک حکمدن اسـقاطی جائز دکلدر. لکن تسبب مسـتقلا علت وسبب تلف اولمامغله بونك علت اوله بیلمسی ایچون صفت عدوانك ضمی لازم کلدی کفایه فی مسائل منشورة فی الاجاره .

بوجهتله ٩١٢ ماده موجبنجـه برکیمسـه دیکرك کرك کندوسی وکرك امینی یدنده بولنـان مالنی کرك قصـداً کرك من غیر قصد اتلاف ایتدکده ضامن اوله‌جغی کبی ٩١٣ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله برینك ایاغی قایوبده دوشه‌رك آخرك مالنی اتلاف ایتسه ضامن اولور.

مثلا برکیمسه بقال دکاننه کیروبده ایاغی قایمغله بال فوچیسنه چارپه‌رق دوریلوب بال ضایع اولسه اول کیمسه ضامن اولور.

ینه بوجهتله ٩٢٦ ماده موجبنجه تیمورجی، دکاننده تیمور دوکرکن قغلجم صچرایوبده طریق عامده مرور ایدن بر کیمسه‌نك البسه‌سنی احراق ایتسه ضامن اولور .

وینه بوجهتله برکیمسـه کندی ملکنده حطب یارارکن بر پارچـه قوپوبده دیکرك مالندن برشی تلف اولسـه ضامن اوله‌جغی کبی برقصار کندی دکاننده قصارلر ایکن بوندن طولایی

قومشوسنك دكانى منهدم اولسه ضامن اولور .

وينه بوجهتله بركيمسه‌نك طريق اوزرنده واقع ديوارى هدم ايچون استيجار ايلديكى دولكر آنى ييقاركن ديواردن قوپان برشى برينك اوزرينه دوشوب وفات ايتسه مرقوم دولكر اوزرينه ديت لازم كلور .

وينه بوجهتله بركيمسه كندى ملكنده سلاح آتسه‌ده برينك مالنه يا نفسنه اصابت ايدرك تلف اولسه ضامن اولور . زيرا بوكيمسه مباشر اولمغله تعدى‌يه توقف ايلمز كفايه فى الاجاره .

﴿ ماده ٩٣ ﴾

[متسبب متعمد] ومتعدى [اولمدقچه] يعنى متسبب برضرره مفضى اولان فعلى قصداً وبرده حقسز اوله‌رق ايشلمش اولمدقچه اول ضررى [ضامن اولماز .]

بوماده اشباهده « المباشر ضامن والمتسبب لا الا اذا كان متعمداً » ديو مذكور اولان قاعده‌نك فقرهٔ ثانيه‌سنك ترجمه‌سيدر .

خلاصه . متسببك ضماننده ايكى شرط اولوب شرط اول متسببك متعمد اولمسيدر . شرط ثانى متسببك متعدى بولنمسيدر . مثلا ، ٩٢٣ ماده حكمنجه برينك حيوانى بركمسنه‌دن خودبخود اوركوبده فرار ايله ضايع اولسه ضمان لازم كلمز . زيرا اوكمسنه‌نك حيوانى اوركوتمسنده قصد وتعمدى يوق ايدى . اما اوكمسنه حيوانى قصداً اوركوتمش ايسه بوحالده اوكمسنه

هم متعمد همده متعدی اولمغله ضامن اولور.

نته‌کیم برکیمسه کندی ملکی اولان اراضیده اوت و چالیلری یاقوبده آتش صاغ وصوله یاییلمغله دیکر کمسنه‌نك بر شیسنی یاقسه ضمان لازم کلمز . زیرا متعدی دکلدر . اما روزکارك شدتی سببیله آتشك دیکرلرك ملکنه کچه‌جکی معلوم اولدیغی زمانده یاقسه‌ده غیره خسار ترتب ایتسه ضامن اولور . زیرا بوتقدیرده متعدی اولور.

کذا برکیمسه بلا اذن ولی الامر طریق عامده برقویی قازوبده اورایه دیکرك حیوانی دوشه‌رك تلف اولسه ضامن اولور. زیرا حفرمذکور حقسز وتعدیدر. لکن امر ولی‌الامر ایله قازمش ایسه آندن طولایی برشی تلف اولدقده ضمان لازم کلمز .

اما برکیمسه کندو ملکنده قازمش‌اولدیغی قویی‌یه دیکرك حیوانی دوشه‌رك تلف اولسه ضامن اولماز . زیرا هرکس کندی ملکنده کیف مایشاء تصرفه مقتدر اولدیغی‌جهتله بونده تعدی یوقدر . «٩٢٤» ماده‌یه باق .

کذلك برنهردن حق شرب اصحابندن بریسی اراضیسنی برمعتاد تحملی درجه‌سنده اسقا ایدرکن .. اشوبده قومشوسنك اراضیسنه مضرت ویرسه ضامن اولماز . اما خلاف معتاد اسقاسندن طولایی مضرت ویرسه ضامن اولور .

« فائده »

ایکی مسبب یعنی حاّل قید وفاتح باب اجتماع ایتدکده ضمان فاتح باب اوزرینه‌در . شویله که مثلا بر کیمسه‌نك قپوسی قاپالی آخورده مقید برفرس اولوبده ایکی شخصدن بری آتك قیدینی چوزوب دیگریده آخورك قپوسنی آچسه‌ده ضایع ضمان آخور قپوسنی آچان اوزرینه‌در.

﴿ ماده ۹٤ ﴾

[حیوانات] عجم [ك] یعنی بنی آدمك غیری اولان حیوانلرك [کندولکندن اوله‌رق] یعنی صاحبنك تعدی وتقصیری اولمیه‌رق ایتدکاری [جنایت ومضرتی] و اتلافلری [هدردر.]

بو ماده ابی‌هریره رضی الله تعالی عنهدن مروی بولنان « العجماء جبار » حدیث شریفندن مأخوذ بر قاعدهٔ فقهیه اولوب حدیث مذکور «اتلاف البهیمة هدر لاضمان علی صاحبها» دیو تفسیر اولنمشدر. العجماء الحمراء وزننده‌در.

وهدر . هانك ودالك فتحه‌لریله اولوب لغو و باطل یعنی ضمانی ایجاب ایتمز دیمکدر.

یعنی بر حیوانك ایتدیکی ضرر وزیانی حیوان صاحبنك تسبب وتقصیری اولمقسزین وقوعبولمش ایسه ضمان لازم کلمز. مثلا ۹۳۹ ماده‌ده ذکر اولندیغی وجهله بر محلده حیوان

باغلامغه حقی بولنان ایکی کیمسه حیوانلرینی باغلادقلرنده حیوانلرك بری دیکرینی تلف ایتسه ضمان لازم کلمز.

٩٣١ ماده‌نك فقرهٔ اولی و ثالثه‌سی دخی بو قاعده‌نك فرعلریدر.

کذا بر کیمسه‌نك کدیسی دیکر کمسنه‌نك قوشنی اتلاف ایتسه اول کیمسه‌یه ضمان لازم کلمیه‌جکی کبی بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه سبع یعنیییرتیجی حیوان بسنك مالکی اتلاف ایدرسه بن ضامنم دیسه وسبع او کمسنه‌نك مالنی اتلاف ایتسه ٨٢ ماده‌یه بنا ایدیلوبده اول کیمسه‌یه تضمین ایتدیریله‌مز.

نته‌کیم بر کیمسه‌نك جاموسی مرعاده کزرکن آنك صنعی اولمقسزین برکیمسه‌یی سوسوب اهلاك ایتسه اول کیمسه‌اوزرینه نسنه لازم اولماز.

کذا بر حیوان مرعاده اوتلار ایکن یاننه واران کیمسه‌یی دپمك ویا چارپمق کبی بر صورتله کندولکندن تلف ایلسه صاحبی اول کیمسه‌نك دیتنی ضامن اولماز.

مجله‌ده «کندولکندن اوله‌رق» دینلمسندن دخی اکلاشیله‌جغی اوزره صاحبنك تسبب یا تعدی و تقصیری ایله حیواناتك ایتدکلری ضرری ضامن اولور. شویله که مثلا بر کیمسه حیوانی دیکر کمسنه‌نك اکینه ادخال ایتمکله اکینی اتلاف ایتسه ضامن اوله‌جغی کبی ٩٢٩ ماده‌ده بیان اولندیغی وجهله برحیوان بر کیمسه‌نك مالنی استهلاك ایدرکن یعنی مثلا اکینی یرکن

صاحبی کوروبده منع ایتمسه ضامن اولور. چونکه صاحبنك تسبب وتعدیسی اولمش اولدی.

کذا بر کیمسه حیوانی طریق عامه باشی بوش صالی ویرسه ضررینی ضامن اولور. مثلا بر کیمسه باشی بوش طریق عامه صالیورلمسی معتاد اولمیان بر حیوانی باشی بوش طریق عامه صالیویرمکله اول حیوان بر انسانی تلف ایتسه صاحبی آنك دیتنی ضامن اولور.

وکذا ۹۳۲ و ۹۳۳ ماده‌لرده محرر اولدیغی اوزره دیکر بعض خصوصاتده حیواناتك ضررلری موجب ضماندر.

وبرده تورنطوخ وکلب عقور کبی حیواناتك بعد التقدم ایتدکلری ضررلری موجب ضمان اولدیغی ۹۲۹ ماده ده مسطوردر.

﴿ ماده ۹۵ ﴾

[غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمك باطلدر.] بوماده مجامعده « الامر بالتصرف فی ملك الغیر باطل » دیو مذکور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سیدر.

ملك ، انسانك مالك اولدیغی شیدر دیو ۱۲۵ ماده‌ده تعریف اولنمشدر.

یعنی بر کیمسه دیکر کمسنه‌یه غیرك ملکنده تصرف ایتمسیله امر ایتدکده امر مذکور صحیح دکلدر. وامرینك حکمی

يوقدر . وهر امركه باطل اولوب صحيح اولميه اوامر حقيقةً امر اولميوب مشورت اوله‌جغندن آندن طولايى آمره برشى لازم كلمز . ومسؤليت فاعل اولان مأموره عائد اولور .

مثلا بركيمسه ديكر كمسنه‌يه بر شخصك مالنى اخذ ايتمسنى يادكزه آتمسنى ياخود البسه‌سنى ييرتمسنى ياقويوننى ذبح ايلمسنى امر ايتمسيله‌او كمسنه‌دخى اومالى اخذ يادكزه القا ايتسه‌ياالبسه‌يى ييرتسه يامذكورقويونى ذبح ايلسه اوكمسنه ضامن اولوب مجرد امرى سببيله اول كيمسه‌يه ضمان كلمز . (١٥١٠ ماده‌يه باق.) شوحالده بركيمسه ديكر كمسنه‌دن سن فلان شخصه امر ايدوب مالمى آلديردك ديو ادعا ايتسه مسموع اولماز. مكركه آمر مجبر اوله. (١٠٠٧ ماده‌يه باق .)

فقط بركيمسه‌نك امريله ديكر كمسنه بر شخصك مالنى اتلاف ايتمسيله اوكمسنه مذكور مال غيرك اولديغنى بيلميوبده آمرك مالى وبنابرين آمرينك امرى صحيح ايدوكنى ظن ايتمسى اوزرينه اتلاف ايتمش ايسه اوكمسنه دخى الدادلمش اوله‌جغى جهتله آمره رجوع ايدر .

نته‌كيم بركيمسه مديوننه بنم سنده‌كى الاجغمى دكزه آت ديمسيله اوده آتسه امر صحيح اولمديغندن مديون دينندن برى المماز. زيرا مديونك صويه آتديغى پاره‌يى داين هنوز قبض ايله آكا مالك اولمامش وبناءً عليه امرى ملكنه مصادف بولنمامش اولمغله امرى صحيح دكلدر .

كذا بر كيمسـه ديكر كمسـنه‌يه شو ديوارده قپو آچيوير ديمسـيله اوده اوراده قپـو آچـديغى حالده اول ديوار غيرك اولديغى ظـاهر اولسه اوكمسـنه ضامن اولوب آمره رجوع ايده‌مز. فقط شو ديوارده بكا قپو آچيوير ديمش ايسه‌ياخوداول كيمسه اوخانه‌ده ساكن ايسه اوكمسنه دخى ضامن اولديغى شيله آمره رجوع ايده‌بيله‌جكى كبى اوك كيمسه‌يى بو ايش ايچون استيجـار ايلمش ايسه ينه رجوع ايده‌بيلور . (٦٥٧ ماده‌يه باق ٠)

وكذا برشقى فلان كيمسه‌نك مالنى اخذ ايديكز ديو اعوانه امر ايتمسيله آنلر دخى اخذ ايتسه‌لر ضمان اعوانه لازم كلور ، يوقسه آمره دكل. شو قدر واركه اعوان غدراً آلدقلرى مالى شقى‌يه ويرمشلر يا آنك امريله آنك ايشنه صرف ايتمشلر ايسه اعوان دخى آمرلرى بولنان شقى‌يه رجوع ايده‌بيلورلر .

كذلك اب ، بالغ اولان اوغلنه بر كيمسه‌نك مالنى اتلاف ايتمسيله امر ايتمكله اوده اتلاف ايتسه ضمان متلفه لازم كلور. يوقسه آمرى اولان ابه دكل .

خلاصهٔ كلام . امر بطلانـنـده ايكى شرط اولوب شرط اول اوملك غيرك يعنى آمردن بشـقه بر آخرك اولمسى وشرط ثانى آمرك ولايتى اولمامسيدر . شرط اوله بنـاءً بر كيمسه‌نك كندى ملكنده تصرفله امرك ايتمسى صحيح اولور . شويله كه مثلا بر كيمسه ديكر كمسنه‌يه بوالبسه‌مى ييرت ياصويه آت ديمسيله

اوكمسنه دخی یپرتسه یاصویه آتسه اول کیمسه نادم اولوبده اوکمسنه‌یه تضمین ایتدیره‌مز .

شرط ثانی‌یه بناءً برکیمسه دیکر کمسنه ایله مشترك حیوانی بلا اذن الشریك برینه اعاره ایتمسیله مستعیره تسلیم ایتمك اوزره برآدمه امر ایدوبده اوده تسلیم ایتسه ضمان شریك آمره لازم کلور . چونکه مأمورك تسلیمی بونده آمرك تسلیمی کبیدر . و مأمور دخی غیرك حصه‌سی بولندیغی برمالی اذنی اولمقسزین بشقه‌سنه تسلیم ایتدیکی جهتله اوکمسنه‌نك حصه‌سنی آکا تضمینه صلاحیتی واردر .

﴿ ٩٦ ماده ﴾

[برکیمسه‌نك ملکنده آنك اذنی اولمقسزین] یاخود ولایت ووصایت کبی اذن شرعی یاضرورت بولنمقسزین [آخر برکمسنه‌نك تصرف ایتمسی جائز دکلدر .]

بوماده الدر المختارده « لایجوز التصرف فی مال غیره بلا اذنه ولا ولایته» دیو مذکور اولان مسئلهٔ فقهیه‌دن مأخوذ بولنمشدر .

بناءً علیه برکیمسه‌نك منزلی دیواری آردنده دیکر کمسنه ابنیه انشا ایتمك استدکده آیروجه دیوار انشا ایتمیوبده اول کیمسه‌نك دیوارینی بلااذن استعمال ایده‌مز . واذنیله اوزرینه

كيريشلريني وضع واستعمال ايتدكدنصكره اول كيمسه اذنندن بالرجوع رفع ايتديره‌بيلور.

كذا بركيمسه ديكر كمسنه‌نك خانه‌سنه يا چورلمش ترلاسنه بلا اذن كيره‌مز. زيرا بو وجهله كيرمك خانه وترلايي بلا اذن استعمالدر.

وكذا احدشريكين ديكرك اذني اولمقسزين مشترك حيواني ركوب يا تحميل متاعده استعمال ايده‌مز. ايدوبده هلاك اولسه شريكنك حصه‌سني ضامن اولور. نته‌كيم ايكي كيمسه بيننده مشترك ديوار اولوبده بالاتفاق نقض ايتدكارندن صكره بريسي دها يوكسلك بنا ايتمك ايستدكده ديكري مانع اوله‌بيلور ولوالجيه في الفصل الثالث عشر من الشهادات.

طريق خاصده حق مروري اوليان كمسنه‌نك مجدداً قپو آچه‌ماسي وبر مالي بيع واجاره وهبه وكذا برمال مقابلنده صلح كبي عقودك نفاذنده بايع يا آجر ياواهب يامصالح اوماله مالك ياصاحبنك وكيلي يا وصيسي يا وليسي اولمق ايله مشروط اولمسي و مال مغصوب موجودايسه عيناً ومستهلك ايسه بدلاً صاحبنه ويرلمسنك لزومي بو قاعده‌دن تفرع ايدن مسائلدندر. (١٢١٩ و ٣٦٥ و ٤٤٦ و ٨٥٧ و ١٥٤٦ و ١٠٧٥ ماده‌لره باق.)

بو ماده‌ده اذني اولمقسزين دينلدي. زيرا او كيمسه‌نك اذنيله ملكنده تصرف اولنه‌بيلور. مذكور اذن يا صراحةً اولور. «٩٥» ماده شرحنده ذكر اولنديغي كبي.

كذلك ١٤٥٩ مادهده ذكر اولنديغی اوزره بر كیمسه‌نك بالذات یاپه‌بیله‌جكی خصوصلرده آخر كمسنه‌یی توكیل ایتدكده بو كمسنه صراحةً اذنه بناءً خصوصات مذكورهده تصرف ایده‌بیلور.

یا دلالة اولور. «١٠٧٨و١٠٧٩» ماده‌لر بوقبیلدن اولدیغی كبی براجیر، رعی ایتمكده اولدیغی قویون خسته‌لنوب حیاتندن قطع امید اولنور درجه‌یه واردقده آنی ذبح ایده‌بیلور. اگرچه قویون صاحبی بوكا صراحةً اذن ویرمامش ایسه‌ده قویون حتف انفه تلف اولدقده انتفاع اولنه‌میه‌جغنه وكسلدیكی تقدیرده اتی ایله انتفاع قلنه‌جغنه بناءً بالاستحسان بونده اذن وار عد اولنور. او راده‌یه واران قویونی اجنبی یعنی اجیردن بشقه بریسی ذبح ایتدكده بونده اختلاف اولنوب بعض فقها اجیر كبی ینه ذبح ایده‌بیله‌جكندن ذابحه ضمان لازم كلمیه‌جكنه ودیگر بعض فقها ضمان لازم كله‌جكنه قائل اولمشدر.

جامع الفصولینك اوتوز اوچنجی فصلنده واشباهك كتاب غصبنده بوكا دائر بعض مسائل ذكر اولنمشدر.

شرحاً «ولایتی ووصایتی اولمقسزین» دینلدی. زیرا ولی ووصینك تصرفی نافذدر. (٣٦٥،٣٧٨) ماده‌لره باق.

كذلك برمحلده حریق وقوعنده سرایتی منع ایچون امام المسلمین حضرتلرینك امر واراده سنیه‌لریله مجاور خانه‌لر هدم اولنه‌بیلور. هدم مذكور غیرك ملكنده تصرف ایسه‌ده امام المسلمین

حضرتلرینك ولایت عامه‌لری ملابسه‌سیله صحیح ومشروعدر. (۹۱۹ ماده ایله ۲۶ ماده شرحنه باق .)

شرحاً «ضرورت اولمقسزین» دینلدی. زیرا بر کیمسه‌نك روبه‌سی قومشوسنك خانه‌سنه دوشمکله صاحب خانه‌یه خبر ویرلدکده اخذ واخفاسندن قورقلدیغی تقدیرده اول کیمسه بلا اذن مذکور خانه‌یه کیروب روبه‌سنی آله‌بیلور . مذکور خانه‌یه بلااذن المالك کیرمك آنده تصرف ایسه‌ده برای ضرورت تجویز اولنمشدر . (۲۷ ماده‌یه متناً وشرحاً باق.)

کذا بر کیمسه‌نك مالنی دیکر کمسنه آلوب قاچغله اول کیمسه آنك آرقه‌سی صره تعقیب ایتدیکی جهتله خانه‌سنه کیردکده اول کیمسه‌دخی مذکور خانه‌یه کیروب مالنی آله‌بیلور.

معلوم اولملیدرکه اشباهك کتاب غصبنده بو ۹٦ قاعده‌دن آتی‌الذکر اوچ مسئله مستثنی قیلنمشدر .

۱ — ولد خسته‌لندکده والدی یاخود والد خسته‌لندکده ولدی خسته‌یه لازم کلان طعام ودوا کبی شیلری ولدك یاوالدك مالندن خسته‌ایچون بلااذن آله‌بیلور. زیرا خسته‌نك احتیاجی بولندیغی طعام ودوایه صرفه اذن، عادت اعتباریله ثابت اولمغله صراحةً اذن کبی اولور. (٤٥ ماده‌یه باق.)

یعنی شو۹٦ قاعده ایله ٤٥ قاعده یکدیکرینی تقییدوتخصیص ایدیورلر .

۲ — ودیع ودیعه‌یی ۷۹۹ ماده‌ده محرر کیمسه‌یه شول

محلده انفاق ايتسه كه آنده رأى حاكمى المق ممكن اولميه «مذكور محلده حاكم بولنمامق كبى» استحساناً ضمان لازم اولماز .

٣ — برقاچ رفيق برلكده سفره كيدوب ايچلرندن بريسى فوت اولمغله برحيات قالانلر متوفانك امتعه‌سنى بيع و ثمنندن متوفايى تجهيز وتكفين وبقيه‌سنى ورثه‌يه رد ايده‌بيلورلر. نته‌كيم ايچلرندن برى مغمى عليه اولمغله ديكرلرى آنك مالندن آنى انفاق ايتسه‌لر استحساناً ضمان لازم كلمز . زيرا سفرده رفيق اهل وعيال منزلنده‌در . [١]

﴿ ٩٧ ماده ﴾

[بلا سبب مشروع] يعنى غصب ، سرقت و رشوت كبى اسباب غير مشروعه ايله [برينك مالنى بر كيمسه‌نك] جاداً يا لاعباً ياساهياً [اخذايلمسى جائزاولماز.] واخذ ايتديكى تقديرده رد وضمان لازم كلور . ونسيان ، حقوق عبادده عذر دكلدر چونكه حقوق عباد محترمدر كشف‌الاسرار .

---

[١] روايت اولنوركه امام محمد اصحابندن برقاچ ذات حج شريفه كيدوب ايچلرندن برى فوت اولمغله ديكرلرى متوفانك اموال واشياسنى بروجه بالا بالاخذ بيع ايدوب وطنلرينه مواصلتلرنده امام‌مشاراليهه كيفيتى حكايه ايتدكلرنده مشاراليه بويله ياپمامش اولسه‌ايديكز فقها اولمازديكز ديمش و « والله يعلم المفسد من المصلح » آيت كريمه‌سنى قرائت ايلمشدر.

بو ماده مجامعده «لايجوز لاحد ان ياخذ مال احد بلاسبب شرعى» ديو مذكور اولان قاعده‌نك ترجمه‌سى اولوب عليه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرى «لايحل لاحدان يأخذ متاع اخيه لاعبا ولاجادا فان اخذه فليرده» يعنى هيچ بر كيمسه‌يه ديكر كمسه‌نك متاعنى لطيفه يا جدى صورتله آلمسى حلال اولميوب آلديغى صورتده رد واعاده ايتسون بيورمشدر .

مثلا بر كيمسه سرقت قصديله اولميه‌رق بلكه قيزديرمق ايچون ديكر كمسه‌نك مالنى آلسه فعل ممنوعى ارتكاب ايتمش اولور . زيرا سرقتده لعب جددر . شو حالده تملك ايچون آلنان لقطه يا مغصوب ومسروق ورشوت اولان مال موجود اولديغى حالده عيناً ومستهلك ايسه بدلاً صاحبنه رد واعطاسى لازم كلور. (٨٩٠ ، ٨٩١ ماده‌لره باق.)

كذا بر كيمسه ديكر كمسه‌دن بر حق دعوى ايدوبده مصالحه اولدقلرندن صكره اول كيمسه‌نك او كمسنه‌ده هيچ بر حقى اولمديغى ظاهر اولسه اوكمسنه بدل صلحى اوكيمسه‌دن استرداد ايده‌بيلورلر .

مثلا مشترى بايعدن خيار عيبله ردى ادعا و بايع انكار ايتدكدنصكره مشترى بايعى مذكور عيبدن ابرا ايتمك اوزره بر مال اوزرينه صلح اولوبده بعده اول عيب رأساً بولنمديغى ياخود بولنمش ايسه‌ده كندولكندن زائل اولديغى اكلاشيلسه بايع بدل صلحى استرداد ايدر.

وكذا بر كيمسه متصرف اولديغى جهت ووظيفهٔ معلومه‌یی دیکر کمسنه‌یه فراغ ایتدکدنصکره مذکور جهت و وظیفه‌یه متصرف اولمدیغی ظاهر اولسه او کمسنه ویردیکی بدلی استرداد ایدر .

« کندینه واجب اولمیان شیئی آخره ویرن کیمسه آنی استرداد ایدر مکر که علی وجه الهبه ویرمش اولوبده مانع رد بولنه » دیو کتب فقهیه‌ده ذکر اولنان ضابطه دخی بو قاعده اوزرینه تفرع ایدر . شویله که مثلا بر کیمسه حاکمه یا دیکر برینه بر ایشندن طولایی رشوت ویروبده بعده نادم اولسه ویردیکنی استرداد ایده‌بیلور .

بو قاعده‌ده « بلاسبب مشروع » دینلمشدر . زیرا بیع ، اجاره ، هبه ، کفالت وحواله کبی اسباب مشروعه‌دن طولایی دیکر کمسنه‌نك مالی آلنه‌بیلور . شویله که مثلا بایع بر مالی اللی غروشه صاتدقده مجله‌نك ٣٦٩ ماده‌سنده بیان اولندیغی اوزره مشتری اومالی اخذ ایده‌بیله‌جکی کبی بایع دخی اللی غروشی آله‌بیلور .

ماده ٩٨

[برشیده سبب تملکك] اختلاف و [تبدلی اول شیئك] اختلاف و [تبدلی مقامنه قائم اولور .]

بوماده مجامعده « اختلاف الاسباب بمنزلة اختلاف الاعیان »

و « تبدل سبب الملك قائم مقام تبدل الذات » دیو مذکور اولان قاعده‌لردن اخذ اولنمشدر .

یعنی برشی نفس الامرده تبدل ایتمدیکی حالده اول شیئك سبب تملکی تبدل ایتدکده اول شی تبدل ایتمش عد اولنور.

بناءً علی ذلك بر کیمسه براستری اجنبی برکمسنه‌یه هدیه‌و تسلیم واوکمسنه دخی دیکر برشخصه هبه وتسلیم ایتدکدنصکره شخص مرقوم مذکور استری اوکمسنه‌یه بیع یاتصدق ایتسه آرتق اول کیمسه هبه‌سندن رجوع ایدوب مذکور استری اوکمسنه‌دن آله‌ماز. زیرا او کمسنه مذکور استره اولا اول کیمسه‌دن اتهاباً و ثانیاً شخص مرقومدن شراءً یاتصدقاً مالك اولمش وبناءً علیه سبب ملك تبدل ایلمش اولدیغی جهتله استر دخی تبدل ایتمش عد اولنه‌جغندن رجوع ایده‌مز . (٨٦٩ ماده‌یه باق .)

کذا ٢٥٥ ماده شرحنده ایضاح اولنه‌جغی اوزره بعدالعقد یعنی عقد بیع اولندقدنصکره مشترینك یابعد وفاته وارثنك ثمن مسمایی تزیید ایتمسنك صحتنده مبیعك موجود اولمسی شرط اولمغله مثلا بر کیمسه دیکر کمسنه‌دن صاتون آلدیغی استری بر شخصه بیع ایتدکدن صکره اول کیمسه مذکور استری شخص مرقومدن اشترا ایدرك اولوجهله مذکور استر ، ینه اول کیمسه‌نك ملکنه کیروبده بعده اول کیمسه ثمن مسمایی تزیید ایتسه صحیح دکلدر. زیرا اول کیمسه‌نك مذکور استره اولا

مالك اولمسی اوکمسنه‌دن وثانیاً مالك اولمسی شخص مرقومدن شراء اولوب اولوجهله سبب ملکی تبدل ایتمش اولمغله او استر دخی تبدل ایتمش عد اولنور .

﴿ ٩٩ ماده ﴾

[کیمکه بر شيء وقتندن اول استعجال ایلر ایسه] اول شیدن آکا کله‌جك اولان نفعدن آنك [محرومیتیله معاتب اولور .]

بو ماده اشباهده « من استعجل الشی قبل او انه عوقب بحرمانه » وکفایه‌ده « من استعجل ما اخره الشرع یجازی برده » وزواهرالجواهرده « من استعجل شیئا قبل او انه ولم تکن المصلحة فی ثبوته عوقب بحرمانه » دیو مذکور اولان قاعده‌لردن مأخوذ بولنمشدر .

بناءً علیه برکیمسه مورثنی بغیر حق قصاصی یاخود کفارتی موجب، قتل ایله قتل ایتسه نائل میراث اولمق سببی وقتندن اول استعجال ایلمش اولدیغندن اول کیمسه مورثنه وارث اولماز.

نته کیم برکیمسه دیکر کمسنه‌یه وصیت ایتدکدنصکره او کمسنه اوکیمسه‌یی بروجه مذکور قتل ایلسه وصیتندن محروم اولور.

قتل ، قصاصی یا کفارتی موجب دیو توصیف ایدلدی . زیرا صبی و مجنونك قتلی و کذا قتل بسبب کبی قتللر وکذلك

زوجه‌سنی یاخود ذی رحم محرمندن برینی لاجل الزنا قتل کبی قتللر قاتلك میراثندن محرومیتنی ایجاب ایتمز .

علم کلامده « المقتول میت باجله ای الوقت المقدر لموته » یعنی قتل اولنان کیمسه کندوسنك وفاتی ایچون ازلده تقدیر قلنان وقتده وفات ایتمشدر دیه مذکور بولنان مسئلهٔ مشهوره‌یه نظراً بونده یعنی مورثی یاخود موصی‌یی قتلده استعجال یوقدر بناءً علیه مورثی یاخود موصی‌یی قتل مسئله‌لری بو ماده‌نك فروعاتندن اوله‌مامق لازم کلور دنیله‌مز زیرا بو کبی قاتل اوزرینه عقاب و قصاص امثالی احکامك اجراسی امر منهی‌یی ارتکاب و عقیده‌ده موت یرادلمق معتاد اولان فعله اجتسار ایلدیکنه مبنی اولوب امر تعبدی اولدیغی ینه کلامده ذکر اولنمشدر .

کذا برکیمسه مرض موتنده زوجه‌سنی رضاسی بولنمقسزین وارث اولمسون ایچون اوچ طلاق ایله تطلیق ایتسه‌ده زوجهٔ مطلقه عدتی ایچنده ایکن اول کیمسه وفات ایلسه آکا وارث اولور .

بو ماده‌نك بعض مستثنیاتی واردر. شویله‌که برکیمسه کندوسنه برسنه مدتله مؤجلاً بیك غروش بورجی بولنان دیکر برکمسنه‌یی قتل ایتسه اول کیمسه‌نك مذکور آله‌جغی پشینه‌تحول ایده‌جکندن درحال مدیون مقتولك ترکه‌سندن استیفا ایده‌بیلور.

﴿ ١٠٠ ماده ﴾

[هر كيمكه كندو طرفندن تمام اولان شيئ نقض ايتمكه سعى ايدر ايسه سعي مردود در .]

بو ماده اشباهك كتاب القضاء والشهادات والدعاويسنده « من سعى فى نقض ماتم من جهته فسعيه مردود عليه » ديو مذكور بولنان مسئلهدن مترجمدر . يعنى بر كيمسهنك كندو طرفندن تمام اولان شيئك نقضنه سعى ايلمسى معتبر اولماز .

بو ماده اوزرينه متفرع بعض مسائل نوعلرينه كوره برر عنوان تحتنده اولهرق بروجهزير بيان اولنور .

« بيع »

بر كيمسه بر مالى ديكر كمسنهيه بيع ايتدكدنصكره بايع يا مشتريدن برى بيع مذكور فضولى و ٣٦٨ ماده حكمنجه غير لازم ايدوكنى وديكرى مبيع بايعك ملكى ويا بايع مالكى طرفندن بيعه وكيل و بناءً عليه بيع لازم اولديغنى ادعا ايدر ايسه سوز صحت و نفاذى ادعا ايدهنك اولوب ديكرك قولى قبول اولنماز .

حتى بايع بو مالى صاحبى اولان فلان كيمسهنك امرى اولميهرق صاتمشيدم ديو ادعا ومشترينك «مال صاحبنك امرى اولميهرق صاتديغنى» اقرار ايلديكنه اقامهٔ بينه ايدهجك اولسه

قبول اولنماز . ومشتری یه یمین ویردیرهمز . (١٦٥٨ ماده یه باق .)

« کفالت »

بر کیمسه بر مالی دیکر کمسنه یه بیع ایتمکله برشخص — ٦١٦ ماده وجهله درکه — کفیل اولدقدن صکره کفیل مرقوم مبیع، کندوسنك ملکی ایدوکنی ادعا ایتسه قبول اولنماز. زیرا کفالت، عقد بیعده مشروط اولدقده بیعك تمامیتی اوشخصك کفالتی قبول ایلمسیله اولمغله آنی دعوی کندو طرفندن تمام اولان شیئی نقض اولور .

« رهن »

برکیمسه برمالی دیکر کمسنه یه رهن وتسلیم ایتدکدن صکره اول کیمسه مذکور مال فلان شخصك اولدیغنی اقرار ایتسه مرتهن حقنده تصدیق اولنمیوب بلکه ادای دین ایله مذکور مالی مقر لهه تسلیم ایتمك اوزره امر اولنور .

« ودیعه »

مودع طرفندن قبض ودیعه یه کیل بولندیغی بیانیله برکیمسه مستودعدن ودیعه یی طلب ایدوبده وکالتی بینه ایله اثبات ایتمیوب فقط مستودع اول کیمسه نك وکالتنی اقرار ایتسه بعض فقهایه کوره مستودع اول ودیعه نك اول کیمسه یه تسلیم ایله امر اولنماز زیرا بو اقرار ملك غیرده واقع اولدی فقط بو صورتده مستودع ودیعه یی اول کیمسه یه کندولکندن تسلیم ایتسه آرتق

استرداد ایده‌مز. زیرا کندو طرفندن تمام اولان شیئك نقضی مستلزمدر تکمله‌ٔ رد محتار فی آخر الودیعة.

« حجر »

اون ایکی یاشنده اولوب اولوجهله بلوغه تحملی بولنان بر صغیر بالغم دیو اخذ واعطا ایتدکدن صکره بالغ دکلم دیسه جحودینه التفات اولنماز. وایتمش اولدیغی اخذواعطاسنه خلل کلمز. (٩٨٩ ماده‌یه باق.)

بو ماده‌نك بعض مستثناتی دخی واردر. شویله‌که اب صغیر ولدینك یا متولی وقفك یا وصی ترکه‌نك بر مالنی آخره بیع ایتدکدن صکره بیع مذکور غبن فاحش ایله وقوعبولمشیدی دیو وقوعبولان ادعاسی قبول ولدی الثبوت بیع مذکور نقض اولنور. (٣٥٦ ماده‌یه باق.) شوقدر وارکه‌اب، صغیر ولدینك مالنی ثمن مثلیله صاتدیغنی اقرار ایتدکدن صکره غبن فاحش ایله بیع ایتدیکنی ادعا ایتسه تناقض اولمغله قبول اولنماز. (٧٩ ماده‌یه باق.)

کذا متبایعاندن بری بیع وقوعندن صکره بیعده بروجهله فساد بولندیغنی وحین بیعده اوفسادی بیلمه‌دیکنی ادعا ایتسه قبول اولنه‌جغی کبی برکیمسه بر مالی دیکر کمسنه‌دن اشترا وقبض ایتدکدن صکره اول کیمسه اوکمسنه مذکور مالی کندوسنه صاتمازدن مقدم غائب فلان شخصه صاتمش ایدی دیو دعوی واثبات ایتسه قبول اولنور.

كذا اشباهده محرر اولديغى وجهله مشترى صاتون آلديغى
عقارى بايعك قبل البيع مقبره يامسجد قلمش ايدوكنى ادعا
ايتسه استماع اولنور . باع عقارا ثم ادعى ان ما باعه وقف
محكوم بلزومه وبرهن قبل حموى .

استغفر الله العظيم
والله سبحانه وتعالى اعلم

بالطافه تعالى

تمت القواعد الكلية ، ويتلوها المسائل البوعية
الحمد لله واجب الوجود ، مفيض الخير والجود

فهرست

صحيفه

٩ مدخل، طالب علمك اون شيئی بيلمسی لازم ايدوكی حقنده در

١٦ مقدمه ايكی مقاله‌يی حاويدر

١٩ مقالهٔ اولی علم فقهك تعريف و تقسيمی بياننده‌در

٢٠ علم، حكم، شرعيه، لفظلرينك معنالری

٢٣ مدار امور دين بش شی اوزرينه‌در و عقوباتك منافعی

٣٤ علم فقهك مرتبی امام اعظمدر

٣٥ مجله‌نك قواعد كليه‌سيله افتا و حكم اولنه‌ماز

٤٢ مقالهٔ ثانيه قواعد فقهيه بياننده در و قاعده‌نك لغت و اصطلاح معنالری

٤٤ بر ايشدن مقصد نه ايسه حكم اكا كوره در

٤٧ يالكز فعل، يالكز نيت، فعل مع النيه، اولمق احتمالاتی

٥٠ مضارع صيغه‌سيله انعقاد بيع نيته موقوف بولنمسی حقنده سؤال و جواب

٥٤ الامور بمقاصدها قاعده‌سی علم عربيده جاريدر

٥٥ بعض احكام شرعيه واردركه قصد و نيته كوره حكم شرعيسی تبدل ايلمز

٥٦ عقود ده اعتبار مقاصد و معانی‌يه‌در

٦٤ شك ايله يقين زائل اولماز و شك، يقين، ظن، وهم، معنالری

صحيفه

٦٩ بر شيئك بولنديغى حال اوزره قالمسى اصلدر
٧٠ استصحابك تعريف و تقسيمى بياننده در
٧١ استصحاب ايكى قسمدر و استصحاب حجت مثبته دكلدر
٧٦ قديم قدمى اوزره ترك اولنور و ضرر قديم اولماز
٨١ برائت ذمت اصلدر و ذمتك تعريفى
٨٤ برائت ذمت اصلدر قاعده‌سى اوزرينه سؤال وجواب
٨٥ صفات عارضه‌ده اصل اولان عدمدر و صفات عارضه و اصليه
٩١ برزمانده ثابت اولان شيئك خلافنه دليلى اولمدقجه بقاسيله حكم اولنور و استصحاب، حجت مثبته دكلدر
٩٥ امر حادثك اقرب اوقاتنه اضافتى اصلدر
١٠٢ كلامده اصل اولان معناى حقيقيدر وعموم مجاز
١٠٩ تصريح مقابله‌سنده دلالته اعتبار يوقدر وصريحك دلالته رجحانى معارضه وقتنده در
١١١ تصريح عرفه دخى راجحدر ومورد نصده اجتهاده مساغ يوقدر
١١٤ على خلاف القياس ثابت اولان شى سائره مقيس عليه اولماز
١١٦ اجتهاد ايله اجتهاد نقض اولنماز و بوقاعده اوزرينه سو آل وجواب
١٢٠ مشقت تيسرى جلب ايدر
١٢٣ بر ايش ضيق اولدقده متسع اولور

صحیفه

١٢٤ ضرر و مقابله بالضرر یوقدر و بوقاعده عام مخصوصدر
١٢٨ ضرر ازاله اولنور
١٣٠ ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار و رخصتك تعریفی
١٣٠ ضرورتلر هر ممنوع اولان شیٔ مباح قلماز
١٣٣ ضرورتلر کندو مقدارلرنجه تقدیر اولنور
١٣٥ ضرورت ، حاجت ، منفعت ، زینت ، فضول
١٣٦ بر عذر ایچون جائز اولان شی اول عذرك زوالیله باطل اولور
١٣٧ مانع زائل اولدقده ممنوع عودت ایدر
١٣٩ برضرر کندو مثلیله ازاله اولنه‌ماز
١٤١ ضرر عامی دفع ایچون ضرر خاص اختیار اولنور
١٤٤ ضرر خاصی دفع ایچون ضرر عامك اختیار اولندیغی دخی واردر
١٤٤ ضرر اشد ضرر اخف ایله ازاله اولنور
١٤٦ ایکی فساد تعارض ایتدکده اخفی ارتکاب ایله اعظمنك چاره‌سنه باقیلور
١٤٧ اهون شرین اختیار اولنور ودفع مفاسد جلب منافعدن اولادر
١٤٩ ضرر بقدرالامکان دفع اولنور و حاجت ضرورت منزله‌سنه تنزیل اولنور

صحیفه
١٥٣ اضطرار غیرك حقنی ابطال ایتمز
١٥٥ آلمسی ممنوع اولان شیئك ویرمسی دخی ممنوعدر .
١٥٦ ایشلنمسی ممنوع اولان شیئك استنمسی دخی ممنوع اولور
١٥٧ عادت محکمدر و عرف وعادت اوچ قسمدر و عرفك
دیکر صورتله تقسیمی
١٦٦ ناسك استعمالی برحجتدرکه آنکله عمل واجب اولور
١٦٩ شرط وتصریحه قارشو عرفه وکذا شرعه مخالف اولان
عرفه اعتبار یوقدر
١٧٢ عادةً ممتنع اولان شی حقیقةً ممتنع کبیدر .
١٧٣ ازمانك تغیریله احکامك تغیری انکار اولنه‌ماز
١٧٧ عادتك دلالتیله معنای حقیقی ترك اولنور
١٨٢ عادت آنجق مطرد یاخود غالب اولدقده معتبر اولور
١٨٢ عرف و عادتك معتبر اولمسنده ایکی شرط واردر
١٨٣ اعتبار غالب شایعه اولوب نادره دکلدر
١٨٥ عرفاً معروف اولان شی شرط قلنمش کبیدر
١٨٩ بین التجار معرف اولان شی بینلرنده مشروط کبیدر
١٩١ عرف ایله تعیین نص ایله تعیین کبیدر
١٩٣ مانع ومقتضی تعارض ایتدکده مانع تقدیم اولنور
١٩٧ وجودده بر شیئه تابع اولان حکمده دخی اکا تابع اولور
١٩٨ تابع اولان شیئه آیروجه حکم ویریلمز و اجل دینك
وصفی دکلدر

صحیفه
٢٠١ بر شیئه مالك اولان کیمسه اول شیئك ضروریاتندن اولان شیئه دخی مالك اولور
٢٠١ اصل ساقط اولدقده فرع دخی ساقط اولور
٢٠٢ ساقط اولان شی عودت ایتمز
٢٠٦ برشی باطل اولدقده آنك ضمننده‌کی شی دخی باطل اولور
٢١٠ اصلك ایفاسی قابل اولمدیغی حالده بدلی ایفا اولنور
٢١١ بالذات تجویز اولنمیان شی بالتبع تجویز اولنه‌بیلور
٢١٥ ابتداءً تجویز اولنمیان شی بقاءً تجویز اولنه‌بیلور
٢١٧ بالاستحقاق موهوبه عارض اولان شیوع شیوع طاریمیدر مقارنمیدر
٢١٨ بقا ابتدادن اسهلدر و تبرع انجق قبض ایله تمام اولور
٢٢٢ رعیه یعنی تبعه اوزرینه تصرف مصلحته منوطدر
٢٢٥ ولایت خاصه ولایت عامه‌دن اقوادر و ولی اوچ صنفدر
٢٢٨ کلامك اعمالی اهمالندن اولادر وتأسیس تأکیددن اولادر
٢٣١ معنای حقیقی متعذر اولدقده مجازه کیدیلور
٢٣٤ بر کلامك اعمالی ممکن اولماز ایسه اهمال اولنور وکلامده ادراج جائز دکلدر .
٢٣٧ متجزی اولمیان بر شیئك بعضنی ذکر ایتمك کلنی ذکر کبیدر
٢٣٨ مطلق اطلاقی اوزره جاری اولور و مطلق کماله صرف اولنور کلامنك معناسی

صحيفه

٢٤١ حاضرده‌كی وصف لغو وغائبده‌كی معتبردر و وصفك لغو اولمسنده ایكی شرط واردر

٢٤٦ سؤال جوابده اعاده اولنمشدر

٢٤٩ ساكته بر سوز اسناد اولنماز و بو فقره اوزرینه متفرع ٩ مسئله

٢٥١ سويليه‌جك یرده سكوت اقراردر و بو فقره اوزرینه متفرع بعض مسائل

٢٥٨ بر شیئك امور باطنه‌ده دلیلی اول شی مقامنه قائم اولور

٢٦١ مكاتبه مخاطبه كبیدر و كتاب اوچ قسمدر

٢٦٤ دلسزك اشارت معهوده‌سی لسان ایله بیان كبیدر

٢٦٥ دلسزك اشارتی ایكی نوعدر و معتقل اللسان اولانك اشارتی

٢٦٨ ترجمانك قولی هر خصوصده قبول اولنور

٢٦٩ خطاسی ظاهر اولان ظنه اعتبار یوقدر

٢٧٣ سنده مستند اولان احتمال ایله حجت یوقدر

٢٧٤ توهمه اعتبار یوقدر

٢٧٧ برهان ایله ثابت اولان شی عیاناً ثابت كبیدر

٢٧٩ بینه مدعی ایچون و یمین منكر اوزرینه‌در و مدعی‌یه یمین توجه ایتمز

٢٨٢ امام شافعی ایكی صورتده مدعی‌یه یمین لازم كلور دیمشدر

صحیفه

٢٨٣ بینه خلاف ظاهری اثبات ایچون ویمین اصلی ابقا ایچوندر
٢٨٥ بینه حجت متعدیه واقرار حجت قاصره‌در واقرار شهادتك فوقنده بر حجتدر
٢٩٣ کشی اقراریله مؤاخذه اولنور وتناقض ایله حجت قالماز
٣٠٠ اصل ثابت اولمدیغی حالده فرعك ثابت اولدیغی واردر
٣٠١ شرطك ثبوتی عندنده اکا معلق اولان شیئك ثبوتی لازم کلور و تعلیقك شرطی وشرط ملایمه تعلیقی صحیح اولانلر و اصلا شرطه تعلیقی صحیح اولمیانلر
٣١٠ زمان مستقبله اضافتی صحیح اولانلر و زمان مستقبله اضافتی صحیح اولمیانلر
٣١١ بقدر الامکان شرطه مراعات اولنمق لازمدر و شرط اوچ قسمدر و شرط فاسد ایله صحیح اولوب شرط لغو اولانلر و شرط فاسد ایله صحیح اولمیانلر
٣١٨ وعدلر صور تعلیقی اکتسا ایله لازم اولور و عبدك ایجابیله لازم کلان ایکی شیدر
٣٢١ بر شیئك نفعی ضمانی مقابله‌سنده‌در وبو قاعده اوزرینه سؤال و جواب
٣٢٤ اجرت ایله ضمان مجتمع اولماز ومضرت منفعت مقابله‌سنده‌در
٣٢٩ کلفت نعمته کوره‌در و بر فعلك حکمی فاعلنه مضاف قلنور

صحیفه

٣٣١ مباشر ایله متسبب اجتماع ایتدکده حکم مباشره مضاف قلنور

٣٣٥ جواز شرعی ضمانه منافیدر

٣٣٨ مباشر متعمد اولمسه‌ده ضامن اولور و متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز

٣٤٢ حیواناتك کندولکندن اوله‌رق جنایت ومضرتی هدردر

٣٤٤ غیرك ملکنده تصرفله امر ایتمك باطلدر وامرك بطلاننده ایکی شرط واردر

٣٤٧ بر کیمسه‌نك ملکنده آنك اذنی اولمقسزین آخر بر کمسه‌نك تصرف ایتمسی جائز دکلدر و بو قاعده‌نك مستثنیاتی

٣٥١ بلاسبب مشروع برینك مالنی برکیمسه‌نك اخذ ایلمسی جائز اولماز

٣٥٣ بر شیده سبب تملکك تبدلی اول شیئك تبدلی مقامه قائم اولور

٣٥٥ کیمکه برشیء وقتندن اول استعجال ایلر ایسه محرومیتیله معاتب اولور

٣٥٧ کیمکه کندو طرفندن تمام اولان شیء نقض ایتمکه سعی ایدرسه سعی مردود اولور و بوقاعده‌نك مستثنیاتی .